

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

L. lat. f.

365

m

Lat. f. 365 m

L. lat. f. 365ⁿⁿ

ՔԵՐԵԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի Տ Ե Լ Ե Կ Ե Ն

ԼԵԶՈՒԻ

ՔԵՐԵԿԸՆՈՒԹԻՒՆ

ԻՏԵԼԵԿԸՆ ԼԵՉՈՒՒ

ԵՇԽԵՏԵՍԻՐԵԸԼ

ԴՆՆԵԿՈՎԻՐՈՍԻՆ ԳՕՉԸՃԵԸՆ

ԴՄԻԹ. ՄԻԱԲ

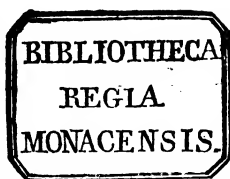

ՊԼԵՆԸ

ԻՏԳԱՐԱՆԻ ՄԻԹԱՐԵԱՆՑ

1886. ՌՄԾԵ.

Հ. Մ. Մ.

Յ Ե. Ռ Ե. Զ Ե. Բ Ե. Ն

Եւսարհ. քիս ամեն երևելի ազգերը աղէկ ճանչնալով լեզուագիտութեան օգտակար ուսումը լլալը, միշտ փոյթ տարին ու կըտանին իրենց մէջ օր բար օրէ ծաղկընելու ու կատարելագործելու: 'Եւն փոյթը' մանաւանդ թէ եռանդը առաւելապէս ևս կըտեսնըվի ասորվան օրս մեր Հայոց ազգին վըպ, որ սկսաւ իրեն պարծանք սեպել զանազան լեզուներ խօսիլ ու ամենայն հոգով ջանալ որ իրեն սիրելի զակըները ասոր մէջ կըրթըվին, որ չըլլայ թէ ասկից յառաջ եկած մեծամեծ քաղաքական շահերէն զուրկ գտնըվին: Իրաւընէ գովելի փոյթ ու նախանձելի եռանդ, և Եստուած տայ թէ ասոր հետ միանգամայն առաւելու ուսումնասիրութեան ու Եստուածպաշտութեան փոյթը ու եռանդը, որնոր լեզուագիտութեան գլխաւոր վախճանն է: Ուստի աս

ընթերցմունքը ու արտաբերութիւնը , ուրիշ լեզուններուն պէս դժուար չեն , մէյմ' ալ որ լեզու սորվիլ բաղձացողին ծանր պիտոր չերևայ սորված լեզուին գիրերն ալ ճանչնալ , որ լեզուին ուրիշ դժուարութեանցը քով փոքր ու գրեթէ ոչինչ աշխատութիւն է :

Համաձայնութենէն ետքը՝ քանի մը լեզուագիտութեան օգտակար յաւելուածներ աւելցուցինք , այսինքն՝ *Արեւելեան Գործնական. Համառօտ Հայերէն խօսքերը խտւերէն թարգմանելու համար* (որնոր մասնաւորաբար խտլական լեզուի ոճով շինված է) , *Արեւելեան խոսակցական խոսակցութեան խօսակցութեան* , *Արեւելեան խոսակցական ընկերայինութեան* և *Արեւելեան խոսակցական նամակագրութեան* : Եւ աս ամէնը այնպէս դիւրնցուցինք , որ սորվողը՝ միայն թէ կամք ունենայ սորվելու , սխալ չիկրնար ընել թէ հայերենէն խտլերէն և թէ խտլերենէն՝ հայերէն թարգմանութեան մէջ , ինչու որ ան ամէն բառը կամ խօսքը որ չիգիտեր կամ չիհասկընար թուանշանին նայելով՝ տակը ծանօթութեան մէջ կրնայ գտնել , հասկընալ ու այնպէս թարգմանել :

**Ըստ ամենէն աշխատութիւնը սիրով յանձն առինք
ու կատարեցինք պարզապէս սորվողին օգտին ու սիրոյն
համար, որ շեղուն կատարեալ սորվի ու իր աշխատանա-
ցը պտուղը թէ՛ աս աշխարհքիս մէջ և թէ՛ հանդերձեալը
առատութեամբ վայելէ 'ի շնորհս Երարչին իւրոյ:**

ՔԵՐԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ի Տ Ե Ն Լ Ե Կ Ե Ն

ԼԵՆՈՒԹ

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Յ. Լերկու բանի համար հարկաւոր է մարդու՝ լեզուի մը Քերականութիւնը (Grammática կամ Գրամմաթիկա) սորվել. այսինքն՝ աղէկ խօսելու ու անսխալ գրելու համար նոյն լեզուին կանոններուն համաձայն: Խօսիլը կամ գրելը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ մարդուն մտքին մէջը եղածը՝ որ գաղափար կամ խորհուրդ կրսովի, ուզած ատենը ուրիշին զգալի նշանաւ մը յայտնել: Եթէ աս նշանը լեզուաւ կրնէ, կրսովի խօս, կամ բռն յայտաւոր. եթէ գրով՝ խօս, կամ բռն գրաւոր:

Ք. Լձէն լեզուի մէջ խօսքը եթէ ձայնաւոր ըլլայ և եթէ գրաւոր, բառէ կը շինվի, բառը վանկէ ու վանկը գիրէ:

Իտալացիաց այբու-բէնի զեաց :

Ֆ. Իտալացւոց լեզուն քսանւերկու *) գիր ունի , որոնց ձևը , կարգը , անունը ու հնչումը աս է . որ պարուբեն (Abbici ապուէն — Alfabeto ալֆապետօ) կըսվի :

Երկաթադիր .	Բարդդիր .	Լինան .	Ձայն .
A	a	ա .	ա .
B	b	պէ .	պ .
C	c	չէ .	չ .
D	d	տէ .	տ .
E	e	է .	է .
F	f	էֆֆէ .	ֆ .
G	g	ճէ .	ճ .
H	h	աքքա .	հ .
I	i	ի .	ի .
J	j	եէ .	ե .
L	l	էլլէ .	լ .
M	m	էմմէ .	մ .
N	n	էննէ .	ն .
O	o	օ .	օ .
P	p	փէ .	փ .
Q	q	զու .	զ .
R	r	էռռէ .	ռ .
S	s	էսսէ .	ս . շ .
T	t	թէ .	թ .
U	u	ու .	ու . լ .
V	v	վէ .	վ .
Z	z	ձէթու .	ձ . յ .

*) Ո՛հանս Ֆինդուօ Ֆանիս հինգ իրանէն իտալացիաց այբու-բէնը . լատինացիաց իրէս գիրնալ զրան է-էլլ-յընէլլ . այսինքն k քափփա , x իքս , y իփսիլոն , որոնց առաջնայն արեղ իրգործածէն իտալացիս c իմո՛ ch . երկրորդին արեղ s իմո՛ ss . երրորդին արեղ i :

Գ. Լսոնց մէջէն հինգ հատը a, e, i, o, u, յայնա-
որ (vocalé ձօրակէ) կըսվին . ինչու որ իրենք իրենց-
մէ ձայն կըհանեն : Սիւս մնացածները Բողայայն (con-
sonante ժողայայն) կըսվին , իրենք իրենցմէ ձայն
չհանենուն համար :

Լ. մէն գրերուն արտաբերութեանը վրայ զատ զատ
խօսիլ աւելորդ կըհամարինք . ինչու որ ասոնցմէ շա-
տերը մեր գրերուն պէս կարտաբերվին և որոնք ալ քիչ-
մը կըտարբերին՝ հոստեղս կարգաւ կըդնենք :

C.

Է. Թէ որ աս c գրիս առջևը e, i ձայնաւոր գիրե-
րը ըլլան՝ մեր չ ին պէս ձայն կըհանէ . ինչպէս՝ cera
չէրա, մեղրամոմ, պալ մոմոմ . cibo չէօ, կերակուր,
եէմէք :

Զ. Թէ որ a, o, u ձայնաւոր գիրերը ըլլան՝ ան
ատենը մեր ք ին կամ Գ ին պէս ձայն կըհանէ ինչպէս՝
corvo Գօրվօ, ագռաւ, գարկա . capo Գաթօ, գլուխ, պաշ-
cura Գաւրա, հոգ, գայկը :

Է. Թէ որ c գրիս ու e, i ձայնաւորներուն մէջ h
կամ ուրիշ բաղաձայն գիրմը իյնայ, նոյնպէս մեր ք ին
կամ Գ ին պէս ձայն կըհանէ . ինչպէս՝ cheto Գէթօ,
հանդարտ, ռահաթ . cleménza Գլէմէնչա, գթութիւն,
ռահմ :

G.

Ը. Լս ալ c գրին նման, երբեմն թաւ կըհնչէ մեր
չ ին պէս . ու երբեմն սուր մեր ճ ին պէս, ինչպէս՝ gat-
to Գաթթօ, կատու, քէտի . gente ճէնթէ, ազգ, միլլէթ :

Gl.

Լ. Թէ որ աս մասնիկին առջև i ձայնաւոր գիրը

Ոմանք ասոր հախառախը խան հոգ Թայն իլհամբէն i
Գէրը՝ j ին հէր Է u Գէրը՝ v ին հէր Դէլ Գէլ
համարելով : Բայց աս խորթիւր սխալ է, ինչու-
որ i ու u Գէրէրը յայնաոր էն . իսկ j ու v Գէրէրը Բա-
ղայայն :

ըլլայ՝ ց ին ձայնը կրկորարկի, ու տեղը մեզմ ձայնմը կրմանէ գրեթէ մեր էին. պէս, ինչպէս՝ figlio ֆիլիօ, որդի, եվլատ:]սկ երբեմն իբ թաւ ձայնը l էն ետեւ կը պահէ, ինչպէս՝ negligénza նեղիգենչա, զանցառու թիւն, իհմալլըգ:

Gh.

Դ. Եւ մասնիկը միշտ մեղմ կարտաբերվի մեր է ին պէս, ինչպէս degno Դեռնօ, արժանի, լայրգ, bagno պաննօ, բաղնիք, համամ:

H.

Ժ. Եւ գիրս կարդալու մէջ ամենեկին ձայն չի հաներ. և կրգործածվի գրոց մէջ բառի նշանակութիւնը ուրիշ բառէն զատելու համար. ինչպէս՝ ho, o, hai, աի, ha ա, hanno աննօ, օժանդակիչ avere ավէաէ, բայէն կեղքն ու կընշանակեն օւնիմ, ունիս, ունի, ունին. պէնիմ վար, սէնին վար, օնոււն վար, օնլարըն վար: Որոնք եթէ առանց h ի գրվելու ըլլան ուրիշ մասն բանի կը լլան. այս, ինքն o, ai, a, հոլովակերտ մասնիկ են. իսկ anno աննօ ա նու՛ն՝ որ կընշանակէ տարի, երւ: Սիջարկութեանց մէջ ալ կըմտնեն իրենց արտաբերութեանը ուժ տալու համար, ինչպէս՝ ohime! օյիմ, վայ ինձ. վայ պանա. deh! Դե, ոհ, տէ:

S.

ԺԲ. Եւ գիրս երբեմն մեր ո ին պէս ձայն կը հանէ, ինչպէս՝ spirito սփիրիթօ, ոգի, ուռհ. երբեմն ալ մեր շ ին պէս, ինչպէս՝ casa խաշա, տուն, էվ:

Sc.

ԺԳ. Ի՞նչ որ աս մասնիկս իր առջևը e, i ձայնաւոր գիրերը ունենայ, մեր շ ին պէս ձայն կը հանէ. ինչպէս՝ scelta շէլա, ընտրութիւն, իւկիւթլէմէ. scimia շէֆա, կապիկ, մայմուն:

Z.

ԺԴ. Եւ գիրս երբեմն սուր ձայն կը հանէ մեր ց ին պէս. ինչպէս՝ zucca շուչա, դդում, գապագ. երբեմն ալ թոյլ մեր ծ ին պէս. ինչպէս՝ zelo ծէլ, փոյթ, գայրէթ: Եւ այց գիտնալու համար թէ երբ պիտի սուր,

ու երբ պիտի թոյլ արտաբերվի, պէտք է վարժութեամբ սորվել ու լաւ խօսողներուն միտ գնելով :

Կէտադրութեան վրայ :

ԺԵ. Կէտադրութիւնը կըսորվեցընէ, թէ ինչպէս պէտք է խօսքին անդամները մէկգմկէ բաժնել, ու ինչպէս պէտք է աղէկ կարդալ : Ինը հատ են այսպիսի կէտերը :

Accénto (˘)	Շեշտ.
Apóstrofo (')	Լպաթարց.
Vírgola (,)	Ստորսկէտ :
Punto vírgola (;)	Կէտստորակէտ.
Due Punti (:)	Լրկու կէտ կամ միջակէտ.
Punto fermo (.)	Սերջակէտ.
Punto interrogativo (?)	Կէտ հարցական.
Punto ammirativo (!)	Կէտ զարմացական.
Segno della parentesi ( )	Փակագիծ :

Ետնց վրայ երկրորդ մասին մէջը մէկիկ մէկիկ պիտի խօսինք, հոստեղս պէտք համարեցանք խօսիլ միայն շեշտին ու ապաթարցին վրայ. ինչու որ զասոնք յառաջագոյն գիտնալը շատ կօգնէ անուանց հոլովները և յօգից գործածութիւնը աղէկ հասկընալու համար :

Շեշտ :

ԺԶ. Լրկու տեղակ շեշտ կայ, ծանր ու սուղ :

ԺԷ. Ծանր շեշտը (accénto gráve) որ ասանկ (˘) նշան մի է, կըդրվի նախ անուանց վերջին ձայնաւորին վրայ, ցրցընելու համար, որ ան անունը ամբողջ գրված չէ, հապա մասնիկմը անկից կտրած է. անոր համար այսպիսի անունները իրճաբէալ անուանք (nomi atroncáti կամ voci trónche) կըսվին. ինչպէս՝ pietà, աստուածապաշտութիւն, իպաբէլ. virtù, առաքինութիւն, փառելէլ : Որոնց ամբողջը կըլլայ pietate, virtute :

Միտմանկ բառերուն վրայ շեշտ չիդրվիր, բայց

եթէ երկու ձայնաւորով լրմնան, կամ հարկ ըլլայ նշանակութիւնը որոշել, ինչպէս՝ può, կրնայ, գոարբ արբ. cioè, այսինքն, էանի. è, է, Կիւ, որ առանց շեշտի կը նշանակէ՝ ու, ձէ :

ԺԳ. Լրկորդ՝ կրդրվին հասարակօրէն բայերուն կատարեալին եղակի երրորդ դէմին ու ապառնին եղակի առաջին ու երրորդ դէմին վրայ, նշանակութիւննին ուրիշ բառերէ որոշելու համար, ինչպէս՝ amo, առանց շեշտի կընշանակէ կրսրեմ, «էվէրի. amò, շեշտիւ կընշանակէ սիրեց, «էվի : Լոյնպէս porto, առանց շեշտի կընշանակէ կրտանիմ, Լեօնի-րի-րի-ւ, կամ նաւահանգիստ, ինչպէս. portò, շեշտիւ կընշանակէ տարաւ, Լեօնի-րի-րի-ւ :

ԺԷ. Սուղ շէշտ (accénto acúto) որ ասանկ (') նշան մի է, հնարած են գրագէտը անուանմը առջեւ կամ մէջը դնելով՝ նշանակութիւնը փոխելու ու սուղ կամ երկայն արտաբերելու համար, ինչպէս՝ áncora, բառը թէ որ առջի ձայնաւորին վրայ կըշեշտես՝ կընշանակէ նաւուն երկաթը, Լեօ Կիւի. թէ որ մէջի ձայնաւորին վրայ áncóra, կընշանակէ՝ ալ, Կաւա : Լոյնպէս ալ թէ որ bália բառը առջի ձայնաւորին վրան կըշեշտես՝ կընշանակէ ստնտու, Կիւ-Կաւա. իսկ եթէ վերջինին վրայ balía կընշանակէ կարողութիւն, Գոարբի : Լոյն սուղ շեշտը ծանր շեշտին պէս գրքերու մէջ ներգործութեամբ չիդրվիր ամէն բառերու վրայ . բայց մենք նոր սորվողներուն դիւրութեանը ու վարժութեանը համար ներգործութեամբ ալ դրինք աս քերականութեան մէջ իւրաքանչիւր բառերու վրայ : Սիւմանկ ու երկավանկ բառերը միայն չի շեշտեցինք, ինչու որ ըստ ինքեան յայտնի է թէ միավանկները իրենց վրայ, ու երկավանկները առջի վանկին վրայ կըշեշտըվին :

Լ. Կաթարց :

Է. Լ. Կաթարցը (apóstrofo), որ ասանկ (') սրածայր կէտ մի է՝ կրդրվի անուններուն սկիզբը կամ վեր-

ջը՝ ցրցընելու համար, որ անկից ձայնաւոր գիրմը կրը-
ճատած է՝ դիմացը կամ ետեւը ուրիշ ձայնաւորմը հան-
գիպելուն համար, ինչպէս՝ sopra 'l tetto, փոխանակ
sopra il tetto, տանեաց վրայ, ասի խափանիք։ l'áni-
ma, փոխանակ la ánima, հոգի, ճան։

Խ. Իսկ ուր սովորութիւնը կրնորէ *) բաղաձայն
գրերուն առջևնալ կրճատել ձայնաւորը, ապաթարց չի-
ղրվիր. ինչպէս՝ a man destra, փոխանակ a mano
destra, աջ կողմը, ասղնիպա։

*) Չորս բաղաձայն l, m, n, r գրերուն առջեւ առանց
ապաթարց գնելու յայնաւոր գրերը իրնան իրճադ-
վել, ինչպէս՝ mal, փոխանակ male, գէշ, քեօթիւ.
uóm, փոխանակ uómo, խոր, ասեմ. ben, փոխ-
անակ bene աղէի, էյի. pensiér, փոխանակ pen-
siére, խորհար, տիւշխնճէ։

ՄԱՍՆ ԵՌԱՋԻՆ

Ուրիշ հասանք բանի վրայ :

1. **Ինչպէս վերը ըսինք, մարդուն մտքին գաղափարը կամ խորհուրդը ուրիշիմը յայտնելը՝ խօսք կամ բան կըսվի. որնոր ամէն լեզուի մէջ զանազան բառերուն քովէ քով գալովը կըկազմըվի, ու անոր համար մասունք բանի կըսվին (parti del discorso) ու ուրիշ հասանքն *):**

Nome,	Ինուն.
Artículo,	Յօգ.
Pronóme,	Ղեկրանուն.
Verbo,	Իայ.
Preposición,	Վախագրութիւն.
Avverbio,	Սակրայ.
Congiuñzióne,	Շաղկապ.
Interjezióne,	Սիջարկութիւն :

*) Սասունի բանին համար ինքը իբրեւոյնէն, ածականն ալ զայս հասանք բանի հարածելով. շտաբերնալ էօլը, դերանունը ու ընդհանելուլիւնը դուրս յգելով : Երկուսն ալ իրենց իրանունքը ունին, բայց մէկ հասարակաց սովորութեանը հետեւելու համար ուրիշ բաժնեցիկն. իսկ ընդհանելուլիւնն արդ յօգը դրինք, ինչու որ ընդհանելուլիւնը ածականէն երեւելէ արարելութեան հը չունի :

Գ Լ ՈՒԽ Ե Ռ Ե Զ ԻՆ

Լ'նունը ինչ է ու թանի իւրա իրաւանքը :

2. Լ'նունը (nome) բառ մի է, որ կըրցըրնէ թէ
ու բանս կամ ան բանը ինչ է կամ ինչոր է, ինչպէս
città . քաղաք, շէհիւր . grande, մեծ, պէօյէ- :

3. Լ'նունը կըբաժնըվի նախ՝ գոյական ու ածական :

4. Գոյական անունը՝ (nome sostantivo) բանի
մը ինչ ըլլալը կըրցըրնէ, ու ինքիւրէն կընայ մնալ . ինչ
պէս՝ casa, տուն, ել . fiume, գետ, ըրմագ :

5. Ըծական անունը՝ (nome aggettivo) բանիմը
ինչոր ըլլալը կըրցըրնէ, ու ինքիւրէն չի կընար մնալ,
ինչպէս՝ grande, մեծ, պէօյէ- , rosso, կարմիր, Գր-
իւր :

6. Երկրորդ՝ անունը կըբաժնըվի յարաւի և հա-
ւարակ :

7. Նատուկ անունը՝ (nome próprio կամ parti-
colare) մասնաւոր անձինքը ու տեղերը կըրցըրնէ ու
միշտ գլխագրով կըգրվի, ինչպէս՝ Abramo, Աբրա-
համ, Իպրանիէ . Costantinópolis, Կոստանդնուպօլիս,
Իսթանբուլ :

8. Հասարակ անունը՝ (nome universale կամ
comune) մէկ բառով շատ նոյնատեսակ անհատները կը-
րցըրնէ, ինչպէս՝ cane, շուն, Իւօյէ- . uomo, մարդ,
արեւ :

9. Դարձեալ անունը ունի սեռ, իւր, հարմար ու
հարմար . որոնց վրայ հիմա մէկիկ մէկիկ կըխօսինք :

ԵՐԵՄԻԱՍ Ե Ռ Ե Զ ԻՆ

Սեռ անուանի :

10. Լ'նունին սեռերը (generi dei nomi) երկու-
եւս՝ արական ու իգական :

11. Լրական անունը՝ (nome maschile կամ mascolino) արուն միայն կրցրցընէ, ինչպէս uómo, մարդ, ասի. fratello, եղբայր, գաղաղ:

12. Իգական անունը՝ (nome femminile կամ femminile) էգը միայն կրցրցընէ, ինչպէս՝ donna, կին, գաղաղ. sorella, քայր, գաղաղաւ:

Սնացած գոյական անունները թէպէտ բնութեամբ ոչ արական և ոչ իգական կրնան ըլլալ, բայց իտալացիք ասոնց վրայ ալ արականի ու իգականի տարբերութիւն կրնեն, ինչպէս՝ campo, դաշտ, օվա արական է. acqua, ջուր, աս իգական է:

13. Լնունմը՝ արական է՝ թէ իգական որոշելու համար, պէտք է նախ իրենց վերջաւորութեանը նայիլ: Երկրորդ՝ յօդերուն՝ որոնք երեք հատ են՝

Եղ. il, lo, la. | Հոգ. i, gli, le.

Երկու առջինները արական անուանց վրայ՝ իսկ վերջինը իգական անուանց վրայ կը դրվին:

Սերջաւորութեան որակէն խոսելու համար:

14. Լմեն կենդանի կամ շունչ ունեցող բանմը ցրցընող անունները՝ որոնք արականին մէջ օ կամ e կը վերջաւորին, իգական կըլլան օ, e գիրերը *) a ին փոխելով, ինչպէս՝ cavállo, ձի, ասի. cavállo, մատակ ձի, գաղաղ. padrone, տէր, ասի. padrona, խաթուն, գաղաղ:

*) Լնոցիկ շապիւրնալ անոնքին իման արականին ու իգականին մէջ, ու յօդէն միայն իմացիլ ենք սեռը ըլլալին, ինչպէս՝ il կամ la nipóte, ըստ. եղբ. il կամ la consórtte, ամուսին, եղ: Ասան անուններ ալ, որ արականին մէջ՝ իգականի պէզ ալ իմանին, ինչպէս՝ corvo, ագռաւ, գարկա. ու իգական՝ արականի պէզ, ինչպէս՝ volpe, աղու, տիւրի. vípera, թի, ենկերէկ երջանը: Ասան ալ որ, բաւարարին միւլիկ իրարբերվին, ինչպէս՝ uómo, երիկ տար, ատէմ, donna, կին, գաղաղ. toro, ցուլ, պուղա. vacca, իւլ, ինէկ:

15. Ի՞նչ անկենդան կամ շունչ չունեցող բան՝ մը ցրցունող անունները՝ որոնք օ կրվերջաւորին (բաց ՚ի բառէն *mano*, ձեռք, էլ) . արական են, ինչպէս՝ *libro*, գիրք *խմբ.* *compagno*, ընկեր, արեւորակ :

16. Ի՞նչ անունները՝ որ *a* կրվերջաւորին ամէնն ալ իգական են, ինչպէս՝ *casa*, տուն, էլ . *acqua*, ջուր, և : (Բացառութիւնները տես անուանց հոլովման տակ) :

17. Ի՞նչ անունները՝ որ *i* կամ *e* կրվերջաւորին, իրենց վերջաւորութենէն չեն ճանցցրիւր, հապա միայն յօդերէն պէտք է ճանչնալ, ինչպէս՝ *la notte*, գիշեր, էլ . *la diócesi*, եպիսկոպոսի թեմը, *խմբ.* *il pesce*, ձուկ, *տեղ.* *il di*, օր, էլ :

18. Ի՞նչ անունները՝ որ շեշտած *à* կամ *ù* կրվերջաւորին, ամէնն ալ իգական են, ինչպէս՝ *la pietà*, աստուածապաշտութիւն, *խմբ.* *la virtù*, առաքինութիւն, փառք, էլ : Կան ալ, որ արական են, ինչպէս՝ *il podestà*, ոստիկան, *տեղ.* *Gesù*, Յիսուս, *խմբ.*

19. Բաղքի անունները՝ որ *a* կրվերջաւորին, ամէնն ալ իգական են, ինչպէս՝ *Roma*, Հռոմ, Բոն : Թէ որ ուրիշ ձայնաւորովմը կրվերջանան, կրնան թէ արական ու թէ իգական ըլլալ, ինչպէս՝ *il* կամ *la* *popolato* — *a* *Miláno* կամ *Costantinópoli*, բազմամարդ Սեդիկոլան կամ Կոստանդնուպոլիս, չէն Սիլան կամ Խարախոլ :

20. Վաւառներուն ու գետերուն անունները, թէ որ *a* կրվերջաւորին իգական են, ինչպէս՝ *Itália*, Իտալիա. թէ որ ուրիշ ձայնաւորովմը կրվերջանան՝ ամէնն ալ արական են, ինչպէս *il Tévere*, Տիրերիս. *il Pò*, Պոլ կամ Պարոս :

21. Նառի անունները՝ որ *o* *) կրվերջաւորին՝ արական են ու ծառը կրնանակեն, ինչպէս՝ *il pero*,

*) Կան անուններ որ *o* վերջաւորութեամբ լին ծառը ու թէ պարսպէ ինչպէս, ինչպէս՝ *fico*, Բուլ Խոմ Բուլի, ինճիր՝ ինճիր աղածը . *cedro*, Կարսն

տանձենի, արխար արածը . թէ որ *a* կրկերջաւորին՝ իգական են ու պտուղը կընշանակեն . ինչպէս՝ *la pera*, տանձ, արխար :

22. Ի՞նչպիսի անուններուն սեփ գտնելը՝ գոյականներէն դիւրին է . ինչու որ ամէն *o* վերջաւորածները արական են, ու *a* վերջաւորածները իգական, ինչպէս՝ *uómo virtuoso*, առաքինի մարդ, *Ֆաւելլելլէ-տաբէ*, *donna virtuosa*, առաքինի կին, *Ֆաւելլելլէ-Գարը* :

23. Իսկ անոնք որ *e* կրկերջաւորին՝ թէ արականի յօդ ունին վրանին՝ արական են, թէ որ իգականի յօդ ունին՝ իգական են . ինչպէս՝ *il prudente fanciullo*, խոհեմ աղայ, *Ֆերասելլէ-Զոն-Գ* . *la prudente fanciulla*, խոհեմ աղջիկ, *Ֆերասելլէ-Գրո* : Արոնք որ *tore* մասնիկով կրկերջաւորին՝ արական են, որոնց իգականը կըլլայ *trice* . ինչպէս՝ *uómo vincitore*, յաղթող մարդ, *Էննէ-տաբէ*, *donna vincitrice*, յաղթող կին, *Էննէ-Գարը* :

ՅՕԴ ՈՒՆՆՈՒ ԵՐԿՐՈՐԳ

[Թիւ անուանց,

24. Ի՞նչունին թիւը՝ (*número dei nomi*) երկու են, Էլլալլէ ու յոնուլլէ :

25. Ի՞գական (singolare) մէկ հատ բան կըցըցընէ . ինչպէս՝ *il fanciullo*, աղայ, *Զոն-Գ* :

26. Յոքնակին (*plurale*) շատ բան մէկէն կըցըցընէ, ինչպէս՝ *i fanciulli*, աղաք *Զոն-Գարը* :

27. Է՞մէն իտալացի բառերը, թէ արական ու թէ իգական ըլլան իրենց վերջին ձայնաւորը յոքնակին մէջ ի ին կըփոխեն, ինչպէս՝

Իսկ ինչո՞րոնի ծառ, աղա՞ճ գալուսնու կամ աղա՞ճ գալուսնու աղա՞ճ :

Եզգակի.

ար. il proféta, մարգարէ,
 փէյղափէր.

il príncipe, իշխան,

դէյ.

lo spírito, ոգի, առաւել.

իգ. la madre, մայր, անա.

la mano, ձեռք, էլ.

28. Ընդհանուր կանոնէն պէտք է դուրս առնուլ իգական անունները, որ եզգակին մէջ a կրկնրջաւորին, որնոր յոքնակին մէջ e կրկնուին, ինչպէս՝

Եզգակի.

իգ. la cámara, խուց, օ.

գա.

la stélla, աստղ, էլ.

ար.

Յոքնակի.

i proféti, մարգարէներ,
 փէյղափէրէր.

i príncipi, իշխաններ,

դէյէր.

gli spíriti, հոգիներ,

առաւելէր.

le madri, մայրեր, անա.

լար.

le mani, ձեռվոններ, էլ.

լէր.

29. Ընդհանուր որ եզգակին մէջ i կրկնրջաւորին յոքնակին մէջ նոյն կրկնան: 'Ենթակէս միաժանկ ու շեշտած բառերը. ինչպէս՝

Եզգակի.

ար. il cavadénti, ակրայ
 հանող, Կիշ չեգարան.

il di, օր, Կիշ.

il re, թագաւոր, Կիշ.

Կիշակ.

իգ. la città, քաղաք, շէ.

հէր.

Յոքնակի.

i cavadenti, ակրայ հա-
 նողներ, Կիշ չեգարանլար.

i di, օրեր, Կիշէր:

i re, թագաւորներ, Կիշ.

Կիշակլար.

le città, քաղաքներ, շէ.

հէրէր:

30. Ընդհանուր կրկնան աս ետեւէն եկած բառերնալ՝

la, le spécie, տեսակ, տեսակներ, օյ, օյլար.

la, le serie, կարգ, կարգեր, արդ, արդար.

la, le reliquie, մասն, մասեր, փարչ, փարչար.

la, le progénie, ազգ, ազգեր, Կիշիլ, Կիշիլէր:

31. Կան անուններ ալ, որոնց յղբնակին կանոնի տակ չիմտնար. ինչպէս՝

Եղակի.

Dio, Լստուած, Լսուհի.

l' uómo, մարդ, տղի.

la móglie, կին, էգ.

il bue կամ bove, եղ, էօ-

իւղ.

mille, հազար, ուն.

{Պրնակի.

gli dei, աստուածներ, ալ-

լուհար.

gli uómini, մարդեր, տ-

ղիներ.

le mógli, կիներ, էգներ.

i buoi, եղեր, էօիւղ-

ներ.

due mila, երկու հազար,

իսի ուն.

Ստանաւոր գիրերէն անանմալ յոյնալի շինելու համար:

32. Ըն անունները որ եղակին մէջ io կը վերջաւորին, յղբնակին մէջ երեք կերպ կը լին ասիւնքն՝ i, ii, j *). ինչպէս՝

Եղ. il figlio, որդի, էլ {Պր. i figli.

լար.

il mormorío, քրթ-

մընջիւն, իրարար.

il témpio, տաճար,

իւլիւն.

i mormorí.

i témpj.

*) Ստորոգի գիշար է նոր սորվողիս պոշէլ. թէ էրբ անանմալ i կամ ii, կամ j կը վերջաւորի. Բայց թէ որ առ դրած խնամա իրար տանելու ըլլայ նէ՝ դիւրաւ կընայ գիրանալ. այսինքն՝ io վերջաւորած անանմալը րան ձեջը i յայնաւոր գիրը կամ իբրեւ նշան դրուած է՝ նախընթաց բաղադրանքի գիրը՝ յետագայ o յայնաւոր գրի հետ կապելով՝ բառը անուշ արտաբերելու համար, ինչպէս՝ saggio ու stúdio բառերուն ձեջ, որոնք առանց i ի իրան saggo, studo, որ գիշ իւլիւն. Եւ կամ իբրեւ նշան՝ առ բառը i յայ-

33. Լ'ն անունները՝ որ եզակիին մէջ և՛ կրկերջաւորին, յոքնակիին մէջ արտաբերութեան անուշութեանը համար, խառն s *) ով կամ ուրիշ ձայնաւորովմը սկսած բառերուն առջևը gli կրնան ըլլալ. որոնց նաև եզակիին մէջ՝ բաղաձայն գրով սկսած արական անուններուն առջև (ի բաց առեալ խառն s-ով սկսածները) ետքի և մասնիկը կրնայ կրճատուիլ. իսկ յոքնակիի մէջ ան մնացած մէկ 1 գիրը՝ i կրփոխվի. ինչպէս՝ bell' ócchio, գեղեցիկ աչք, ինչպէս՝ quegli ócchi. quello spécchio, ան հայելին, ու այն. quegli spécchi. quel giardino, ան պարտեզը, ու պարտեզ. quei giardini.

34. Լ'ն անունները՝ որ եզակիին մէջ cia, gia, ու scia կրկերջաւորին, յոքնակիին մէջ ce, ge, ու sce կրկան. ինչպէս՝

նախք գրին ջրայ երկնցնէլու համար. ինչպէս՝ desío, mormorio: Թի որ առջև ըսած պարաճառիս համար գրվէր է անուանիս ջրայ, ան արեւիս՝ ան անուանիս յոռնակին երկու ինչպէս ինչպէս, այսինքն՝ իմ i, իմ j, ինչպէս՝ il saggio ինչպէս, ագրը, i saggi իմ i saggio. lo stúdio ուսում, ինչպէս, gli stúdi իմ gli stúdi: Թի որ երկուրդ եղանակաւ գրված է ան արեւիս ինչպէս գրվէր է երկու i ով ինչպէս ինչպէս՝ il mormorio, i mormorii, il desío, բաղաձայն, արգու, i desii: Լ'ն պարաճառը ան է որ, առջևին մէջ i գիրը իրեն բնական չէր, անոր համար ինչպէս յոռնակին մէջ. իսկ երկուրդին մէջ իրեն բնական է, ու անոր համար յոռնակին մէջ ալ ինչպէս:

*) Թի որ s-ով սկսած արական անունն ինչպէս բաղաձայն գիր ինչպէս, այսպէս sp, st, ինչպէս՝ spírito, stúdio ան արեւիս s գիրը խառն s (s impura) ինչպէս:

la guancia, պյտ, Լանալի .

la spiaggia, ծովեզր, Կէնիկ շէնարը .

la coscia, բարձ, պոսպ .

le guance.

le spiágge.

le cosce.

35. Ըն անունները՝ որ ca ու ga կը վերջաւորին, յոքնակիին մէջ c ու g էն ետեւ h գիրմը կառնուն . ինչպէս՝

la mónaca, մարապետ, Գօլմերի .

la spiga, հասկ, պաշագ .

le monache.

le spighe.

36. Ըն անունները՝ որ co ու go կը վերջաւորին, թէ որ երկալանկ են յոքնակիին մէջ c ու g էն ետեւ h գիրմը կառնուն . ինչպէս՝

l' arco, աղեղ, Լայ .

il fico, թուզ, Ինճի .

l' ago, աօեղ, Էյնի .

gli 'archi.

i fichi.

gli aghi.

Ըն կանոնէս դուրս առնելու է porco, խող, Կօ-
նալ բառը, որուն յոքնակին կը լայ porci, greco,
յոյն, Կոնոն, ու mago մոգ, Ինճիճի բառերը, որոնք
երկու կերպ ալ կրան ըլլալ, այսինքն greci — gre-
chi. magi — maghi.

37. Թէ որ բազմամանկ են go վերջաւորածները՝
ըստ կանոնի ետեւին h գիրմը կառնուն . ինչպէս՝

l' albérgo, պանդոկ, Գօնագ .

l' impiégo, գործ, Էլ, Կալալալ .

Ըն երկու astrólogo, աստղաբաշխ, Ինճիճի .

teólogo, աստուածաբան բառերը կրնան gi ալ ըլլալ,
ինչպէս՝ astróloghi — gi. teóloghi — gi.

38. Թէ որ co վերջաւորողները իրենցմէ առաջ
բաղաձայն գիրմը ունենան, յոքնակիին մէջ h գիրմը
կուգն, ինչպէս՝

il tedésco, գերմանացի, Եէյէ .

il catafálco, քաւարան .

i tedéschi.

i catafálchi.

39. Թէ որ ձայնաւոր գիրմը ունին, ան աստեղ ci
կը լան, ինչպէս՝

l' amíco, բարեկամ, Կօնի .

il médico, բժիշկ, Գէրի .

gli amíci.

i médicos.

Antico, հին, էփի, ու cárico, բեռ, էփ- բա-
ռերուն յոքնակին ի ով կըբայ. այսպէս՝ antíchi, cá-
richi.

40. Կան շատ բառեր ալ, որ եզակիի մէջ օ կը վեր-
ջաւորին ու յոքնակիի մէջ կամ i կը վերջաւորին ըստ
կանոնի, ու կամ a, որ ան ատենը սեռերնին կը փոխեն
ու իզական կըլլան. ինչպէս՝

Եղ. ար.	Յոգ. ար.	Իգ.
l' anello, մատնի, էփ-վէ.	gli anelli, —	le anella.
il dito, մատ, պարմագ.	i diti, —	le dita.
il braccio, թև, գոլ.	i bracci, le braccia.	

41. Կան յօ վերջաւորութեամբ գոյական արա-
կան անուններ ալ, որոնց յոքնակին ja վերջաւորու-
թեամբ իզական կըլլայ. ինչպէս՝

il centinájó, հարիւրեակ, էփ-վէ.	le centinája.
il migliájó, հազարեակ, պիւնի.	le migliája.
un pajo, չուստ մի, պէր չէմ.	due paja.

42. Ըն անունները, որ ere կը վերջաւորին, եզա-
կին մէջ կրնան ero ալ ըլլալ, իսկ յոքնակին մէջ
երկուքն ալ իի կը փոխեն. ինչպէս՝

pensiére — ero, խորհուրդ, պիւնի.	pensiéri.
forestiére — ero, օտարական. պիւնի.	forestiéri.

43. Ըսպէս ալ ro վերջաւորողները, կրնան յօ,
ալ վերջաւորիլ եզակիին մէջ. ինչպէս՝

Gennáro — յօ, Յունվար, Եփ-մար.	
calzoláro — յօ, կոշկակար. փողոտայ.	calzolári.

44. Ոմանք ալ եզակի միայն կը գործածվին. ինչպէս՝

prole, զաւակ, զաւակներ, Էմբո, Էմբոլար.

progenie, ազգ, «ոյ, «ինիլի.

Ոմանք ալ յոքնակի միայն ինչպէս՝

le nozze, հարսնիք, պիւնի.

le forbici, մկրատ, խոփ.

i calzóni, վարտիք, քոն:

Վերջապէս կան անուններ ալ, որոնք թէ եզա-
կին և թէ յոքնակին մէջ երկու կերպ կը վերջա-
ւորին. ինչպէս՝

Եզ.	Յոք.
l' ala, l' ale, <i>թև, գանապ.</i>	le ale, le ali.
l' arma, l' arme, <i>զէնք, յէլահ.</i>	le arme, le armi.
la vesta, la veste, <i>զգեստ, էսպապ.</i>	le veste, le vesti.

Յ Օ Գ Ո Ի Ե Ն՝ Ե Ր Ր Ո Ր Գ

Հորովք անոանց :

45. Ենոանց հորովքը *) (i casi dei nomi) կրցըցընէ անուան մը տեսակ տեսակ փոխվիլը, որ խտալացւոց լեզուին մէջ վեց տեսակ կը լլայ, որոնց անունները ասոնք են՝

Nominativo, Ուղղական. Accusativo, Հայցական.
Genitivo, Սեռական. Vocativo, Կոչական.
Dativo, Տրական. Ablativo, Բացառական:

Յ Օ Գ Ո Ի Ե Ն՝ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Գ

Հորովմանք անոանց :

46. Ենոանց հորովմանքը (declinazione dei nomi) կրցըցընէ անուանց զանազան վերջաւորութեամբ փոխվիլը մէկզմէկէ եզակի ու յոգնակի ուղղականին մէջ. որոնք գլխաւորաբար իրեք հատ են՝

Եզ.	Յոք.	Եզ.	Յոք.
o — i	il maestro, i maestri, <i>վարպետ, ուսուց.</i>		
a — e	la donna, le donne, <i>կին, գայլ.</i>		
e — i	la madre, le madri, <i>մայր, անա.</i>		

Կան շատ անուններ ալ, որ աս կանոնէս կը զարտուղին, ինչպէս վերը երկան խօսեցանք ասոնց վրայ :

*) Իսպառացւոց բառերը Տէր Բառերուան ողես ոմէն ին ու աւէն հորով իրենց վերջը չեն փոխել. անոր համար ալ չունին ո՛չ հորով ե ո՛չ հորովման. Բայց աս-

Գ Լ ՈՒԽ Ե Ր Կ Ր ՈՐ Գ

Յօդերուն ու հոլովանշան նախդիրներուն վրայ :

ՅՕԴՈՒԵՆՕ ԵՌԵՋԱՒՆ

47. Յօդը (artículo) հոլովական մասնիկ մը է, որ անուններուն առջևը կըդրվի, ու իրենց սեռը, հոլովները, թիւերը ու նշանակութիւնները կորոշէ :

48. Լրկու տեսակ յօդ կայ, որոշեալ ու անորոշ :

49. Որոշեալ յօդերը (artículos determinati) երեք հատ են՝ il, lo, la :

50. Il յօդը կըդրվի Շի բաց առեալ խառն s ով սկսած բառերը) ամէն բաղաձայն գրով սկսած արական անուններուն վրայ. ինչպէս՝ il vino, գինի, շարապ. il figlio, որդի, էվսպ :

51. Lo յօդը կըդրվի խառն s ով կամ z ով և կամ ձայնաւորով մը սկսած արական անուններու վրայ. ինչպէս՝ lo spírito, հոգի, առակ. lo zúcchero, շաքար, շէշեր, l' uómo, մարդ, ապէս :

52. La յօդը կըդրվի ամէն իգական անուանց վրայ, ինչպէս՝ la casa, տուն, էվ. la madre, մայր, անա. l' acqua, ջուր, առ :

Ետեք որոշեալ կամ որոշել կըսվին, ինչու որ որոշ ու յայտնի բանմը կըցրցընեն ու կըհոլովին այսպէս՝

Եզ. ար.	Իգ.	Յոգ. ար.	Իգ.
Ուշ. il,	lo,	la,	i,
Սեռ. del,	dello,	della,	gli,
Տրա. al,	allo,	alla,	le.
Հայց. il,	lo,	la,	de', dei,
Կոչ. o,	o,	o,	degli,
Բաց. dal,	dallo,	dalla,	a', ai,
			agli,
			alle.
			i,
			gli,
			le.
			o,
			o,
			o.
			dai,
			dagli,
			dalle.

Ելել սորվողներուն գիւրո-թեմեր համար առ անունները գործածելցին,

53. Ըս իրեք յօդերը *il, lo, la*, իրենցմէ չեն հաշիւիր, ինչպէս որ վերը հղովեցինք, հապա կրփանան հաշիւանշած (segnacaso) նախադրութիւններուն հետ, որոնք երեք հատ են՝ *di, a, da*. այսպէս՝

Di	A	Da
կրշինէ. սեռ. պատ.	կրշինէ տրա .	կրշինէ բաց .
փոխանակ	փոխանակ	փոխանակ
<i>di il, del.</i>	<i>a il, al.</i>	<i>da il, dal.</i>
<i>di i, dei.</i>	<i>a i, ai.</i>	<i>da i, dai.</i>
<i>di lo, dello.</i>	<i>a lo, allo.</i>	<i>da lo, dallo.</i>
<i>di gli, degli.</i>	<i>a gli, agli.</i>	<i>da gli, dagli.</i>
<i>di la, della.</i>	<i>a la, alla.</i>	<i>da la, dalla.</i>
<i>di le, delle.</i>	<i>a le, alle.</i>	<i>da le, dalle.</i>

54. Սնացած հայոց մէջ գտնուած չորս հղովները, այսինքն՝ պատմականը, գործիականը ու ներգոյականը թէ որ հարկ ըլլայ կրշինվին աս նախադրութիւններով *in, con, su, per* միանալով յօդերուն հետ այսպէս՝

In ներգ. կրշինէ .	Con գործ. կրշինէ .
փոխանակ <i>in il, nel.</i>	փոխ. <i>con il, col.</i>
— <i>in i, nei.</i>	— <i>con i, coi.</i>
— <i>in lo, nello.</i>	— <i>con lo, collo *) .</i>
— <i>in gli, negli.</i>	— <i>con gli, cogli.</i>
— <i>in la, nella.</i>	— <i>con la, colla.</i>
— <i>in le, nelle.</i>	— <i>con le, colle.</i>
— <i>in l', nell'.</i>	— <i>con l', coll'.</i>
Su պատ. կրշինէ .	Per բաց. գործ. կրշինէ .
փոխանակ <i>su il, sul.</i>	փոխ. <i>per il, pel.</i>
— <i>su i, sui.</i>	— <i>per i, pei (pe').</i>
— <i>su lo, sullo.</i>	— <i>per gli, pegli.</i>

*) Թէ որ *con* նախադրութեան էփեհէ Լով սխառ անունը գայ, երկու իւրոյ ալ իրնայ գրվել, այսինքն ինչ իմ բաց. ինչպէս՝ *collo* իմ *con lo spirito* հոգեւով, ուսհ *coll'* իմ *con l' inganno*, խաբէհո-լեւոմբ, ֆէնտ *coll'* :

Su պատ. կրչինէ .
 Փոխանակ su il, *sul*.
 — su i, *sui*.
 — su lo, *sullo*.
 — su gli, *sugli*.
 — su la, *sulla*.
 — su le, *sulle*.
 — su l', *sull'*.

Per բաց. գործ. կրչինէ.
 Կրնաց ըսվել նաև per il,
 per i և per gli. Բայց ի
 ով սկսած յօդերուն հետ
 աղէկ չէ միացնել. ուս-
 տի չըսվիր pello passá-
 to հապա per lo passáto.
 Circa նախադրութիւնն ալ
 կրչինէ մեր պար. ինչպէս՝
 circa me, իմ բոլորտիքս,
 պէնիմ էլբրաքընդառ :

Սինչուկ հիմա խօսեցանք անուննց ու յօդերուն
 վրայ պարզապէս. հիմա տեսնենք ասոնց մէկզմէկու հետ
 հոլովման եղանակը :

Հոլովման տառքն :

Il յօդի կը հոլովին ամէն արական անունները .
 որոնք բաղաձայն գրով կըսկսին (պէս 50) :

Եզակի. Singolare.

Ուշ. Nom. il libro, գիրք, ինչպէս .
 Սեռ. Gen. di, del libro, գրքին, ինչպէս .
 Տրա. Dat. a, al libro, գրքին, ինչպէս .
 Հայց. Acc. il libro, գիրքը, ինչպէս .
 Կոչ. Voc. o libro, ով գիրք, էա ինչպէս .
 Բաց. Abl. da, dal libro, գրքէն, ինչպէս :

Յոբնակի. Plurale.

Ուշ. Nom. i libri, գրքեր, ինչպէս .
 Սեռ. Gen. di, dei, de' libri, գրքերուն, ինչպէս .
 Տրա. Dat. a, ai, a' libri, գրքերուն, ինչպէս .
 Հայց. Acc. i libri, գրքերը, ինչպէս .
 Կոչ. Voc. o libri, ով գրքեր, էա ինչպէս .
 Բաց. Abl. da, dai, da' libri, գրքերէն, ինչպէս :

*) Ընդէ Ժամանակները յոգնակին. Դժ ինչպէս Ժամանակները :

Ըս հորովման տակը կերթան ետքի եկած գոյական արական անունները . որոնք եզակիին մէջ *o, e ու a* կը վերջաւորին, զորոնք յոգնակիին մէջ *i* կը փոխեն (աբէ՝ 27) :

il cielo, *երկինք*, իւոյ .
il delitto, *յանցանք*, իւելու .
il compagno, *ընկեր*, այ-

il pane, *հաց*, երեւ .
il sale, *աղ*, իւու .
il padre, *հայր*, պապ .

il cuore, *սիրտ*, երեւ .
il poeta, *բանաստեղծ*,
շոյեր .
il profeta, *մարգարէ*, ձեյ-
ղամկեր .
il pianeta, *մոլորակ*, «եյ-
արեւ .

Հորովման երկրորդ :

Lo յօդիւ *) կը հորովին խառն *s* ու վ, *z* ու վ ու ձայնաւորով սկսած արական անուանք (աբէ՝ 51) :

( ) րէնալ առաջին :

l. lo schioppo, *շրացան*, իւ-
ll. di, dello schioppo. Ֆէնի .
S. a, allo schioppo .
Հ. lo schioppo.
Կ. o schioppo.
Բ. da, dallo schioppo.

gli schioppi.
di, degli schioppi.
a, agli schioppi.
gli schioppi.
o schioppi.
da, dagli schioppi.

նաեւ *li, delli, le*, Բայց հիմա մասնաւորաբար խաբանած է :

*) *Lo* յօդը ինքնուրուշմով նաեւ *per*, համար, իշին՝ նախորդում է նաեւ իւրեւելու, իւրեւելու առջին բառին սկզբնապատու ու *s*. ու *z*. եւ ու յայնուոր իւր ընդ. այսպէս՝ *per lo consiglio*, խորհրդեան համար . նախահալի իշին :

(Օրինակ երբորդ) :

Ո. l' uómo *), մարդ, արեւ.	gli uómini.
Ս. d', dell' uómo.	di, degli uómini.
Տ. ad, all' uómo.	ad, agli uómini.
Հ. l' uómo.	gli uómini.
Կ. o uómo.	o uómini.
Բ. da, dall' uómo.	da, dagli uómini.

Լսոնց պէս կը հոլովին նաև

lo stúdio, ուսում, իմ.	lo zio, հօրեղբայր, տատայ.
lo spírito, հոգի, սուղ.	l' ángelo, հրեշտակ, հէլ.
lo spécchio, հայելի, արեւ.	l' anno, տարի, էլ.
lo zoppo, կաղ. թոփալ.	l' erróre, սխալ, էստիլ.
lo zúcchero, շաքար, շէր.	l' órđine, կարգ, սրբ.

Հոլովում երբորդ :

La յօդիւ կը հոլովին ամէն բաղաձայն ու ձայնաւոր գրով սկսած իզական անունները, բայց ձայնաւորով սկսած բառերուն առջևը՝ պէտք է եղակին մէջ la յօդը կը ճատել **), (պէս 52) :

(Օրինակ տառովն) :

Եղ. իգ.

Յոգ. իգ.

Ո. la casa, տուն, էլ.	le case.
Ս. di, della casa.	di, delle case.
Տ. a, alla casa.	a, alle case.
Հ. la casa.	le case.
Կ. o casa.	o case.
Բ. da, dalla casa.	da, dalle case.

*) Եղևիկին հէջ lo յօդը ամէն յայնաւորութեան տառիւրդ պէտք է իրաւաւ, իսկ յոգնալիկին հէջ թայն անուն տառիւրդ որոնք որ i յայնաւորով իրաւին. ինչպէս՝ gl' impiégghi. gl' Italiáni.

**) Յոգնալիկին հէջ չի իրաւաւրդ, բայց ինչ տառիւրդ բառը e յայնաւորով սխալ. ինչպէս՝ l' erbe, իսկ պէտք, օթլար :

(Գլխի երկրորդ)

Ա. ի. ի. *ի. ի.*
 Ա. l' ánima, հոգի, ման.
 Ա. di, dell' ánima.
 Տ. ad, all' ánima.
 Ա. l' ánima.
 Կ. o ánima.
 Բ. da, dall' ánima.

Յ. ի. ի. *ի. ի.*
 le ánime.
 di, delle ánime.
 ad, alle ánime.
 le ánime.
 o ánime.
 da, dalle ánime.

Լսոնց պէս կը հոլովին ետեւէն եկած անուններն ալ:

la donna, կին, գարու.
 la piétra, քար, լաշ.
 la barba, մորուք, աւ.
 Գ. աւ.
 l' aqua, ջուր, աւ.
 l' uva, խաղող, իւլի.
 la fede, հաւատք, փին.

la pace, խաղաղութիւն,
 լապալլեզ.
 la fame, անօթութիւն,
 աճլեզ.
 la sete, ծարաւ, աւաղաւ.
 լուգ.
 la gente, ազգ, իւլիլ:

Օգտագործել անունանց հոլովման շեշտ:

(Գլխի առաջին)

55. Կան շատ անուններ ալ, որ եղակիին մէջ արական են, ու յոքնակիին մէջ թէ արական և թէ իգական (տես 40):

Ա. ի. ար.
 Ա. il dito, մատ, պարտագ.
 Ա. di, del dito.
 Տ. a, al dito.
 Ա. il dito.
 Կ. o dito.
 Բ. da, dal dito.

Յ. ի. ար. *ի. ի.*
 i diti կամ le dita.
 di, de', dei diti կամ di
 delle dita.
 a, a', ai diti կամ a, alle
 dita.
 i diti կամ le dita.
 o diti կամ o dita.
 da, da' dai diti կամ da,
 dalle dita.

Լսոր պէս կը հոլովին աս անուններն ալ :

Լազ. ար.

Յոք. ար. իգ.

il labbro, շուրթն, պո-

i labbri — le labbra.

իտ. ար.

il fondamento, հիմ, բե-

i fondamenti — le fon-

il frúttó, պտուղ, ֆրուէ.

i frútti *) le frúttá, e.

l'osso, ոսկր, օս.

gli ossi — le ossa.

il cíglió, յօնք, գաշ.

i cígli — le cíglia.

il membro, անդամ, էդա.

i membri **) — le mem-

il legno ***) , փայտ, օրումն.

i legni — le legna, e.

56. Լս զարտողի հոլովման տակը կրնան երթալ աս հասարակ անուններն ալ՝ որոնք թէ արական են ու թէ իգական. ուստի արականը կը հոլովի կանոնաւոր արական անուններուն պէս, ու իգականն ալ կանոնաւոր իգականներուն պէս :

Լազ. ար. իգ.

Յոք. իգ.

Ո. il, la fonte, աղբիւր, պոնտուր.

i, le fonti.

Ս. di, del, della fonte.

de, de', dei, delle fonti.

Տ. a, al, alla fonte.

a, a', ai, alle fonti.

Զ. il, la fonte.

i, le fonti.

Կ. o fonte.

o fonti.

Բ. da, dal, dalla fonte.

da, da', dai, dalle fonti.

*) Frútte — frúttá պոլոյնի համար իւրովն . իսկ frútti փոխաբերութեան մարտը աշխարհութեան իւրացնէ :

**) Membra իւրովն թշուր ինքանոյն անդամներուն լրաց . իսկ membri ընկերութեան մը անդամներուն համար :

***) Ուր որ legno բառը ինչանալի սոյլ, արապատ, նաւ, կէմի, յոնալիքն մէջ թշուր արտաւեր իրգործածովն i legni, բայց ինչ որ նշանակի փայտ՝ թշուր իգականը . le legne իսկ le legna.

Լաւի եկած բառերն ալ ասոր պէս կը հոլովին :
 il, la fúne, չուան, ի՛ի . | il, la lepre, նապաստակ ,
 il, la fine, վախճան , | լաւլան .
 անդ . | il, la frónte, ճակատ, անն .
 il, la folgore , կայծակ , | il, la cénere, մոխիր, իւր .
 Եւրբբբ . | il, la gregge, հօտ, տէրի :

(Օրինակ Երկրորդ :

57. Սիւսանկ կը ծատած ու շեշտած անունները ,
 եթէ արական ըլլան՝ և եթէ իգական յոգնակիի մէջ
 անփոփոխ կը մնան (տէս 29) :

Լ. ար .	Յգ. ար .
Ռ. il re, Թագաւոր, Գաբիշահ .	i re.
Ս. di, del re.	di, de', dei re.
Տ. a, al re.	a, a', ai re.
Հ. il rè.	i re.
Կ. o re.	o re.
Բ. da, dal re.	da, da', dai re.
Լ. յսպէս կը հոլովին նաև .	
il, i vicerè, փոխարքայ ,	la, le verità, ճշմարտու-
վելք .	թիւն, իւրելք .
il, i piè, ոտք, պագ .	l' umiltà, խոնարհութիւն,
la, le città, քաղաք, շէ-	ալագ իւտիւրէլէլէլ .
հիւ .	la, le castità, ողջախոհու-
la, le virtù, առաքինու-	թիւն, Գագլգ :
թիւն, ֆալէլէլ :	

Յ Օ Գ Ո Ի Ն Ծ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

Լիորոշ յօդերուն ու անոնց հոլովան վրայ :

Ս երը (48) ըսինք որ երկու տեսակ յօդ կայ որոշ
 շէտ ու անորոշ : Որոշեալ յօդերուն ու իրենց հոլով-
 ման վրայ արդէն երկան խօսեցանք . հիմա հոս տեղս
 ալ կը խօսինք անորոշ յօդերուն վրայ :

58. Ընորոշ յօդերը (artícoli indetermináti) ինչպէս իրենց անունն ալ կը յայտնէ, անորոշ ու անյայտ բան մը կը ցըցընեն: Ըստ տեսակ անորոշ յօդ կայ, բայց գրեթէ ամէնն ալ յառաջ կուգան բացարձակ թուական՝ ու մասնական անուններէն: Երոնց գլխաւորները ստոնք են. uno, alcuno, certo, tutto, qualche: Ըստնք անուանց հետ հոլովելու առեւնին վրանին յօդ չեն առնուր, հապա. հոլովանշան նախդիրներով կը հոլովին: այսպէս՝

Եղակի ար.

Չաղելի մը. ուրիշ:	Սահան մը. ուրիշ:	Բարեկամ մը. ուրիշ:
Ս. un fióre *).	uno scúdo.	un' amíco.
Ս. d' un fióre.	d' uno scúdo.	d' un' amíco.
Տ. ad un fióre **).	ad uno scúdo.	ad un' amíco.
Հ. un fióre.	uno scúdo.	un' amíco.
Բ. da un fióre.	da uno scúdo.	da un' amíco.

Յօքնակի ար.

Ս. alcuni fióri.	alcuni scúdi.	alcuni amíci.
Ս. di alcuni fióri.	di alcuni scúdi.	di alcuni amíci.
Տ. ad alcuni fióri.	ad alcuni scúdi.	ad alcuni amíci.
Հ. alcuni fióri.	alcuni scúdi.	alcuni amíci.
Բ. da alcuni fióri.	da alcuni scúdi.	da alcuni amíci.

*) Ընէն արտօնի բաղադրանքը գրով սխառ անուանելուն առջի (ի բաց առեալ թայն խառն s ով սխառները) առանց ապաւարցիկը ցըցընէ un, ինչպէս՝ un fióre, ե ոչ uno fióre. un giardíno, ե ոչ uno giardíno.

**) Երբ որ a հոլովանշան նախադրութեան առջեւ յայնապարհով սխառ անուն մը հանդիպէ՝ արտաբերութեան համար d բաղադրանքի գիրը մը խառնուի, a ինչպէս թայն թայն, ինչպէս՝ ad un uómo, ե ոչ a un uómo:

Եղակի իգական .	
Նաւ մը . պէր լալուի :	Սադ մը . պէր գալ .
Ո . una gallína .	un' oca .
Ս . d' una gallína .	d' un' oca .
Տ . ad una gallína .	ad un' oca .
Ն . una gallína .	un' oca .
Բ . da una gallína .	da un' oca .

Յոքնակի իգական .	
Ո . alcune gallíne, Լայլն :	alcune oche, Լայլն :

Եղակի ար .	
Լմէն ժողովուրդ , հէք ճեմակալ :	
Ո . tutto il pópolo *).	tutti i pópoli .
Ս . di tutto il pópolo .	di tutti i pópoli .
Տ . a tutto il pópolo .	a tutti i pópoli .
Ն . tutto il pópolo .	tutti i pópoli .
Բ . da tutto il pópolo .	da tutti i pópoli .

Եղակի ար .		
Լն պարտեղը . ( ) Լ	Լն թռչունը .	Լմէն զինուորը .
պահճի :	Պո գալ .	Նէր ճէնիճի :
Ո . quel **)	quest' uccéllò .	ogni soldáto .
giar- dino .		
Ս . di quel giar- dino .	di quest' uccéllò .	d' ogni soldáto .
Տ . a quel giar- dino .	a quest' uccéllò .	ad ogni soldáto .
Ն . quel giar- dino .	quest' uccéllò .	ogni soldáto .
Բ . da quel giar- dino .	da quest' uccéllò .	da ogni soldáto .

*) Tutto — ambo խոսքով ambedue բառերը իշխելով իրենց մէջ իրարմէն յօդու . այսպէս՝ tutto il mondo, բոլոր աշխարհ, պիւթիւն տիւնեա . իրարմէն լսելու՝ il tutto mondo . ambedue i fra-

(Հարնակի ար .

Ո. quei giardíni.	questi uccélli.	cinque soldáti.
Ս. di quei giar- dini.	di questi uccélli.	di cinque sol- dátí.
Տ. a quei giar- dini.	a questi uccélli.	a cinque soldátí.
Հ. quei giardíni.	questi uccélli.	cinque soldáti.
Ր. da quei giar- dini.	da questi uccélli.	da cinque sol- dátí.

(Հարստի անհամեմատ հարմարեց լրաց :

59. Լստուեոյ , մարդու , չաստուածներու , քաղ-
քի ու տեղերուն անունները եղակիին մէջ կը հարմարեցնեն
հարմարեցնեն նախադրութիւններով . ինչպէս :

Լ.Տ.	Պետրոս .	Լ.Ննա .	Գ.իոս .	Վ.Եննա .
Dio.	Piétro.	Anna ***).	Gióve.	Vienna.
di Dio.	di Piétro.	d' Anna.	di Gióve.	di Vienna.
a Dio.	a Piétro.	ad Anna.	a Gióve.	a Vienna.
Dio.	Piétro.	Anna.	Gióve.	Vienna.
o Dio.	o Piétro.	o Anna.	o Gióve.	o Vienna.
da Dio.	da Piétro.	da Anna.	da Gióve.	da Vienna.

télli, երկու եղբարսն ալ , իբրի գարտաշըտա . քի-
սանա՛յ gli ambedúe fratélli.

**) Lo խանիկով վերջացած անունները (’ի բաց ա-
ռեալ խառնածով պատճենները) բաղադրանքով պիտի
արտօնեն անուններուն առջեւ lo խանիկը իրարմե-
ջէն ելալիէ ձեւ , ա իրման ձի / ով , որոնք յո-
նակիին ձեւ i իրմանին (տես 33) :

**) Կանանց անունները երբեմն յօդով ալ կը հարմարեցնեն .
այսպէս՝ l’ Anna, dell’ Anna, all’ Anna, բայց
այնչափ աղէի սովորութիւն չի :

60. թիւ որ յատուկ անուններէն յառաջ ածական կամ ուրիշ արժանապատուութեան անուն մը ըլլայ, ան առենը յօդն ալ՝ պէտք է դնել . ինչպէս՝

L'onnipoténte Iddio, Լ'մէնակարող Լստուած, Գառաւ
 զիւն Լըտէ:
 il grande Alessándro կամ Alessándro il grande *),
 Սեծն Լըեքսանդր, Պիտէր Լաւէնիէր:
 il poeta Ovídio, Ովիտիոս բանաստեղծ, Ովիտիոս շայիւ:
 il Signor António **): Տէր Լնտոն, Լնթոն տալ:

61. Լս կանոնէս դուրս պէտք է առնուլ եղբի եկած արժանապատուութեան անունները, որոնք յօդ չեն առնուր:

Don Piétro,	Տէր Պետրոս .
Donna María,	Սարիամ Տիկին .
Monsignór António,	Լնտովն Գերապայծառ .
San (to) ***) Paólo,	Սուրբ Պօղոս .
Suóra Anna,	Վայր Լննա .
Padre Ignázio,	Հայր Իգնատիոս .
Frà (te) Giacómo,	Եղբայր Գակովր:

*) թիւ որ յօդը ածականին ու յատուկ անունին մէջ էլնայ, ինչը չենուղիւր . ու մնալ յատուկ անունը ինչպէս ինչպէս հոլովանշան նախդիրներով . այսպէս՝ Alessándro il grande . d' Alessándro il grande .

**) Գիտուն ու արհեստագործ մարդիկներուն անունին վրայ՝ որոնք մանանունի պէս եղած է իրենց, յօդ ինչայդրիւր . ինչպէս՝ il Tasso . il Tiziáno . Բայց առանց մեզ մշտ պարտաւորութիւն չի մնայ իլ Poéta Tasso . il Pittóre Tiziáno :

***) Բաղայայտ գրով սխառ յատուկ անունաց առիւն (ի Բայց առեալ խառն s ուլ սխառները) to մասնիւր ինքնապիւր . ինչպէս՝ San Basílio . Սուրբ Բաբէղ . San Piétro . Սուրբ Պետրոս . Գիտունի Santo Basílio . Santo Piétro :

62. Լեռներուն, գետերուն, ծովերուն, լճերուն, գաւառներուն ու թագաւորութիւններուն անունները, իրենց ընդհանուր ու մասնաւոր նշանակութեանը համաձայն, կրնան յօդիւ կամ առանց յօդի գրվիլ. այսպէս Európa կամ l' Európa, Լարոպա: Բայց ծովերուն ու գետերուն անունները ըստ մեծի մասին յօդիւ կը գրվին. ինչպէս՝ (l' Atlántico, il Tevere և il Pò):

63. Լճիսներուն ու օրերուն անունները առանց յօդի կը գրվին. այսպէս՝

il mese di Maggio, Սայիս ամիսը, Սայիս այլ:
l' último dì di Giúgno, Յունիսին վերջի օրը. Յունիսին սօն ինիսին:

Յօդիւ ալ կրնան գրվիլ, թէ որ որոշեալ օր մը կամ ամիսմը ցըցընեն. ինչպէս՝

nell Ottóbbre dell' anno passáto. Ընցեալ տարի
Հոկտեմբերին, Սեպտեմբրի 1-ին:

il primo dì di Marzo, Սարտին առջի օրը, Սարտ այլ:
1-ին ինիսին:

64. Հովի ու երկինքին չորս մասերուն անունները միշտ յօդ կառնուն մանաւանդ ուղղականին մէջ. ինչպէս՝

l' oriente. il levánte. l' est, Լըւեւթ, Սիււորիւ:
l' occidenté. il ponénté. l' ovest, Լըւուտթ, Սիււու:

il settentríone. la tramontána. il nord, Հիւսիս,
Եւրոպա:

il mezzogiórno. il mezzodì. il sud, Հարաւ,
Սիւլ:

ԵՌԵՆՁԻՆ ՅՕԴՈՒԵՆՔ

Եծական անուններուն զեայ :

Յ Օ Դ Ո Ւ Ե Ն Ե Ռ Ե Զ Ի Ն

Եծական անուններուն հոլովան զեայ :

65. Եծական անունները գոյական անուններէն տարբեր հոլովմունք մը չունին . ինչու որ Օ վերջաւորողները կը հոլովին արական գոյական անուններուն պէս . ա վերջաւորողները իգական գոյականներուն պէս . Իսկ e վերջաւորողները կամ արականին պէս կը հոլովին և կամ իգականին պէս . ու կը համաձայնին իրենց գոյականներուն հետ՝ սեռիւ, թուով, ու հոլովով . ինչպէս՝

Եզ. ար .

Ո. il buon' uómo .

աղէկ մարդ , էյէ ապա՛մ .

Ս. di, del buon' uómo .

Տ. a, al buon' uómo .

Ն. il buon' uómo .

Կ. o buon' uómo .

Բ. da, dal buon' uómo .

Յոք. ար .

i buoni uómini .

di, de', dei buoni uómini .

a, a', ai buoni uómini .

i buoni uómini .

o buoni uómini .

da, dai buoni uómini .

Ո. prudente, il prudente uómo խոհեմ մարդ ,

ազըւււ ապե՛մ .

Ս. di, del prudente uómo .

Տ. a, al prudente uómo .

Ն. il prudente uómo .

Կ. o prudente uómo .

Բ. da, dal prudente uómo .

prudenti, i prudenti uómini .

di, de', dei prudenti uómini .

a, a', ai prudenti uómini .

i prudenti uómini .

o prudenti uómini .

da, dai prudenti uómini .

Եզ. Իգ.

Ո. la buona donna.

Ս. di, della buona donna.

Տ. a, alla buona donna.

Հ. la buona donna.

Կ. o buona donna.

Բ. da, dalla buona donna.

Յգ. Իգ.

le buone donne.

di, delle buone donne.

a, alle buone donne.

le buone donne.

o buone donne.

da, dalle buone donne.

Լ. յայտն կը հղովին ետեւի ածական անուններն ալ .
 prudente don- կին խոհեմ.

Ֆիւրտուէլը

na,

cattivo fanciullo, չար տղայ,

ricco mercatán- հարուստ վաճա-

te

ռական,

caro amico,

forte lióne,

սիրելի բարեկամ,

ուժով առիւծ,

Գարը.

հեօլիւ- չոճուգ.

գլնիլի պապիլ-

իւնն.

սիւլիւ- լա րօսիւ.

շէպիւ- լիւ- աքս-

լանն.

fedéle servo,

obbediente sco-

láre,

հաւատարիմ

ծառայ,

ինամար Գու-

հաղանդ աշտ-

Իւլի- շիլիլի.

կերտ,

illústre uómo,

bella rosa,

երեւելի մարդ,

գեղեցիկ վարդ,

նամար հիշ.

իւլի- լի- լ:

Յ Օ Դ Ո Ի Ը Ծ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

Ըծական անունաց ասորեմաններուն վրայ:

66. Ըծականը երեք ասորեման ունի. Իւրական, Բաղդատական, Գիւրագրական:

67. Գրականը (positivo) պարզապէս կը ցըցընէ բանի մը ինտոր ըլլալը. առանց ուրիշի մը հետ բաղդատելու. ինչպէս՝ ricco, հարուստ, գլնիլի. grande, մեծ, պիւլիւ:

68. Բաղդատականը (comparativo) բանի մը աւելի կամ պակաս ըլլալը կը ցըցընէ. ուրիշին հետ բաղդատելով, ու սովորաբար կը շինվի գրականին վրայ più

կամ meno մասնիկները դնելով, ինչպէս՝ più կամ meno ricco, աւելի կամ քիչ հարուստ, չօք կամ ոչ չէնիք. più կամ meno diligénte, շատ կամ քիչ փութաջան, չօք կամ ոչ համարալէ :

69. Վերադրականը (superlativo) բանի մը շատ աւելի կամ շատ պակաս բլլալը կը ցուցնէ, ուրիշին հետ բաղդատելով. ու կը շինվի կամ բաղդատականին վրայ il, lo, la յօդերը դնելով, կամ դրականին վերջը issimo մասնիկը աւելցնելով, ինչպէս՝ il più bello, փէք շատ գեղեցիկ, քէք չօք լիւրջ. la più grande, փէք շատ մեծ, քէք չօք պէտք. obbedientissimo, փէք շատ հնազանդ, քէք չօք իւրիւր. giustissimo, փէք շատ արդար, քէք չօք սուղ :

70. Լատէն եկած ածական անուններուն աստիճանաց կարգը երկու կերպ կը լլայ, կամ ուրիշ հասարակ ածականներուն պէս. ինչպէս buono, pñ buono, il più buono, buonissimo, և կամ այսպէս՝

Գրական.	Բաղդ.	Վերադրական.
buono, աղէկ, էյի.	miglióre,	il miglióre, ottimo.
cattivo, գէշ, քէօ.	peggióre,	il peggióre, pessimo.
grande, մեծ, օյի.	maggióre,	il maggióre, mássimo.
piccolo, պզտիկ, էի.	minóre,	il minóre, mínimo.
alto, բարձր, էի.	superióre,	il suprémo, sommo.

Լատնցմէ ոմանք ածականի պէս ու ոմանք ալ մակբայի պէս կը զարվին, ինչպէս .

molto, շատ, չօք.	più, mag-	il più, al più, moltís-
	giorménte,	simo.
poco, քիչ, ոչ.	meno,	il meno, al meno,
		pocchíssimo.
bene, աղէկ, էյի.	méglio,	il méglio, ottimamén-
		te, beníssimo.
male, գէշ, քէի.	péggio,	il péggio, pessima-
		mén-te, malíssimo.

Լս ալ գիտնալու է որ *re* կամ *ro* վերջաւորած
ածական անուններուն գերադրականը *errimo* կըլլայ՝
սյսպէս՝

Վրական . Բազդ . Վեր ,
integro , ամբողջ , պէ- *più integro* , *integerrimo* .
լիւն .

acre , թթու , էրշէ . *più acre* , *acerrimo* .
célebre , երևելի , համար . *più célebre* , *celeberrimo* .
salúbre , առողջարար , հա- *più salúbre* , *saluberrimo* .
սկիւլէ .

ՅՕԴՈՒՆԾ ԵՐՐՈՐԴ

Վայտիտն ու ածական անունաց ածանցման կամ փոփոխու-
նքները լլայ :

72. Վայտական ու ածական անուններուն վրայ շատ
անգամ մասնիկ մը աւելցընելով , նշանակութիւննին
կըփոխվի , որոնց գլխաւորները հոս համառօտ ցըցընենք :

73. Լսոնցմէ ոմանք աւաւաւտիտն (*augmentativo*)
կըսվին . որոնք բանի մը մեծութիւնը կամ աւաւելու-
թիւնը կըցըցընեն , ինչպէս են աս մասնիկները , *one* , *otto* ,
accio , *astro* , *azzo* , *aglio* *) :

Պարզ .
álbero , ծառ , աղած .

cappello , գլխարկ , շափու .

porta , դուռ , գափու .

Լծանցական .
alberóne , մեծ ծառ , պէոյ-
լիւ , աղած .
capellóne , մեծ գլխարկ ,
պէոյիւ , շափու .
portóne **) , մեծ դուռ ,
պէոյիւ , գափու .

*) Լս չորս *accio* , *astro* , *azzo* ու *aglio* խանդիւնները
բանինը գիշուլիւնը ու անպիտանութիւնը խորցնեն :

**) *One* վերջաւորած անունները , լիւպիտիւն իգա-
3 *

Պարզ .

gióvane, երիտասարդ, յէ-

լէ գանդ .

aváro, ագահ, լաւահետք .

médico, բժիշկ, հէթիմ .

pópulo, ժողովուրդ, ճէ-

տակալ .

villáno, գեղացի, յէյլ .

gente, ազգ, իւլէլ .

Լճանցական .

giovanóttó, մեծ երիտա-

սարդ, ուշիւր յէլ .

avaráccio, անպիտան կամ

գէշ ագահ, Ֆէնա լա .

medicástro, անճոռնի

բժիշկ, Ֆէնա հէթիմ .

popolázso, հասարակ ժո-

ղովուրդ, պայտուղ .

villanáccio, բիրտ գեղացի,

գաղա յէյլ .

gentáglio, ռամիկ ժողո-

վուրդ . պայտուղ ճէմ :

74. Ոմանք ալ նուազանի (diminutivo) կրօղին,

ինչու որ բանի մը պզտիկութիւնը կը ցոյցնեն . և աս

մասնիկներն են . *ingo, etto, ello, uolo, uccio, uzzo* .

bello, գեղեցիկ, իւլէլ . bellíno, գեղեցիկ, իւ-

լէլէլ .

ragázso, մանուկ, չճաւ . ragazzíno, մանկիկ, իագ-

սլ .

vécchio, ծեր, իւրիւր . vecchiétto, ծերուկ, իւ-

րիւրճը .

póvero, աղքատ, ֆագր . poverétto, աղքատիկ, պ-

լալէլ .

pazzo, խենդ, ախագ . pazzarélló, խենդուկ, ախ-

ագճը .

uómo, մարդ, աթիմ . uomiciuólo, մարդկիկ, ա-

թիմճը .

75. Հետ անուններ ալ կան՝ որ կերպ կերպ կը փոխուին . *ինչպէս՝ libro, libréto, librettíno, libricíno, libriccío, librettuccío, libricciúolo, libret-*

ինն անուններէն խճանցին՝ Բայց արտօն էն : Ոման, անոնց իգականն ալ իրարմածէն, այսպէս՝ *la portana*, Բայց աղէկ չէ :

tucciuolo Լայլ . *casa*, *casaccia*, *casétta*, *casella*, *casino*, *casellino*, *casotto*, *casuccia*, *casupola* Լայլն :

76. Ոմանք ալ մեր վերացական ուրիշ մասնիկն ուժը ունին . ու ասոնք են *ezza*, *aggine*, *gio*, *zio*, *tà*, *dine*, ու *ura* . Ինչպէս՝

<i>bello</i> , գեղեցիկ, Ինչու .	<i>bellézza</i> , գեղեցկութիւն, Ինչուիք .
<i>scélo</i> , չար հօգիտ .	<i>sceleraggine</i> , չարութիւն, հօգիտութիւն .
<i>servo</i> , ծառայ, հրամայեալ .	<i>servizio</i> , <i>gio</i> , ծառայութիւն, հրամայեալութիւն .
<i>confúso</i> , շփոթ, գաղափարը .	<i>confusión</i> , շփոթութիւն, գաղափարաբար .
<i>umáno</i> , մարդկային, Ինչու .	<i>umanità</i> , մարդկութիւն, Ինչուիք .
<i>moltidúdo</i> , շատ, չգ .	<i>moltitúdine</i> , շատութիւն, չգտնուի .
<i>agricoltóre</i> , երկրագործ, Ինչու .	<i>agricoltúra</i> , երկրագործութիւն, Ինչուիք .

77. Ոմանք ալ մեր անցանցական, ախ, այն, առաջ մասնիկներուն ուժը ունին, ու ասոնք են *vole*, *ano*, *reo*, *esco*, *ale* . Ինչպէս՝

<i>colpa</i> , յանցանք, գաղափար .	<i>colpévole</i> , յանցաւոր, գաղափար .
<i>mondo</i> , աշխարհ, ախ .	<i>mondáno</i> , աշխարհային, ախիտ .
<i>corpo</i> , մարմին, Ինչու .	<i>corpóreo</i> , մարմնաւոր, Ինչուիք .
<i>bárbaro</i> , բարբարոս, Ինչու .	<i>barbarésco</i> , բարբարոսական, պատուաւոր .
<i>número</i> , թիւ, ապա .	<i>numérale</i> , թուական, ապա .

78. Ոմանք ալ մեր բացասական ան մասնիկին ուժը ունին՝ ու միշտ բառէն առաջ կը դրվին, ու ասոնք են՝ *in, im, dis, s.* ինչպէս՝

fortunáto, բաղդաւոր.

լուսնի.

mortále, մահկանացու,

էօլեմէ.

piacévole, հաճոյ, հագ-

պու.

onóre, պատիւ, իշխէլ.

լուսնի.

infortunáto, անբաղդ,

լուսնի.

immortále, անմահ, էօլ-

մէ.

spiacévole, անհաճոյ, նա-

հագպու.

disonóre, անպատուութիւն,

լուսնի, իշխէլ.

79. Ու երջնակէս կը գտնուին քիչ անուններ ալ, որոնք եզակի ձայնով յորձանակէն և կը վերջաւորին *ame, esca, ume.* ինչպէս՝

polláme, հաւեր, լուսնի.

լուսնի.

bestiáme, հօտեր, սիւրի-

լուսնի.

ossáme, ոսկրներ, իշխէլ.

լուսնի.

legnâme, փայտեր, օրհն-

լուսնի.

soldatésca, զինուորներ,

ճէնիմէլ.

selvaggiúme, երէններ, լու-

սնի հայմանլու:

ՅՕԴՈՒՆՈՒ ՎԵՑՆԵՐՈՐԴ

(Թուական անունաց լեզու):

80. Իտալացիք հինգ տեսակ թուական անուն (nome numerále) ունին, որոնց կարգը աս է՝

1) Բացարձակ թուականները (numeri cardinali) ածական են՝

Uno, una, մէկ, պէր.

due, երկու, իշ.

tre, իրեք, իւ.

quáttro, չորս, քիւր.

cinque, հինգ, պէշ.

sei, վեց, պլէ.

sette, եօթը, էք.

otto, ութը, օք.

nove, ինը, օգ.

diéci, տասը, օն.

úndici, տասնըմէկ, օն պէր.

dódicti, տասներկու, օն իշ.

trédici, տասնիրեք, օն

իւ.

quattórdici, տասնչորս, օն ԿեօրԿ.	settánta, եօթանասուն, Եկէ՛թէ.
quíndici, տասնըհինգ, օն Կէշ.	ottánta, ութսուն, Կեգ՛սէն.
sédici, տասնըվեց, օն Կվէլ.	nonánta, յինսուն, Կոգ-
diecisétte, } տասնըեօթը,	novánta, յսան.
diciasétte, } օն Եկարի.	cento, հարիւր, Եկէ-լ.
dicióttó, տասնըութը, օն Կէթէլ.	ducénto, } երկու հարիւր,
	dugénto, } Եթէ Եկէ-լ.
	trecénto, երեք հարիւր, Ելէ-լ.
diecinóve, } տասնըւինը,	mille, հազար, Կէն.
diciannove, } օն Կոգու-լ.	due mila, երկու հազար,
venti, քսան, Եկէթի.	Եթէ Կէն.
vent' uno, քսանըմէկ, Եկէթի Կէր.	cento mila, հարիւր հա-
venti due, քսանւերկու, Եկէթի Եթի.	զար, Եկէ-լ Կէն.
trénta, երեսուն, օլու-լ.	un millóne, միլիոն, Եկէօն.
quaránta, քառսուն, Գըրգ.	sei millóni, վեց միլիոն,
cinquánta, յիսուն, Ելէլ.	Կվէլ Եկէօն.
sessánta, վաթսուն, Կվէ՛սըլ.	

2) Վարական թուականները (números ordináli) ածական են, ու իրենց գոյականին հետ կը համաձայնին ածական անուններուն պէս :

Il primo *) առաջին Կէր-ինճի.	il quinto, հինգերորդ, Կէշինճի.
il secóndo, երկրորդ, Եթինճի.	il sésto, վեցերորդ. Կլէնճի.
il tértzo, երրորդ, Ելէնճի.	il séttimo, եօթներորդ, Եկարինճի.
il quártó, չորրորդ, ԿեօրԿինճի.	l'ottávo, ութերորդ, Կէթիլինճի.

*) Թէ որ ասանց յօդը Եկէրի յգէն՝ հալէայ իւլլան. Ենշ Կէն՝ primo, Կէն Կառալին, Ելէ Եվլէլ. secóndo Կա՛՛ secundariaménte, Երկրորդաբար, Կլինճի :

il nono, Իններորդ, ասորդու- զանճու .	il cinquanté- simo, յիսուներորդ, ասորդու- զանճու .
il décimo, տասներորդ, ասորդու- զանճու .	il quinquagé- simo, յիսուներորդ, ասորդու- զանճու .
l' un décimo, տասներորդակերորդ, ասորդու- զանճու .	il sessanté- simo, վաթսուներորդ, ասորդու- զանճու .
il duodécimo, տասուերորդ, ասորդու- զանճու .	il sessagé- simo, վաթսուներորդ, ասորդու- զանճու .
il décimo terzo, տասուերորդ, ասորդու- զանճու .	il settanté- simo, եօթանասուներորդ, ասորդու- զանճու .
il décimo nono, տասներորդ, ասորդու- զանճու .	il settuagé- simo, եօթանասուներորդ, ասորդու- զանճու .
il ventesimo, քսաներորդ, ասորդու- զանճու .	l' ottanté- simo, ութսուներորդ, ասորդու- զանճու .
il vigésimo, քսաներորդ, ասորդու- զանճու .	l' ottuagé- simo, ութսուներորդ, ասորդու- զանճու .
il ventesimo primo, քսաներորդ, ասորդու- զանճու .	il novanté- simo, փնսուներորդ, ասորդու- զանճու .
il trentésimo, երեսներորդ, ասորդու- զանճու .	il nonagé- simo, փնսուներորդ, ասորդու- զանճու .
il tregésimo, երեսներորդ, ասորդու- զանճու .	il centésimo, հարիւրերորդ, ասորդու- զանճու .
il quaranté- simo, քառասներորդ, ասորդու- զանճու .	il millésimo, հազարերորդ, ասորդու- զանճու .
il quadragé- simo, քառասներորդ, ասորդու- զանճու .	

3) Կրկնական կամ համեմատական (numeri proporzionali).

Sémplice, միակ, ասորդու- զանճու .	dóppio, կրկին, երկ Գում .
triplo, երեքպատիկ, երեք Գում .	una volta, միանգամ, ասորդու- զանճու .
quádruplo, չորեքպատիկ, քառու Գում .	due volte, երկու անգամ, երկ Գում .
quíntuplo, հինգապատիկ, հինգ Գում .	tre volte, երեք անգամ, երեք Գում .
céntuplo, հարիւրապատիկ, հարիւր Գում .	cento volte, հարիւր անգամ, հարիւր Գում .

4) Համարական կամ զգարական անունները (numeri collettivi) գոյականի պէս կրճատին :

Un' ambo, երկեակ, է-ի	una dozzina, տասներկու- քէ կամ է-ի թանկ	նոց, օն է-իք կամ օն
un terno, երրեակ, է-ը	է-ի	է-ի թանկ
un quaterno, քառեակ, է-ի	una ventina, քսանեակ, է-ի	է-ի թանկ
un quinterno, քառասուն- ութեակ, է-ի	una quarantina, քառասուն- եակ, գլխով կամ գլխով	է-ի թանկ
una novena, իննեակ, Գ-ի	un centinajo, հարիւրեակ, է-ի	է-ի թանկ
una decina, տասնեակ, Ե-ի	un migliajo, հազարեակ, է-ի	է-ի թանկ

5) Տրամաբաշխական (numeri distributivi) :

Ad uno ad uno, մէկիկ	la metà, կէսը, Ե-րկուր
a due a due, երկու-երկու, է-իք	tutti e due, երկուքն ալ, է-իք
a tre a tre, երեք-երեք, է-իք	tutti e tre, իրեքն ալ, է-իք

Գ Լ ՈՒ Խ Ե Ր Ր ՈՐ Դ

Ղեկավարական զգայ :

81. Ղեկավարական (pronome) անունն տեղ կը դրուի, ինչու որ՝ անուն մը շատ անգամ խօսքի մէջ չի կրկնու-
լու համար, անոր տեղը բառ մը կը դնենք՝ որ ղեկավարական
կըսվի : Չորս տեսակ ղեկավարական կայ . Էական (perso-
nale), ստացական (possessivo), ցուցական (dimostra-
tivo), ու յարաբերական (relativo) :

82. Ղեկավարական անուննց պէս թիւ, հոլով, ու
հոլովմունք ունենալէն 'ի զատ, նաեւ դէմք ալ ունի՝

որ իրեք է . առաջին՝ ես, պէն, երկրորդ՝ դուն, սէն . եր-
րորդ՝ ան, օ :

83. Ինչպիսիք բնական անունները (pronómi personáli)
երկու կերպ են . առաջինները՝ հիմնական յարաբերական
անուններ (congiuntívi — affissi), երկրորդները՝ բացարձակ
անուններ (assolúti) :

84. Հարաբերական անունները՝ տրական ու հայցական
միայն ունին, թէ եզակիին և թէ յոթնականին մեջ . ինչպէս՝
Իզական .

Տրական .	mi, ինձի, պանա .	gli *), le, անոր, օնա .
	ti, քեզի, սանա .	si, իրեն, չէնդին .
Հայցական .	mi, զիս, պէնի .	il, lo, la, զանի, օնա .
	ti, զքեզ, սէնի .	si, զիրար, չէնդին :

Հոգնակի .

S. ci (ne), մեզի, պէն .	loro, անոնց, օնլարա .
vi, ձեզի, սէն .	si, իրենց, չէնդին .
ci (ne), զմեզ, պէն .	li, le, զանոնք, օնլարա .
vi, զձեզ, սէն .	si, զիրենք, չէնդին :

85. Բացարձակ անունները ասոնք են io, tu, egli,
se . ու կը հոլովին հոլովանշան նախդիրներով, այսպէս՝

Լառջին դէմք , io ես, պէն .

Իզական .	Հոգնակի .
I. Io, ես, պէն .	Noi, մենք, պէն .
II. di me, իմին, պէնի .	di noi, մերին, պէնի .
S. a me. ինձի, պանա .	a noi, մեզի, պէն .
ci me, զիս, պէնի .	noi, զմեզ, պէն .
da me, իզմէ, պէնդին .	da noi, մեզմէն, պէնդին :

*) Լ. gli անունները շատ քիչ ինքնին նախ յոգնակի
որակով ու հայցական հոլովներով օգտագործուի . այսպէս՝
gli անոնց իմ զանոնք, օնլարա իմ օնլարա, բայց
այնչափ օգտակար չէ :

Երկրորդ դէմք տւ, դուն, «էն.

Եզակի.

Ո. Tu, դուն, «էն.
Ս. di te, քուկին, «էնին.
Տ. a te, քեզի, սանա.
Հ. te, զքեզ, «էնի.
Բ. da te, քեզմէ, «էնարէն.

Յոքնակի.

Voi, դուք, «իւ.
di voi, ձերին, «իւին.
a voi, ձեզի, «իւի.
voi, զձեզ, «իւի.
da voi, ձեզմէ, «իւարէն.

Երրորդ դէմք egli, ան, օ.

Եզակի արական.

Ո. Egli, ei, e', esso, des-
so *), ան, օ.
Ս. di lui, di esso, անոր,
օհուան.
Տ. a lui, ad esso, անոր,
օհու.
Հ. lui **), esso, անի,
օհու.
Բ. da lui, da esso, ան-
կէ. օհարան.

Յոքնակի արական.

Eglineno, egli, e', անոնք,
essi, օհլար.
di loro, di essi, անոնց,
օհլարէն.
a loro, ad essi, անոնց,
օհլարա.
loro, essi, զանոնք, օհ-
լար.
da loro, անոնցմէ, օհլար-
րան:

Եզ. իդ.

Ո. Ella, essa,
dessa, ան, օ.

Ս. di lei, di essa.

Տ. a lei, ad essa.

Հ. lei, essa.

Բ. da lei, da
essa.

Յոք. ար.

Elleno (elle), ան-
ոնք, օհլար.

di loro, di esse.

a loro, ad esse.

loro, esse.

da loro, da esse.

Եզ. Յոք.

Ձուանի.

di se, իրեն, «էն-
դինին.

a se, իրեն, «էն-
դինի.

se, զիրեքք, «էն-
դինի.

da se, իրմէ, «էն-
դինարէն:

*) Եւելի հետեւումներ egli, ella, դէբանումները թայն
խորդում զայն իբրանեցնեն. իսկ esso, essa դէբա-

86. Սեփական գերանունները (pronómi possessívi), mio, tuo, suo, nostro, vostro, loro, բանի մը որոն ըլլալը կըցըցընեն. ածական են, ու կըհամաձայնին իրենց գոյականին հետ՝ սեռով, թուով, ու հոլովով. այսպէս՝

Եղակի աբ.

Il mio ^{***}), tuo, suo, nostro, vostro, loro giardíno, Իմին, քուկին, իրեն, մեր, ձեր, անոնց պարտեզը, Պէնիս, սէնիս, օտան, պիպիս, սիպիս, օնարըն պահճէսի:

Եղակի իգ.

La mia, tua, sua, nostra, vostra, loro penna, Իմին, քուկին, իրեն, մեր, ձեր, անոնց գրիչը, Պէնիս, սէնիս, օտան, պիպիս, սիպիս, օնարըն գալէսի:

Հոգնակի աբ.

I miei, tuoi, suoi, nostri, vostri, loro giardíni, Իմին, քուկին, իրենց, մեր, ձեր, անոնց պարտեզները, Պէնիս, սէնիս, օտան, պիպիս, սիպիս, օնարըն, պահճէսներ:

Երբ:

նոսնները՝ ինչ հարցոյն ու ինչ պատասխան լեցայ:
Desso, a գերանունը զիս, ինչ իմեանի:

**) Հարկերը ինչպէն՝ որ lui, lei, me գերանունները ուղղականի տեղ ալ իմեանին, Բայց աղջիկ սովորութեան չի. այլ ուղեղ խորհալ տեղիք է անոնց ուղղականը գտնել. այսինքն՝ egli, ella, io:

***) Լսանք ինչ որ արժանապատիւութեան խառնապատկերն անոնի հը բաժնին: անկեան, յօր չի ասանոր. ինչպէս՝ sua Maestà, Լուգաւոր, փառախաչ. mia madre, mio padre: Բայց ինչ որ գոյական անունները իրենցմա ասալ խառնապատկերն ուրիշ ասանի հը անկեան՝ ան արեւը յօրը ինչպէս. ինչպէս՝ il mio caro padre, Ինչպէս իմ հայրս, սէղիկիւքի սէղիկիւքի: la cara mia madre, Ինչպէս իմ հայրս, սէղիկիւքի վաղիտեմ:

Հոքնակի իգ .

Le mie, tue, sue, nostre, vostre, loro penne
 Իմին, քուկին, իրեն, մեր, ձեր, անոնց գրիչները,
 Պէննի, «էննի, «նոստրո, «վոստրո, «լորոքնէրէ :

87. Հոքնակի գերանունները (pronómi dimostrativi) բանի մը կամ անձի մը ի նշ կամ «վ ընդ որոշ ու յայտնի կրօնքներն յօդի պէս . անոր համար երբոր գոյական անուններու հետ մէկտեղ կը հոլովին՝ յօդ չեն առնուր (պէս 58) : Լսոնք ածական են՝ ու կը հոլովին հոլովանշան նախդիրներով :

Եզակի .

Հոք .

Quésto, a, *)	ասիկայ, պո .	quésti, e .
cotésto, a,	ատիկայ, շո .	cotésti, e .
quéllo, a,	անիկայ, օ .	quélle, e .
costúí, costéi,	ասիկայ, պո .	costóro .
cotestúí, cotestéi,	ատիկայ, շո .	cotestóro .
colúi, coléi,	անիկայ, օ .	colóro .
stéssó, a, **) }	նոյն, } օ .	stéssi, e .
medésimo, a, }		medésimi, e .
ciò ,	ատ բանը, օլ չէ .	

88. Լսոնք պէս կը հոլովին նաև շատ դերանուններ ալ . որոնք մեր մէջը խանութան անուն կըսվին :

*) Quésto, a, իրարմէ ան բանը՝ որնոր իրարմէ իօր է . ինչպէս՝ *quésto libro*, « գիրքը (որնոր էս ունիմ) : Իսկ *cotésto, a*, ան բանը՝ որնոր ընդին իօր է . ինչպէս՝ *cotésto libro*. « ար գիրքը (որնոր դուն ունիս) :

**) Stéssó, « medésimo բառերը անշը իմ իրը որոշելը համար, գերանուններու « գոյական անուններու հետ մէկտեղ չը բանին . այսպէս՝ *io, tu, egli medésimo* իմ *stéssó* էս, դատ, ինչ . պէն, սէն, քէնտի . *noi, voi, egli* իմ *elle* . *no stéssi* իմ *e*, իմ *medésimi*, իմ *e* . *la cosa medésima* . նոյն իրը, օլ չէ :

Ըս կարգիս մէջ աստեղով նշանածները յղանակի չունին :

Uno, a, մէկը, ուրիշի .

altri, ուրիշ, Գայրբար (Իշխողականի մէջ ինքնին) :

altrúi, ուրիշ մարդուն, Գայրբարուն (նշ էրբէր ուղական իրնայ ըլլալ) :

altro, ուրիշ, Գայրբար (ածական անասնի ուրիշ բանի) :

l' uno e l' altro, } Թէ մէկը ու Թէ մէկալը,
gli uni e gli altri, } ուրիշի քէ օղորիւն .

alcúno, a,

*qualcúno, a,

*qualchedúno, a,

certúno կամ un certo,

*talúno կամ un tale կամ un cotále,

*qualche, ինչ, որպէս .

tanto, a,

cotánto, a, } այնչափ, օլտապար .

altrettánto, a,

*alquánto, քիչ մը, ուրիշ քարէն .

*ogni, } ամէն, հէտի .

*ognúno, } ամէն, հէտի .

*ciascúno, a,

*ciaschedúno, a, } ամէն մարդ, հէր թէն .

*cadúno, a,

*nissúno կամ nèssúno, a, } Տիչ մէկը, հէն ուրիշի .

niúno կամ neúno,

*verúno, a, } Տիչ բան, հէն ուրիշ չէ .

*nullo, a,

*qualúnque,

*qualsisía,

*qualsivógliá,

*checchesía,

chiúnque,

chicchesía,

chi che si sia,

} ինչ բան ըլլայ նէ, նէ չէն է .

} ինչ կամ ուղ (էնէ) հէր նէ կամ հէր թի (իսէ) :

89. Հարաբերական (relativi) կրավիսն ան անունն ներք, որոնք վերի բառը կամ ամբողջ խօսքը յատաջ կրբերեն՝ ու ասոնք են . ու կը հղովին այսպէս՝

Երակի ար . և իգ .

Ո. Il, la quále,	che	որնոր, ի .
Ս. del, della quále,	di che	di cui, որուն որ, ի օնուն .
Տ. al, alla quále,	a che	a cui, որուն որ, ի օնա .
Հ. il, la quále,	che	cui, որնոր, ի օն .
Բ. dal, dalla quále,	da che	da cui, որմէն որ, ի օնորան :

Յարակի ար . և իգ .

Ո. I, le quáli,	che*)	որոնք, ի օնար .
Ս. dei, delle quáli,	di che	di cui, որոնց, ի օն- լարին .
Տ. ai, alle quáli,	a che	a cui, որոնց, ի օն- լարա .
Հ. i, le quáli,	che	cui, որոնք, ի օն- լարը .
Բ. dai, dalle quáli,	da che	da cui, որոնցմէ, ի օնլարորան :

Երբեմն chi դերանունն ալ կը բանի փոխանակ colui ու che դերանունան տեղ :

90. Հարցական դերանունները (pronómi interrogativi) իրեք են՝

Chi? ո՞վ, ի՞նչ (խարտա զեա իւով) :
che կամ che cosa? Ի՞նչ բան, ի՞նչ շէյ (բանի զեայ) :
quale? որը, Կոնիւրը (Ի՞նչ խարտա ու Ի՞նչ բանի զեայ
իւով) :

*) Che դերանունն հոլովանշան նախդիրներով հոլովները di che, a che, da che ինչ տեղ ինչ բանին, բայց Ի՞նչ որ որոշեալ յայտարարան զեա-

Ըստնց Դիրեքն ալ կը հարկեն Տղովանշան նախ
դիրներով, այսպէս՝

Ո. Chi ? Դ յի՛շ,	Che ? Ինչ բան,	Quále ? Դոր, Կան-
	ի՛նչ	ի՛նչ. quáli ?
Ս. di chi ?	di che ?	որո՞նք, ի՛նչք.
Տ. a chi ?	a che ?	di quále ? quali ?
Հ. chi ?	che ?	a quále ? quali ?
Բ. da chi ?	da che ?	quále ? quali ?
		da quále ? quali ?

նին. այսպէս՝ il che, lo che, del che եւայլն.
ան ապէներ ինչանալէն առ բանը իմ ան բանը:

Դ. Օգտնացական խօսէրոն յի՛շ quále հարցական գէ-
րանոնան գէղ ինքանին che — chi գէրանանէրը.
զոր օրինակ che uómo ! Ինչպիսի մարդ նաոր ա-
տամ. o chi l' avrébbe credúto ! Դի՛շ ինձոր
հաւորալ. քիմ ինանապիկիր իտի:

յեալ՝ (passáto) անցած բանը, ապառնի՝ (futúro) գալիս:

99. Բայերուն եղանակը (modo) հինգ է *) սահմանական (indicatívo), հրամայական (imperatívo), սորադասական (congiuntívo), աներիւնյի (infinito):

100. Բայերուն թիւը (número) անուններուն ու դերանուններուն պէս երկու է ելակի ու յորնակի. ինչպէս՝ Io amo, Լա կըսիրեմ, Պէն «եմքերի»: Noi amiamo, Սենք կըսիրենք, Պիւ «եմքերի»:

101. Բայերուն դէմքը (persóna) դերանուններուն դէմքին պէս իրեք է, առաջին դէմք (prima persóna). ինչպէս՝ Io, Լա, Պէն. երկրորդ դէմք (segunda persóna) Tu, Դուն, Սեն. երրորդ դէմք (terza persóna) Egli, Ես, Օլ:

102. Բայերուն լծորդութիւնը (conjugación) չորս է **) բայերուն չորս կերպ վերջաւորութիւն ունենալուն համար are, ére, ere, íre. ինչպէս՝ amare, temere, leggere, nutrire:

103. Լձէն բայերը՝ որոնք որ ժամանակներուն մէջ վերը ըսված չորս լծորդութեան պէս առանց խռտորելու կըխոնարհին խոնարհութեան բայք (verbi regolári) կըսվին, իսկ որոնք որ կըխոտորին, զարգացել բայք (verbi irregolári) կըկոչվին:

Լա որովհետեւ վերը դրած չորս լծորդութիւնները ա-

*) Եւրոպէրը չորս ելանակ ալ խաւարնէն ասանց վայր, այսինքն՝ ըղձական, կարողական. ներողական ու թեական. Բայք ասանք սորադասականէն քարբեր ելանակ մը չէն խոցուցանելը, հապա իրիւ ելած զանազան սորադասականի պետակներ ինքնաւորվին:

**) Բայերուն լծորդութեանը հասարակաց սովորութեանը հետեւելու համար չորս ըսինք, Բայք ճիշդ չնկատուր ըսանք նի իրեք հոսք մայն ինքնանիւն, ինչո՞ք որ ere վերջաւորեալ Բայերը լիւ սող էն եղեր է լիւ երկայն, ըսք մեծի մասն մօրեմակ ինքնաւորահին:

մէն ժամանակներուն մէջ իրենցմէ չեն կրնար խոնարհիլ, ու ներդործական բայերը կարօտութիւն ունին՝ զարտուղի օժանդակ (ausiliäre) *avére* բային . և կրաւորականները՝ զարտուղի օժանդակ էական *éssere* բային, անոր համար նախ առաջին աս երկու օժանդակ բայերուն լրծորդութիւնը դնենք:

ՅՕԳՈՒՆԵՆՈՒ ԵՌԵՋԻՆ

Օգրգորդի օժանդակ բայերուն խոնարհման զրայ:

1) ()ժանդակ *Avére* բայը պսպէս կըխոնարհի:

Սահմանական (Indicativo).

Ներիայ (Presente).

Իզ. Io ho, (ò) *)	Ես ունիմ,	Պէնիմ	}	
tu hai (ài),	դուն ունիս,	սէնին		
egli, esso	ha (à),	ան ունի,		
ella, essa				
Յգ. noi abbiámo,	մենք ունինք,	պիպիմ		
voi avéte,	դուք ունիք,	սիպին		
églino, essi	hanno,	անոնք ունին,	}	
élleno, esse				
**)anno,			նախքին	

*) Փոխանակ ho, hai, ha, hanno, ինչո՞ւն ո՞ւ, ài, à, ànno ինչ գործածութիւնը հընարած է իրարաջոց երեւելի Սէլասալայի բանասարեղծը, որուն ինչեպիսի նախ հիմնական շար հեղինակները: Հար հեղ ալ բանասարեղծները ինչգործածեն *aggio, ave, avei, avéi, avía, ággia, aggiáto, aggiáno, avría, avríano* փոխանակ ho, hai, avévi, avéva, ábbia, abbiáte, abbiáno, avrébbe, avrébbero որոնք արդէն շարագրութեան

Լ'նցեալ անորայ (Passáto imperfétto).

Եւ. Io avéva (avévo),	Ես ունէի,	Պէնի	} անցեալ անորայ
tu avévi,	դուն ունէիր,	սէնի	
egli avéva (avéa),	ան ունէր,	անու	
Յգ. noi avevámó,	մենք ունէինք,	պիպէ	
voi aveváte,	դուք ունէիք,	սէպի	
essi avévano (avé- ano),	անոնք ունէին,	անարան	

Լ'նցեալ անորայ խորտեալ (Passáto perfétto inde-
termináto).

Եւ. Io ebbi,	Ես ունեցայ,	Պէնի	} անցեալ անորայ
tu avésti,	դուն ունեցար,	սէնի	
egli ebbe,	ան ունեցաւ,	անու	
Յգ. noi avémmo,	մենք ունեցանք,	պիպէ	
voi avéste,	դուք ունեցաք,	սէպի	
essi ébbero,	անոնք ունեցան,	անարան	

Լ'նցեալ որոշեալ խորտեալ (Passáto perfétto de-
termináto).

Եւ. Io ho	} avúto,	Ես ունեցայ,	} եմ, Պէնի	} անցեալ որոշեալ
tu hai		դուն ունեցար,		
egli ha		ան ունեցաւ,		
Յգ. noi abbíamó		մենք ունեցանք,		
voi avéte		դուք ունեցաք,		
essi hanno		անոնք ունեցան,	ենք, սէպի	
			են, անարան.	

Իմ հասարակ խոսակցութեան մէջ ասեմքին գործածելէ չէն:

**) Իգական գերանունը ella, essa, ասեմ ժամանակներու մէջ չապէցին, իրենէլ, որովհետեւ արժողութիւնը

Լնցեալ խորտալու յառաջագոյն (Passato perfétto anteriore).

Լզ. Io ebbi	$\left. \begin{array}{c} \text{avuto} \end{array} \right\}$	Լս ունեցայ,	Պէնի	$\left. \begin{array}{c} \text{avuto} \end{array} \right\}$
tu avésti		դուն ունեցար,	սենի	
egli ebbe		ան ունեցաւ,	սուս	
{գր. noi avémmo		մենք ունեցանք,	դիւնի	
voi avéste		դուք ունեցաք,	սիւնի	
essi ébbero		անոնք ունեցան,	սուսքն.	

Ինչիւն ալ դիւրաւ իմանաւ ապահովութիւնը լեցնել:

- *) Իրաւացեալ ապահովութիւնը խորտալու ժամանակը մեր մեջ պարզ խորտալութիւնն ունի. Բայց հոս րեւալ պարզապէս րեւիս, որովհետեւ իրենց մեջ՝ Լեդիս Եւ շար անգամ մեկմեկու րեւ իրենից, Բայց ճիշդ իրենից նշանակութեան իրենից շար իրարութիւն, ինչո՞ւ որ առջինը՝ այսինքն՝ անցեալ անորոշ կատարեալը՝ շար արեւն առաջ եղած Բանի իրարցի, առանց արեւն որոշելու, ինչպէս՝ Gli antichi Románi ébbero gran virtù e gran vizj. Լաւի շարժանցի մեծ առաջինութեանը առաջ մուտնիւնիւնը առաջինը, Լսկի Ուսմալը շար շար ֆազիւլէթ մէջ շար պէթ խույ սահիպի զատուար: Լիւրարը. այսինքն՝ անցեալ որոշեալ կատարեալը՝ շար իմ ինչ արեւն առաջ եղած Բանի իրարցի եղած արեւն որոշելով. ինչպէս՝ Hai avuto tempo di farlo oggi իմ questa settimana իմ questo mese, իմ questo anno, Լա Բանի լիւրար այսօր իմ առաջին, իմ առաջին, իմ առաջին արեւն առաջինը. Եւ շար ինչպէս պարզ կամ պարզ հաշիւ, կամ պարզ այ կամ պարզ երկ մագիթն զատու: Բայց՝ Երբոր Երբոր նոր արեւն պարզած Բանի ինչ շար ինչ շար, առաջին անցեալ անորոշ կատարեալ իրարցի, Եւ

Վերադարձի կամ անցեալ անկարգ յառաջագոյնի
(Passáto perfétto anterióre) .

Եզ. Io avéva	} avúto,	Ես ունեցած էի,	պէնիս	} յայտնաբերեալ
tu avévi		դուն — էիր,	սէնիս	
egli avéva		ան — էր,	օնուս	
Յոք. noi avevámo		մենք — էինք,	պիյէիս	
voi aveváte		դուք — էիք,	սիյէիս	
essi aveváno		անոնք — էին,	օնլորէիս	

Լուրանի (Futúro) .

Եզ. Io avrò,	} avúto,	Ես ունենամ,	պիյէիս	} յայտնաբերեալ
tu avrái,		դուն ունենաս,	սիյէիս	
egli avrá,		ան ունենայ,	օնուս	
Յոք. noi avrémo,		մենք ունենանք,	պիյէիս	
voi avréte,		դուք ունենաք,	սիյէիս	
essi avránno,		անոնք ունենան,	օնլորէիս	

Իրարէլ՝ անցեալ որոշեալ կատարեալ, ինչպէս՝
Questa mattina ebbi male di testa, adés-
so ho avúto male di petto, Լուրանի
գլխի ցաւ ունեցայ, հիմայ ալ իւրժի ցաւ ունե-
ցայ. Պու սապահ պաշտմ աղըրտը, շիմտիտե
կէօքսիւմ աղըրտը: Երբորբէլ այսինքն՝ անցեալ
կատարեալ յառաջագոյնի՝ Դէ ուրիշ եղած բանի
մը անմիջապէս առաջ եղածը իրարեմէ, ու ուրիշ
բար appénà, tostochè, subitochè հայն մալ-
բայնէրով իբրանի, ինչպէս՝ Appénà ebbi avú-
to la tua lèttera, che tuo fratéllo arrivò,
Ի՛նչ նամակ առածին պէս՝ Եղբայրդ հասաւ:
Ս'էքստուպոնու ալտըղըմ կիպի գարտաշնն եւ-
թիշտի:

Հրամայական (Imperativo).

Եւ.

Abbi tu, Ղուան ունեցիր, Սէնին ձար օլաւն.
 non avére *), դուան մի ունենար, սէնին ձար օլաւալն.
 ábbia egli, անի ունենայ, օնան ձար օլաւն.

Յոք.

abbiamo noi, մենք ունենանք, պիպիս } ձար օլաւն :
 abbiate voi, դուք ունենաք, սիպիս }
 abbiamo essi, անոնք ունենան, օնալարն }

Ստորադասական (Congiuntivo).

Ներկայ (Presente).

Եւ.

Ch' io ábbia **), Որ ես ունենամ, Քի պիպիս }
 che tu ábbia — դուան ունենաս, — սէնին }
 (abbi),
 ch' egli ábbia, — անի ունենայ, — օնան }

Յոք.

che noi abbiamo, — մենք ունենանք, — պիպիս }
 che voi abbiate, — դուք ունենաք, — սիպիս }
 ch' essi ábbiano, — անոնք ունենան, — օնալարն }

*) Լ'ներկայիկն ձայն non բացասական խոյնայը դիւ-
 ւով, իւշինիկն հրամայականին երկրորդ բացասական
 դիւր, բայց մշտ պարտաւարձ գրեմար բայ իւ
 խոյնիկ, ինչպէս՝ ձերի օրինակը ըստ խորհի պիպիս
 լար non devi avére. Պիպիս չէ ունենալ. Շ'այիկ
 տիպիկ տիր սանա էտինմէք :

**) Ստորադասականն եղանակին մէջ գործածման շող-
 խոյնիկը, օժանդակ բայերուն իւրաքանչիւր ժամա-
 նականութեան ձայն ներգործութեամբ գրեմար, որպէս պի
 սորովոյն հաս ձարծելով խոսելու տարեմը գործարար-
 ւիւն չէալի :

Լեզու անխորար .

Լզ .

S' io avéssi,
se tu avéssi,
s' egli avésse,

Օգբ .

se noi avéssimo,
se voi avéste,
s' essi avéssero,

Լզ	ես ունենայի ,	Լզ	պէնի	}	անհոն
	դուն ունենայիր ,		սէնի		
	ան ունենար ,		սոն		
Օգբ	մենք ունենայինք ,	Լզ	պիպի	}	անհոն
	դուք ունենայիք ,		սիպի		
	անոնք ունենային ,		սոնարն		

կամ *) .

Լզ . Io avréi,
tu avrésti,
egli avrébbe
(avría),

Օգբ . noi avrémmo,
voi avréste,
essi avrébbe-
ro (avriáno),

Լզ	կունենայի ,	Լզ	պիպի	}	անհոն
	դուն կունենայիր ,		սէնի		
	ան կունենար ,		սոն		
Օգբ	մենք կունենայինք ,	Լզ	պիպի	}	անհոն
	դուք կունենայիք ,		սիպի		
	անոնք կունենային ,		սոնարն		

*) Լ. Երբ որ արեւելի անխորար ժամանակները, Լեզուի և անհոնի խոսմանի մէջ մեծաւն հետ իրենան միանալ, ինչպէս որ վերը գրինք. Բայց՝ նշանակումն Լեզուի խոսմանի մեծաւնի շար իւրարեւելին. ինչո՞ւ որ՝ աս-
ջին՝ իւրարեւելի այնպիսի Լեզուի Բանի, որ ըստ իւր-
արարումնի ունի ու մշտ se շարժապատ իւրեանի.
Իսկ Երբ որ իւրարեւելի այնպիսի Լեզուի Բանի,
որնոր աս-ջին Լեզուի Խոսմանի, ինչպէս իւրե-
նայ աս խոսման մէջ, S' essi avéssero dei buóni
libri, avrébbero meno noja. Թի որ անհոն
պիպի գրեւոր անհոն ըստին, այնչափ սիրտեր-
նին չիք նեղանար. Լ. Երբ քի էր քիթապարը
օրացարը, օր գատար ճանարը սրգըմազըտը,
Լ. Երբ անխորարը ոման, Թէական ներկայ (Condi-

Լ'իցիտու խոսքիտու .

Եզ .

Ch' io ábbia
— tu ábbia
— egli ábbia

Յգք .

— noi abbi-
— voi abbi-
— essi ábbi-
— ano

avuto ,

Ար ես
— դուն
— ան

ըլլամ, Վիդի
ըլլաս, — Էնի
ըլլայ, — Ծնուն

— մենք
— դուք
— անոնք

ըլլանք, — Դիդի
ըլլաք, — Էիդի
ըլլան, — Ծնալուն

Գրք օրհն :
Գրք օրհն :
Գրք օրհն :

Գլխախոսք .

Եզ .

S' io avéssi
— tu avéssi
— egli avésse

Յգք .

— noi avés-
— voi avéste
— essi avés-
— sero

avuto ,

Խի որ ես
— — դուն
— — ան

ըլլայի, Դիդի
ըլլայիր, Էնի
ըլլար, Ծնուն

— — մենք
— — դուք
— — անոնք

ըլլայինք, Դիդի
ըլլայիք, Էիդի
ըլլային, Ծնալուն

Գրք օրհն :
Գրք օրհն :
Գրք օրհն :

Կամ *).

Եզ .

Io avréi
tu avrésti
egli avrébbe

Յգք .

noi avrémmo
voi avréste
essi avrébbero

avuto ,

Ես ունեցած
դուն —
ան —

կըլլայի, Դիդի
կըլլայիր, Էնի
կըլլար, Ծնուն

— մենք
— դուք
— անոնք

կըլլայինք, Դիդի
կըլլայիք, Էիդի
կըլլային, Ծնալուն

Գրք օրհն :
Գրք օրհն :
Գրք օրհն :

zionale présente). Իսկ երկրորդը՝ յարաբերական
ներկայ (Correlativo présente) ինչպես, այնպես

Լ. պատմիչ .

Եւ .

Quando io avrò	} avúto ,	Ես կունենամ ,	պէնիմ	} ամբողջական	
— tu avrái		դուն կունենաս ,	պէնիմ		
— egli avrà		ան կունենայ ,	օնու		
Յոր .					
— noi avrémo		մենք կունենանք ,	պիպիմ		
— voi avréte	դուք կունենաք ,	պիպիմ			
— essi avránno	անոնք կունենան ,	օնլարն			

Լ. ներկայ (Infinito) .

Ներկայ . Avére, ունենալ, լար օլմագ, երբեմն .
 di, ad } avére, ունենալու համար, լար
 da, per } օլմա ինն .
 con, coll' avére, ունենալով, լար օլմա ինն .
 in, nell' avére, ունենալու ատենը, լար օլմա-
 արու-արու պատման .

Լ. ներկայ . avére avúto, ունեցած ըլլալ, լար օլմա-
 օլմագ .
 con, coll' avére avúto, ունեցած ըլլալով,
 լար օլմա- օլմա ինն .

առնեցի Բաղդադի Ժամանակներուն ալ իրենցիկ
 էլած անոններ ինքս :

- *) Լ. ունի գերակայութիւն թէական անցեալ (Condizio-
 nále passáto) ինքնին . երբորդ յարաբերական
 անցեալ (Correlatívo passáto) : Լ. անի ալ վեր
 դրած զանազանութեան համայնի հիմնիկ արեւ-
 Բեր հոս ինքնին ինքի հիմնիկ . Se non a-
 vésse avúto nemíci, avrébhe avúto la pen-
 sióné. Ինչ որ իշխողի առեցած չլար, առնիլը
 առեցած (առած) չլար . Լ. յէր տիւղմանը (վար)
 օլմուղ օլմայարտը, թայինը (վար) օլմուղ օլ-
 ուղողող :

Լ'իյեալ. in, nell' avére avúto, ունեցած ատենը,
 Լ'առանի. avér da avére *) , ունենալու, լաբ օլալը :

Բնդունելութիւն (Participio) .

Ներկայ . Avénte, ունեցող, լաբ օլան .

Լ'իյեալ. avúto, a, } ունեցած, լաբ օլալ-ը .
 avúti, e, }

Գերբայ (Gerúndio) .

Ներկայ . Avéndo, ունենալով, լաբ օլալ ինք .

Լ'իյեալ. avéndo avúto, ունեցած ըլլալով, լաբ օլ-
 ալ-ը օլալ ինք :

104. Լ'ս օժանդակ բայով կրկազմըվին ամէն ներ-
 գործական բայերուն անցեալ կատարեալը, Գերական-
 տար ու Լ'առանի ժամանակը, որն որ ամէն ներգոր-
 ծական՝ երբեմն ալ չէզոք բայերուն անցեալ ընդունե-
 լութենէն առաջ կամ ետքը դրվելով, իրենց հետ մէկ
 տեղ կըխոնարհի առանց փոխելու անոնց թիւը :

*) Զորմանչան հախաբար-լինանիւրը a - da առ օժան-
 դալ բային ետեւէն էլած աներիւյնիւրուն լաբ
 դրվելով իջըրնէ՝ պիտի, ինչպէս՝ Egli ha da
 sapere, Լ'ս պիտոր Գիտայ, ( ) պիլէճէք իմ պիլ-
 մէլի : Abbiamo tutti da morire, Լ'սիննիս պի-
 տի մահնիս, Հէփսիմիդ էօլէճէյիդ : Avéte da
 ir ad andáre in tal luogo, Լ'ս տեղ պիտոր
 երթա, Ֆէլան եէրէ կիտէճէքսին : Avrèi a
 pregárla d' una cosa . Բանի մը համար պիտոր
 աղաչի, Պիր շէյ իչին րէճա էտէճէք իտիմ :

2) ( ) Ժանգակ *Èssere* Էական բայը պայպէս կըխոնարհի :

Սահմանական

‘Լեբիայ .

Լ-չ . Io sono ,	Լ-ս եմ ,	Պէն իմ .
tu sei (se’),	դուն ես ,	«էն «ին .
egli è ,	ան է ,	• որուր .
Յդ . noi siámo ,	մենք ենք ,	պիպ իւ .
voi siéte ,	դուք էք ,	«իւ «ինիւ .
essi sono ,	անոնք են ,	ծելար արբար :

Լեցեալ անխորհուրդ .

Io era (ero) ,	Լ-ս էի ,	Պէն իբիմ .
tu eri ,	դուն էիր ,	«էն իբին .
egli era ,	ան էր ,	• որու .
noi eravámo ,	մենք էինք ,	պիպ իբիբ .
voi eraváte ,	դուք էիք ,	«իւ իբինիւ .
essi érano ,	անոնք էին ,	ծելար արբար :

Լեցեալ անորոշ խորհուրդ .

Io fui ,	Լ-ս եղայ ,	Պէն օլբում .
tu fosti ,	դուն եղար ,	«էն օլբումն .
egli fu (fue) ,	ան եղաւ ,	• օլբում .
noi fummo ,	մենք եղանք ,	պիպ օլբում .
voi foste ,	դուք եղաք ,	«իւ օլբումնու .
essi furono ,	անոնք եղան ,	ծելար օլբումար :

Լեցեալ սրոշեալ խորհուրդ .

Io sono stato , a ,	Լ-ս եղայ իմ եղած	Պէն օլբում կամ
	եմ ,	օլբումն .
tu sei stato , a ,	դուն եղար իմ ե-	«էն օլբումն կամ
	ղած ես ,	օլբումն .
egli } è stato , a ,	ան եղաւ իմ եղած	• օլբում կամ օլ-
ella }	է ,	մումն .

noi siámo stati, *մենք եղանք իմ ե,* *սիւ օլլա-ս կամ*
 • e, *ղած ենք.* *օլլա-շու-ս.*
 voi siéte stati, e, *դուք եղաք իմ ե,* *սիւ օլլա-շու-ս.*
ղած էք, կամ օլլա-շու-ս.
 essi } sono stati, *անոնք եղան իմ օլլա-շու-ս կամ*
 esse } e, *եղած են,* *օլլա-շու-ս:*

Լիցիտա խաբարիտա յառաջագոյն.

Io fui stato, a, *լս եղայ,* *Պէն օլլա-ս.*
 tu fosti stato, a, *դուն եղար,* *սէն օլլա-ս.*
 egli } fu stato, a, *ան եղա,* *օ օլլա-ս.*
 ella }
 noi fummo stati, e, *մենք եղանք,* *սիւ օլլա-ս.*
 voi foste stati, e, *դուք եղաք,* *սիւ օլլա-շու-ս.*
 essi } fúrono stati, e, *անոնք եղան,* *օլլա-շու-ս:*
 esse }

Վերախաբար.

Io era stato, a, *լս եղած էի,* *Պէն օլլա-շու-ս.*
 tu eri stato, a, *դուն եղած էիր,* *սէն օլլա-շու-ս.*
 egli } era stato, a, *ան եղած էր,* *օ օլլա-շու-ս.*
 essa }
 noi eravámo sta- *մենք եղած էինք,* *սիւ օլլա-շու-ս.*
 ti, e,
 voi eraváte sta- *դուք եղած էիք,* *սիւ օլլա-շու-ս.*
 ti, e, *շու-ս.*
 essi } érano sta- *անոնք եղած էին,* *օլլա-շու-ս.*
 esse } ti, e, *լա:*

Լսառնի.

Io sarò, *լս ըլլամ պիտի,* *Պէն օլլա-ս.*
 tu sarái, *դուն ըլլաս պիտի,* *սէն օլլա-շու-ս.*
 egli sarà (fia), *ան ըլլայ պիտի,* *օ օլլա-ս.*
 noi sarémo, *մենք ըլլանք պիտի,* *սիւ օլլա-շու-ս.*
 voi saréte, *դուք ըլլաք պիտի,* *սիւ օլլա-շու-ս.*
 essi saránno *անոնք ըլլան պիտի,* *օլլա-շու-ս:*
 (fieno),

Լնդէալ խորագրէալ .

Ch' io sía	} stato, a,	Որ ես եղած ըլլա՞մ,	Վի՛րդին օլնա՛շ օ՛ւ
— tu síi		— Դուն եղած ըլլա՞ս,	— «Է՛ն օլնա՛շ օ՛ւ
— egli, ella sía		— ան եղած ըլլա՞ւ,	— օ օլնա՛շ օլնա՛ն .
— noi siámo	} stati, e,	— մենք եղած ըլլա՞նք,	— Կի՛ց օլնա՛շ օ՛ւ
— voi siáte		— Դուք եղած ըլլա՞ք,	— «Ի՛ց օլնա՛շ օ՛ւ
— essi, esse siáno		— անոնք եղած ըլլա՞ն,	— օնա՛ր օլնա՛շ օ՛ւ

Վերախորագր .

S' io fossi	} stato, a,	Թի՛ե որ եղած ըլլա՞յի,	Լնդէրդին օլնա՛շ օ՛ւ
— tu fossi		— — Դուն եղած ըլլա՞յիր,	— «Է՛ն օլնա՛շ օ՛ւ
— egli, ella fosse		— — ան եղած ըլլա՞ւր,	— օ օլնա՛շ օ՛ւ
— noi fóssi-mo	} stati, e,	— — մենք եղած ըլլա՞յինք,	— Կի՛ց օլնա՛շ օ՛ւ
— voi fóste		— — Դուք եղած ըլլա՞յիք,	— «Ի՛ց օլնա՛շ օ՛ւ
— essi, esse fóssero		— — անոնք եղած ըլլա՞յին,	— օնա՛ր օլնա՛շ օ՛ւ

Լիա՛մ .

Io saréi	} stato, a,	Լսա՛ եղած կըլլա՞յի,	Պի՛ն օլնա՛շ օլնա՛ն
tu sarésti		— Դուն եղած կըլլա՞յիր,	— «Է՛ն օլնա՛շ օլնա՛ն
egli, essa sarébbe		— ան եղած կըլլա՞ւր,	— օ օլնա՛շ օլնա՛ն

noi sarémmo } մենք եղած կըլ-   պէս օլնաւ օլն-
 voi saréste }   լայինք,   րոպոս .
 essi, esse sa- } դուք եղած կըլ-   պէս օլնաւ օլն-
                     }   լայիք,   րոպոսնաւ .
                     } անոնք եղած կըլ-   օնաւ օլնաւ օլն-
                     }   լային,   րոպոսաւ :

Quando io sarò }   Լ'դառնի .
 — tu sarai }   ես կըլլամ,   պէն օլնաւաւ .
 — egli, essa }   դուն կըլլաս,   պէն օլնաւաւ .
                     }   ան կըլլայ,   օ օլնաւաւ .
 — noi saré- }   մենք կըլլանք,   պէս օլնաւաւ .
                     }   mo }   լայինք,   րոպոս .
 — voi saréte }   դուք կըլլաք,   պէս օլնաւաւ .
 — essi, esse }   անոնք կըլլան,   օնաւ օլնաւաւ .
                     }   saráno }   լային :

Լ'ներկոյթ .

Լ'երկոյ . di, ad }   Ես, Ես, Ես, Ես .
                     da, per }   Ես, Ես, Ես, Ես .
                     con, coll' }   Ես, Ես, Ես, Ես .
                     in, nell' }   Ես, Ես, Ես, Ես .

Լ'իշխու . essere stato, եղած ըլլալ, օլնաւ օլնաւ .
 con, coll' essere stato, եղած ըլլալով, օլ-
                     նաւ օլնաւ ինչ :
 in, nell' essere stato, եղած առեւնը, օլ-
                     նաւ օլնաւաւ ըստ :

Լ'դառնի . essere per essere, ըլլալու վրայ ըլլալ, օլ-
 նա ինչ-որ բանի օլնաւ . Egli è per partíre. անի-
 կայ երթալու վրայ է . օ ինչ-որ բանի օլնաւ .
 Լ'դառնի .

Լ'իշխու . { stato, a, }   եղած, օլնաւ :
                     { stati, e, }

Դերբայ .

Լ'երկոյ . Esséndo (séndo), ըլլալով, օլնա ինչ :

Լ'իշխու . Esséndo stato, եղած ըլլալով, օլնաւ օլնա ինչ :

105. Ես օժանդակ բայով կրկազմըվին ամմէն կրաւորական բայերը. որն որ առաջ կամ վերջը դրվելով ներգործական բայերուն անցեալ ընդունելու թեանը վրայ, կրխոնարհի անոնց հետ մէկ տեղ ու կրփոխէ անոնց թիւը ու սեռը: Չէզոք բայերն ալ կրխոնարհին աս օժանդակ բայով փոխելով թիւերնին ու սեռերնին, ինչպէս՝ Io sono andato, a . noi siamo andati, e: Կրգտնըվին շատ չէզոք բայեր ալ, որ (avére) օժանդակ բայով կրխոնարհին, ինչպէս ուրիշ տեղ ասոր վրայ պիտոր խօսինք:

Յ Օ Պ Ո Ի Ե Ն Ե Բ Կ Բ Ո Բ Դ

Բայերուն չորս լծորդութեանը վրայ:

106. Are վերջացած բայերը այսպէս կրխոնարհին:

Սահմանական.

Ներկայ.

Io amo,
tu ami,
egli ama,
noi amiamo,
voi amáte,
essi ámano,

Ես կրսիրեմ,
դուն կրսիրես,
ան կրսիրէ,
մենք կրսիրենք,
դուք կրսիրէք,
անոնք կրսիրեն,

Պէն «էվէրի».
«էն» «էվէրսին».
«» «էվէր».
«իւ» «էվէրիւ».
«իւ» «էվէրսինիւ».
«նաւ» «էվէրլէր»:

Ենցեալ անխորհրդ.

Io amáva (ávo),
tu amávi,
egli amáva,
noi amavamo,
voi amaváte,
essi amávano,

Ես կրսիրէի,
դուն կրսիրէիր,
ան կրսիրէր,
մենք կրսիրէինք,
դուք կրսիրէիք,
անոնք կրսիրէին,

Պէն «էվէր իպի».
«էն» «էվէր իպին».
«» «էվէր իպի».
«իւ» «էվէր իպիւ».
«իւ» «էվէր իպինիւ».
«նաւ» «էվէր իպիլէր»:

Io amái *)	իմ ho	իմ ebbi	Լս սիրեցի , Պէն «է՛վրէ՛ս .
tu amásti	— hai	— avésti	դուն սիրե- ցիր , «էն «է՛վ- րէն .
egli amò	— ha	— ebbe	ան սիրեց , « «է՛վրէ .
(amóe)			amato , «է՛վրէ .
noi amám-	— abbiá-	— avém-	մենք սիրե-
mo	mo	mo	ցինք , «լէւ «է՛վրէ .
voi amáste	— avéte	— avéste	դուք սիրե- ցիք , «լէւ «է՛վ- րէնիւ .
essi amárono	— hanno	— ébbe-	անոնք սիրե-
(amáro)		ro	ցին , «նաք «է՛վրէլէր :

Պէրախար .

Io avéva	amato ,	Լս սիրած էի ,	Պէն «է՛վրէլէ իրէն .
tu avévi		դուն — էիր ,	«էն — իրէն .
egli avéva		ան — էր ,	« — իր .
noi avevám		մենք — էինք ,	«լէւ — իրէն .
voi aveváte		դուք — էիք ,	«լէւ — իրէնիւ .
essi avévano		անոնք — էին ,	«նաք — իրէլէր :

*) (Ժ.Է.Պէրախար (Երէն 52) զար զար գրած էինք ու
Երէն Գէորգի Գրաւարդին՝ ցըրնէլու համար որ
զար զար նշանախոսութեան ասինք . Բայց հոս Գէորգ
աւրձաղէրուն ասելէ Գէորգ-Լեւոնի համար Երէնիւ
Տիպո-ցինք . Բայց Տիպո հոս գրած զանազանութեան
նէրը պէտք է Տիպո պահել և զգուշանալ , որ Տիպո
Տիպո Գէորգ չէ Գրածածք . Ինչու որ , Ինչպէս հոս
Տանօսութեան Տիպ ըսինք , զար նշանախոսութեան ասել
amái , զար՝ ho amato , և զար՝ ebbi amato :

Լ'աւանդ .

Io ameró,
tu amerái,
egli amerà,
noi amerémo,
voi ameréte,
essi ameránno,

Ես սիրեմ,
դուն սիրես,
ան սիրէ,
մենք սիրենք,
դուք սիրէք,
անոնք սիրեն,
Հրամայական .

Պէն «եմէնէն» .
«էն «եմէնէն»
«եմէնէն» .
«եմէնէն»
«եմէնէն»
«եմէնէն»
«եմէնէն» .

Ama tu,
non amáre,
ami egli,
amiámo noi,
amáte voi,
ámino essi,

Ղուն սիրէ,
մի սիրեր,
ան սիրէ,
մենք սիրենք,
դուք սիրեցէք,
անոնք սիրեն,

Սէն «եմ» .
«եմ» .
«եմ» .
«եմ» .
«եմ» .
«եմ» .
«եմ» .

Ստորադասական .

Եւրոպայ :

Io ami,
tu ami,
egli ami,
noi amiámo,
voi amiáte,
essi ámino,

(Որ) ես սիրեմ,
դուն սիրես,
ան սիրէ,
մենք սիրենք,
դուք սիրէք,
անոնք սիրեն,

(Ին) «եմէնէն» .
«էն «եմէնէն» .
«եմէնէն» .
«եմէնէն» .
«եմէնէն» .
«եմէնէն» .
«եմէնէն» .

Լ'այլաւ անկառաւ .

Io amássi *) Իմ ameréi **), (Թէ որ) ես սիրէի, (Որ
նէր) «եմէնէն» .
tu amássi — amerésti, դուն սիրէիր, «էն
«եմէնէն» .
egli amásse — amerébbe ան սիրէր, «եմ-
(ía), լէնէն» .

*) Լոյն պարզապէս փոքր-ցին, նաեւ առ իւրիւր ստորադասական անկատար և գերակատար ձախանալ .

noi avéssimo	իսկ	avrémmo,	amato,	(իմէ որ) մենք սիրած ըլլայինք, (լոյսէր) պէս «էմէն օլայրաւս».
voi avéste	—	avréste,		դուք սիրած ըլ- լայիք, «իւ «էմ- ն օլայրաւսն».
essi avéssero	—	avrébbe- ro,		անոնք սիրած ըլ- լային, «ուր «էմ- ն օլայրաւս» :

		Լ. պատահի .	
Io avrò	amato,	(Երբոր) ես կըսիրեմ,	(պայմանէ) {
tu avrái		դուն կըսիրես,	
egli avrà		ան կըսիրէ,	
noi avré-		մենք կըսիրենք,	
mo			
voi avrète		դուք կըսիրէք,	«իւ «էմէն «էմնիւ» «ուր «էմէն»
essi avrán-	անոնք կըսիրեն,		
no			ւնէ :

Լ. ներկայից .

Ներ . Amáre, սիրել, «էմէն» .

di, ad	amáre, սիրելու համար, «էմէն էնն» .
da, per	
con, coll'	
in, nell'	

amáre, սիրելով, «էմէն էն» .

amáre, սիրելու ատենը, «էմէնի
պատահ» .

Լ. պ . avér amáto, սիրած ըլլալ, «էմէն օլաւ» .

con, coll' avér amáto, սիրած ըլլալով, «էմէն
օլա էն» .

in, nell' avér amáto, սիրած ատենը, «էմէնի
պատահ» .

Լ. պ . ésser per } amáre, { սիրելու վրայ ըլլալ, «էմէն
avér ad } էսպիսիպէ օլաւ :

Լ. ներդունելութիւն .

Ներ . Amánte, սիրող, «էմէն» .

Լ. պ . amáto, a, } սիրած, «էմէն» .
amáti, e, }

Վերբայ .

Վեր . Amándo , սիրելով , «եմէ եմ .

Լից . avéndo amáto , սիրած ըլլալով , «եմէ ունի եմ :

Լսոր պէս կրկնարհին ուրիշ ամեն are վեր-
ջաւորած բայերնալ , ինչպէս՝

Pensáre , մտածել , պի- շէնիէ .	trovára , գտնել , պո- նալ .
-----------------------------------	--------------------------------

onordre , պատուել , իշխել ելիէ .	comandare , հրամայել , պաշտօնաւորել .
-------------------------------------	--

tirára , քաշել , շիւթի .	insegnára , սորվեցնել , եօյրելիէ .
--------------------------	---------------------------------------

chiamára , կանչել , չա- ղջրել .	imparára , սորվել , եօյրելի- իէ .
------------------------------------	--------------------------------------

lavára , լըվալ , լայգամալ .	conservára , պահել , պա- շտել :
-----------------------------	------------------------------------

107. Լրկայն ու սուղ ere վերջացած բայերը այս-
պէս կրկնարհին *) :

Սահմանական .

Վերկայ .

Io temo , Լա կը վախնամ , Io leggo , Լա կը կարդամ ,

Պէն Գորգարըմ . Լայլն :

Պէն օգորդում . Լայլն :

tu temi .

tu leggi .

egli teme .

egli legge .

noi temiamo .

noi leggiamo .

voi teméte .

voi leggétte .

essi témono .

essi leggono :

*) Լա երկու հոյնալերը բայերուն խոնարհանալը գի-
տացի գիտաց ձեւ պէզ գրեմի ձեւ-ձեւալն խոնար-
հած խոնարհանալիւն պարբերութիւնը յընդհան-
րապէս :

Լինելու խորագրեր .

Io teméva, (évo) Ես կը վախնայի, Պէն Գորգորդարի .	Io leggéva, Ես կը կարդայի, Պէն օգորդարի . Լայլն :
tu temévi . Լայլն :	tu leggévi .
egli teméva (éa) .	egli leggéva .
noi temevámo .	noi leggevámo .
voi temeváte .	voi leggeváte .
essi temévano :	essi leggévano :

Լինելու խորագրեր .

Io teméi (étti) Իմ ho իմ ebbi, Ես վախցայ, Պէն Գորգորդարի . Լայլն :	Io lessi Իմ ho Իմ eb- bi, Ես կարդացի, Պէն օգորդարի . Լայլն :
tu temésti — hai — avésti	tu leggésti — hai — avésti
egli temè (étte) — ha — ebbe	egli lesse — ha — ebbe
noi temémmo — ab- biámo — avémmo	noi leggémmo — ab- biámo — avémmo
voi teméste — avéte — avéste,	voi leggéste — avéte — avéste
essi temérono (éttero, ero) — hanno — éhbero	essi léssero — hanno — ébbero

Գերախորագրեր .

Io avéva, Ես վախցած էի, Պէն Գորգորդարի . Լայլն :	Io avéva, Ես կարդա- ցած էի, Պէն օգոր- դարի . Լայլն :
tu avévi	tu avévi
egli avéva	egli avéva
noi avevámo	noi avevámo
voi aveváte	voi aveváte
essi avévano	essi avévano

Լեղերահի .

Io temerò , Լա վախենամ , Պէն գորգաճաղջի . Լայլն :	Io leggerò , Լա կարդամ , Պէն օգոյաճաղջի . Լայլն :
tu temerái .	tu leggerái .
egli temerà .	egli leggerà .
noi temerémo .	noi leggerémo .
voi temeréte .	voi leggeréte .
essi temeránno :	essi leggeránno :

Հրամայական .

Témi tu , վախցիր դուն , «էն գորգ» . Լայլն :	Leggi tu , կարդա դուն , «էն օգոյ» . Լայլն :
non temére .	non léggere .
téma egli .	legga egli .
temiámo noi .	leggiámo noi .
teméte voi .	leggéte voi .
témano essi :	léggano essi :

Ստորադասական .

Դերիւյ .

Io tema , (Որ) ես վախենամ , (Բէ) պէն գորգայլի . Լայլն :	Io leggá , Որ ես կարդամ , (Բէ) պէն օգոյայլի . Լայլն :
tu tema .	tu leggá .
egli tema .	egli leggá .
noi temiámo .	noi leggiámo .
voi temiáte .	voi leggiáte .
essi témano :	essi léggano :

Լեղերալ անկարար .

Io teméssi իմ temérei , (Թէ որ) ես վախենայի . (Լայ- կը) պէն գորգայլի . Լ :	Io leggéssi — leggeréi , (Թէ որ) ես կարդայի . (Լայ- կը) պէն օգոյայլի . Լ :
tu teméssi — temerésti .	tu leggéssi — leggerésti .
egli temésse — temeréb- be (ia) .	egli leggésse — leggeréb- be (ía) .

Crédere, Լաւտալ, իմանալ .	*côndúrre *), տանել, ինքնաշարժել .
godére, վայելել, օգտուել .	*sedúrre, մոլորեցնել, օգտուել .
pérdere, կորսնցնել, գալուց .	*cíngere, գոտի կապել, ցանկացնել .
báttere, զարնել, լուծել .	*sciógliere, քակել, լուծել .
*scrivere, գրել, Եղանակ .	*mèrgere, ընկղմել, պարզել :

108. *Ire*, վերջաւորած բայերը այսպէս կը խոսնարճին :

Սահմանական .

Ներքին .

Io nutro (isco), Ես կը սնուցանեմ,	Պէն պէտքերի .
tu nutri (isci), դու կը սնուցաս,	Են պէտքերի .
egli nutre (isce), ան կը սնուցանէ,	Օ պէտք .
noi nutriámo, մենք կը սնուցանենք,	Պէն պէտքերի .
voi nutríte, դուք կը սնուցանեք,	Պէն պէտքերի .
essi nútrono (iscono), անոնք կը սնուցանեն,	Օն պէտքերի .

*) Rre լնացած բայերուն ախտաւ իրենեարճին առջերէ վերջաւորած բայերուն պէս, լուսնայի իրենեարճին բողբը պէտքը ըլլայ լաւինախտին պէս cere, ինչպէս ' condúcere, որ հիմա իրաւացեայ լնացած պէտք չի գործածուիր :

Լինելու անխորհրդ.

Io nutriva (ivo), Ես կըսնուցանէի, Պէն պէտքերիս.
tu nutrivi, դուն կըսնուցանէիր, Են պէտքերիս.

նէիր,

egli nutriva (ia), ան կըսնուցանէր, օ պէտքերիս.

noi nutrivamo, մենք կըսնուցանէինք, պէտքերիս.

նէինք,

voi nutrivate, դուք կըսնուցանէիք, ան պէտքերիս.

նէիք,

essi nutrivano, անոնք կըսնուցանէին, օնքան պէտքերիս.

նէին,

նէր:

Լինելու խորհրդ.

Io nutrui խո ho խո ebbi, Ես սնուցի,

Պէն պէտքերիս, և:

tu nutristi — hai — avesti

egli nutrì — ha — ebbe

(nutrío)

noi nutrimmo — abbiamo — avemmo

voi nutriste — avete — avete

essi nutrirò — hanno — ebbero

no (iro)

nutrito:

Պէտքերիս.

Io avéva, Ես սնուցած էի,

Պէն պէտքերիս, և:

tu avévi

egli avéva

noi avevamo

voi avevate

essi avévano

nutrito:

Լպտանի.

Io nutrirò, Ես սնուցանեմ,

tu nutrirai, դուն սնուցանես,

egli nutrirà, ան սնուցանէ,

օ պէտքերիս.

noi nutríssimø Իմս՝ nutrirémmo .

voi nutríte — nutriréste .

essi nutríssero — nutrirébbero (iano, ébbono) .

Լ'նցեալ Իստարեալ .

Io ábbia, (Ըր) ես սնուցած ըլլամ, (Վրէ)

tu ábbia Դէն Դէսլէմիշ օլայլ . Լայլն :

egli ábbia

noi abbiámo

voi abbiáte

essi ábbiano

} nutrító :

Գլխախորտ .

Io avéssi Իմս՝ avréi, (ԸՎ) ես սնուցած ըլլայի,

(Լայլն) Դէն Դէսլէմիշ օլայլ . Լայլն :

tu avéssi — avrésti

egli avésse — avrébbe

noi avéssimo — avrémmo

voi avéste — avréste

essi avéssero — avrébbero

} nutrító :

Լ'դառնի .

Io avrò, (Ըրբոր) ես կըսնուցանեմ,

(Վրէլան) Դէն Դէսլէրսիմ . Լ :

tu avrái

egli avrà

noi avrémo

voi avréte

essi avránno

} nutrító :

Լ'ներկայից .

Լ'եր . nutríte, սնուցանել, Դէսլէմիշ :

Լ'նց . avér nutrító, սնուցած ըլլալ, Դէսլէմիշ օլայլ :

Լ'դա . ésser per՝ nutríte, սնուցանելու վրայ ըլլալ, avér a Դէսլէմիշ Իստարեալ օլայլ :

Լնդունելութիւն .

Ներ . nutriente , սնուցանող , պէսէյէն ,

Լնդ . nutritio , a , } սնուցած , պէսէյէն :
nutriti , e , }

Ղերբայ .

Ներ . nutriendo , սնուցանելով , պէսէյէն էն :

Լնդ . avéndo nutrito , սնուցած ըլլալով , պէսէյէն
օլա էն :

Լսոր պէս կրխոնարհին ետեւէն եկած բայերն ալ , որոնց մէջէն աստղով նշանածները isco միայն կրվեր ջաւորին , ու խաչով նշանածները պարզ օ . իսկ միւս մնացածներն ալ կամ isco կրլլան և կամ օ : Բայց աս վերջինը այնչափ գործածական չէ :

Abborríre , զգուհլ , իբրահլ | †seguírre , ետեւէն երթալ ,
էլէյէն . Էսէյէնպէն իլէյէն .

patírre , կրեւ , չէյէն . *capírre , հասկընալ , աղ-
նամագ .

languírre , նուաղել , հեղալ | unirre , միացնել , պէր էլ-
օլագ . յէյ .

†servírre , ծառայել , իրգէլէլ | *spedírre , խաւքել , իեօն-
էլէյէն . արգէյէն .

†sentírre , լսել , զգալ , էլէլ- | tradírre , մատնել , հայնլէլ
էլէյէն , գամալլամագ :

Յ Օ Դ Ո Ի Ե Ն՝ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

Կրտսերական բայերուն խոնարհման զայ :

109. Կրտսերական բայերը կը խոնարհին օժանդակ
essere *) բայիւ այսպէս՝

Սահմանական .

Ներքայ .

Io sono	} a.	Լս կըսիրովիմ,	Պէն «եմքերիմ.
tu sei		դուն կըսիրովիս,	«են «եմքերիմի.
egli, essa è		ան կըսիրովի,	« «եմքեր .
noi siámo,	} e.	մենք կըսիրովինք,	պէս «եմքերիւ.
voi siéte,		դուք կըսիրովիք,	«իւ «եմքերիմիւ.
essi, esse so-		անոնք կըսիրովին,	«նաք «եմքերիւ :
no	amati,		

*) Բայերուն կրտսերականը իրնայ շինվել նաեւ շարք թա-
մանաներուն մէջ աւ չեղոյ *veníre, andáre, re-
stáre, rimanére, stáre* բայերով, ինչպէս՝ *va
posto, իւրիմ, գօնուլուր. restò կամ rimáse
maravigliáto, պարմայաւ, թաճիւպտէ գալտը .
sta attaccáto, լծված է, գօշուլմուշտուր :* Նոյն-
պէս *si* խանիին ալ երբոր բայէ մը յառաջ կամ
էորբ իւրիմ՝ կրտսերականի ուժ իւրայ, ինչպէս՝
*si ama կամ ámasi . իւրիմ. սեմքեր . si amá-
va կամ amávasi, իւրիմէր. սեմքերիտի :* Լը-
բէն ալ աւ *si* խանիլը ինչչանալի իրար . ինչպէս՝
*si bálttono, իրար իւարենն, պիրիպիրինի վու-
րուրար . si ámano, իրար իւրիմն, պիրիպիրինի
սեմքերէր :*

Լինելու անկարգ .

lo era	} amato, a .	Ես կըսիրովէի,	Պէն «էլէլէրիտի» .
tu eri		դուն կըսիրովէիր,	«էն «էլէլէրիտի» .
egli, essa		ան կըսիրովէր,	« «էլէլէրիտի» .
era			

noi eravamo	} amati, e .	մենք կըսիրովէինք,	«էն «էլէլէրիտի» .
voi eravate		Լայլն :	
essi, esse e-			
ravano			

Լինելու խորագրեր .

Io fui	իմ	sono	իմ	fui stato, a	} amato, a .	Ես սիրով-
tu fosti	—	sei	—	fosti stato, a		ցայ, Պէն
egli, essa	—	è	—	fù stato, a		«էլէլէրիտի» .
fù						Լայլն :
noi fum-	—	siámo	—	fummo stati, e	} amati, e .	մենք սիր-
mo						վեցանք,
voi foste	—	siéte	—	foste stati, e		«էն «էլ-
essi, esse	—	sono	—	fúrono stati, e		լէլէրիտի» .
fúrono						Լայլն :

Գերախորհրդեր .

Io era stato, a	} amato, a .	Ես սիրոված էի,		
tu eri stato, a		Պէն «էլէլէրիտի» .	Լայլն :	
egli}		era stato, a		
essa}				
noi eravamo stati, e,	} amati, e .	մենք սիրոված էինք,		
voi eravate stati, e		«էն «էլէլէրիտի» .	Լայլն :	
essi}		érano stati, e		
esse}				

Լինելու .

Io sarò,	} amato, a .	Ես սիրոված,	
tu sarái		Պէն «էլէլէրիտի» .	Լայլն :
egli, essa sarà			

noi sarémo	}	amáti, e.	մենք սիրվենք, դու և երեսնակդ և :
voi saréte			
essi, esse saránno			

Համայական .

Sii amáto tu,	Արվէ դուն,	Ան և երեսնակ .
non ésser amá-	դուն մի սիրվեր,	և և երեսնակ .
to,		
sía amáto egli,	ան սիրվի,	և երեսնակ .
siámo amáti noi,	մենք սիրվենք,	դու և երեսնակ .
siáte amáti voi,	դուք սիրվեք,	և երեսնակ .
síano amáti essi,	անոնք սիրվին,	և և երեսնակ .

Ատորադասական .

Դերեր :

Io sía	}	amáto, a.	(Ար) ես սիրվում,	(Բէ) դու և երեսնակ . և :
tu sía				
egli } sía				
essa }				
noi siámo	}	amáti, e.	(որ) մենք սիրվենք,	(րէ) դու և երեսնակ . ևսլն :
voi siáte				
essi }				
esse }				

Դերեր անհամար .

Io fossi	իսկ	saréi	}	amáto, a.	(Իէ) որ ես սիրվէի, (Եր) դու և երեսնակ . ևսլն :
tu fossi	—	sarésti			
egli } fosse	—	sarébbe			
essa }					
noi fóssimo	—	sarémmo,	}	amáti, e.	(Ժէ որ) մենք սիրվէ- նք, (էր) դու և երեսնակ . ևսլն :
voi foste	—	saréste			
essi } fóssero	—	sarébbbero			
esse }					

Լինելու խոսքերու.

Io sía stato, a
 tu sía stato, a
 egli } sía stato,
 ella }
 noi síamo stati, e
 voi síate stati, e
 essi, esse síano stati, e

amáto, a. (նր) ես սիրված ըլլամ,
 (ԳՔ) դէմք «էլէմէն» օլայլն.
 Լայլն:

amáti, e. (որ) մենք սիրված ըլլանք,
 (Ք) դէմք «էլէմէն» օլայլն.
 Լայլն:

Գերախոսք.

Io fossi   Իմ sáréi stato, a
 tu fossi   — sarésti stato, a
 egli } fosse — sarébbe stato, a
 essa }
 noi fóssimo — sarémmo stati, e
 voi fóste   — sarésti statì, e
 essi } fóssero — sarébbéro stati, e
 esse }

amáto, a. (Թէ որ) ես սիրված ըլլայի, (Լ) յերդ դէմք «էլէմէն» օլայլն.
 Լայլն:

amáti, e. (Թէ որ) մենք սիրված ըլլայինք, (Է) յերդ դէմք «էլէմէն» օլայլն.
 Լայլն:

Լրաւանի.

Io sarò
 tu sarái
 egli, essa sarà
 noi sarémo,
 voi saréte
 essi, esse saránno

amáto, a. (Լրբոր) ես կըսիրվիմ,
 (Լեպաւան) ի դէմք «էլէմէն» օլայլն.
 Լայլն:

amati, e. (Էրբոր) մենք կըսիրուինք, (Է) յերդ դէմք «էլէմէն» օլայլն.
 Լայլն:

Լներկոյթ.

Դէր. éssere amáto, a, — i, e, սիրվել, «էլէմէն»
 Լն. éssere stato, a } amáto, a, սիրված ըլլալ, «էլէմէն»
 stati, e } amáti, e, լինել, «էլէմէն»
 6 *

ՂԵՐՔԱՅ .

Ե. Essendo io amato, a, } սիրվելով, «եփել էփ .
essendo noi amati, e, }

Ը. essendo io stato, a, } սիրված ըլլալով,
essendo noi stati, e, } amati, e, } «եփելիշ օժա էփ :

Ըսոր պէս կըխոնարհին ամէն կրաւորական բայերը,
ինչպէս՝

Essere lodato, a,	գովվել,	էօյել-լէ :
essere perduto, a,	կորսըվել,	գայոյ օյուն-մագ .
essere battuto, a,	զարնըվել,	վոյ-բո-լմագ .
essere tradito, a,	մատնըվել,	գաւմագլան-մագ .
essere spedito, a,	խաւրըվել,	լէօն-բէրել-լէ :

Յ Օ Դ Ո Ի Ը Ն Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Չէզոք Բայերուն Չեայ :

110. Չէզոք Բայերը իրենցմէ առանձին լծորդու-
թիւն չունին, ու չորս լծորդութեանց մէկուն տակը
կերթան, և բաղադրեալ *) ժամանակներուն մէջ ըստ
մեծի մասին *avére* օժանդակ բայով կըխոնարհին **),
բայց՝ առանց փոխելու թիւերնին, ինչպէս՝

Io dormo,	Ես կըքնանամ,	Պէն ույո-բո-մ .
noi dormiamo,	մենք կըքնանանք,	պիւ ույո-բո-մ .
io ho dormito,	ես քընացայ,	պէն ույո-բո-մ .
noi abbiamo	մենք քընացանք,	պիւ ույո-բո-մ :
dormito,		

*) Բաղադրեալ ժամանակ իւրիւն օժանդակ Բայերով
չէլա՞ծ ժամանակները, ինչպիսի էն *կատարեալը*,
Ղերականտարը եւայլն :

**) Ընդէ իմանալու համար լէ, որ չէզոք Բայերը *avére*
ով, եւ որ չէզոք Բայերը *essere* ով իրենտարհին .
պէտք է գիտնալ որ, երբոր չէզոք Բային անցեալ
ընդունելու-լէնը՝ իբրեւ ածական իրնայ գոյական

111. Կըզըտնըզին ուրիշ չէղոք բայեր ալ, որ
օթանդալ *éssere* բայով կըխոնարհին, ու ան ատենը
անցեալ ընդունելութեան մէջ սեռն ալ թիւն ալ կը-
փոխեն, որուն համառօտ խոնարհման օրինակը հոս կը-
դնենք:

Չեզոք բային խոնարհման օրինակը:

Սահմանական.

Սերիայ.

Io entro,	Ես կըմտնեմ,	Պէն կերէրէի.
tu entri,	դուն կըմտնես,	«էն կերէրսին.
egli entra,	անի կըմտնէ,	օ կերէր:
noi entriamo,	մենք կըմտնենք,	դէպ կերէրէպ.
voi entrate,	դուք կըմտնէք,	«էպ կերէրսինէպ.
essi éntrano,	անոնք կըմտնեն,	օնչար կերէրէր:

անոնք մը հէտ խաղձէլ, ան արէնը *éssere* բայով
լըխոնարհին, ինչպէս՝ *io sono cadúto*, ես ինչայ,
պէն տիւշտիւմ. *ella é morta*, ան (կէնը) Տեառ-
օլ (գարը) էօլտիւ. ինչո՛ւ որ ինչայ լաձէլ *un' uó-*
mo cadúto, ինչած մարդ մը, պիր տիւշմիշ ատէմ,
una donna morta, Տեառած կէն մը, պիր էօլմիւշ
գարը: Ինչո՛ւ երբոր աս ընդունելութեանը իբրե-
ւածական չկրնար խաղձէլ գոյախանի մը հէտ, ան
արէնը լըխոնարհի *avére* բայով (գործողութեան
մը ցըքնելուն համար), ինչպէս՝ *io ho dormíto*,
ես շնացայ, պէն ուշուտում. *ella ha tremáto*, ան
(կէնը) դուլաց, օ (գարը) թիթրէտի. ինչո՛ւ որ չկրնար
լաձէլ (իդուլացաց մէջ) *un' uómo dormíto*,
շնացած մարդ մը, պիր ուշումուշ քիշի. *una don-*
na tremáta, դուլացած կէն մը, պիր թիթրէմիշ
գարը: Ի՞նչ է ընդհանուր խանոնը, բայց սոճարու-
թեամբ ինչայ այլապէս ալ ըլլալ:

Լ'նցեալ անխաբար .
 Io entráva, Ես կըմտնէի, Պէն իրերէրէի. և :
 noi entravámo. մենք կըմտնէինք, ուր և իրերէրէի. և :

Լ'նցեալ խաբարեալ .
 Io entrái իմf so- Ես մտայ, Պէն իրէի. ևսյլն :
 no իմf fui en-
 tráto, a, ևսյլն :
 noi entrámmo մենք մտանք, ուր և իրէի. ևսյլն :
 — siámo — fum-
 mo entráti, e.

Վերախաբար .
 Io era entráto, a, Ես մտած էի, Պէն իրէի ևսյլն :
 noi eravámo entráti, e. մենք մտած էինք, ուր և իր-
 քէ ևսյլն : և :

Լ'դառնի .
 Io entrero, Ես մտնեմ, Պէն իրէճէյի. և :
 noi entreré- մենք մտնենք, ուր և իրէճէյի. և :
 mo,

Հրամայական .
 Entra tu, Ստիք դուն, Սէն իր .
 non entráre, մի մտնել դուն, «էն իրէի .
 entriámo noi, մտնենք մենք, ուր և իրէի .
 entráte voi, մտէք դուք, «իւ իրէի .
 éntрино essi, մտնեն անոնք, «սլար իրէի .

Ստորադասական .

Ներկայ .

Io entri, (Որ) Ես մտնեմ, (Բի) ուր և իրէի .
 tu entri, դուն մտնես, «էն իրէի .
 egli entri, անի մտնէ, « իրէի .
 noi entriámo, մենք մտնենք, ուր և իրէի .
 voi entriáte, դուք մտնէք, «իւ իրէի .
 essi éntрино, անոնք մտնեն, «սլար իրէի .

Լ'իյեալ ահապար :

Io entrassi ևս (թէ որ) ես մտաւ (Լ'իյե) պէն ևրէյ-
 entreréi, նէի, իտի. ևայլն :
 noi entrassimo մենք մտնէիք, պէլ ևրէյիտի. ևայլն :
 — entrerém-
 mo,

Լ'իյեալ խապարեալ .

Io sía entrato, a, (նր) ես մտած (Լ'ի) պէն ևրէյ
 Ըլլամ, օլայլն. ևայլն :
 noi siámo entrá- մենք մտած Ըլ պէլ ևրէյ օլ-
 ti, e, ւանք, ւայլն :

Ղիւրախապար .

Io fossi ևս saréi (թէ որ) ես մտած (Լ'իյե) պէն ևրէ-
 entrato, a, Ըլլայի, թէ օլայլուր. և :
 noi fóssimo — մենք մտած Ըլ պէլ ևրէյ օ-
 sarémmo en- ւայիք, ւայլուր. և :
 trátí, e,

Լ'պառնի .

Io saró entrato, (Լ'որբոր) ես կը (Լ'ի պառն) պէն
 a, մտնեմ, ևրէյիտի. ևայլն :
 noi sarémo en- մենք կը մտնենք, պէլ ևրէյիտի. ևայլն :
 trátí, e,

Լ'ներկոյթ .

Ներ. Entráre, մտնել, ևրէյ :

Լ'իյ. ésser entrato, a, մտած Ըլլալ, ևրէյ օլմագ :

Լ'պ. ésser per ևս avér ad entráre, մտնելու վրայ
 Ըլլալ, ևրէյ իսապիտիտի օլմագ :

Լ'նդունելու թիւն .

Ներ. entránte, մտնող, ևրէյ :

Լ'իյ. entrato, a, մտած, ևրէյ :

Ղիւրբայ .

Ներ. entrándo, մտնելով, ևրէյ ին :

Լ'իյ. essendo entrato, a, մտած Ըլլալով, ևրէյ օլ-
 ևս ին :

Ասոր պէս կըխոնարհին ետեւէն եկած չէզոք բայերն
ալ՝

Arrivare, հասնել, եկիւն		restare, մնալ, գտնաւ .
cadere, իյնալ, րէ-շէր .		sortire, ելլել, չըգտնաւ .

112. Կան շատ չէզոք բայեր ալ, որ երկու կերպ
կրնան խոնարհիլ, այսինքն՝ կամ *essere* և կամ *avere*
բայով, ինչպէս՝

Egli è vissuto per molti anni իմացիք Egli ha vissuto
molti anni,

Ինի շատ տարի ապրեցաւ . ( ) չոք էլ Եւ իւշապուր :

Egli è fuggito dai ladri իմացիք Egli ha fuggito i
ladri,

Ինիկայ գողերէն փախաւ . ( ) Եւ իւշապուր իւշապուր :

Նշանակութեան կողմանէ ինչպէս որ կըտեսնես
երկուքն ալ նոյն են, բայց՝ խնդիր առնելու դիէն կը-
տարբերին, ինչու որ *essere* ով խոնարհածները նա-
խադրութիւնով խնդիր առեր են, իսկ *avere* ով խո-
նարհածները առանց նախադրութեան :

Յ Օ Պ Ո Ւ Ե Ն՝ Է Ի Ն Պ Ե Ի Ր Ո Ր Պ

Կրտսերութիւնդ իմ փոխադարձ բայերուն վրայ :

113. Կրտսերութիւնդ չէզոք բայերն ալ պարզ ժա-
մանակներուն մէջ չորս լծորդութեան մէկուն տակը
կերթան, իսկ բաղադրեալ ժամանակներուն մէջ օժան-
գակ *essere* բայով կըխոնարհին այսպէս՝

Լ'իյեալ խորաբաշտ .

Io mi rallegrái, Լ'ս ուրախացայ, Պէն «Էլէնդի» .
 Իս sono Իս fui Լայլն :
 rallegráto, a,
 noi ci rallegrám- մենք ուրախա- պէս «Էլէնդի» .
 mo—siámo— ցանք, Լայլն :
 fummo ralle-
 gráti, e,

Վերախորաբաշտ .

Io mi era ralle- Լ'ս ուրախացած Պէն «Էլէնդի» ի պիս .
 gráto, a, եի, Լայլն :
 noi ci eravamo մենք ուրախացած պէս «Էլէնդի» ի պիս .
 rallegráti, e, եինք, Լայլն .

Լ'պառնի .

Io mi rallegre- Լ'ս ուրախանամ, Պէն «Էլէնդի» .
 rò, Լայլն :
 noi ci rallegre- մենք ուրախա- պէս «Էլէնդի» .
 rémo, նանք, Լայլն :

Հրամայական .

Rallegráti tu, Ուրախացիր դուն, Սէն «Էլէն» .
 non ti rallegrá- մի ուրախանար «Էն» «Էլէնդի» .
 re, դուն .
 si rallégri egli, ուրախանայ անի, «Էլէնդի» .
 rallegríamo ci ուրախանանք պէս «Էլէնդի» .
 noi, մենք,
 rallegratevi voi, ուրախացէք դուք, պէս «Էլէնդի» .
 si rallégrino es- ուրախանան օրապէս «Էլէնդի» .
 si, անոնք,

Ստորադասական .

Io mi rallégri, (Որ) ես ուրախա- (Բի) պէն «Էլէն» .
 նամ, նէյիս .
 tu ti rallégri, դուն ուրախանաս, «Էն» «Էլէնդի» .
 egli si rallégri, անի ուրախանայ, «Էլէնդի» .

noi ci rallegría- մենք ուրախա- պէլ «հիշեցէ՛մ»
 mo, նանք,
 voi vi rallegría- դուք ուրախանաք, «ի պէլ «հիշեցէ՛մ»
 te,
 esse si rallegrí- անոնք ուրախա- անոնք «հիշեցէ՛մ»
 no, նան,

Լ'նշեալ աւիտաբար .
 Io mi rallegrássi (Թէ որ) ես ուրա- (Լյեբ) պէլ «հիշե-
 ֆալ rallegreréi, խանայի, նշեցէ՛մ» և այլն :
 noi ci rallegrás- մենք ուրախանայ- պէլ «հիշեցէ՛մ»
 simo — ralle- ինք, և այլն :
 grerémmo,

Լ'նշեալ փառաբանաբար .
 Io mi sía ralle- (Որ) ես ուրախա- (Վիշ) պէլ «հիշե-
 gráto, a, ցած ըլլամ, թշ օլաւ . և :
 noi ci síamo ral- մենք ուրախացած պէլ «հիշեցէ՛մ» օլ-
 legrati, e, ըլլանք, աւ . և :

Վերափառաբանաբար .
 Io mi fossi ֆալ sa- (Թէ որ) ես ու- (Լյեբ) պէլ «հիշե-
 réi rallegrá- րախացած ըլ- թշ օլաւրաբար .
 to, a, ւայի, և այլն :
 noi ci fóssimo — մենք ուրախացած պէլ «հիշեցէ՛մ» օլա-
 sarémmo ral- ըլլայինք, ւաւ . և այլն :
 legrati, e,

Լ'պատանի .
 Io mi sarò ral- (Լորբոր) ես կու- (Լիկ պատանի) պէլ
 legráto, a, րախանամ, «հիշեցէ՛մ» և :
 noi ci sarémo մենք կուրախա- պէլ «հիշեցէ՛մ»
 rallegráti, e, նանք, և այլն :

Լ'ներկայութիւն .
 'Ներ . rallegrársi, ուրախանալ, «հիշեցէ՛մ» :
 Լ'նշ . éssersi rallegráto, ուրախացած ըլլալ, «հիշե-
 թշ օլաւ :

Լ'պատանի . éssere per rallegrársi, ուրախանալու վրայ ըլ-
 ւալ, «հիշեցէ՛մ» փառաբանաբար օլաւ :

Լ'նդունելութիւն .

Լ'էր . *rallegrantesi*, ուրախացող, «Էլէնէն» :

Լ'նյ . { *rallegrátosi*, *tisi*, } ուրախացած, «Էլէնէն» :
           { *rallegrátasi*, *tesi*, }

Պերբայ .

Լ'էրիւյ .	{	<i>rallegrándo mi</i> ,	<i>ես</i>	{	ուրախանայով .	{	պէն	{	«Էլէնէն» :
		— <i>ti</i> ,	դուն				պէն		
		— <i>si</i> ,	անի				•		
		— <i>ci</i> ,	մենք				պէն		
		— <i>vi</i> ,	դուք				պէն		
— <i>si</i> ,	անոնք	անայ							

Լ'նյէսւ .	{	<i>esséndo mi</i>	<i>ես</i>	{	ուրախացած ըլլալով,	{	պէն	{	«Էլէնէն» օլէսիւ :
		— <i>ti</i>	դուն				պէն		
		— <i>si</i>	անի				•		
		— <i>ci</i>	մենք				պէն		
		— <i>vi</i>	դուք				պէն		
— <i>si</i>	անոնք	անայ							

Լ'սոր պէս կը խոնարհին ոչ միայն ամմէն կրաւորակերպ չէզոք բայերը, այլև շատ ներգործական բայերն ալ, որոնք իբրև կրաւորակերպ չէզոք կը բանին : Լ'ս երբոր ասոնք երկու դերանունով կը վարվին, այսինքն՝ մէյմը էական յարակից *mi*, *ti*, և . դերանուններով, և մէյ մ' ալ ցուցական դերանուն ուժը ունեցող *lo* յօդու՝ ան ատենը երկու դերանունն ալ սահմանական ու ստորագասական եղանակներուն մէջ բայէն յառաջ կը գրվին . իսկ հրամայական, աներևոյթ ու գերբային մէջ՝ բայէն վերջը : Լ'սի նոր կանոն մը չէ, ու

վերի օրինակներէն կը հետեւի, բայց սորվողներուն դիւ-
րութեանը համար համառօտ խոնարհմունք մ' ալ հոս
գնենք:

Սահմանական .

Ներկայ .

Io me lo procú-	Ես՝ կը հոգամ,	Պէն գայլը ըլլի .
ro,		
tu te lo procúri,	դուն կը հոգաս,	«էն գայլը ըլլան .
egli, ella se lo	անի կը հոգայ,	• գայլը .
procúra,		
noi ce lo procu-	մենք կը հոգանք,	«իւ գայլը ըլլալ .
riámo,		
voi ve lo procu-	դուք կը հոգաք,	«իւ գայլը ըլլալնալ .
ráte,		
essi, esse se lo	անոնք կը հոգան,	«նաք գայլը ըլլալ :
procúranó .		

Լնդէալ անխորհրդ .

Io me lo procu-	Ես կը հոգայի,	Պէն գայլը ըլլալի .
ráva,		Լայլն :
noi ce lo procu-	մենք կը հոգայինք,	«իւ գայլը ըլլալի .
ravámo .		Լայլն :

Լնդէալ խորհրդալ .

Io me lo procurái	Ես հոգացի,	Պէն գայ-
lo sono		լը ըլլի . և :
me lo fui		
procuráto *),		
noi ce lo procurámmo —	մենք հոգացինք,	«իւ գայ-
ce lo siámo — ce lo		լը ըլլի . և :
fummo procuráto .		

*) Լնդէալ բայերը իրենց յարակից դերանունները
իւր արտօնի հետ հայցական հոլով խնդիր խոս-

Պէրախարար .

Io me lo era pro- Ես հոգացած էի , Պէն Բայրէրը
curáto, Երբ , Լայլն :
noi ce lo eravá- մենք հոգացած պէս Բայրէրը
mo procuráti, էինք : Երբ , Լայլն :

Լ'պառնի .

Io me lo procu- Ես հոգամ , Պէն Բայրաճաղը .
rerò, Լայլն :
noi ce lo procu- մենք հոգանք , պէս Բայրաճաղը .
rerémo, Լայլն :

Հրամայական .

Procurátele tu, Հոգաւ դուն , Սէն Բայր .
non te lo procu- մի հոգար դուն , «էն Բայրէմ .
ráre, .
se lo procúri e- հոգայ անի , . Բայրըսն .
gli, .
procuriámo celo հոգանք մենք , պէս Բայրաղ .
noi, .
procurátevelo հոգացէք դուք , «իս Բայրընը : }
voi, .
se lo procurino հոգան անոնք , «նաք Բայրըսն-
essi, Եր :

նաւն : Եթէ տրական հոլով խառնուի՝ անցեալ ժամանակներու Տէ՛ղ՝ essere իմս avére Բայով ինչպէս խառնի ասանց փոխելու ընդունելութեան «Եւր «- Լէրը , Էնչուէս՝ Io me lo sono կամ me lo ho procuráto . Io mi sono կամ mi ho leváto il cappélllo , Պէրախարար հանէցի . Հափգամը չըզարտըմ : Ella s' è stracciáto il viso իմս Ella ha stracciáto il viso a se stéssa , Լ'ն (Էնը) Էրէնը պարտէց , () (գարը) եիւզիւնիւ եարտը : Սիէ որ հայցական հոլով խառնուի՝ ան պարէնը Բայն essere

Ստորագասական .

Ներքին :

Io me lo procúri, (Ըր) ես հոգամ, (Վր) պէն գայը-
 tu te lo procúri, դուն հոգաս, պէն գայըսան .
 egli, ella se lo անի հոգայ, • գայըսան .
 procúri,
 noi ce lo procu- մենք հոգանք, պէլ գայըսուց .
 riámo,
 voi ve lo procu- դուք հոգաք, • լ գայըսանը .
 riáte,
 essi, esse se lo անոնք հոգան, • անոնք գայըսան-
 procúrino, ւար :

Լինելու անխորտար .

Io me lo procu- (Ինք որ) ես հո- (Լյեք) պէն գայը-
 rássi, գայի, բայըս . Լայլն :
 noi ce lo procu- մենք հոգայինք, պէլ գայըսայըս .
 rássimo, Լայլն :

Լինելու խորտարելու .

Io me lo sía pro- (Ըր) ես հոգացած (Վր) պէն գայը-
 curáto, ըլլամ, ինչ օրամ . Լայլն :
 noi ce lo siámo մենք հոգացած ըլ- պէլ գայըսինչ օր-
 procuráti, ւանք, աս . Լայլն :

Բայով ինքնորհին, ու անցելու ընդհանր-
 ան ալ լինի ալ ինքնին, ինչպէս՝ Ella non s'
 è feríta, Լին (ինք) չէ վերադարձ . ( ) (գարը)
 եարալանմամբ : Essi si sono dirétti a lui,
 Լին, ուղղակի անոր գային . ( ) նլար սողող օնա
 կիթտիէր :

Գլխաւոր .

Io me lo fossi ^(Թե որ) ես հո- ^(Լյէր) պէն գայ-
 saréi procu- ^{գացած ըլլայի,} ^{ընէլ օրայրբն.}
 rático, a, ^{Լայլն:}
 noi ce lo fóssimo ^{մենք հոգացած ըլ-} ^{պէն գայրբն օ-}
 — sarémmo ^{լայինք,} ^{սայրբն.} ^{Լայլն:}
 procuráti, e,

Լ. պատահի .

lo me lo sarò ^(Լորբոր) ես կը հո- ^(Նկատահ) պէն
 procuráto, ^{գամ,} ^{գայրբնում.} ^{Լայլն:}
 noi ce lo sarémo ^{մենք կը հոգանք,} ^{պէն գայրբնում.}
 procuráti, ^{Լայլն:}

Լ. ներկայ .

Ներ. procurárselo, հոգալ, գայրբնադ:
 Լ. ն. ésserselo procuráto, հոգացած ըլլալ, գայ-
 րբն օրնադ:

Դերբայ .

Ներ. procurándose, հոգալով, գայրբն ին:
 Լ. ն. esséndose procuráto, հոգացած ըլլալով,
 գայրբն օրն ին:

ՅՕԳՈՒԵՆՈՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Հարկաւոր համառօտ ընդհանուր գիտելիք հախընկաց էրէր
ընդհանուր-վեանց վրայ:

115. Եւմեն բայերուն աներեւոյթին վերջին ձայնաւոր Ե գիրը կրնայ՝ թէ ձայնաւոր, ու թէ բաղաձայն գրով սկսած անուններուն առջև առանց ապաթարցի ('ի բաց առեալ ժայն խառն և ով սկսած անունները, որոնց առջև աներեւոյթները ամբողջ կը գրվին), կը ճատվիլ. այսպէս՝

Voglio leggere Ես գիրքը կուզեմ Խաբէրի օգոմագ
questo libro, կարդալ, պո թիւապը.
Egli vuol far Ենի կուզէ ընել ( ) Խաբէր պո շէյե
questo, աս բանը, էլ լիւր.
Non dormir niente. Հիչ քուն չիկայ, Հիչ ույգո՝ էօգ.

Avère studiáto, Սորված ըլլալ, Լայրէնիշ օլմագ.
Essere svenúto, Սարմրած ըլլալ, Պայրմագ:

116. Mo վերջացած ժամանակներուն՝ եթէ որ
վերջին վանկը երկան կը հնչէ՝ բաղաձայնիմը առջև օ
ձայնաւորը կրնայ կը ճատվիլ, ինչպէս՝

Siám liberi — eravám conténti — sarém lodáti.
amiám sinceraménte; — temévám la sua frode.

Բայց չըսվիր՝ fóssim colpévoli, avéssim vedúto, ևայլն. վասն զի ասոնց մէջ ձայնը վերջին վանկին վրայ չերկննար, հապա առջի վանկին վրայ, այսպէս՝ fóssimo, avéssimo: 'Լոյնպէս կրնայ կը ճատվիլ ամեն ոք և րօ վերջաւորած ժամանակներուն՝ յոքնակի՝ երրորդ դէմին վերջին օ ձայնաւոր գիրը, իսկ ապառնիին մէջ՝ ոք մասնիկը, ինչպէս՝ áman, crédon, sénton, amávan, amerán, amásser, potrebbber փոխանակ ámano, amássero. ևայլն:

Bayerische
Staatsbibliothek
München

117. Լնցեալ կատարեալին յոքնակի երրորդ դէ-
մին վերջի ամբողջ վանկը կրնայ կրճատուիլ, այսպէս՝
andárono, andáron, andáro, andár.
fúrono, fúron, fúro, fúr.

1) Լանջին ծանուցումը are վերջաւորած բայերուն վրայ:

118. Լն բայերը՝ որ աներևոյթին մէջ *care ու*
gare կը վերջաւորին՝ ինչպէս՝ *cercáre*, *գիտաւել*, *ար-*
ագ. *pagáre*, *վճարել*, *էօրէմէ*. եթէ որ *c ու g* բա-
ղաձայն գրերէն ետեւ *e* կամ *i* գիրմը գայ՝ մէջ տեղը *h*
գիրմը կառնուն, այսպէս՝

Ներ. *cerco*, *cerchi* (և ոչ *pago*, *paghi*, *paghiámo*,
cerci), *cerchiámo*.

Լայն.

Լ. *cercheró*, *cerche-* *pagherò*, *pagherái*, *pa-*
rái, *cercherà*, *cerche-* *gherémo*,
rémo. Լայն.

119. Իսկ որոնք, որ *ciare*, *giare*, *gliare ու*
sciare կը վերջաւորին՝ մէջի եղած *i* ձայնաւորը, որնոր
իրեւ նշան դրված է *ciare*, և ոչ *care* արտաբերե-
լու համար՝ կը կորսնցնեն, ու ըստ կարգի *are* մասնի-
կը կը խոնարհի, այսպէս՝

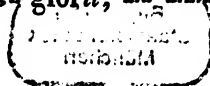
Լներ. *Minacciare*, *սպառ* Ներ. *minaccio*, *i*, *ia*,
նալ, *էօրք* *էլմէ*. Լ. *minacerò*.

mangiare, *ուտել*, *էէմէ*. *mangio*, *i*, *ia*, *man-*
gerò.

consigliare, *խորհուրդ* *consiglio*, *i*, *ia*, *con-*
տալ, *էօյլմէ վերմէ*. *siglierò*, (սուր մէջ *i* չէ
խորհել).

lasciare, *թողուլ*, *սպառ* *lascio*, *i*, *a*, *lascero*:
ագ.

120. Լն ալ պէտք է գիտնալ որ, երբոր խոնարհ-
ման մէջ երկու *i* քովէ քով հանդիպի, ինչպէս՝ *glo-*
riare էւ *gloríi*, ան անոնք թէ որ *i* գիրը իրեւ զատ

վանկի նշանն է գրած նէ, կրնայ յ ուլ ալ գրվիլ, այսպէս՝ glorj, insidj, ևայլն. բայց թէ որ իբրեւ զատ վանկի նշան գրված է սահմանականին առջի դէմին վրայ՝ ինչպէս ասոնց մէջը invì — o. spì — o. ան ատենը պէտք է միշտ երկու i ուլ գրել, այսպէս՝ tu invii, spii, ևայլն: (Տէ՛ 32.)

2) Նախնորդ երե մերձապէս բայերուն վրայ:

121. Աս լծորդութեան տակ գացող բայերուն ներկայ եղակի երրորդ դէմին վերջին ձայնաւոր e գիրը կրկնորովի՝ թէ որ իրմէն առաջ l, r, n, գիրերուն մէկը հանդիպելու ըլլայ, այսպէս՝ si suol dire — si duol di questo. այսպէս՝ կըսվի նաև par, pon, tien, vien. փոխանակ pare, pone, ևայլն:

122. Սահմանական եղանակին անկատարը երկու կերպ կըլլայ eva կամ ea, ինչպէս՝ teméva կամ teméa:

123. Անծ գծուարութիւնն է աս բայերուն անցեալ անորոշ խորաբաշխ զտնել, ինչու որ քիչ բայեր կան, որ ըստ կանոնի ei վերջաւորին, և որոնք որ ալ ei կը վերջաւորին, կրնան արտաքոյ կանոնի etti վերջաւորիլ ինչպէս տեսար (107): Կան շատերն ալ, որ երեք կերպ կը վերջաւորին ei, etti, si, ինչպէս՝

Ընել.

Կոր.

Ընդ.

Assolvere, ար. assolvei, etti — assolúto, assól-
ձակել, Գոյվէրիւր. assólsi. to,

chiudere, գոցել, chiudei, etti — chiuso.

Գախախտ.

chiúsi.

perdere, կորսնել. perdei, etti, — perdúto, perso.

ցընել, Գայալ.

persi,

Էլիւր.

ՂԺուարին է մանաւանդ՝ նոր սորվողներուն ուրոշել, թէ որն է իւրաքանչիւր աս բայերուն կատարեալը, թէպէտև լեզուագէտ Վերականնէրը շատ կանոններ հնարած են դիւրնցընելու համար, բայց՝ բա-

ցառութիւնը դրած կանոններէն ստեղծ ըլլալով, ուսանողին միտքը աւելի կը շփոթեն, քան թէ բան մը կը պարզեցընեն : Վերաւորներէն քանի մը հարտ հոս գնենք՝

124. Ըն բայերը, որ սահմանականին մէջ *do, ndo, go* կը վերջաւորին՝ անորոշ կատարեալին մէջ սս մասնակները *սիին* կը փոխեն, ինչպէս՝

Ներ . Կար . Ինդ .

Rido, կը ծիծաղեմ, Իւրէրի . risi, riso .

Inténdo, կիմանալ, աշխարհ . intési, intéso .

Compúngo, կը տառապեցուցանեմ, Ինճիպիլի . compúnsi, compúnto :

125. Ըն բայերը, որ *co, ggo, vo, to*, կը վերջաւորին՝ կատարեալին մէջ սս մասնակները *սիին* կը փոխեն.

Ներ . Կար . Ինդ .

Condúco, կը տանիմ, Իւ . condússi, condóto .

Իւրիւրիւրիմ .

Affliggo, կը տանջեմ, Իւ . afflíssi, afflíto .

Ինճի վերիլի .

Vivo, կապրիմ, Եւշարի . vissi, vissúto, vívúto .

Percuoto, կը զարնեմ, Իւ . percóssi, percóssó :

Իւրիւրիւրիմ .

126. Ըն բայերը՝ որոնց *c* գիրը բնական է, կատարեալին մէջ *o* էն ետեւ *q* գիրով կառնուի, ու կը ըլլան *cqui, ինչպէս՝*

Ըներ . Ներ . Կար . Ինդ .

Piacére, հաճոյանալ, piaccio, piacquí, piaciúto .

Իագպուլ օլագ .

Giacére, ընկողմանիլ, giaccio, giacquí, giaciúto .

Եալիագ .

Náscere, ծնանիլ, պոլագ, nasco, nacqui, nato :

127. Ըն կանոնները մէկը գիտնալէն ետեւ կընայ դիւրաւ գտնել նաեւ անցեալ ընդունելութիւնը, ինչու որ, ինչպէս ամմէն կանոնաւոր բայերուն անցեալ ընդունելութիւնը կատարեալ ժամանակին եզակի առջի դէմէն կելլէ. այսպէս ալ կը ըլլայ նաեւ ստոնցը : *Ei, etti*

վերջաւորողներուն սովորաբար կը լսայ *uto*, ինչպէս՝ *temei, etti, temúto*։ *Ssi* վերջաւորողներուն *tto*, ինչպէս՝ *trassi, tratto. lessi letto*։ *Si* վերջաւորողներուն՝ թէ որ իրենցմէ առաջ ձայնաւոր գիրմը ունին՝ կը լսայ *so* ինչպէս՝ *rasi, raso*, թէ որ բաղնաձայն գիրմը՝ ան առեւնը *to*, ինչպէս՝ *scelsi, scelto. colsi, colto*։ Լայլն։ Իսկ ուրիշ բայերուն առանձին զարտուղութիւնը կը տեսնես վարը (129) անկանոն բայերուն խոնարհման կարգին մէջ։

3) Դասուցում *ire* վերջացած բայերուն վրայ։

128. Սխնչով հիմա անորոշ մնացած է թէ արդեօք աս լծորդութեան տակ զացող բայերուն յղենակի առաջին ու երկրորդ դէմը *iamo, ite*, չեն *ischiamo, ischiáte* պիտի վերջաւորի։ Երկու տեսակն ալ թէ գրող և թէ խօսակցութեան մէջ կը գործածվի։ Բայց՝ աւելի առջինը՝ եթէ որ ուրիշ կողմանէ նշանակութեան շփոթութիւն չի ծագերնէ, ինչպէս կրնար ծագիլ, թէ որ աս *ardire, ardere, atterrire, atterrare* բայերուն մէջ առանց զանազանութիւն ընելու, ըսելու ըլլայի *ardiamo, atterriate*, ինչու որ չէր իմացվեր թէ ինչ կուզեմ իմացընել։ Կը համարձակինք, վախցընէիք։ չենէ կայրենք կամ գետինը զարնէիք, բայց թէ որ ըսելու ըլլամ, *ardischiamo, atterrischiáte* ան առեւնը ինչ մտօք ըսել՝ բացայայտ կիմացվի։ Նշենք ինչպէս դժուարին է որոշել թէ ասոնց մէջէն, որոնց սահմանականը պարզ օ և որոնց *isco* կը լսայ, և ասոր վարժութենէ՝ ի զատ ուրիշ կանոն չիկայ։ Միայն պէտք է գիտնալ որ՝ որոնք որ *isco* կը վերջաւորին, սահմանական, ստորագասական, ու հրամայական եղանակներուն եղակին մէջ երեք դէմն ալ, իսկ յղենակին մէջը միայն երրորդ դէմը *isc* մասնիկմը կառնու (ԳԼ՝ 108)։

ՅՕԴՈՒԷՆՈՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Լինանն իմ զարգացի ու պատասխան բայերուն լծոր-
դութեան վրայ :

129. Լինանն կրավին ան բայերը, որոնք երեք լծորդութեան հասարակ կարգէն դուրս կելնեն, իսկ պակասաւոր՝ որոնք ամեն ժամանակը չունին կամ չեն գործածվիր :

1) Are վերջաւորած անկանոն *andáre, fare, dare, stare* բայերը այսպէս կըխոնարհին :

Սահմանական .

Ներկայ .

Կերթամ, ին- քերէի .	Կընեմ, էրե- րի .	Կուտամ, լէրէրէի .	Կըկենամ, դուրսդուրս .
Vo (<i>vado</i>).	fo (<i>faccio</i>).	do.	sto.
vai.	fai.	dai.	stai.
va.	fa (<i>face</i>).	dà.	sta.
andiamo.	facciamo.	diàmo.	stiamo.
andáte.	fate.	date.	state.
vanno.	fanno.	danno.	stanno.

Լնցեալ անիաբար .

Կերթայի, ին- քերէրէի .	Կընէի, էրե- րի .	Կուտայի, լէրէրէրէի .	Կըկենայի, դուրսդուրս .
Andáva.	faceva (<i>fea</i>).	dava.	stava.
andávi.	facevi.	davi.	stavi.
andáva.	faceva (<i>fea</i>).	dava.	stava.
andavámo.	facevámó.	davámó.	stavámó.
andaváte.	faceváte.	daváte.	staváte.
andávano.	facevano.	dávano.	stávano.

Ենթակա խոսքեր

Գաղի, Էլ- րի.	Բրի, Էլ-րի.	Տուի, Էլ- րի.	Կեցայ, դու-բարոյ.
Andái իմ so- no andá- to, a.	feci (<i>fei</i>) իմ ho fatto.	diédi (<i>detti</i>) իմ ho da- to.	stetti իմ so- no stato, a.
andásti — sei andá- to, a.	facésti — hai fatto.	desti — hai dato.	stesti — sei stato, a.
andò — è andato, a.	fece (<i>fe', feo</i>) — ha fatto.	diéde (<i>diè, dette</i>) — ha dato.	stette — è stato, a.
andámmo — siámo an- dátı, e.	facémmo — abbíamo fatto.	demmo — abbíamo dato.	stemmo — siamo sta- ti, e.
andáste — siéte andá- ti, e.	facéste — a- véte fatto.	deste — avé- te dato.	steste — sie- te stati, e.
andárono — sono andá- ti, e.	fécero (<i>fen- no, férono</i>), hanno fatto.	diédéro (<i>dié- rono, détte- ro, denno</i>), hanno dato.	stéttero — sono sta- ti, e.

Լրացուի.

Լրթամ, Էլ-րեճէյի.	Բիեմ, Էլ-րեճէյի.	Տամ, Էլ-րեճէյի.	Կեմամ, դու-բարոյ.
Andrò.	farò.	darò.	starò.
andrái.	farái.	darái.	starái.
andra.	farà.	darà.	starà.
andrémo.	farémo.	darémo.	starémo.
andréte.	faréte.	daréte.	staréte.
andránno.	faránno.	daránno.	staránno.

Համայնական .

Գնա, ել .	Բռ՛հ, ել .	Տա՛ր, լէր .	Կեցիր տա՛ր .
Va tu .	fa .	da .	sta .
non andáre .	non fare .	non dare .	non stare .
vada egli .	fáccia .	dia .	stia .
andiámo	facciámo .	diámo .	stiámo .
noi .			
andáte voi .	fate .	date .	state .
vádano essi .	fácciano .	díano .	stíano .

Ատորադասական

Երկու .

(Որ) երթամ,	Ինեմ,	Տամ,	Կենամ,
(դ) կուէյի .	կուէյի .	լէրէյի .	սաւրայի .
Vada .	fáccia .	dia .	stia .
vada (<i>vadi</i>) .	fáccia .	dia (<i>dii</i>) .	stia (<i>stii</i>) .
vada .	fáccia .	dia .	stia .
andiámo .	facciámo .	diámo .	stiámo .
andiáte .	facciáte .	diáte .	stiáte .
vádano .	fácciano .	díano (<i>díe-</i> <i>no</i>) .	stíano (<i>stíe-</i> <i>no</i>) .

Երեւոյ տնայարար .

(Ինչ որ) եր-	Ինչի,	Տայի,	Կենայի,
թայի (եյի) կուէյի .	կուէյի .	լէրէյի .	սաւրայի .
Andássi իմ	facéssi իմ	déssi իմ da-	stéssi իմ sta-
andréi .	faréi .	réi .	réi .
andássi —	facéssi — fa-	déssi — da-	stéssi — sta-
andrésti .	résti .	résti .	résti .
andásse —	facésse —	desse — da-	stésse — sta-
andrébbe .	farébbe	rébbe .	rébbe .
	(<i>ia</i>) .		

andássimo andrémmo.	facéssimo faremmo.	déssimo darémmo.	stéssimo starémmo.
andaste — andréste.	faceste — fareste.	déste — da- réste.	stéste — sta- réste.
andássero — andrébbero.	facéssero — farebbero (iano, éb- bono).	déssero — darébbero (darebbo- no).	stéssero — starébbero (ebbono).

Վերականգնող.

(ի՞նչ որ) գա- ցած ըլլայի, (էյէր) նի՛նչ օլայրա՛ն.	Բրած ըլլայի, է՛րէ՛ն օլայր- ա՛ն.	Տուած ըլ- լայի, լէ՛րէ՛ն օլայրա՛ն.	Կեցած ըլ- լայի, րա՛ւ- յա՛ն օլայր- ա՛ն.
Io fossi sarei an- dato.	avessi avrei fatto.	avessi vréi dato.	fossi rei stato.

Վերբայ.

Երթալով, նի՛նչ էլ.	Ընելով, է՛րէ՛ն էլ.	Տալով, լէ՛րէ՛ն էլ.	Կենալով, րա՛ւ- յա՛ն էլ.
Andando, esséndo an- dato.	facéndo, a- véndo fat- to.	dando, a- véndo da- to.	stándo, es- séndo sta- to.

130. Ըստ անկանոնն dare ու stare բայերէն բա-
զադրած բայերը՝ կանոնաւոր բայերուն պէս կը խոնար-
հին ամեն ժամանակին մէջ, միայն ridáre, dareին
պէս կը խոնարհին: Իսկ fare էն բաղադրածներուն ամ-
են ալ իրեն պէս կը խոնարհին:

2) Երկրորդ լծարգոյն հետ ասի գայտը, անկանոն բայերէն զարգումը ժողովականութեան այբաբանին խաղաղ լծարգոյնն է:

Անորդ.	—	—	Այս,	Անգ.
Accénderé,	վառել,	եագտագ,	accési,	accéso.
Accórger-si,	խմանալ,	արայագ,	accórsi,	accórto.
Addúr-re *),	ածել,	իւլիւրէ,	addússi,	addótto.
Affliggere **),	սեղել,	խնկեց,	afflíssi,	afflítto.
Ardere,	վառել,	եագտագ,	arsi,	arso.
Ascóndere,	թաղու,	իւլիւրէ,	ascósi,	ascóso,
	ցանկել,			sto.
Assólvere,	արձակել,	գոյլիւրէ,	assólvi,	assólto.
Assórber-re,	կանել,	եագտագ,	assórsi,	assórto.
Assúmere,	ստնուլ,	արագ,	assúnsi,	assúnto.
Chiédere,	խնդրել,	իւլիւրէ,	chiési,	chiéstto.
Chiúdere,	փակել,	գագտագ,	chiúsi,	chiúso.

*) Այսպէս իրենարհին ամեն առից բազարած բռ լիւրջացած բայերը որոնց ամբողջը ինչպէս արդէն ըսած են (Երէն 75) լարենականին պէս դիտոր ըլլայ cere, այսպէս՝ addúcere, conducere, որ հիմայ լիւրջացած լիւր:

**) Ան բայերը որ gere են առաջ յայտարար գիրէն ունին իշող երկու՝ g ո՛վ իւրիւրին, ինչպէս՝ leggere, leggo, leggi, հայտն: Ան բայերը որ ggere, vere եւ arre իւրիւրընդիմ, ինչպէս՝ affliggere, scrivere, trarre, խորարեանին երկու՝ s ո՛վ իւրիւրին, ինչպէս՝ afflíssi, scrissi, trassi, afflítto, scritto, tratto:

Հնիբլ.	Կար.	Հնի.
Cingere, } Cignere, } Coglie- re *)	պատել, գոշմագ, cinsi,	cinto.
Corre, } Concéde- re,	ժողովել, լեռնագ, colsi,	colto.
Confón- dere,	Հնորհել, իհան էլ- հե, dei, etti,	concessi, concess- so, duto.
Conósce- re,	Հիմնել, գարբար- հագ, dei,	confón- confuso.
Córrere,	Ճանաչել, լանդագ, conóbbi,	cono- sciuto.
Créscere,	ընթանալ, հեյել-հե, corsi,	corso.
	աճել, պեղել-հե, crébbi,	crésciú- to.
Cuócere,	Եփել, ինչիլ-հե, cossi,	cotto.
Difénde- re,	պաշտպա- նել, գործագ, difési,	difeso.
Discúte- re,	քննել, լեփել- հե, discússi,	discús- so.
Distíngu- ere,	զանազա- նել, պարագ, distínsi,	distínto.
Divídere,	բաժանել, պեղել-հե, divísi,	divíso.
Erígere, } Ergere, }	կանգնել, պիլ-հե, eréssi,	erétto.
Esclúde- re,	արտաք- սել, չգարագ, esclúsi,	esclúso.
Espríme- re,	բացայայ- տել, պեյն էլ- հե, espréssi,	esprés- so.
Fíggere,	մխել, ագագ, fissi,	fisso, fit- to.

*) Gliere լեռնացած բայերը խառնուրդի հեջ ա-
gliere հասնիլու lsi էն, ա- առցելու հեջ lto էն
լեռնի, ինչու- scio — gliere, sciolsi, sciolto,
to — gliere, tolsi, tolto:

Fingere, <i>կեղծել,</i>	<i>ստեղծել,</i>	finsi,	finto.
Fóndere, <i>հալել,</i>	<i>լուծել,</i>	fusi,	fuso.
Giúnger,			
re,			
Giúgne-	<i>հասանել,</i>	giúnsi,	giúnto.
re,			
Incídere, <i>հասանել,</i>	<i>հեռանալ,</i>	incísi,	incíso.
Mérgere, <i>ընկղմել,</i>	<i>պատկերման,</i>	mersi,	merso.
Méttere, <i>դնել,</i>	<i>գալ,</i>	misi,	messo.
Mórdere, <i>խածանել,</i>	<i>լսել,</i>	morsi,	morso.
Múnger-			
re,			
Múgne-	<i>կծել,</i>	munsi,	munto.
re,			
Muóvere, <i>շարժել,</i>	<i>կենդանի,</i>	mossi,	mosso.
Náscere, <i>ծնանել,</i>	<i>պոլման,</i>	nacqui,	nato.
Nuócere, <i>վնասել,</i>	<i>պատկերման,</i>	nocqui,	nocciú-
			to.
Offénde-	<i>վնասող,</i>	offési,	offéso.
re,	<i>ցանկ,</i>		
Oppríme-	<i>ընկճել,</i>	oppréssi,	opprés-
re,			so.
Percuó-	<i>հարկանել,</i>	percóssi,	percós-
tere,			so.
Piángere, <i>լիլ,</i>	<i>պալման,</i>	piánsi,	piánto.
Píngere,			
Pígnere,	<i>նկարել,</i>	pinsi,	pinto.
Pórgere, <i>մատուցա-</i>	<i>տանալ,</i>	porsi,	porto.
	<i>նել,</i>		
Prénde-	<i>առնել,</i>	prési,	présó.
re,			
Presúme-	<i>յանդգնել,</i>	presúnsi,	presún-
re,			to.

Լնեղիւ.		կար.	Լնդ.	
Púnge- re,	{	{	{	
Púgne- re,				
Rádere,	խմել,	պիւլնէր,	punsi,	punto.
Réggere,	քերել,	էտիմագ,	razi,	raso.
	պատասխանել,	խօսելնէր,	ressi,	retto.
Rídere,	ծիծաղել,	խիւլէր,	risi,	riso.
Rispón- dere,	պատասխանել,	ճիշտապէս լէր,	rispósi,	rispó- sto.
Ródere,	կրծել,	խիւլէր,	rosi,	roso.
Rómpe- re,	քանկանել,	գլխիմագ,	ruppi,	rotto.
Scénde- re,	իջանել,	էնէր,	scesi,	sceso.
Sciógli- re,	{	{	{	
Sciórre,				
Scrivere,	գրել,	էսկիմագ,	scríssi,	scritto.
Scuótere,	ցնցել,	շիւլէր,	scóssi,	scóssso.
Spénde- re,	ծախել,	հարճելնէր,	spési,	spéso.
Spínge- re,	{	{	{	
Spígne- re,				
Strínge- re,	{	{	{	
Strígne- re,				
Strúgge- re,	հալել,	էրիլնէր,	strússi,	strútto.
Svélle- re,	{	{	{	
Svérrer,				
	խլել,	գոգայտիմագ,	svélsi,	svélto.

Լեզու	Կարգ	Ինքն
Tacére, լռել,	առանձնաբար, tacqui,	taciúto .
Téndere, ձգել,	էտյալաբար, tesi,	teso .
Térgere, մաքրել,	սեղմել, tersi,	terso .
Tíngere, {		
re, { ներկել,	պոչալաբար, tinsi,	tinto .
Tígnere, {		
re, { առնուլ,	տոլաբար, tolsi,	tolto .
Torre, {		
Tórcere, գալարել,	պտտել, torsi,	torto ,
Uccidere, սպանել,	էտյալաբար, uccísi,	ucciso .
	նկել, մեք,	
Ungere, {		
Ugnere, { օծանել,	էտյալաբար, unsi,	unto .
Víncere, յաղթել,	էլեմել, vinsi,	vinto .
Vívere, ապրիլ,	էտյալաբար, vissi,	{vissúto.
Volére, կամիլ,	էտյալաբար, volli,	{vivúto.
Vólgere, գարծու,	դիմել, volsi,	volúto.
	ցանել, մեք,	volto .

Bévere — bere, խմել, էլեք .

Ա՜հ . Bevo (beo), bevi (bei), beve (bee) — beviámo (bejámo), bevéte (beéte), bévono (beóno) .

Լեզու . Bevéva (bevéa), bevévi (beevi), Լայլն .

Կարգ . Bevétti (bevvi), bevésti (beésti), bevétte (bévve) — bevémmo (beémmo), bevéste (beéste), bevéttero (bévvero) *) .

*) Լեզունքն ընդերուն խորաբար էլալի ու յոյնալի երբեք գեղե՛լ խորաբարէն էլալի առջե՛ գեղե՛ն էլել, էսի մեք գեղե՛քը սահմանափակէն խորուն :

Եւր. Berò, berái, berà, (Ինչոյ ըսէլ նաեւ *beverò*, Բայց աղէի չէ).

Շրա. Bévi, béa — bejámo, beéte, beáno.

Սոր. Io, tu, egli béva (béa) — beviámo (bejámo), beviáte (bejáte), bévano (beáno).

Ինդ. Bevúto (beúto).

Cadére, կընալ, րէւելէ.

Սահ. Cado (cággio), cadi, cade — cadiámo (caggiámo), cadéte, cádono (caggiono).

Կառ. Caddi (sono cadúto), cadésti, cadde — cadémmo, կայլն.

Եւր. Cadrò, cadrái, cadrà — cadrémo, կայլն. (Ինչոյ ըսէլ նաեւ *caderò* Բայց աղէի չէ).

Սոր. Io, tu, egli cada (cággia) — cadiámo (caggiámo), կայլն.

Ինի. Cadréi, cadrésti, cadrébbe, կայլն.

Ինդ. Cadúto.

Dolére, ցաւիլ, աղբըմագ.

Սահ. Dóglio (dolgo), duóli, duóle — dogliámo (dolghiámo), doléte, dógliono (dolgóno).

Կառ. Dolsi (mi sono dolúto), dolésti, dolse, կայլն.

Եւր. Dorrò, dorrái, կայլն.

Սոր. Io, tu, egli doglia (dolga), կայլն.

Ինի. Doléssi, dorréi, կայլն.

Ինդ. Dolúto.

Dovére, պէտք ըլլալ, լուսնի օրագ.

Սահ. Devo (debbo déggio), devi, (debhi, dei), deve (debbe dee) — (dovémo) dobbiámo (deggiámo), կայլն.

Կաթ. Dovéi (dovétui, ho dovúto), dovésti, dovè (dovétte), Լայլն.

Լ.պա. Dovrò, dovrái, Լայլն.

Հրա. Debbi tu, debba, (déggia) egli — dobbiámo, Լայլն.

Ստոր. Io, tu, egli debba (déggia), Լայլն.

Դնդ. Dovúto.

Parére, երևնալ, ցուցնիմք.

Սահ. Pajo, pari, pare — pajámo (pariámo), paréte, pájono.

Կաթ. Parvi (ho parúto), parésti, parve, Լայլն.

Լ.պա. Parrò, parrái, parrà — parrémo, Լայլն.

Դնդ. Parúto (parso).

Piacére, հաճիլ, հոշանմագ.

Սահ. Piáccio, piáci, piáce — piacciámo, Լայլն.

Կաթ. Piáqui (ho piaciúto), piacésti, Լայլն.

Ստոր. Io, tu, egli piáccia, Լայլն.

Դնդ. Piaciúto.

Pórre (pónere)*), դնել, գտնագ.

Սահ. Póngo, poni, pone — poniámo (ponghiámo) ponéte, póngono.

Կաթ. Posi, ponésti, pose, Լայլն.

Լ.պա. Porrò, porrái, porrà, Լայլն.

Հրա. Poni, ponga — poniámo, Լայլն.

Ստոր. Io, tu, egli ponga, Լայլն.

Դնդ. Posto.

*) Լ.պա. պէս ինքնաբերին առից բաղադրած բայերը compórre, prepórre, հայն. որոնց ածականը պէս որը ըլլայ compónere, հայն. որ հինո յգործածու. իսկ չի:

Potére *), կրնալ, գալու գլխով .

Սահ. 'Ա,էր. Posso, puóí, può, (puóte) — possiámo, potéte, póssono (ponno) .

Կապ. Potéi (potétti), potésti, Լայլն .

Լ.ա. Potrò, potrai, potrà — potrémo, Լայլն .

Ստոր. 'Ա,էր. Io, tu, egli possa, Լայլն .

Լ.նի. Potréi (potría), potrésti, Լայլն .

Լ.նդ. Լ.նդ. Potúto .

Rimanére, մնալ, գալու գլխով .

Սահ. 'Ա,էր. Rimángo, rimáni, rimáne — rima-
niámo (rimanghiámo), rimanéte, riman-
gono .

Կապ. Rimási (sono rimáso, sto), rimanésti, ri-
máse, Լայլն .

Լ.ա. Rimarrò, rimarrái, rimmarrà, Լայլն .

Լ.ա. Rimáni tu, rimánga egli — rimaniámo, Լ.

Լ.նդ. Rimásto, rimáso .

*) Potére — volére բայերը իրենցից էտալ իշխանութեանցի իւրաքանչեւ . եւ առանձին իւր ժամանակով բայով որ իրենցից իրենց ալ նոյնը իշխանութեան, ինչպէս՝

Non son potúto andáre. Non ho potúto vedére .

Ինչպէս ընդհանուր հետեւեալից գործածութեանը իրենցից որ, երբոր ժամանակ յարակից գործածութեանը (տես 84) չեն առնուիր՝ իրենց առանց առանձինս իրենց avere բայով ալ իրենցից, այսպէս՝

Io non ho potúto Իմ non son potúto andáre .

Io non ho volúto — non son volúto venire .

Sapére, գիտնալ, գիտէմք.

Սահ. Դէր. So, sai, sa, — sappiámo, sapéte, sanno.

Կար. Seppi, sapésti, seppe — sapémmo, Լայլն.

Լ. Կար. Saprò, saprái, saprà, Լայլն.

Հրա. Sappi tu, sáppia egli, Լայլն.

Ստոր. Դէր. Io, tu, egli sáppia, Լայլն.

Դնդ. Sapúto.

Scégliere կամ scerre, ընտրել, իյն-լէնէմք.

Սահ. Դէր. Scéglio (scelgo), scegli, scéglie — scegliámo, scegliéte, scégliono (scélgono).

Կար. Scelsi, scegliésti, scelse — scegliémmo, Լ.

Լ. Կար. Sceglierò (scerrò), Լայլն.

Հրա. Scegli tu, scelga egli, Լայլն.

Դնդ. Scelto.

Sedére, նստիլ, օխորջմադ.

Սահ. Դէր. Siédo (seggo, séggio), siédi, siéde — sediámo (seggíamo), sedéte, siédono (séggono, séggiono).

Կար. Sedéi (sedétti, ho sedúto կամ mi sono sedúto), sedésti, Լայլն.

Լ. Կար. Sederò (sedrò), sederai, Լայլն.

Հրա. Siédi tu, siéda (segga) egli, Լայլն.

Դնդ. Sedúto.

Spégnere, մարել, սփռնիւնիւմք.

Սահ. Դէր. Spégno (spengo), spégni, spégne — spegniámo (spenghiámo), spegnéte, spégnono (spéngono).

Կար. Spénsi, spegnésti, spense, Լայլն.

Հրա. Spégni, spénga, Լայլն.

Ստոր. Դէր. Io, tu, egli spegna (spénga), Լայլն.

Դնդ. Spénto.

Tenére, տենեմ, լեռնեմ.

Սահ. 'Եւր. Tengo, tiéni, tiéne — teniámo (tenghiámo), tenéte, téngono.

Կար. Tenni, tenésti, tenne, Լայլն.

Լեռ. Terrò, terrái, terrà — terrémo, Լայլն.

Նրա. Tiéni tu, tenga egli, Լայլն.

Սոր. 'Եւր. Io, tu, egli tenga — teniámo (tenghiámo), teniáte (tenghiáte), téngano.

Դնդ. Tenúto.

(Tráere) trárre, տարեմ, չեմ.

Սահ. 'Եւր. Traggo, trai (traggi), trae (tragge) — trajámo, traéte, trággono.

Կար. Trassi, traésti, trasse — traémmo, traéste, trássero.

Լեռ. Trarrò, trarrái, trarrà, Լայլն.

Նրա. Trai tu, tragga egli — trajámo, Լայլն.

Սոր. 'Եւր. Io, tu, egli tragga, Լայլն.

Դնդ. Tratto.

Valére, արժեմ, արեմ.

Սահ. 'Եւր. Váglio (valgo), vali, vale — vagliámo (valghiámo), valéte, vágliono (válgono).

Կար. Valsi (ho valúto), valésti, Լայլն.

Լեռ. Varrò, varrái, varrà, Լայլն.

Նրա. Vagli tu, váglia egli, Լայլն.

Դնդ. Valúto.

Vedére, տեսնեմ, իմացեմ.

Սահ. 'Եւր. Védo (véggio, véggio), vedi (ve'), vede — vediámo (veggiámo), vedéte, vedono (véggono, véggiono).

Կար. Vídi (veddi), vedésti, víde (vedde) — vedémmo, vedéste, vídero (véddero).

Եւր. Vedrò, vedrái, vedrà. Լայլն.

Շրա. Védi tu, veda (vegga) egli — vediámo (veggiámo) noi, Լայլն.

Ստոր. Եւր. Io, tu, egli veda (vegga, véggia), Լայլն.

Ընդ. Vedúto (visto).

Volére, ազննալ, կոտորել.

Սահ. Եւր. Vóglio, vuoi, vuóle — vogliámo, voléte, vógliono.

Կառ. Volli, volésti, volle — volémmo, voléste, vóllero.

Եւր. Vorrò, vorrái, vorrà — vorrémo, vorréte, vorránno.

Ստոր. Եւր. Io, tu, egli vóglia — vogliámo, Լայլն.

Ընդ. Vorréi, vorrésti, Լայլն.

Ընդ. Volúto.

3) Ire վերլացած անկանոն բայերուն այբուբենի կարգաւ լծորդուլէնը:

Apparíre (apparére), երևնալ, կոտորել.

Սահ. Եւր. Apparísco (appajo), apparisci, apparisce (appáre) — apparíámo, apparíte, apparíscano (appájono).

Կառ. Apparíi (apparví, sono apparso, apparíto), apparísti, apparí (apparve) — apparímmo, apparíte. apparírono (appárvero).

Եւր. Apparirò, apparirái, Լայլն.

Շրա. Apparísce, apparísca — apparíámo, apparíte, apparíscano.

Ստոր. Եւր. Io, tu, egli apparísca (appája), Լ.

Ընդ. Ընդ. apparíto, appárso.

Díre (dicere), *լսել, րեմէր*.

Սահ. 'Եր. Dico, dici, dice — diciámo, dite, dicono.

Կար. Dissi, dicésti, disse — dicémmo, dicéste, dissero.

Էդա. Dirò, dirái, *Լայլն*.

Հրա. Di, dica — diciámo, dite, dícano.

Ստոր. 'Եր. Io, tu, egli dica, *Լայլն*.

Դեր. Էնց. Detto.

Moríre, *մեռնիլ, հոլմէր*.

Սահ. 'Եր. Muójo (muóro), muóri, muóre — moriámo (muojámo), moríte, muójono (muórono).

Էդա. Morrò (morirò), morrái, morrà — morrémo, morréte, morráno.

Հրա. Muóri tu, muója egli — muojámo, moríte, muójano.

Ստոր. 'Եր. Io, tu, egli muója, *Լայլն*.

Դեր. Էնց. Morto.

Offeríre (offrírre), *մատուցանել, ստանալ*.

Սահ. 'Եր. Offro (óffero, offérisco) — offeriámo (offerischiámo), *Լայլն*.

Կար. Offeríi, offrii (offérsi) *), *Լայլն*.

*) Էդոք պէս իրարարուցին նաեւ չափի իւր փերջացած բայերուն խորաբեւոյց ու ընդունելութեան անցեալը, ինչպէս՝

Apríre, apríi նախ apérsi, apérto.

Copríre, copríi — copérsi, copérto.

Sofférirre, sofferíi — sofférsi, sofférto.

Լ.դ. Offerò (offerirò), offerirái, Լսյլն.

Բնդ. Բնց. Offerto.

Salíre, ԵլլԵԼ, ԶգԳաԳ.

Սահ. Ներ. Salgo (ságlío, salísco) sali (salísci), sale (salísce) — sagliámo (salghiámo), salíte, sálgono (ságliono, salíscono).

Կապ. Salíi (sono salíto), salísti, Լսյլն.

Լ.դ. Salirò (sarrò), salirái, Լսյլն.

Հրա. Sáli, salga — sagliámo, salíte, sálgano.

Ստոր. Ներ. Io, tu, egli salga (ságlia, salísca). sagliámo (salghiámo), sagliáte (salghiáte), sálgano (sálghiano, salíscono).

Բնդ. Բնց. Salíto.

Udire, ԼսԵԼ, ԻշԻՆԵ.

Սահ. Ներ. Odo, odi, ode — udiámo, udíte, ódono.

Կապ. Udíi, udísti, Լսյլն.

Հրա. Odi, oda — udiámo, udíte, ódano.

Ստոր. Ներ. Io, tu, egli oda — udiámo, udiáte, ódano.

Բնդ. Բնց. Udító.

Uscíre (escíre), ԵլլԵԼ, ԶգԳաԳ.

Սահ. Ներ. Esco, esci, esce — usciámo (esciámo), uscíte (escíte), éscono.

Կապ. Uscíi (sono uscító), uscísti.

Հրա. Esci, esca — usciámo, uscíte, éscano.

Ստոր. Ներ. Io, tu, egli esca — usciámo (esciámo), uscíte (esciáte), éscano.

Բնդ. Բնց. Uscító (escító).

Veníre, ԳաԼ, ԻՆԵ.

Սահ. Ներ. Vengo (vegno), viéni, viéne — veniámo (venghiámo, vegniámo), veníte, véngono.

Կաք . Venni (sono venúto), venísti, venne — venímmo, veniste, vènnero .

Լաք . Verrò, verrái, verrà — verrémo, Լայլն .

Վրա . Viéni, venga — veniámo, veníte, véngano .

Բնդ . Ներ . Vegnénte . Լնյ . Venúto .

131. Պակասաւոր բայք (verbo difettívo) Arrógere, Եւեւ
ցընեւ, Գալեւ . այսչափ ժամանակ միայն ունի :

Պակասաւոր բայք (verbo difettívo) Arrógere, Եւեւ
ցընեւ, Գալեւ . այսչափ ժամանակ միայն ունի :

Սահ . Ներ . Arróge, Կեւեւցընէ, Գալեւ .

Կաք . lo arrósi, egli arróse .

Ղերբ . Arrógéndo .

Բնդ . Arróto .

Calére, Հոգը բլաւ, Գայլըսը օլեւ, Իբրեւ զիմազուրկ
բայ՝ այսչափ ժամանակ կը բանի :

Սահ . Mi	} cale ,	իմ հոգս է ,	պանն	} Գայլըսը .
ti		քու հոգդ է ,	սանն	
gli		անոր հոգն է ,	օնն	
ci		մեր հոգն է ,	պիպէ	
vi		ձեր հոգն է ,	պիպէ	
loro		անոնց հոգն է ,	օնլարն	

Լնի . mi caléva, իմ հոգս էր, պանն Գայլըսըսը, Լայլն .

Կաք . mi calse .

Լաք . mi calerà (carrà) .

Ստոր . Ներ . che mi caglia .

Լնի . se mi calésse (calerébbe, carrébbe) .

Բնդ . calúto .

Licére, lecére, արժան ըլլալ, ճայրը օլեւ .

Սահ . Ներ . Lice, lece, արժան է, ճայրըսը .

Բնդ . Lécito, lícito .

Լս բայք ուրիշ ժամանակ չունի, և ոչ աներեւոյ
թը գործածական է. իսկ թէ որ հարկաւոր ըլլայ՝ ուրիշ

Ժամանակները *essere* օժանդակ բայով իբրև դիմա-
զուրկ կրթանի պոսպէս՝ *è lécito*, *era lécito*, *Լայլն* :

Gire, *երթալ, ինձէր*.

Սահ. Gite, *դուք կերթաք, «իւ իրերէնիւ*.

Ենի. Giva (*gía*), givi, giva (*gía*) — givámo, gi-
váte, gívano (*gíano*).

Կառ. Gisti, gi (*gío*) — gimmo, giste, gírono.

Եւո. Girò, girái, girà — girémo, giréte, gi-
ránno.

Հրա. Gite.

Ստոր. Ենի. S' io gissi, giréi, tu gissi, girésti, egli
gisse, girébbe — gíssimo, girémmo, giste,
giréste, gíssero, girébbero.

Ինդ. Gito. Բաղադրած ժամանակները կը շինվի էա-
կան *essere* բայով պոսպէս՝ *sono gito*, *sei*
gito, *Լայլն*.

Ire, *երթալ, ինձէր*.

Սահ. Ite, *դուք կերթաք, «իւ իրերէնիւ*.

Ենի. Egli iva — ívano, *կերթային, իրերէնիւ*.

Եւո. irémo, iréte, iránno.

Հրա. Ite voi.

Ինդ. Ito. Եղնպէս ասոր բաղադրած ժամանակներն ալ
essere օժանդակ բայով կը շինվին, պոսպէս՝
è ito, *era ito*, *Լայլն* :

Olíre, *բուրել, Գօգճագ*.

Ենի. Olíva, olívi, olíva — olívano.

Riédere, *դառնալ, իրի պիտի*.

Սահ. Riedo, riédi, riéde — riediámo, *Լայլն*.

Հրա. Riédi tu, riéda egli — riedano essi.

Solére, սովորութիւն ունենալ, արելի՛ք զժամդ .

Սո՛ց. Sóglio, suóli, suóle — sogliámo, soléte, só-
glioño .

Լե՛ւ. Soléva, solévi, soléva — solevámo, *Լայլն* .

Ստոր . Եւթ . Io, tu, egli sóglia — sogliámo, *Լ* .

Լե՛ւ. Io soléssi, tu soléssi, *Լայլն* .

Դերբ . Soléndo .

Լե՛ւ. Solító . Եղնպէս ասի ալ կըխոնարհի *éssere*
բայով պոյսպէս era, fui, sarò solito, *Լայլն* .

Յ Օ Պ Ո Ւ Ե Ն՝ Ո Ւ Թ Ե Ր Ո Ր Պ

Ղիմազուրի բայերուն լեզու :

132. Ղիմազուրի բայ (verbo impersonále) կըսվի
անի՝ որնոր եզակի երրորդ դէմ *) մինակ կը բանի :
Իրեք տեսակ զիմազուրի բայ կայ՝

1) Եւթ Խիւան, որոնք իրենց յատուկ նշանակու-
թեամբը՝ բաց ՚ի երրորդ դէմէն ուրիշ դէմ չեն կրնար
ցըցընել, ինչպէս՝

Bisógna **),	պէտք է,	չազմ Գրք .
pióve,	կանձրեւ է,	Եւթուր Եւթար .
lampéggia,	կըփայլատակէ,	շէշէլ չափար .
grándina,	կարկուտ կուգայ,	Գուր Լեւիք .
fa d' uópo,	} պէտք է,	ժամեա Գրք :
fa di mestíeri,		

*) Լեզուստի անսահման թայն զիմազուրի լեզուն աս էր-
րորդ դէմ բանող բայերը՝ ինչու որ աս երրորդ
դէմ ալ ուրիշ դէմերուն պէս դէմ չը իրողէ,
եւ յատուկ զիմազուրիկը թայն աներեւոյթ Եւթանին է :

**) Ղիմազուրի բայերը՝ որ Եւթուր-Լեւան Գրքի որ
Լեւիան, անոր պէս ինքնաբերիկ, ինչպէս՝ bisógna ,

Գ Լ ՈՒԽ Հ Ի Ն Գ Ե Ր ՈՐ Գ

Նախադրութեան զեայ :

133. Նախադրութեան (preposizióne) կրավի ան մասն բանի, որնոր անուններուն վրայ դրվելով՝ կամ հոլովն են կը շինէ ու անոր համար կրավի հոլովներ. կամ զիրենք զանազան հոլով խնդիր կառնու ու անոր համար կրավի հոլովներ :

134. Հոլովակերտները ասոնք են di, a, da, in, con, per, su, որոնք ինչպէս ըսած ենք (53, 54) տեսակ տեսակ հոլովներ կը շինեն : Եսոնք, կրավին նաև պարզ նախադրութեան. ինչու որ իրենք ուրիշէն չեն բաղադրիր, բայց՝ ուրիշ անունները կը բաղադրեն ու հոլովառու նախադրութիւն կը շինեն, իրենց հետ միանալով և կամ զատ դրվելով, այսպէս՝ *accánto* — a canto, *addosso* — a dosso, *appétto* — a petto, որոնք ասոր համար Բաղադրելու նախադրութեան կրավին :

135. Բաղադրեալ հոլովառու նախադրութիւնները շատ են, ու զանազան հոլով խնդիր կառնու, որոնցմէ շատ գործածականները հոս դնենք պարզեանի կարգաւ :

Accánto al, del Հօրը քով, Փէրէրինն էա-
padre, նընպա .

Apprésso il, al, Եղբոր մօտ, Զէշէյէ էագըն .
del fonte,

Avánti l'autún- Եշունէն քուաջ, Կիւպէն էվէլ .
no,

Avánti a, di, da Իր առջևը, Վէնիտի էօնէն-
se, րէ .

Circa l'affáre, Եղբջ զգործո- Սասաւալաթան
ղութեամբ, րայի .

Circa a, di cento Հարիւր դահեկա- Եիւզ Գոթուշ
piástre, նի չափ, Գաթուր .

Conforme alla *Ըստ բնութեան*, *Իմաստեցեալի իկոթի*.
                                   natúra,
 Contro il, del *Սովորութեան* *Լսողի գարշե*.
                                   costúme, *դէմ*,
 Davánti la, alla *Տան առջև*, *Լսելի հօնեմարի*.
                                   casa,
 Dentro la, alla *Տան մէջ*, *Լսել ինքնարի*.
 della, dalla casa,
 Diétro la, alla *Ղարան ետև*, *Ղարան արարեմարի*.
                                   porta,
 Diétro di voi, *Վրա ետևէդ*, *Սէնի ինքնարի*.
   դէմ.
 Di là dal monte, *Լեռան անդի* *Տաղան օդի լեռ*.
   դին, *բաժնեմարի*.
 Di quà dal mon- *Լեռան ասդի* *Տաղան պար լեռ*.
   դին, *բաժնեմարի*.
 Dinánzi il, al, del *Ղատաւորին առ* *Հարկին հօնեմարի*.
   ջևը, *դէմ*.
 Dirimpétto al- *Ճամին դիմացը*, *Վերելեմին գարշե*.
   նախարի.
 Discósto da Vi- *Սկսնայէն հետև*, *Պէշարին ըրագ*.
   enna,
 Dopo me, di, a *Ինձմէ ետքը*, *Պէշարին սօղոս*.
   me,
 Eccétto la Do- *Բաց ՚ի կիրակիէն*, *Պապար ինքնարի*.
   ménica, *դէմ յարի*.
 Fino,
 infino { a quel *Սինչուկ ան ա* *( ) Լ ժողովարագ*.
 sino, { tempo, *տենը*,
 insino }
 Fino da piccolí- *Պզտիկուց ետև*, *Վերելեմին արի*.
   no, *դէմ*.
 Fuor uno (fu- *Սէկէն ՚ի զատ* *Պերեմարին պաշտ*.
 orche uno tutti *(ամէնն ալ հոն* *(հեգնի արի օնար*.
   էին), *ըրըրը*.
   vi fúrono),

In mezzo de', a' Սնորգերուն մէջ, Զայրելաւ էջնաբէ-
práti,

In vece di lui, Ընոր տեղ, (Պահ էերինէ .

In riguardo alla Նրէկվան լուրին Տէնիէ խաղերէ
novità di jeri, նայելով, Էորէ .

A seconda delle Ըստ իր բաղձա- Վէնիէ արգել-
sue bráme, նացը, նէ Էորէ :

Գ Լ ՈՒԽ Վ Ե Յ Ե Ր ՈՐ Դ

Սնխայնէրուն լեայ .

136. Սնկրայ (avverbio) կրավի ան մասն բանի,
որնոր բայերուն քով դրվելով՝ իրենց գործողութեանց
պարագաները կրցըցընէ, ինչպէս՝ andar presto, piano,
շուտով կամ կամայ երթալ :

Ըստ տեսակ մակրայ կոյ՝ որոնց գլխաւորները
ասոնք են՝

1) Տէղական Avverbj di luogo .

Dove, ove,	Ուր,	Ներէյէ, երէ .
Qui, quà,	Հոս,	Պահպա, բապա .
Costà, costì,	Հոս,	Պարապա, ալա .
Là, lì,	Հոն,	(Պապա .
vi, quivi,}		(Բայա .
Sù, sopra,	Վեր,	
Lassù,	Հոն վերը, }	Նգապա .
Giù,	Վար,	Ըշաղցա, ըրա .
Onde, donde,	Ուստի,	Ներքէն .
Quinci,	Ըսկից,	Պարապա .
Indi, quindi,	Ընկից,	(Պապա .
Laggiù,	Հոն վարը,	Ըշաղցա, ըրա .
Innanzi,	Ըսկից ետէ,	Պահպան աղլա .
Altronde,	Ուրիշ տեղէն,	Վայրը Էերքէն .
Presso,	Սնտէն,	Նագընպա .
Di, da lontano,	Հեռուանց,	Ուղագապա :

2) Ժամանակական — Di tempo .

Quando,	Երբ,	Նե՛կ զաման .	
Allora,	Ե՛ն առե՛նք,	(Օ)Լ զաման .	
Adesso, ora,	Հիմա,	Ե՛կիտի .	
Oramai, } omai, }	Հիմաճուք,	Ե՛կիտիճի .	
Oggi,	Ե.յսօր,	} Պա՛հէն .	
Oggidi,	Ե.յսօրվան օրս,		
Oggigiórno, }			
Dománi,	Սաղը,	Ե.արե՛ն .	
Posdománi,	Սաղը չէ միւս օր,	Ե.արե՛ն Գեյիւլ օղիւր ի՛ն .	
Jeri,	Երեկ,	Տե՛ն .	
Jeri l' altro,	Երեկ չէ միւս օր,	Տե՛ն Գեյիւլ օղիւր ի՛ն .	
Tempo fa, } una volta, }	Ե.ատոնցմէ,	Զօգրա՛ն .	
Poco fa,	Գիւղմը առաջ,	Պիւր ալ ելէլ .	
Poco anzi, }			
Poco prima, }			
Per lo passáto, } Più l' addietro, }	Յառաջ,	Իւլերիւրէն .	
Finalménte,	Ս երջապէս,	Ին՛ն ածուանդա՛ն :	

3) Որակական — Di qualità .

Bene,	Եղէկ,	Իյն .
Male,	Գեշ,	Ֆիւհա .
Volentiéri,	Կամաւ,	Իսրիւրէն իւլ .
Di buon grado, }		
Di buona vo- glia, }		
Mal volentiéri,	Ե.կամայ,	Օգուռա .
Di mal grado, }		
Di mala voglia, }		

Apposta,	}	կամօք,	Սնգսոս .
A bello studio,		Սնանաւոր,	
A bella posta,			
Avvertitament-			
te,			

Accidental-	}		
mén-te,		Բստ պատահման, Բոսոք իկէ .	
A caso, a sorte,			

Presto,	Հռտով,	Հագոս .
Piano,	կամաց,	Ետեւ .

4) Վանական — Di quantità .

Troppo,	Հատ,	Հոգ .
Tanto,	Ենչափ,	Օգտար .
Altrotanto,	Ենչափ,	Հինէն գտար .
Più,	Եւելի,	Օտար .
Al più,	Եռ առաւելն,	Ինչ չող .
Almeno,	}	Վոնէ,
Almanco,		
Abbastanza,	}	Բաւական,
A sufficiénza,		
Soverchiamén-	Ենչափ,	Իֆրաւ .
te,		

5) Բնական — Di número .

Primieramén-te,	Ետն առաջին,	Իւլմէլ .	
Secondariamén-	Երկրորդ,	Իրինճի .	
te,			
Gradatamén-te,	Կարգաւ,	Սլոյսա .	
Sucessivamén-	Ետեւ ետեւ,	Ինչեւորէն էնի-	
te,		եյէ .	
Vicendevol-	}	Փոփոխակի,	
mén-te,			Եւտեւէն էն .
Scambievol-			
mén-te,			
A vicenda,			
Insieme,	Սէկ տեղ,	Պերադէր :	

6) Արդարացում — Di affermazione .

Sì, così è,	Հա, այդպէս է,	Պէ՛նք, պէ՛ցնք Գէր .
Certo, certa-	} Ղ՛շմարտապէս,	կերէ՛ք .
ménte,		
Vero, vera-	} Արդարեւ,	Ասէ՛ք .
ménte,		
Affè,	} Աստղ,	Իմաս Բանա՛ :
In fede mia,		
Per mia fe,	} Աստղ,	Իմաս Բանա՛ :
Appunto,		

7) Բացում — Di negazione .

No, non,	Չէ՛,	Եթէ՛ .
Non già,	} Ոչ երբեք,	Հին ասլ .
Giammai,		
non mica,		
Non mai,		

8) Հարցում — D' interrogazione .

Che?	Ի՞նչ,	Նէ՛ք .
Come?	Ի՞նչպէս,	Նա՛սլ .
Perche?	Ի՞նչու,	Նէ՛քն .
Per qual cosa?	Ի՞նչ բանի համար,	Նէ՛քն .
Forse?	Սխալ,	Նա՛սլ .

138. Կան ուրիշ շատ տեսակ մակբայներ ալ, որոնք պէտք է վարժութեամբ սորվիլ : Եւ ասոնցմէ ոմանք, ինչպէս տեսար վերը, կամ պարզ և կամ a-mente մասնիկով բաղադրած ածական անուններ են և ոմանք ալ հոլոված ածական անուններ, ինչպէս՝

Vero, veramente, da vero, in vero, per verità.
Certo, certamente, di certo, a certo, per lo certo.

Եւ սովորական կանոն ածական անուն մը մակբայ ընելու համար աս է՝

Օ վերջացած ածական անուն մը մակրայ կըլլայ
 o ձայնաւորը amente ին փոխելով, այսպէս՝ vero —
 ver — amente, savio, savi — amente.

Ե կամ i վերջացած ածական մը կըլլայ մակրայ
 իրեն ճօթը միայն mente մասնիկը աւելցնելով այս-
 պէս՝ felice, felice — mente, pari, pari — mente,
 բայց թէ որ e ին առջև l կամ r գիր մը ըլլայ ան առե-
 նը e ձայնաւորը կըկորսուի, այսպէս՝ civile, civil —
 mente, particolare, particolare — mente.

139. Սակրայներն ալ կրնան ունենալ ածական
 անուանց պէս Բաղդարական ու Վերագրական: Բաղ-
 դատականները կըշինվին հասարակօրէն մակրային վրայ
 più կամ meno մասնիկը դնելով, ինչպէս՝ più dotta-
 mente, più sapientemente. Իսկ գերադրականը
 կըշինվի, գերադրական ածականին վրայ ըստ վերի գրած
 կանոնին amente մասնիկը աւելցնելով, այսպէս՝ sa-
 pientissim — amente, umilissim — amente.

Գ Լ Ո Ի Խ Ե Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Շաղկապի վայ:

140. Շաղկապ (congiunzione) կըսվի ան մասն
 բանի, որնոր երկու բառ կամ ամբողջ խօսք մէկգլմէկու
 հետ կըկապէ:

Շաղկապն ալ մակրային պէս շատ տեսակ կըբաժ-
 նուի, ինչպէս՝

1) Բաղնչական — Copulativa.

E, ed,	Եւ, ու,	Սկիզբ,
Anche, anco,	} Եւլև,	Սկիզբ.
Ancóra, pure *),		
Sì (a me), sì (a te), թէ (ինքն), թէ (քեզ), Հէ՛մ (պանա), հէ՛մ (սանա):		

*) Կան խոնի ին շաղկապիչ, որոնք օգտագործուի բառէն
 9*

2) Տրոհական — Disgiuntiva .

O, ovvéro, oppure, } կամ, կամ, եւեթ .
 ossia, }
 Ma, չապա, Իլլա :

3) Հարակական — Aggiuntiva .

Anzi, Եւթի, Իլլա չի .
 Anche, eziandio, Եւլլա, Սի է հիւթի .
 Oltraccio, oltre- } Պահպան հա-
 chè, inoltre, } Եսկից իղատ, արի :

4) Երեւական — Oppositiva .

Ma, pure, però, Իսյց, Իլլա չի .
 Nondimeno, tuttavia, } Ի վերայ, սյսր } Սի է Լա չի :
 Ciò non ostante, } ամենայնի,

5) Թեական — Condizionale .

Se, se mai, } Թե որ, Իյեր չի .
 Se poi, se pure, }
 Se non, se non che, } Թե ոչ, Լոգա .
 fuorchè altrimenti, }
 Ancorchè, ancora- }
 chè, benchè, seb- } Թեպէտեւ, Թէեւ, Իհարակցի,
 bene, abbenchè, } Ելերի :
 dato che, posto }
 chè, }

6) Պարագական — Causale .

Perchè, poichè, im- }
 perciocchè, imperoc- } Սան զի, որովհետեւ, Օրիւ,
 chè, giacchè, } Զեւի .
 Acciò, acciocchè, } Որպէս զի, Իրի, Լա չի :
 Affine, affinché, }

Եւթի Եւթիլի, որպէս թեանի ըսելու pure, però,
 adunque *egli*, Եւթի *egli* pure, però, adunque, և :

7) Մեկնութիւն — conclusiva .

Dunque, adunque, } Ուրեմն, ուստի, Իհարէ, Էյյլէ Էսէ .
 que, quindi, }
 Ecco, Ըհա, Իշարէ :

8) Մեկնութիւն — Dichiarativa .

Cioè, }
 Vale a dire, } Ըստինքն, Եսնէ .
 Verbi grazia, }

9) Բացասական — negativa .

Nè, no, non, } Ոչ, չէ, Եկէ Էօգ .
 Non già, }
 Nemmeno, }
 Nemmanco, } Եւ ոչ, Եօգ ոչէ :
 Neppure, }

Կան ուրիշ շատ տեսակ շարկապներ ալ, որոնք պէտք է վարժութեամբ սորվիլ :

Գ Լ Ո Ի Խ Ո Ի Թ Ե Ր Ո Ր Դ

Սեղարկութեան զեպ :

140. Սեղարկութիւն (interjezióne) կըսվի ան մասն բանի, որնոր մարդուս սրտին կիրքը կըյայտնէ . ուստի այնչափ տեսակ միջարկութիւն կայ, որչափ տեսակ որ սրտի կիրք կայ, որոնց գլխաւորները ասոնք են՝

1) Ուրախութիւն — Di allegrezza .

Ah ! oh ! o ! }
 Allegría ! }
 Giúbbito ! } Ուրախ,
 Viva ! } Ըպրիս,
 evvíva, } Սալ ոչ .

2) Երբեք — Di timóre .

Ah! ahi!	}	Ա՛ս, այ, Ա՛հն, հայ,
Ohi! aime!		
Ohime!		

3) Արարայտ — Di maraviglia .

Oh! ahi!	Ո՛հ,	Հայ հայ .
Puhi! dehi!	Ո՛հ թէ,	Ալլահ ալլահ .
Capperi!	Բարէ,	Պա՛, եւ :

4) Բըժան — Di desidério .

Ohi! dehi!	}	Երանի թէ,	Վեհէ .
Piacesse a Dio!		Երանի թէ,	Ալլահ Վեհէ .
Dio voglia!			

5) Կչալ — Di chiamáre .

Ehi! ola! ohi!	Ո՛հ,	Հոլա, պէ :
----------------	------	------------

6) Լռութեան — Di tacére .

Zi! Zitto!	Լռութեան,	Սա .
Piano! cheto!	Կամաց,	Եւ լռա :

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Համայնութեան վրայ :

142. **Համայնութիւն** (concordánza — sintássi) կըսվի՝ ութը մասանց բանի մէկգմէկու հետ կապվիլը :

143. Երեք եղանակաւ կրկապվին ասոնք, մէյմը անունը՝ անունի հետ, մէյմը անունը՝ բայի հետ, մէյմալ շարակարգութեան մէջ բայը, անունը, նախադրութիւնը, Լայլն՝ մէկը մէկալին հետ : Հոս նախ՝ խօսինք անուանց իւրաքանչիւր հոլովներուն վրայ, ու յետոյ՝ մէկիկ մէկիկ ամմէնուն վրայ ալ կրխօսինք :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը

Հոլովներուն գործածութեան վրայ :

1) Ուղղական հոլով :

144. Երբոր կուզենք մարդումը կամ բանի մը ոմ կամ ինչ ըլլալը իմանալ, կըհարցընենք աս մարդը ոմ է, ի՞նչ Խի, chi è? կամ աս բանը ինչ է, ի՞նչ Խի, che cosa è? որուն պատասխան կըտրվի աս մարդը Պետրոս է, կամ աս բանը խնձոր է, Լայլն :

Եւ հարցման պատասխանը ուղղական կըդրվի, որ անուն Բայի (nominativo agente — oggetto della proposizione) կըսվի՝ ու հասարակօրէն բայէն յառաջ կըդրվի :

Լ'նուն բային պիտի համաձայնի իր բային հետ
Թուով ու դէմքով, ինչպէս՝

Iddio è lo scrutatore dei cuóri degli uómini,

Լստուած՝ մարդիկներուն սրտին քննիչն է .

Լ'լստի էստանարըն գալլինին Լեֆլէշ Էպիֆանի Գիլ :

Il sole misura il tempo col suo giro .

La lingua batte, dove il dente duóle .

145. Բնիք որ անուն բային հասարակօրէն բայէն
յառաջ կրդրվի, բայց՝ երբոր բայը հարցական է,
պարզ ժամանակներուն մէջ բայէն ետքը կրդրվի, իսկ
բաղադրեալ ժամանակներուն մէջ՝ օժանդակ բային ու
ընդունելութեան մէջ կրմտնէ, ինչպէս՝

Dimmi qual dúbbio avéte voi?

Բէ՛ն ինձի, ի՞նչ տարակոյս ունիք դուք .

Տէ՛ պահ, նէ՛ շէյ Էլլէրինէ շէտհէ Էպիֆանի :

Da chi ha ella sentito quésto?

A che propósito ha egli detto quésto?

146. Թէ որ բայը շատ եզակի անուններ ունի՝
յոգնակի կրդրվի, ինչպէս՝

Pietro e suo fratéllo António sono partiti .

Պետրոս ու իր եղբայրը Լ'նտովնը գացին .

Պէտրոս լէ՛ բնիք գարաշը Լ'նտոս Լիւպիէր :

Il tempo e la sperienza générano la prudénza .

L'amóre e la fortuna si cángiano come la luna .

147. Բիշ տեղ ալ եզակի կրդրվի, ինչպէս՝

*Corsevi caro marito, e corsevi le sorélle, i cari
parénti e gli amíci .*

Հոն վաղեց սիրելի տղը ու հոն վաղեցին քոյրերը
ու սիրելի ազգականները և բարեկամները .

Օրայս գօշտոս՝ Էվլիւլէ՝ երբ, օրայս գօշտոսար գող գար-
աշարը, Էվլիւլէ՝ հրախարը լէ՛ Գոսլարը :

*Per ciascúno di quésti si corrómpe le biáde, e fa
lor pérdere la virtù naturále .*

148. Թէ որ եզակի բառը յոգնակի ուժ ունե-
նայ, ինչպէս՝ հաւաքական անունները *pópolo*, gente,
ogni, ևայլն, սովորաբար բայը եզակի կրդրվի, ինչպէս՝

Ogni simile ama il suo simile.

Ըմեն նման՝ իր նմանը կրտրէ.

Հէր պէտքեր ինչպէ՛ս պէտքերն ինչպէ՛ր :

Il pópolo per quéstá discordia, e tanti rumóri di guérra civile si era solleváto.

149. Քիչ տեղ հեղինակաց գրոց մէջ կը գտնուի,
որ յոգնակի ալ դրած է, ինչպէս՝

Potéte vedére, come il commune pópolo érano ignoránti del vero Iddio.

Կրնաք տեսնել, որ ինչպէս ռամիկ ժողովուրդը ճշմարիտ Ըստուծոյ անգէտ էր.

Կէօրէպէրնիւնիւ, ի նախը պայտպ ճէմատ իւրէն Ըւլուր լանրիպը բար :

Come ogni uómo desináto ébbero, tanti uómini e tanti fémmine concórsero nel castélllo, che appéna vi capéano.

150. Բայց աս սովորութիւնը պնշափ աղէկ չէ,
ուստի նորերը անոր տեղ կը գործածեն il più — la più parte — la maggior parte, և ասոնց նման ուրիշ նոյնանշան բառերը՝ ետեւէն սեռական մը դնելով՝ ինչպէս՝

Il più kամ la più parte degli uómini secóndano anzi le loro passióni, che la ragióne.

Շատ մարդիկ աւելի իրենց կրիցը, քան թէ մտացը կը հետեւին.

Ինչանչորդան չոյն ագլեքորան ըստ, նիփսլէրնիւն ապրելա նիւրերն :

151. Թիւ որ անուն բային անեղական է՝ բայը միշտ յոգնակի կը դրվի, ինչպէս՝

Le nozze dei furfánti dúrano poco.

Չարագործներուն հարսնիքը քիչ կը տևէ.

Ֆիւն իշէլէրնիւն փիւնիւն ալ փիւնի :

Si féceró solénni eséguie.

152. Երբոր խօսքի մէջ զանազան դէմ անուն բայի ըլլալ, բայը ան դէմքը կը դրվի, որնոր աւելի մօտ

է, ինչպէս առջինը՝ երկրորդէն մօտ է, ու երկրորդը՝ երրորդէն, ինչպէս՝

Io e mio fratello siamo stati in chiesa.

Ես ու իմ եղբայրս ժամ գացինք :

Պէ՛տ լէ պէ՛տի՛ գաբարու՛մ ի՛նչե՛նչ ի՛նչ-պէ՛ :

Voi e vostri compagni siéte diligéti.

153. Երբեմն անուն բային կամ բայը զօրու թեամբ կրդրվի, ինչպէս՝

La lode jóva al sávio, e nuóce al pazzo (la lode).

Գովեստը իմաստունին օգուտ կընէ, իսկ խենդին կը վնասէ :

Սէրհի՛ աճըսը ի՛նչի՛ Եսրաբ, պի՛լանէ՛ զարաբ լէրէր :
Egli cadde di timóre, ed io di riso (caddi).

2) Սխառն հոլով.

154. Սեռական հոլով կրդրվի հարցման պատասխանը որո՞ւն է, ի՞նչն պէր, *di chi è?* կամ ի՛նչ բանին է, ի՛նչ շէնքն պէր, *di che? di che cosa?*

Ես սեռականը յառիպոյցից կըսվի, ու սովորաբար յատկացեալէն ետքը կրդրվի, զոր օրինակ՝

Nettúno salvò Enea dalle mani di Achíle.

Պոսիդոն ազատեց զՆէաս Եփուլէսին ձեռքէն.

Նիւթն Նիւթէն էլնիւթն Նիւթսը գործարար :

Più vede un ócchio del padróné, che quattro dei servitóri.

La supérbia è figlia dell' ignoránza.

155. Տատկացուցիչը քիչ տեղ կրնայ յատկացեալէն առաջ դրվիլ, ինչպէս՝

Egli ha di cittadino vero, e non del prtncipe l' á-nimo (փոխանակ l' á-nimo di cittadino vero).

Ենիկայ ճշմարիտ քաղաքացւոյ, և ոչ իշխանի հոգի ունի .

(Նոն էլ-րէն իւրէն շէնքն Եփ ի էլ-րէն պէր :
Hai di stéllé immortáli auréa coróna (փոխանակ auréa coróna di stéllé).

156. Լըրբեմն ալ յատկացեալը զօրութեամբ կը-
դրվի, ինչպէս՝

D' invérno si vede profittare della sera (փոխանակ
nella stagione di).

Ձմեռը իրիկունները շատ կըգործըվի.

Գլըջն Կէշալուրը չէ՞ Էլէէի:

Di venti anni era già valoroso (nel età di).

D' Aprile fioriscono gli álberi (nel mese di).

Լ. յսպէս կըսվի նաև un orológio d' oro; statua
di marmo (փոխանակ dalla matéria d' oro, di mar-
mo *), Լայլն:

157. Վիչ տեղ ալ յատկացուցիչը նախդիր չառ-
նուր, ինչպէս՝

Egli è a casa il médico (փոխանակ del médico).

Ընի բժշկին տունն է.

( ) Գեհիին էլէիի Կի:

La Dio grazia (la grazia di Dio).

158. Սեռական հոլովը երբեմն ալ ուրիշ հո-
լովներուն ուժը ունի, ինչպէս՝

Erano uómini, e fémmine di gróssio ingégno, e
i più di tali servígi non usáti (փոխանակ a tali
servígj).

Սարդիկները ու կիները Թանձրամիտ էին, ու շատերը
այնպիսի ծառայութեանց չէին վարժած.

Լ. Կալուր վէ Գարլուր Գալն Գաֆալը Բարլուր, վէ չօղ-
• Լարը Էրլլէլլէրէ Կլլլլալը:

Fece due galée sottíli armáre e messívi su di va-
lénti uómini (փոխանակ i valénti uómini,
Կէն 175 Գ).

Di nóbili uómini fu abitáto (փոխանակ da nóbili
uómini).

Tutti lavorávano d' egual forza (փոխանակ con e-
gual forza).

*) Ըստի շարիւրը ածական ալ լըւէն, այսպէս՝ oroló-
gio auréo, státua marmórea.

Dimmi *di* che io t' ho offéssu (*փոխանակ* in che).
Egli piagnéa e *di* grande pietà non pótea molto
fare (*փոխանակ* per grande).

Non parlármí *di* quel tiránno (*փոխանակ* su quel).

Եւակ աս օրինակներուն մէջն ալ կրնայ իմացվիլ
զօրութեամբ յատկացեալ մը ըստ կանոնին (Լէ- 155)
ինչպէս՝ առջինին մէջ allo stato *di*, Լայլն:

159. Սեռական հոլով կրդրվին նաև չափ ու ա-
նորոշ թիւ մը ցրցընող անուններուն առջևի գոյա-
կանը, ինչպէս՝

Ho vedúto una gran quantità *կամ* un número
eccéssivo *di* gente.

Հաս բաղմութիւն մը տեսայ.

Պէր չօ գալարալէճ Լեօրտէմ:

Un boccále *di* vino, che bevvi l' altra sera.

Ho compráto una dozzina *di* cucchiáj.

Եւսպէս կըսվի նաև una quantità *di* pécore,
un bráccio *di* panno, un' óncia *di* caffè.

160. Սեռական կրդրվին նաև շատ հեղ յատուկ
անունները, որոնք մեր մէջը բացայայտիչ *) կըսենք
զոր օրինակ՝

La città *di* Roma è molto antica.

Հռովմ քաղաքը շատ հին է.

Ի՞՞՞ չօ Էսիէ շէհր Կէր:

Il nome *di* Piétro è un nome onórato.

*) Բացայայտիչ (apposizione) կըսվի ան գոյական ա-
նունը, որնոր նախնիւնց գոյականի ինչն ինչ մասով
դրվելը ինքնացայայտիչ, ու բացայայտիչը էր բացայ-
տեալին հետ ըստով, սէտի ու հոլովով իրհամա-
յայնի, ինչպէս՝ Ho letto il Floridánte, poema
di Bernárho Tasso, padre di Torquáto; —
L' ignoránza, madre della superstizióne; —
La religióne, fíglia del Ciélo, única conso-
lazióne dei míseri mortáli.

3) Տրական հոլով.

161. Տրական հոլով կրդովի հարցման պատասխանը որո՞ւն, ի՞նչ, a chi? ի՞նչ բանին, ի՞նչ շէյի, a che? ինչպէս՝

Io ti prométto di pregáre Iddio per te.

Ես քեզի կրխոստանամ, որ քեզի համար Լստուծոյ կաղօթեմ.

Պէ՛տ ասե՛ա «հօլ Վերերի, ի՛նչ «հին ինչ Լլահա Կի-տէրի»:

Sii pronto ad udíre, e tardo al parláre.

162. Տրական հոլովը երբեմն սեռական հոլովի ուժ ունի, ինչպէս՝

Bacciò le mani *alla sua madre* (փոխանակ della sua madre).

Իր մօրը ձեռքը պագաւ.

Լնասընն էլնի էօփի-:

163. Լորբեմն ալ բացառականի, ինչպէս՝

Il ladro si conósce *alle sue ópere* (փոխանակ dalle sue ópere).

Պողը իր գործքերէն կը յայտնըվի.

Խըբըլ միւլնիկէ պէլի օլը-ր:

Fece pigliáre *a tre servidóri* (փոխանակ da tre servidóri).

164. Լորբեմն ալ գործիականի ու ուրիշ հոլովներուն ուժը ունի, որ մեր մէջը ածականովմը կը մեկնըվի, զորօրինակ՝

Lo pregò *a mani giúnte* (փոխանակ con mani).

Ձեռնամամծ աղաչեց անոր.

Ինչ Գովա-շու-Գ օն Եւլմարար:

Essere póvero ad arnése (փոխանակ in arnése).

Avvegnachè *a sua colpa* la navicélla sía fracas-sáta (փոխանակ per sua colpa).

Լսպէս կըսվի նաև մակաբոյրէն vestíre alla moda, all' inglése; una veste a fióri; giuocáre ai dar-di, alle carte, agli scacchi, և այլն:

4) Հայցական հոլով.

165. Հարցման պատասխանը զով, ի՞նչ, chi? կամ ի՞նչ բանը, ի՞նչ շէյ, che? che cosa? Հայցական է: Ըս հայցականը խնդիր սեռի (accusativo paziente) կըսվի, ինչպէս՝

Caino uccise Abéle *).

Կայեն մեռցուց Լքելը.

Կայեն Լքելն էօլքի-բրի-:

È più facile lodare la povertà, che sopportarla.

5) Բացառական հոլով.

166. Հարցման պատասխանը որմէն, ի՞նչ, da chi? կամ ի՞նչ բանէն, ի՞նչ շէյրէն, da che cosa? կամ ինչչափ ժամանակէն ետեւ, ի՞նչ գոտարարան պէրի, da quanto in quà? բացառական է, ինչպէս՝

Guárdati da uómo giocatóre, e da lite col tuo superiore.

Օգոյշ եղիր խաղացող մարդէն ու քու մեծիդ հետ կռիւ ընելէն.

Սա՛գըն օրանձոս ապամարտն լէ պէօյի-յի-նի գարշը գո-
մարտն:

L' álbero si conosce dal frutto.

Dall' anno passáto in quà sta ammaláto.

167. Կան քանի մը բայեր, որ փոխանակ տրա-
կանի բացառական հոլով խնդիր կառնուն յատուկ ա-
նունները ու դերանունները, և ասոնք ըստ մեծի մասին
շարժումը ցրցընող բայերն են, ինչպէս՝

*) Հայտնի անուններուն մէջ պէտք է զգուշանալ, որ
ինքիւր սեռին բայէն իմ անուն բայէն տառը չե-
րբմէ, ինչո՞ւ որ խօսքը իրաւիւնի ու խօսքը չի հասկը-
մէր, ինչպէս ըի որ ըսելու ըլլած Abéle uccise
Caino ինչո՞ւնի որ Լքելը զԿայեն խաղացած
ըլլայ, որ ստոր է:

Piétro va *dal médico*.

Պետրոս բժշկին կերթայ կոր.

Պէտրոս հե՛տէ Լէրեյօր:

Oggi vengo *da voi a pranzo*.

168. Բացառական կըդրվի նաև հարցման պատասխանը ինչպիսի բան կամ ինչ բանի համար, ինչպէս՝

Un fazzolétto *da collo*.

Ս զի լաթ մը.

Պէր պոլապոլ պոլապոլ:

Dátegli aqua *da lavar le mani*.

Եւսպէս կըսվի նաև carta *da scrivere*, bicchiere *da vino*, Լայլն:

169. Բացառական հոլովը երբեմն մեր պարսոականին կամ անորոշ ժամանակ ցրցընող հայցականին ուժը ունի, ինչպէս՝

Ho guadagnáto in quéstá compra *da mille fiórini* (փոխանակ mille fiórini incirca).

Եւ առուտորին մէջ հազար ֆիօրինի չափ վաստրկեցայ. Պոլապոլ Լէրեյ Լէրեյ պէն ֆիօրին գապոպ գապոպոլ:
Mi ci sono trattenúto *da due mesi* (due mesi incirca).

170. Եւյնպէս բացառական կըդրվի հարցման պատասխանը որ քաղքէն ես, ինչպէս՝

Raffaéllo *da Mantelípo*.

Ռափայէլ Սանտելուպացի.

Սանթելուփոլ Ռափայէլ:

San Francéscó *da Assisi*.

171. Բացառական հոլովը երբեմն յարմարութիւն, կամ կարևորութիւն կրցրցընէ, ինչպէս՝

Esséndo egli già d' età *da prete*.

Բահանայութեան հասակը հասած ըլլալով.

Փափաղքէ չաղքեպոս օլնա էլէ:

Egli non è terréno *da viti* (accóncio alle viti).

Non era *da farne* tanto schiamazzo (non si dovéa).

6) Գարշիախան, Ներսիսյան - իշխան հալով:

172. Հարցման պատասխանը որուն հետ, ի՞նչ է, *con chi?* Ինչ բանով, Դ՛հ լե՞ր է, *con che cosa?* Գործիական է, ինչպէս՝

Con Griselda lungamente, e consoláto visse.

Վրիսեւելայի հետ երկար ատեն ու մխիթարված ապ-
րեցաւ .

[illegible]

Il vero mérito va sempre congiunto coll' onestà ,
e colla modéstia, come lo è il falso colla va-
nità, e coll' orgóglío.

173. Հարցման պատասխանը ուր է, ինչ բանի մէջ է, ներկայի ուր, dove è? ներգոյական է, ինչպէս՝
Scrivi le offese nell' aréna, ed i benfizj nel marmo.
Նախատիւքները աւաղի վրայ, իսկ բարիքները մարմար
քարի վրայ գրէ։

[illegible]

Allorchè un cièco vuòle guidar l' altro, cádono entràmbi *nella fossa*.

174. Լորբեմն ներգոյական ու տրական հոլովը մէկը մէկալին տեղ կը գործածվին, ինչպէս՝

Egli va alla *quint* in *quint* nella cámara.

ԼՆԻԿԱՅ ԽՈՒՑԸ ԿԵՐԹԱՅ .

( ) օգտայտ ինքեդ :

Egli va alla — in — nella chiésa.

175. Կոչական հոլովը ուղղական անունը կանչելով մը կընշանակէ, ու երբեմն օ մասնիկը ներգործութեամբ չի դրվիր, ինչպէս՝

O Piétro *quasi* Piétro dammi da bere.

Ո՛վ Պետրոս — Պետրոս խմելիք մը տո՛ւր ինձի :

Լ... ՊԵՐԵՆՈՍ — ՊԵՐԵՆՈՍ ԵՆԴԵՐ ՊԵՐ ԶԵՆՈՍ ԿԱՆԻՆՈՍ :

Գ Լ ՈՒԽ Բ.

Ուրշէալ յօդէրոն գործածութեանը զայս:

176. Երեք կերպով իտալացւոց լեզուի մէջ մի և նոյն խօսքը կրնայ ըսվիլ, ինչպէս՝ *bere vino, bere il vino, bere del vino*: Ասոնց երեքնալ մէկ բան կը ցըցընեն, այսինքն՝ գինի խմել. բայց՝ իմաստից կողմանէ մէկզմէկէ շատ կրտարբերին, ինչու որ առջինը կը ցըցընէ պարզապէս գինի խրմել, առանց որոշելու որ գինին և որչափ գինի պիտի խրմէ: Երկրորդն ալ նոյնպէս կը ցըցընէ գինի խրմել, բայց որոշելով թէ աս գինին և այսչափ գինի պիտի խրմէ (ԳԵՆ 48): Իսկ երրորդը՝ առանց բացայայտ որոշելու կը ցըցընէ քիչմը գինի խմել: Ասոնց գործածութիւնը աղէկ հասկընալու համար պէտք է հոս դրած կանոնները լաւ միտք առնուլ:

Ճ. Երբոր գոյական անուն մը խօսքի մէջ մինակ կը բանի առանց բոլոր իր տակը եղած տեսակները ցըցընելու ու առանց անոնցմէ մասնաւոր տեսակ մը որոշելու, ան ատենը պէտք չէ յօդ դնել, այսպէս՝ *Egli vive di erbe* *).

Ընկիպ խոտով կապրի.

( ) օ՛ր է՛լէ Եռչար:

Le scienze richédono stúdio ed ingégno.

Ho compráto manzi, vitélli, pécore e capre.

Է. Երբոր գոյական անուն մը խօսքի մէջ ընդհանրապէս կը ցըցընէ բոլոր իր տակը եղած տեսակները և

*) Առածնէրոն ու Բարոյական խօսքերոն ՌԷՂ անուն Բային ու խնդիրը առանց յօդի իւրբովն անունն նշանակութեան ընդհանրութեանը ցըցընելու համար, ինչպէս՝ *Appetito non vuol salsa — amore non ha sapiénza, ed ira non ha conséglio.*

կամ կորուշէ անոնցմէ մասնաւոր տեսակ մը, ան ատենը միշտ յօդ կըդրվի, զորօրինակ՝

L' uómo è un' animále ragionévole.

Սարդը բանական կենդանի մը է .

Ինչպէս որ ֆէրասէլէն հայտնէ Գրք .

L' uómo, che ti ha ingannáto.

Il morto non sente più niénte.

La sorélla del vostro padróné è morta .

Ֆ. Երբոր ընդհանուր անուան մը տակը եղած տեսակներէն մէկը կամ շատը մէկ տեղ կուզենք ցրցընել, եզակիին մէջ պէտք է գործածել կամ անորոշ յօդերը (ԳԼ՝ 58) և կամ որոշեալ յօդերուն սեռականը (ԳԼ՝ 48) : Իսկ յօգնակիին մէջ միշտ որոշեալ յօդերուն սեռականը *dei, delle, degli* *) կըգործածվի, որոնք ան ատենը յատկացուցչի զօրութիւնը կըկորսնցնեն ու իբրեւ ուղղական հօլով մասնական *alcúno, alquánto* անուններուն ուժը կըստանան, ինչպէս՝

Vorréi avér un libro da léggere .

Կուզէի կարդալու գիրք մը ունենալ .

Իսպանիայի ի պէր օգոյսածագ իւրաքանչիւր օլուան :

Ho compráto del caffè (փոխանակ alquánto caffè) .

Vorréi avér dei libri da léggere (փոխանակ alcúni libri) .

177. Երբեմն ալ աս իբրեւ ուղղական համարված սեռականներուն վրայ հօլովանշան նախդիրը կըդրվի, զորօրինակ՝

Crede parlár a degli sciócchi (փոխանակ ad alcúni sciócchi) :

Կըկարծէ որ խենդերուն կըխօսի .

Սանքը ի պէտ իշխելէ «էյլէյ» :

Comprár con del danáro (փոխանակ con un poco di danáro) .

*) Իմաստ աս յօդերուն պէլ հոլովանշան նախդիրներն

Գ Լ Ո Ի Խ Գ.

Լժախան անուան գոյականի հետ համայնյանութեան ձևայ :

178. Ինչպէս առջի մասին մէջ (Լէ- 65) ըսինք ածականը՝ Թէ յառաջ ու Թէ ետքը դրվի՝ իր գոյականին հետ սեռիւ, Թուով ու հոլովով կը համաձայնի*) ու նախդիրը միշտ առաջ դրվողին վրայ կը դրվի, ինչպէս՝
Dai buóni esémpj impáranò i giòvani divénir buóni.

Տղաքը աղէկ օրինակներէն՝ աղէկ ըլլալ կը սորովին .

Չօճո՛գլար էյէ Խըրէլէրէրէն էյէ օլմանըն Կերսէնի
 ալլըրլար :

Una persóna *di rango distínto* è giúnta qui da Nápoli.

179. Թէ որ ածականը երկու կամ շատ գոյական ունենայ՝ յօքնակի կը դրվի, ինչպէս՝

Il padre ed il figlio *conténti*, grandíssima festa fécerò .

ու իրագործածէն, ինչպէս՝ In verità che si sèntono *di belle cose*, *կայլն* :

*) Ի բայ աստիճան է աս խանութէն *mezzo* ածական առանց, որ երբոր *metà* բառին նշանակութեամբ իր իգական գոյականէն ետքը իւրովի՝ անդորոյի իմաստ, այսպէս՝ *un ora e mezzo* — *due libre e mezzo*.
 Երկու կէտ համայնութիւնս Ետի — *per tutto* ածականը, այլ իբրեւ իմաստ իւրարի, այսպէս՝ *Sono stato per tutto Roma* — *Ho guardáto per tutto la strada*. Երկու համայնութիւնս նաեւ վերադրել իգական անուանի, երբոր արական անուններու ձևայ ինչնան, ինչպէս՝ *Gli priégghi non giòvárono alcúna cosa, perché quella béstia (Tófano), era pur dispósto a volére.*

Հայրը ու տղան ուրախացած, մեծ խնդութեան տօն կատարեցին .

Պապար լէ օլտւ շալ օլտալ լօգ զինիլ էլիլէր :

Demóstene e Ciceróne fúrono *insígni* oratóri.

180. Թէ որ գոյականներէն մէկը եղակի ու մէկալը յոգնակի ըլլայ, ածականը երբեմն եղակիին և երբեմն յոգնակիին հետ կը համաձայնի, ինչպէս՝

Esséndosi Dioneo con gli altri *gióvani messo a giuocáre a távola* .

Վիտն ուրիշ երիտասարդներուն հետ նստած ըլլալով խաղալու սեղանի վրայ .

Վիտն սայրը րիւն գանլալը իւն սոփրա իսպիւնի օյնա-
հայա օլտուրիւշ օլտա իւն :

Il re co' suoi compágni *rimontáti* a caválli, al reále ostiére se ne tornárono .

181. Թէ որ գոյականներէն մէկը արական ըլլայ ու մէկալը իգական, ածականը սովորաբար արականին հետ կը համաձայնի, թէև իգականը աւելի մօտ ըլլայ, զորօրինակ՝

L' uómo e la donna sono *soggetti* alle stesse *passióni* .

Եսրը ու կինը մի և նոյն կրից ենթակայ են .

Լշրիւ լէ րիւնիւն ղիւ լիւրիւն նիփի ղիւլիւն օլտուշ-
րոտուր :

Gli álberi e le viti fúrono *distrútti* dalla tem-
pésta .

182. Թէ որ աս պլասեռ գոյականներէն մէկը շատ ըլլայ, ան ատենը ածականը բազմաւոր գոյականի հետ կը համաձայնի, ինչպէս՝

Il padre, la zia e le cugine sono *partíte* .

Հայրը, մօրաքոյրը ու հօրեղբօր աղջիկները գացին .

Պապար, լիւյլիս լէ տաճարնին գրալարը իլիլիլէր :

Le sorélle, il padre ed i fratélli sono *andáti* a passeggiáre .

183. Թէ որ նոյնասեռ ու նոյնաթիւ գոյականները շատ ըլլան, նախգիրը առջինին վրայ կը դրվի, մա-

նաւանդ՝ թէ որ ածականը ուրիշ գոյականներուն ալ
յարմարի, և նախդիրը կրկնելու ատենը, պէտք է ա-
ծականն ալ ամմէնուն վրայ կրկնել, ինչպէս՝

La vostra saviézza e prudénza superano ogni cosa
կամ

La vostra saviézza e la vostra prudénza, ևայլն:
Քու խելացիութիւնդ ու խոհեմութիւնդ ամմէն բանը
կըզերազանցէ:

Անձին ինքն ինչպէս հէր շէյտէն իսկին պէր:
Andò vagándo per la verde pianúra, e collína
կամ

Andò vagándo per la verde pianúra, e per la ver-
de collína.

Եւ աս վերջինը աւելի աղէկ ա գործածական է:

184. Երբեմն ալ գոյականը զօրութեամբ կըգրվի
ու գոյականին նախդիրը ածականը կառնու, ինչպէս՝

Gl' infelici trovano consolazione nella speranza
(փոխանակ gli infelici uómini).

Ողորմելի մարդիկները իրենց մխթարութիւնը համբե-
րութեան մէջ կըգտնեն:

Անձիւ չէլէր Բեհէլայը ասոր էլմէպէ պոլուրլար:
Di estate i giorni sono lunghi, e d' invérno corti
(giorni).

185. Երբեմն ալ ածականը իբրեւ գոյական անուն
կըվարվի, ինչպէս՝

Il verde nasce da una composizione del giallo e
del turchino.

Կանանչ՝ դեղին ու կապոյտ գունոյ բաղադրութենէն
կելլէ:

Եւ ինչպէս ասոր ինչպէս ինչպէս չեմ:

Գ Լ ՈՒՍ Գ.

Ղրախան, Բաղդադախան — Գերագրախան ածականներուն լրաց:

186. Ղրականները պարզ ածական են (տե՛ս 67) ու երբոր կուզենք երկու նոյն աստիճանի բան մէկզմէկու հետ բաղդատել աս բառերը կրգործածվին՝ *così* (sì) — come; իսկ *così* — che; tanto — quanto, իսկ tanto — che; *altrettanto* — quanto իսկ che; և *al pari di* ..; *ինչպէս*՝

Una tela sì bianca come la neve.

Ձիւնի պէս ճերմակ կտաւ մը.

Ղար կեպի պէսալ ուրիշ պէս:

Questo panno è tanto caro quanto l' altro.

E furbo al pari di lei.

Egli è altrettanto diligente, che իսկ quanto suo fratello è trascurato.

187. Լըբեմն աս բաղդատական մասնիկներուն առջինը զօրութեամբ կրգրվի, *ինչպէս*՝

Un' arancio dolce, come zúcchero (փոխ. si dolce).

Հաքարի պէս անուշ թուրինջ մը.

Հէ՛հէր կեպի ուրիշ Բախլու-Գալ:

Abilità ne ho quant' un altro.

Tu sei uómo come me *).

188. Բաղդատականները սովորաբար դրականներուն վրայ *più* ու *meno* մակբայները դրվելով՝ կը-

*) Լ. Բաղդադախան Բանդուան Երիտ-ժնալ նոյն հոգով ուրիշը ըլլան ինչպէս որ վերը տեսար՝ Բայց լե որ Երիտրդ Բաղդադախան Բանը Գերանուան է նե՛ր ան ասիներ չէ համայայնի որ ուղղտիանի տեղ հայցական ինքիմէ. ուստի ըսվիք *tu sei uómo come io; այլ come me.*

շինվին (ԳԼ՝ 68) ու կամ սեռական հոլով խնդիր կառնուն, ինչպէս՝

Il zio è più ricco *del nipote*.

Հօրեղբայրը եղբորորդիէն աւելի հարուստ է.

Ըմաճառը էէյէնինպէն գէտի գէնին պէր:

La figlia è meno astuta *della madre*.

189. Եւ կամ հայցական հոլով *che* շաղկապով, ինչպէս՝

Il sole è più grande, *che la luna*.

Ըրեւ լուսինէն մեծ է.

Կէտէշ ապրան պէտիւս պէր:

Il panno verde mi piace meno, *che 'l turchino*.

190. Թէ որ բաղդատականին ետեւէն եկածը դերանուն մը ըլլայ, *che* շաղկապին տեղ միշտ սեռական խնդիր կառնու, ինչպէս՝

António è più sano *di me* (չէ *che* io).

Ընտոնը ինձմէ աւելի ողջ է.

Ընրան պէնպէն գէտի սողալը:

Pietro è meno prudente *di voi* (չէ *che* voi).

191. Երբեմն ալ խօսքին աւելի պայծառութիւն տալու համար մինակ *che* ին տեղ *di* quello *che* կը դրվի, զորօրինակ՝

Mi ha dato più *di quello che* io voléva (*փոխ* più *che* io voléva).

Ուզածէս աւելի տուաւ.

Խաբէտեյիտի գէտի վերաբեր:

Ho trovato meno *di quello che* io aspettáva (*փոխ* meno *che* io aspettáva).

192. Բաղդատականները կը շինվին նաև *assai*, *molto*, *bene*, *di gran lunga* մակըայներով, ինչպէս՝

Vie più contento. Ըստ գոհ. Զօք խօշտի:

È assai կամ molto più póvero di te.

E di gran lunga maggiore.

193. Գերադրականը՝ բաղդատականին վրայ յօդ մը դնելով կը շինվի (ԳԼ՝ 69) ու իր խնդիրը կամ սեռա-

կան հոյով կառնու և կամ հայցական tra — fra նախադրութիւններով, ինչպէս՝

Londra è la più grande di tutte le città d' Európa.

Լոնտրա Լաբողայի մէջ ամեն քաղաքներէն մեծ է.

Լոնտրա Լաբողանէ հէր շէհրէրէնէն պէտէր րէր :

Questi è il più avventuróso fra — tra tutti gli uómini.

194. Թիէ որ գերադրականէն ետե յարաբերական դերանուն մը գայ՝ բայը ստորադասական եղանակ կը դրվի, ինչպէս՝

La più bella cosa, che si possa vedére.

Շատ աղվոր տեսնովելու բան մը.

20. Ինչպէ՛ք Ինչպէ՛ք չէ՛ք :

L' avventúra la più strana, ch' io abbia mai inteso.

195. Գերադրականը կը շինվի նաև կամ դրականին վրայ molto, assai, bene, oltremodo, fuor di misúra, singolarmente, tra, stra ու arcı բառերը աւելցնելով, կամ իրմէ ետքը issimo մասնիկ մը կ'ացընելով (պէ՛ս 69), բայց սա կերպ գերադրականները (որ Բացարձակ գերադրական կը կոչվին) խնդիր չեն առնուր, վասն զի երկու բանը մէկգլմէկու հետ չեն բաղդատեր, հապա բանի մը վերջին աստիճանի աղէկ կամ գէշ ըլլալը կը ցրցրեն, ինչպէս՝

La strada è molto cattiva — assai cattiva — cattivíssima.

Շամբան շատ քէշ է. Լո՛ւ չօ՛ք Ժօ՛վիտ րէր :

Egli è fíero oltre modo.

Un uómo singolarmente dotto.

Tra — strabello, arcıbellíssimo.

196. Լորբեմն գերադրական կը լայ դրականը կը րկնելով, ինչպէս՝

Un ragazzo piccolo piccolo (փոխ. piccolíssimo).

Պզտըտիկ տղայ մը. Վի՛շի՛ճի՛ք չօ՛ճօ՛ք.

Era freddo freddo (փոխ. freddíssimo).

Գ Լ ՈՒԽԵ.

(Թուական անուններուն վրայ :

197. Թուական անուններուն քանի տեսակ ըլլալը վերը (Ը- 80) գրեցինք : Բացարձակ Թուականները բաց 'ի uno էն ամենն ալ անփոփոխ են ու առջևն յոգնակի անուն մը կուզեն, ինչպէս՝

Un padre di cinque figli.

Հայր մը որ հինգ տղայ ունի.

Պէշ էլլաք առիւթդդ դէր ճէպէր :

Améndice li fece pigliare a tre servitóri.

198. Թէ որ բացարձակ uno ուլ բաղադրած Թուականներէն ետե գոյական մը գայ՝ Թուով չի համաձայնիր, ինչպէս՝

Egli ebbe vent' uno cavállo.

Քսանը մէկ հատ ձի ունեցաւ.

Եւրի դէր Լանէ տըլ լար բար :

Mi son morte trent' una pécora.

199. Թէ որ գոյականը առաջ դրվի (որ աւելի աղէկն է) ան ատենը կը համաձայնի, ինչպէս՝

Pisóne visse anni trent' uno.

Պիզոն երեսունումէկ տարի ապրեցաւ.

Պիլան օրուսդդ դէր Ելլ էտշար :

Dacchè egli è partito sono giorni cinquant' uno.

200. Երբեք ալ, Երբեք ալ, չորս ալ Լայլն իտալերէն կըսվի tutti e due, tutti e tre, tutti e quattro փոխանակ tutti due, tutti tre որ պնդէս ալ ուղիղ է : Եւսոնք ածական են, և Թէ որ իրենցմէ ետքը գոյական ունենան՝ նախդիրը երկուքին մէջ կըմանէ (տէ՛ս 58 Գ. Ժան) այսպէս՝ tutti e due i fratelli — tutte e due le sorélle.

201. Թուական անունները, ինչպէս նաև մասնականները սեռական հոլով խնդիր կառնուն, ինչպէս՝

Uno di noi fu mandato a Parigi.

Մեզմէ մէկը փարիզ խաւորվեցաւ.

Պիլլէնդ Գլիքսի փարիզէ Եօլլանդը:

Alcuni di loro furono strangolati.

Լաանյին Գլիքսի Ժամերը, օրերը ու Գալլիքսի Լամերը:

202. Հարցման պատասխանը ժամը քանի՞ է, սա-
հալի Գալլ Գլիքսի, che ora è? che ora fa? ուղղական է.
ու ora բառը կամ ներգործութեամբ կըդրվի առանց
յօդի, ինչպէս՝

Sono due ore. Ժամը երկուք է. սահալի ինչ Գլիքսի:

Sono tre ore. Ժամը երեք է. սահալի ինչ Գլիքսի:

203. Եւ կամ զօրութեամբ՝ որ ան ատենը իրեն
յօդը թուականին վրայ կըդրվի, ինչպէս՝

Sono le due, sono le quattro.

Sono le tre, sono le sei.

Եւ աս Հարցմանս սովորական պատասխանները
ստանք են՝

È mezzo giorno.

E un quarto dopo mez-
zodi.

E mezz' ora.

Sono tre quarti dopo
mezzodi.

E un' ora.

E un' ora e un quarto.

E un' ora e mezzo.

E un' ora e tre quarti.

Sono le due — le tre —
le sei.

Sono le otto passate.

Կէսօր է, Եօլլէն Գլիքսի.

Կէսօրը քառորդ անցած է,
սի ինչ լէյրէ Կէսի.

Ժամը կէս է, Եօլլէն Գլիքսի.

Մէկին քառորդ կայ, Գլիքսի
լէյրէ Գլիքսի.

Մէկ է, Գլիքսի Գլիքսի.

Մէկը քառորդ անցած է,
Գլիքսի լէյրէ Կէսի.

Մէկու կէս է, Գլիքսի Գալլանդ
Գլիքսի.

Երկուքին քառորդ կայ, ինչ
լէյրէ Գլիքսի.

Երկուքն, երեքն, վեցն, է,
Գլիքսի, ինչ Գլիքսի, Գլիքսի Գլիքսի.

Ութը անցած է, Մէկին լէյ-
րէ Գլիքսի:

204. Հարցման պատասխանը ժամը քանի՞ին, «ա-
հա՛ն Գալլո», a che ora? quando? տրական հոլով կը-
դրովի ու յօդը զօրութեամբ իմացեալ ora — ore բառին
հետ կը համաձայնի, ինչպէս՝

A mezzodì — all' una | կէսօրը, եօյլէն. մէկին,
| ֆա՛ս al tocco. | յէրբէ.
— alle due — alle tre — | երկուքին, երեքէ, ևայլն.
| alle quattro.
— alle cinque — alle sei | Հինգին, յէշտէ, ևայլն.
| — alle sette.
— alle otto — alle nove | Ութին, տե՛րիս, ևայլն.
| — alle dieci.
— alle undici — a mez- | Տասնը մէկին, օնորիս, և.
| za notte.

Alle undici e tre quarti. | 12 ին քառորդ մնացած, 12
| եւ չէրէ՛ Գալլոս.

Verso le quattro e mezzo. | Դէպ 'ի 4 ու կէսին, 4 պո-
| շտալ Գալլոս.

Dopo le cinque e un | 5ը քառորդ անցած, 5է չէ-
| quarto. | ռէ՛ Կէլլէ՛:

205. Հարցման պատասխանը ամսոյն քանի՞ին,
այլն Գալլոս, ai quanti del mese? Թէ որ ամսոյն
առջի կամ վերջի օրն է՝ il primo ու l' ultimo, իսկ
թէ որ ուրիշ օրն է բացարձակ թուականները il due,
il tre ևայլն կը գործածվին, միշտ զօրութեամբ di, օր,
իւն, բառը իմանալով, այսպէս՝ il dì due di Gennajo և:
Ամսոյն թուականը տրական և կամ ուղղական հոլով
կրնայ դրվել il, կամ հին աստեղ գործածված li յօդով,
ինչպէս՝

Vienna il primo — l' ul- | Վ Եննա 'ի 1.—'ի 31. Սար-
| timo di Marzo. | տի. Պէշտէ Սարտըն 1.—31.
| ինիսէ:

Parigi il dì — addì 12. | Փարէզ Հոլիս 12. 1814.

Luglio 1814.

Փարէզէ՛ Հոլ 12. 1814.

Costantinópoli ai 15. di | Կոստանդնուպոլիս փետր.
| Febbrajo 1831. | 15. 1831. ևայլն:

Vienna 7. di Agosto.
 Ai primi di Agosto.
 Verso gli últimi di Sét-
 témbre.
 Tra gli otto e i nove di
 Gennájo.
 Nell' anno mille otto-
 cénto trenta sei.

Վ ԷՆՆԱ () գոստ. 7.
 'Ի 1. () գոստ :
 Գէպ 'ի () գոստ. վերջին
 օրերը, Լայն :
 () ունվ. ութին ու իննին
 մէջ, Լայն :
 () ամին հազար ութն հարիւր
 երեսուն և վեց :

206. Հարցման պատասխանը քանի՞ տարվան է,
 Գալ Եալնիս Կըր, che età ha? quanti anni ha?
 ուղղական կամ սեռական կըդրվի, ինչպէս՝

Egli ha cinque anni.

Հինգ տարվան է, Կէլ Եա-
 շնիս Կըր :

Io avéva allóra venti
 sei anni.

Են առենը 26 տարվան էի,
 օ վագըն 26 Եալնիս Կըր :

Egli è nell' età di venti
 anni.

Վասն տարվան է, իրի Եա-
 շնիս Կըր :

Egli appéna toccáva
 quindici anni.

15 տարվան կըմտներ կոր,
 հէճն 15 ինէ իրէյօրս-սոս :

207. Հարցման պատասխանը քանի՞ հոգի էք,
 Գալ Տիլիիլ, quanti — in quanti siéte, ուղղա-
 կան կամ ներգոյական կըդրվի :

Loro érano in quattro.

Չորս հոգի էին, Կէօրս Տիլի-
 իլիլ :

Noi siámo cinque — in
 cinque.

Հինգ հոգի ենք, Կէլ Տիլի-
 իլ :

208. (Ժ) ուսական անուններն ալ երբեմն գոյականի
 ուժ ունին, ինչպէս՝

Il sei vien compósto da due tre.

Վ եցը՝ երկու երեքէն կըբաղկանայ .

Ելլէ իր իւրէն չեգար :

Գ Լ ՈՒԽ Օ.

Լժախան անուններուն խնդրառութեանը վրայ :

Լժական անունները գոյականներուն հետ թուով, սեռիւ ու հոլովով համաձայնելէն 'իզատ' զանազան հոլով զերենք խնդիր ալ կառնուն :

209. Լաւառութեան կամ պաւստութեան, գէպութեան կամ Գգէպութեան ցրցընող ածականները սեռական հոլով խնդիր կառնուն, ինչպէս՝

Era un' uómo ricco di beni di fortuna .

Հարուստ մարդ մը էր . Պէր վէնիլն իշէ իրի :

Privo di ragione . Prático delle cose antiche .

Incapace d' un azione cattiva .

210. Հարաբերութեան կամ պաշտութեան ցրցընող ածականները տրական կառնուն, ինչպէս՝

Un' uómo inclinato alla concórdia .

Խաղաղասէր մարդ մը . Ուշիւնլուա Ֆէյելէ պէր իշէ :
Dédito allo stúdio .

211. Բաժանում ու ապահովութեան ցրցընող ածականները երբեմն բացառական և երբեմն սեռական կառնուն, ինչպէս՝

Ésule dalla pátria . Հայրենիքէն պսորված .

Ու լաւանընթացի սիւրիլիան :

Aliéno dallo — dello stúdio . Scévro da ogni passione .

212. Հարսնայութեան, վարձութեան, բարութեան, չարութեան և բնախութեան ցրցընող ածականները in կամ per նախադրութեամբ խնդիր կառնուն, ինչպէս՝

Esser assíduo in alcun lavóro .

Հարունակ գործքի մը վըպս ըլլալ .

Պէր խալահալ իւլերիլիէ պայըժ օլմագ :

Un' uómo chiáro per nobilità famoso per le sue imprése .

Preggiabile per la sua magnanimità e per il suo ingéno.

Egli domiciglia in Venézia.

Կըգտնըվին ասոնց նման շատ ածականներ, որոնք կերպ կերպ հոլով խնդիր կառնուն, որոնք պէտք է վարժութեամբ սորվել:

Գ Լ ՈՒ Խ Ի.

Գերանուններու շրջ:

213. Չորս են դերանունները (ՏԷ՝81) էական, ստացական, ցուցական, յարաբերական: Լսոնց կարգը կըմըտնեն նաև մասնական անունները (88):

1) Լսական գերանուններ.

214. Լսական բացարձակ գերանունները (85) բայէն թէ յառաջ ու թէ ետքը դրվին, չեն փոխվիր, ինչպէս՝
Se questi pomi a te piacciono կամ piacciono a te
io ve li donerò.

Թէ որ աս պտուղները կուզես նէ քեզի տամ.

Լսելու պէտք չկարգադրելու հալ երկրանի ասոնք վերէյն:

215. Լսական յարակից գերանունները (48) mi, ti, si, ci, ne, vi, gli, le, il, lo, la սովորաբար բայէն յառաջ կըդրվին *), ինչպէս՝

Io non gli dissi nulla. Լսոր բան մը չըսի.

(*) Կոչելու չէ պէտք:

*) Ընդհանուրապէս, ինչու որ հրահանգական (է՛ բաց առեալ ելալի ու յոգնալի երբորդ գէշ ու բացասականը) աներեւոյթ, գերբայ ու ընդանկալական ԲՉ բայէն ետքը կըդրվին:

Lo pregai che *mi* dicesse di lui.

Ella *mi* ha chiamáta *).

Ordinò *loro* di venir quà (loro գերանան իշխ
բայէն ետը իւրիւն) :

216. Եւ գերանունները թէ որ բայէն ետը դրվին՝
իրեն հետ կրմանան, պոպէս՝

Credimi fermo che il fatto così è.

Հաւատա ինձի որ ատ պոպէս է.

Կերէ՛ք իման պոպէս թէ մարտահալն դէպքէ րիւր :

Sono stato colpevole avérvì vedúto.

Dandogli *ku* datogli un colpo mortále si ritirò.

Io mi sono *ku* sonomi impadronito di questo
paése.

217. Իսկ բայերուն միավանկ ու շեշտած դէմերուն
վրայ՝ աս գերանուններուն բաղաձայն գիրն ալ կրկնորկ-
նրվի, պոպէս՝

Dirovvi a suo tempo. Ետենը կուգայնէ քեզի կըսեմ.

Ս ԿԵՐԷ ԿԵՐԷ ԿԵՐԷ աս րիւր :

Dacci un poco da bere. Ritirossi di là.

218. Թէ որ հարկը լայ il, lo, la, li, le ու ne գերա-
նունները, յարակից mi, ti, ci, vi, si գերանուններու
հետ բանեցնել, ան ատենը թէ որ ասոնք մեկալներէն
յառաջ դրվին նէ i գիրը e ին կրկնուեն, ինչպէս՝

A me dee piacere réndervelo (փոխ. di rénderlovi).

Հաճելի է ինձի ատ բանը քեզի տալ.

Հօշոմա ինչի շոնա ասան վերջէ :

Pensa di osservármelo (osservarlomi).

Se vi piacciono, io *ve* le *ku* le vi donerò.

Ve ne sono obligáto.

219. Gli գերանունն ալ աս il, lo, la ետը,
գերանուններուն հետ կրնայ միանալ, մէջ տեղ e գիրմը

*) Եւ ինչի ներգործական բայերուն ընդունելու ինչի-
նի հայցական ինքրոյն հետ սեռի ու լուծ ին-
համայնի (տես 276) :

եւելցընելով, որ ան ատենը թէ արականի ու թէ իգականի ուժ կունենայ, ինչպէս՝

Non posso dirglielo (փոխանակ gli — lo).

Չեմ կրնար ասի ըսել անոր . (չ — նա — օն — արեյեմէ) :

Glieli ho dati stamattina (փոխանակ le — li).

220. Lo դերանուան տեղ շատ հեղ il դերանունը, կըգործածվի բաղաձայն գրով սկսած բայերուն առջևը, ինչպէս՝

Assai volte in vano il chiamò.

Շատ հեղ պարապ տեղ կանչեց անի .

Չօգ Կեֆա նաֆիլէ էէրէ չաղբարը օնա :

S' io il desiderassi etc.

221. Թէ որ աս il դերանունը իրմէ առաջ յարակից mi, ti, ևայլն դերանուններուն մէկը ունենայ il ին վրայ ապաթարց կըդրվի, ինչպէս՝

Ve 'l dico, che è cosa impossibile (փոխ. vi il dico).

Չեղի կըսեմ որ աս բանը անկարելի է .

Այլ Կեյօր — ի Գառլիլի շէյ Կեյ :

Egli ce 'l diéde.

222. Թէ որ il էն առաջ non մակբայը ըլլայ, վերջի n գիրը կըկորսնցընէ, ինչպէս՝

Più no 'l կամ nol fece (փոխանակ non il).

Ըլ չըրաւ անի . Ըրլլէ Էլլիլի օնա :

Più no 'l կամ nol riconóbbe.

123. Ըս ci, vi, ne դերանունները շատ անգամ տեղական մակբայներու տեղ կըբանին, որոնց ամբողջը պիտոր ըլլայ quici, quivi . ci կընշանակէ հոս, vi, հն, բայց շատ հեղ ալ մէկը մէկալին տեղ կըբանին, ինչպէս՝

Siéte stato altre volte in questo palazzo ? no, non ci sono stato mai.

Ուրիշ անգամ աս պալատը եկա՞ր . չէ, հոս ոչ երբէք եկած եմ .

Գայրը Կեֆա պո — ապրայա իւլիլլիլին . իայրը ապա պո — բայա իւլիլլիլին :

Sono stato a Parigi e vi posso ritornare.
Bisogna che io stesso ci vada (*փոխանակ vi*).

Il giardino è sempre aperto, e perciò v'entrano i porci (*փոխանակ ci*).

Լսապէս կըսվի նաև eccomi, eccoci, eccolo, որոնց տակը զօրութեամբ կիմացվի eccomi che dimándi tu, Լայլն :

224. Ne բաց 'ի սովորական նշանակութենէ հեղ, զհեղ, կընշանակէ նաև անփոփոխ մնալով ասոր, ասոնց, ասիւ, ասոնցիւ և գրեթէ ըստ տեղւոյն մեք ամմէն հոլովներուն ուժը կընայ ունենալ, ինչպէս՝

Io non potrò darvene (*փոխանակ darvi di questo*).
Լսկէ չեմ կրնար տալ ձեզի. Պաշտօնս սիւն վերէմէս :
Ve ne sono obligato.

225. փոխանակ ըսելու con me, con te, con se կըսվի meco, teco, seco, ու բանաստեղծութեան մէջ nosco, vosco, ինչպէս՝

Dite gli, che meco se ne venga.

Բէք որ ինձի հետ գայ. Տէյն 'ի պէտքէ իւրի :

Ruppi secolui ogni corrispondenza.

Euripide v' è nosco.

226. Երկան դերանունը esso երբեմն էական դերանուններուն հայցականին հետ մէկտեղ՝ ինքը անփոփոխ մնալով կըբանի, ինչպէս՝

Ella se n' è andata con esso lui.

Egli è appunto da esso lui.

È sortito di casa con esso loro.

227. Ետ հեղ ալ աս egli, gli, ei, e', ella, la, lo, si, Լայլն դերանունները խօսքի մէջ զարդի համար կըգործածվին, ինչպէս՝

Egli è vero — gli è vero. ei pióve.

Չշմարիտ է. Կիւրիս Գիւր, Լայլն :

Ella կամ la è pur cosa strana.

Il fatto si è — vero si è.

228. Խտալացիք քաղաքավարութեան համար հասարակ խօսակցութեան մէջ փոխանակ ըսելու Դոն, կըսեն

յորնակի *voi* դուք, որնոր ածականին կամ ընդունելութեան հետ սեռիւ՝ և ոչ թուով կը համաձայնի, ինչպէս՝

Voi (uómo) *siéte allégro* } *voi* (uómini) *siéte allégri*.
Voi (donna) *siéte allégra* } *voi* (donne) *siéte allégre*.

229. Երբոր մեծ մարդու մը հետ խօսելու ըլլան եղակի իգական *ella* *) դերանունը կը բանեցընեն միշտ զօրութեամբ դիմացինին պէրոնիէնը (*signoría*) իմանալով, ու ածականը կամ ընդունելութիւնն ալ պիտոր ըլլայ իգական, ինչպէս՝

Come sta Ella? (փոխ. *vostra signoría*. — *vossignoría*).

Dove sono i guanti di Lei? *Andiamo*, se *Le piace*.
Non s'incómodi, La prégo. *Questo dipénde da Lei*.

2) Ստացական գերանուններ:

230. Ստացական գերանունները ածական են (փոխ 86) ու իրենց գոյականին հետ ըստ կանոնի ածականաց թուով, սեռիւ ու հօլովով կը համաձայնին, ինչպէս՝

Per quanto tu hai caro il mio amóre.

Որչափ որ քաղցր է քեզի իմ սէրս.

Նի գաբար ի սանս սէլլի-լէ-իսէ պէնիս մահապէլլիս:
Letta la vostra lèttera entrò nelle sue camere.

231. Շատ անգամ գոյականին զօրութեամբ կը դրվի ու նախդիրը իրենք կառնուն, ինչպէս՝

Viéni e dománda il tuo (փոխ. *il tuo bene* — *avére*).
Եկուր, քուկինդ խնդրէ. Կէլ «էնիս ինի իսպէ:

*) Հասով ու ուրիշ իրաւեց շատ խոսէր *Lei* հայցականը ուղղական *Ella* ին պէզ ինքանեցընէն, այսպէս *Come sta Lei?* *Come ha Lei dormíto?* Բայց՝ իւրախանական խանսին նայելու ըլլանս ասի սխալ է ու պիտոր ըլլայ *Ella*, ինչպէս ինչէն թուան (տես երես 43 ք. ծան):

Il nemico fece ai *nostri* assai vergogna e danno
(*փոխ. ai nostri famigliári*).

232. *Suo ու di lui դերանուններուն գործածու-
թեանը վրայ պէտք է գիտնալ որ, suo ան ատենը կը-
գործածվի, երբոր իրեն գոյականը խօսողին հետ յա-
րաբերութիւն մը ունի, որ միշտ եղակի պէտք է ըլլալ.
իսկ di lui, di lei և loro ան ատենը կըգործածվի, եր-
բոր առջևի գոյական անունը խօսողին հետ ամենեկին
յարաբերութիւն չունի, ինչպէս՝*

Giuséppe ama *sua* sorélla, e i figli di lei *կամ* di
essa *).

(Յովսէփ կըսիրէ իր քոյրը ու անոր տղաքները .

Յոսէփ հէնրի Գրեգորիանը վէ ծնունդէն ի վարդապետը
«իւր» :

Il padre ama *i suoi* figli, e questi *ámano il loro*
padre.

233. *Ըստ դերանունները յօդ չեն առնուր, թէ որ
առջևի գոյականնին ազգականի մը կամ արժանապատ-
վութեան անուն մըն է (դէմ 86 Գ. Զան), ինչպէս՝*

Tu rassomigli in tutto *a tuo* padre.

Դու ընդամենը քու հօրդ կընմանիս .

Ան ուսուցիչն ուսուցանու պէնդիւրնի :

Scrivo *a Sua* Maestà. Gl' *interéssi di Sua* Altézza.

234. *Նշնպէս յօդ չեն առնուր, երբոր կըհարցը-
վի աս բանը որոն է, ինչպէս՝*

Di chi è questo libro? È mio, è tuo և ոչ il mio,
il tuo.

3) (Նույնիան դերանուններ :

235. (Նույնիան դերանունները՝ բաց 'ի costui,
colui և իրենց իգականներէն՝ ածական են ու իրենց

*) Թէ որ ըսէ՛ք Giuséppe ama la sua sorélla e
i suoi figli Դուք չէք հասկնալէր, թէ իրեն՝ չէն
դուք որպէս իւրիւր :

գոյականին հետ սեռիւ, թուով ու հոլովով կը համա-
ձայնին (տէ՛ս 87), ինչպէս՝

Se *questi* libri a te piacciono io ve li donerò.
Ի՛նչ որ աս գիրքերը կուզենէ քեզի տամ.

Լայկէր պո՛ւ ինքուր արարան հալ էրէրէն ասնա՝ վերէյի՛ :
La sua ária era quella d' un' uom dabbéne.

236. Լայկէս, քոէստի, քուէլի դերանունները առանց գոյականի՝ յոգնակի վերջաւորութեամբ եզակի կը քրքրեն ուղղականին մէջ, երբոր խօսքը երիկ մարդու վրայ ըլլայ, ինչպէս՝

Quésti fù felice e *quégli* fu sfortunáto.

Լայկայ բաղաւոր եղաւ, իսկ անիկայ դժբաղդ եղաւ .

Պո՛ւ ինքնիկ օլո՛ւ լէ՛ օ ինքնիկ օլո՛ւ :

Cotésti venne premiáto, e *quegli* castigáto.

237. Եւստ անգամ ասոնց գոյականը զօրութեամբ կը դրվի, որ նախընթաց խօսքէն կիմացվի, ու ածականը կը համաձայնի թուով սեռիւ և հոլովով զօրութեամբ իմացված գոյականին հետ, ինչպէս՝

Il tuo cappéllo è grande, come *quello* di mio fratéllo.

Ի՛նչ գլխարկդ իմ եղբորս գլխարկին պէս մեծ է :

Սէնին շա՛րքան գարբաշէն շա՛րքաւ ինչի պէ՛տէ՛ս, պի՛տէ՛ս :
Egli cerca il suo profitto, e non *quello* del suo padróno.

238. Դերանունները *cóstui*, *colui* և իրենց իգականները ուղղականի մէջ այնչափ չեն գործածվիր, երբոր մեծ մարդու մը վրայ խօսք ըլլայ, իսկ սեռականին մէջ վայելչութեան համար գրեթէ միշտ նախդիր չեն առնուր, ինչպէս՝

Il *costui* padre è un' uómo ricco (փոխ. il padre di costui).

Արժոր հայրը հարուստ մարդ մըն է .

Եւստան պարտաւ պի՛տ գէնիլն տարա՛ր պըր :

Salabaétto liétto s' uscì di casa *cóstei* (փոխ. di casa di costei).

239. 'Եղյնպէս շատ հեղ փոխանակ a lui, a lei, a loro, di loro կը դրվի lui, lei, loro, ինչպէս՝

La loro arroganza è cagione della loro rovina (փոխ. di loro).

Իրենց յանդգնութիւնն է պատճառ իրենց կործանմանը.

Քեանքիւնքի խորհուրդն որոշ հարապ օխտարննն
«եպէպէ»:

240. Երբեմն ալ աս սեռականները յառաջ կը դրվին ու յատկացեալներուն յօդը իրենք կառնուն, ինչպէս՝

La di lui casa è vicina alla chiesà (փոխ. la casa di lui).

Ինոր տունը ժամին մօտ է.

(Յոռն էվէ իւնէյէ Եագընքը):

Բայց աս սովորութիւնը պնչափ աղէկ չէ:

241. Սասնական անունը altrui ուղղականէն 'ի զատ ամէն հօլով ունի, և սեռականին ու տրականին նախդիրը երբեմն մէկ դի կը ձգվի, ինչպէս՝

Egli non ha mai detto male altrui (փոխ. d' altrui).

Ուրիշի վրայ ամենեւին չար չի փոսեցաւ.

Վայրենն հագընա աւել քան «եյլէմէպէ»:

Non fate male altrui (փոխ. ad altrui).

242. Երբեմն խօսքին ուժ տալու համար noi, voi, loro դերանունները altro ածական անուն հետ մէկ տեղ կը բանին, ինչպէս՝

Noi altri resteremo a casa, e voi altre andrete a passeggiare.

Մենք տունը կը մնանք, և դուք պըտըտելու կերթաք.

Պէշ Էվէ Գուրու Վէ «իւ Էլէյէ Էնէրնիւ»:

243. Սասնական անունը tutto կը նշանակէ Բոլոր, որ երբոր քանտ մակըային հետ մէկտեղ կը բանի, կը նշանակէ բոլոր ինչափ որ կայ նէ, ինչպէս՝

Vi darò tutto quanto.

Ինչափ որ կայ նէ բոլորը քեզի տամ.

Էլէր Էնէ Էրուսա «անա Վէրէյի»:

Distrusse tutti quanti i podéri.

4) Յարաբերական գերանուններ :

244. Յարաբերական *che* գերանուն, ինչպէս՝
բսինք (89) ուղղականէն 'ի զատ՝ ուրիշ հոլովները այնչափ
չեն գործածվիր, բայց՝ երբեմն բանաստեղծները ուրիշ
հոլովներն ալ կրբանեցընեն, այսպէս՝

Gli occhj di che io parlái.

Ըն աչվըները, որոնց վրայ խօսեցայ .

( ) Եւլերնէ 'եօյլեպնէ' իւօլէր :

Quello, a che avéte attéso.

245. Երբեմն ալ ներգոյականին *in* նախդիրը չի դր-
վիր, ինչպէս՝

Nel tempo ch' egli era quì (փոխ. in che).

Ընոր հոս եղած ատենը. ( ) Իսկն պահստ օլտուղտ պահան.

246. Ըսոր հակառակը *cui* գերանունն ալ ուղ-
ղական չի բանիր, իսկ ուրիշ հոլովներու մէջ ալ նախ-
դիրը երբեմն զօրութեամբ կըդրվին, ինչպէս՝

Voi però, cui è nota la mia innocénza (փոխ. a cui).

Իսկ դուն, որուն յայտնի է անմեղութիւնս .

Սանա՝ չի պէլէ արբ պէնի' աստուղտ-պտա :

247. *Chi* գերանունը՝ *colui* *che*, *quegli* *che*,
coloro *che* գերանուններուն ուժը ունի, ու շատ ան-
գամ ասոնք զօրութեամբ կըդրվին ու *chi* գերանունը
իրենց հոլովը կըդրվին, ինչպէս՝

O quanto è folle chi 'l male altrui desidera! (փոխ. colui che).

Ով որչափ անմիտ է անի, որ ուրիշին չարիք կըբաղձայ .

'Նէ Գառար պիվանի արբ Գայրըսնա չեօլէ-լէ-տարս Էպէն
ժէն :

Ama chi t' ama (փոխ. colui che).

248. Յարաբերական գերանունը *quale* երբոր
կընշանակէ 'բնոր, միշտ յօդով կըվարվին, ուստի չըսվիր՝

La lèttera qual mi scrivéste, այլ

La lèttera la quale mi scrivéste.

Ըն նամակը, որնոր ինձի գրեցիր,

Պանա Էպպրընն Դարտու :

249. Լ'ս դերանունը երբոր իբրև պարզ ածական կամ իբրև հարցական կրճանի՝ յօդ չառնուր, ինչպէս՝

Non so *quale* Iddio dentro mi stímola.

Չեմ գիտեր որ Լ'ստուած ներքուստ զիս կրմղէ .

Պիւմի հանիւ Լ'լսակ էլէրիպէն ուէնի պիւրէր :

250. Ըստ անգամ ալ come նախադրութեան ուժը ունի, ինչպէս՝

Imperadóre d' Austria, *qual* re d' Ungheria.

Լ'ուստորիոյ կայսրը Ունկարիոյ Թագաւորի պէս .

Սէյէնիի գլխուց Սննաւն իտալիէն իտալի :

251. Լ'բրեմն ալ բաղդատական անուան պէս կրճանի քովը tale բառը կամ զօրութեամբ և կամ ներգործութեամբ ունենալով, ինչպէս՝

Tale *qual* mi vedéte.

Լ'յնպէս, ինչպէս որ զիս կրտեսնես .

Թւէ՛ք Էօյէ, նաւը՛ն ուէնի իտալի-թալի :

Spéro che saráno *quali* io li voglio (*փոխ. tali, quali*).

252. Թէ որ կրկնես quale յարաբերականը, նոյնպէս՝ chi, cui, altri, uno, tale, questi, quegli դերանունները կրնանակեն պոպուր, ինչպէս՝

Qual sen' andò in campagna, qual quà, qual là.

Սէկը դաշտ գնաց, մէկը հոս, մէկը հոն .

Պոպուր գլխու իտալի, պոպուր պոպուր, պոպուր օրայտ :

A *chi* piáce, a *chi* nò. Diéde a *cui* tre, a *cui* quattro fioríni.

Altri legge, altri scrive.

Uno piánge, uno ride. Tale è troppo tímido, *tale* è troppo ardíto.

Questi di tutto è pago, *quegli* di tutto si lagna.

253. Onde մակրայը, փեմ շարագրութեանց մէջ, il quale, cui դերանուններուն ամմէն հոլովման տեղ կրճանի, ինչպէս՝

L' ánima gloriósa, *onde* si parla (*փոխ. di cui — della quale*).

Փառաւոր հոգին որուն վրայ որ կրկնուի ,

Սաղիւնէն ճան, ի ծնունդն ի ստիւնն յետեւնի :

Que' begli occhj, *ond' éscono saétte* (փոխ. da cui, dai quali).

La mano *onde* io scrivo (փոխ. con cui).

La medésima porta *onde* era entráto (per cui, per la quale).

254. Լըրեմն ալ նախդիրով կրբանի, ինչպէս՝

Non so d' *onde* venga (փոխ. da qual luógo).

Չեմ գիտեր ուտի կուգայ . Պիլէմն ի ներքին ինքն :

Non so d' *onde* procéda (փոխ. da qual cosa).

Գ Լ Ո Ւ Ս Բ,

Բայերան խնդրաւորեան վրայ ընդհանրապէս :

255. Լական բայը *essere* ու քանի մը էական բայի ուժ ունեցող բայերը *divenire, diventare, restare* ու *rimanere* երկու ուղղական կուգեն, որոնց մէկը անուն բայի ու մէկսը ուղղական խնդիր կըլլայ, ինչպէս՝

Alessandro fù un gran conquistatore,

Լէքսանդր մէկ մեծ աշխարհակալ մը եղաւ :

Իսթեմիւրդի դէր նամար . Փիլիպ ինչ զբաւ :

Suo amico *Pietro* è diventáto *mercante*.

Egli resta mio *debitore*.

256. Կան քանի մը բայեր ալ, որոնք էական բայի պէս երկու ուղղական կուգեն, զոր օրինակ՝

Egli è stato elétto *imperatore*.

Ընի կայսր ընտրվեցաւ . ( ) Գլխաւ ալիւլի (զբաւ) :

Egli è stato creato — *proclamato Imperadore*.

Egli è chiamáto *kam* ha nome *Pietro*.

Լյսպէս կրսվի նաև nascere galantuómo, morire póvero, Լայլն :

257. Լյական *essere* բային տեղ շատ անգամ *avére* օժանդակ բային երրորդ դէմը կը գործածվի, դնելով նաև շատ հեղ եզակին՝ յորճնակի տեղ, ինչպէս՝ *)

Qui non *ha* altro da dire, se non che (փոխանակ qui non è).

Հոս ըսելու ուրիշ բան չիկայ, բայց եթէ. Լայլն.

Պատահաւ Գայրը Գէյէճէ՛ք շէյ ԷօԳ, անճաճ Խայլն :

Con quanti *sensáli aveva* in Firénze, *tenéva* *mercáto* (փոխ. *erano*).

258. Վիչ տեղ ալ *essere* բայը՝ *avére* ին տեղ կը գործածվի, ինչպէս՝

Essi *godévano* del lor *amóre* e già *buóna* *pezza* *godúti* n' *erano*, quando *avvenne* (փոխանակ *godúti avévano*).

259. Վերգործական բայերը բաց ՚ի իրենց անուն բայիէն՝ հայցական հոլով մը կառնուն **), որ խնդիր սեռի (accusativo *paziente* — *oggetto* dell' *azione*) կըսվի, ինչպէս՝

Achille *uccísse* *Ettóre*.

Իբիւլէս մեռցուց Չիկտոր.

*) Երբ որ ci կոմ vi դէրանումները *essere* կոմ *avére* բայերէն առաջ կը գնին՝ ինչչանալէն կայ, կան Խայլն (տես 222), ինչպէս՝ C'è — v'è — *ecci* — *evvi* qui un qualche *médico*? Vi sono — ci sono delle *persóne*. V'ha — *havvi* molta gente *póvera*. V'ha de' *Principi* (փոխ. v' hanno).

**) Կան շատ ներգործական բայեր, որ հայցական ինչ դիր չեն առնուր, այլ խօսքին բացառապատկէանը — խորաբերելու ինչունը համար՝ սխալման, պատկան կոմ բացառական հոլով մը միայն կառնուն, ինչպէս՝ *Parláva* di alcuni *affári* — il *galantuómo* non *nuoce* a *néssuno* — questa *dipende* da me.

Լ'ի-լէս Լ'ապօրոս Էօլի-բօլի :

Chi per tutto vuol dir la verità, non trova ospitalità.

260. Կան քանի մը ներգործական բայեր, որ երկու հայցական խնդիր կանոնուն, ինչպէս՝

Io mi chiámó António.

Լ'նունս Լ'ստովն է. Լ'աբ Լ'ապոն Կո-ր :

Lo conósko gioviále uómo.

Լ'յսպէս կըսվի նաև *crédere, giudicáre, riputáre* uno galantuómo *կայլն* :

261. 'Ներգործական բայերը բաց 'ի հայցական հոլովէն ուրիշ հոլով մ' ալ կանոնուն, որ խնդիր բնուածեան կըսվի, ինչպէս՝

Le divíne cose a danári e vendévano e comprávano.

Լ'ստուածային բաները ստակով թէ կըծախէին ու թէ կըգնէին.

Լ'արհանի շէյքի բէլէ ել արք Լ' արաբարաբ :

Nell arbitrio rimise l' andáre e lo stáre.

262. Կան մէկ քանի բայեր, որ երկու տրական կուզեն, ինչպէս՝

Il perdonáre le ingiúrie non si deve ascrívere a vergógna, e ad infámia, ad un' uómo onéstó, ma a glória e ad onóre.

Լ'նիրաւութիւնները ներելը՝ առաքինի մարդու մը աւօթ ու նախատինք չէ, մանաւանդ՝ փառք ու պատիւ.

Օգուլ-իտը մօ իմե՛ր՝ լըլ Էլի իշիլէ այլո Կելիլ, Էլլա շան Լ' շիօրէլի Կիլ :

Gli ho appigionáto le tre cámaré a tre sciúdi.

Ei gliela lasciò kámf diéde a cinque fioríni.

Լ'յսպէս կըսվի նաև *véndere* una cosa *ad uno a caro prezzo* — *a buon mercáto* կամ *véndere* una cosa *per mille lire* կամ *mille lire*. *Pagáre* diéci *lire per gli stiváli* կամ *pagáre* *gli stiváli con* diéci *lire* կամ *pagáre* *gli stiváli* *dieci lire*.

263. 'Երգործական բայերը serviré, soddissfáre, compiere, adempíre, այլ և չէզոք բայը ubbidíre իրենց խնդիրը կամ հայցական և կամ տրական հոլով կառնուն, ինչպէս՝

Servíre — soddissfáre — ubbidíre *alcuno* կամ *ad alcuno*.

Cómpiere — adémpiere *il suo dovere* կամ *al suo dovere* և այլն :

264. 'Երգործական բայերը tógliere, rubáre, involáre, chiédere ու domandáre, փոխանակ բացառականի տրական հոլով կառնուն խնդիր բնութեան, ինչպէս՝

Tolse *al padróne* la vita.

Իր տէրը մեղուց. Ըղաւնը Էօլփի-բփի :

Chiése *all' Imperadóre* il perdóno della sua colpa.

265. Ըն բայերը՝ որոնք տարածում կամ մէկ տեղաց ուրիշ տեղ անցնիլ կրցըցնեն, per նախադրութեամբ հայցական հոլով խնդիր կառնուն, ինչպէս՝

Spársa avéa sassi per la stráda.

Ճամբուն վրայ քար տարածած էր .

Եօլ Էսփի-նէ Լաշ Գաղլէմէշ ըրը :

Già *per tutto* avéa il sole colla sua luce recáto il nuóvo gíorno.

Egli passò *per la cámara*.

A Roma si può andáre o *per Firenze*, o *per Loretto*.

266. Կրաւորական բայերը (ԳԼ՝ 109) իրենց խնդիր սեռին բացառական հոլով կառնուն, ինչպէս՝

CartáGINE fu distrúta *da* *) *Scipióne*.

Կարբեղոն Սկիպիոնէն կործանեցաւ .

Դաւանալ Լաիլլիոնիսիան Էրգըլը :

I Románi fúron più volte sconfítti *da Annibale*.

---

*) Լաիլլիոնիսիան Էրգըլը Լաիլլիոնիսիան Էրգըլը, ինչպէս՝
CartáGINE fu distrúta *da* Լաիլլիոնիսիան Էրգըլը.

267. Թէ որ մէկը աս խօսքերը ներգործական բայով ուզէ բացատրել, պէտք է կրաւորականին բացատրական խնդիր սեռին ուղղական հոլով դնել, ու ուղղականը հայցական, այսպէս՝

Scipióne distrússe Cartágine.

Anníbalé sconfísse più volte i Románi.

268. Չէզոք բայերը բաց 'ի հայցականէն խնդիր բնութեան ամմէն հոլով կրնան առնուլ, ինչպէս՝

Entrárono nella chiésa tre uómini.

Ճամբ երեք հոգի մտաւ. Վէլէ՞նէ էւ շէն Ռէրո՞ւ :

Quegli abbisógna *di poco*, che poco desidera.

S' infórmano i sensáli *delle* qualità, e *della* quantità delle mercanzíe.

Con la sua fante si consigliò.

Կըզըտներվին չէզոք բայեր ալ, որ հայցական հոլով խնդիր կառնուեն, բայց ասոնց տակը զօրութեամբ նախադրութիւն մը կիմացվի, ինչպէս՝

Questa vita, *che* noi viviamo, di fatiche innumerábili è piéna (փոխ. in che).

Ըս մեր կեանքը անթիւ նեղութիւններով լեցուն է.

Պո՞ւ պիլի՞ էօփի՞նիւզ ապրսըզ Ֆշաֆաթլար էլէ Կօլմար :

Il villáno sogna *l' arátro* e *bovi*, e *'l marróne*, e *la vanga* (փոխ. per l' arátro).

Dormíto hai, o giòvine, *un breve* sonno.

Գ Լ Ո Ի Խ Թ.

ԼՆԵՐԵՆԵՆ ԺԵՐԻ :

269. Թեպէտե աներեւոյթ եղանակը ըստ ինքեան անփոփոխ է, ու անորոշ բան մը կը ցըցընէ. բայց շատ հեղ իբրեւ գոյական անուն ամեն հոլով կրնայ գործածվիլ, ինչպէս՝

L' invidiare altrui è cosa vile e vergognosa.

Ուրիշին վրայ նախանձիւք անարգ ու ամօթալի բան մը է.

Գայրընտ գլխանմագ հեօլի- լէ ու-լառնաճագ շէյ Գիլ :

Io non parlo del non volere.

Col gittár sassi fúrono sbaragliáti gli uccélli.

Tutto l' éssere dell' uómo consíste nell' amáre Dio ed il próssimo.

270. Երբոր խօսքի մէջ աներեւոյթ բայը ուրիշ գիմաւոր բայի մը հետ կը կապվի, ինքը կամ պարզ կը դրվի, ինչպէս՝

Bisógna ritornáre.

Պէտք է դառնալ . Եսպիստ Գրը Գեօնիէ :

Questo si chiáma dormíre — voléte mangiáre.

271. Եւ կամ հոլովանշան *di*, *a*, *da*, *կայն*, նախադրութիւններով՝

1) *Di*.

Di հոլովանշան նախդիրը սովորաբար կը դրվի, երբոր նախընթաց բայը ուղղանի, բաղնանի, յոյս, երկնող, հաճութիւն, լեղբորու-ութիւն, արգելք, խորհուրդ, խոս- րոս, պարմանի, ուրախութիւն ու դադարուս կը ցըցընէ, ինչպէս՝

Vi prégo di non dirlo a nessuno.

Կաղաչեմ որ մէկու մը չըսես ասի :

Եւ լաւագործ իմանել Գեօնիէսին պահուս :

Spéro di ritornár domani — Temo di offéndarlo.

Mi piáce di avérlo vedúto — Permettétemi di dirvi.

Vi comándo *di* restituirgli súbito la sua roba.
Mi proibíva *di* toccárló — Desídéro *di* vedérsi
felíce.

Vi consíglio *di* stare in casa — Vi prométto *di*
riportárvélo dománi.
Ha cessáto *di* pióvere.

Իսկ այս ան խօսքերուն մէջ զօրութեամբ կիմացվի
ինչպէս ըսինք (155) յատկացեալ մը, այսինքն՝ la for-
túna, il piacére կամ la consolazióne բառերը, այս-
պէս՝

Vi prego il piacére di non dirlo a nessuno *և* այլն :

2) A.

A նախգիրը կըդրվի, երբոր նախընթաց դիմաւոր
բայը գիտած, Գեղիք երկու, հանգիստ ու Գործընթաց
կրցըցնէ, ինչպէս՝

Ritórna *a* far la stessa cosa.

Նոյն բանը ընելու կըդառնայ .

( ) Ը շէնի էլէմէնի Գեղիք :

Mandáte *a* préndere — Comíncia *a* far giòrno —
Sta *a* sedére — *a* dormíre.

Imparái allóra *a* balláre — Insegnátemi *a* dipín-
gere — S' applica *a* lettúra (Գե՝ 209).

3) Da.

Da կըդրվի երբոր նախընթաց բայը բանի մը լա-
ծանը կամ ընդհանուր-ընթաց կըբացայայտէ (Գե՝ 167).

Portáte *da* sedére . Նստելու համար ակտիւ բեր .

( ) Եւրոպա ելն իսկէնի ինքնի :

Avréte molto *da* pensáre — non ha *da* vívere.

Portáte *da* bere (այսինքն՝ qualche cosa, che è *da*
bere).

ጥ ለ በ ት ሁ ት።

የኢትዮጵያ-ጉረግረ-ፊት-መገኛ ሃይማኖት ፡

275. Լըրկու տեսակ ընդունելութիւն կայ, պայտինք՝
 ներկայ ու անցեալ: Լըրկայ ընդունելութեան գործա-
 ծականները շատ քիչ են, ու ուր որ հարկ ըլլայ՝ սովորաբար
 ուրիշ մասամբ բանի կրօնիմեն, ինչպէս՝

Durante la guerra *) *4mil* mentre duráva la guerra.

Dio permettente *quod* Se Dio permétte — Dio
permettendo.

276. Լ'նցեալ ընդունելութիւնը կամ ներգործական է և կամ կրաւորական: Ներգործականները կը խոնարհին օժանդակ *avère* բայով (ա՛ւ 104), իսկ կրաւորականները օժանդակ *essere* բայով, որ ան ատենը ըստ կանոնի ածականաց իրենց գոյականին հետ կը համաձայնին (ա՛ւ 105), ինչպէս՝

Il padre vi *ha* lodáti.

Հայրերնիդ զձեզ գովեց. Փեռհերթինդ «Իդէ Կոյաթ» :

Voi siéte stati lodáti dal padre.

277. ի՞նչ որ ներգործական ընդունելութեան ա-
նուն բային իրմէ յառաջ դրով՝ երբեմն կը համաձայնի
իր հայցական խնդրոյն հետ, և երբեմն չի համաձայնիր,
ինչպէս՝

Egli ha *ricevuto* le vostre lettere.

ԼՆԻ քու թղթերդ առաւ. ( ) չեմ հաշտուիլ քեզ:

Avéa la luna perduti i raggi suoi.

Egli ha tagliata la mano.

*) Ինդուստրիալիզմի օհոստի հետ աս փոփոխ խաղվելը բացարձակ բացառական (ablativo absoluto) լինելը, որ լայն լինելի հարած է իրաւաւորացող հետ, բայց այնչափ յաճախ գործածելու չէ:

278. Խէ որ անուն բային իրմէ վերջը դրվի սո-
վորաբար չի համաձայնիր, ինչպէս՝

Le fatiche *che* hanno sofferto i soldati.

Օ ինուորներուն քաշած աշխատութիւնները:

Ճէնիւէնէն չէրէն չէրէն չէրէն:

I regni *che* ha conquistato Alessandro.

379. Երբործակերպ չէզոք և դիմադուրկ ըստ
րուն ընդունելութիւնը միշտ անհամաձայն կըմնայ,
ինչպէս՝

I gran calóri, *che* ha fatto in quest' anno.

Ես տարվան սաստիկ տաքութիւնները.

Պէտքէն չէրէն չէրէն չէրէն:

Le tre ore, *che* l' ammalato ha dormito, gli sono
state molto salutífere.

280. Երբեմն ընդունելութեան օժանդակ բայը զո-
րութեամբ կըդրվի ու ընդունելութիւնը իր անուան
հետ կըհամաձայնի, ինչպէս՝

Impadronitisi i soldati della città (*փոխ. essendosi*
impadroniti).

Օ ինուորները քաղաքը առնելով.

Ճէնիւէնէն չէրէն չէրէն չէրէն:

Giunto dunque il famigliare a Génova, *date* le
léttere, e *fatta* l' ambasciata, fù dalla don-
na con gran festa ricevúto.

281. Երբեմն ալ օժանդակ բայը շարկապով մէկ
տեղ ընդունելութեանէն ետքը կըդրվի, ինչպէս՝

Inteso *che* l' ebbe (*փոխ. tosto che* l' ebbe inteso).

Իմացածին պէս. Եւրոպայէն ինչ:

Ricevúto *che* l' avrò (*փոխ. súbito che* l' avrò ri-
cevúto).

282. Եւտ անգամ վայելելութեան համար are
վերջացած բայերուն ընդունելութեան տա մասնիկը կը-
կըճատվի ու իբրեւ ածական անուն կըվարվին, ինչպէս՝

La továgia è sporca *փոխ. sporcata*.

Սեղանին փռոցը աղտոտ է . Սո՛նքա՛ս պէ՛ղէ՛ ի՛նքէ՛ պէր :
 Sono stanco փոխ. stancáto. L' ho diméntico փոխ.
 dimenticáto .

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Լ .

Գիւրբային զոյ :

283. Գիւրբայը՝ թէ ըստ սեռին և թէ ըստ թուոյն
 անփոփոխ է , ինչպէս՝

Sapéndo io , ch' egli era a casa , andái da lui.

Գիտնալով որ տունն էր , իրեն գացի .

Ի՛նչպէ՛ օլտո՛ղո՛նոս պի՛լքէ՛ր՝ օնո՛ ի՛նչպի՛նս :

Esséndo egli ritornáto — esséndo ella
 ritornáta.
Esséndo essi ritornáti — esséndo esse } da Roma
 ritornáte. } etc.

Որոնք դիմաւոր բայով ալ կրնան շինվիլ , այսպէս՝

Siccóme io sapéva , ch' egli era a casa etc.

Dopo che fúrono ritornáti.

284. Գիւրբային անուն բային երբեմն զօրութեամբ
 և երբեմն ներգործութեամբ կըդրվի , այլ լաւագոյն է
 միշտ ներգործութեամբ դնել կամ յառաջ և կամ ետքը ,
 այսպէս՝

Egli vedéndo suo fratélllo feríto , disse կամ

Vedéndo egli suo fratélllo — Vedéndo suo fratélllo.

Իր եղբայրը վիրաւորված տեսնելով՝ ըսաւ .

Վէ՛նարի՛ գա՛րբաշէնը Եաբալէ՛ ի՛նչո՛րէ՛ն ի՛նչ՝ Գէ՛րբէ՛ :

285. Վի՛չ տեղ ալ գիւրբային վրայ in ու con
 նախդիրը կըդրվի , այսպէս՝

Con trovándo diverse ragióni.

Օանազան պատճառներ գտնելով .

Ի՛նչպի՛նչ պի՛ ի՛նչպի՛նչ ա՛յլե՛պէ՛ր պո՛ւմ ի՛նչ :

In approvándo l' opinióné dell' imperadóre.

286. Այլ աս սովորութիւնը աղէկ չէ, ու անոր տեղ կամ պարզ դերբայ գործածելու է և կամ աներևոյթ մը in, con, per ևայլն, հոլովանշան նախդիրներով, որ աւելի գործածական է, ինչպէս՝

Nel vederlo in tale stato, ne sentì compassione.

(փոխ. *vedéndolo*).

Ըն վիճակին մէջ տեսնելով զանի վրան գթացաւ.

(Օ) Լ հաւրէ Լեօրէի էլէ օհու Բերհամէն Էլ-Խի:

Per essere venuto tardi, fù escluso (փոխ. *essendo venuto*).

Coll' insegnare s' impara (փոխ. *insegnando*).

287. A նախդիրով աներևութիւն տեղ՝ *mandáre* բայը դերբայ մը կուգէ. ինչպէս՝

In più parti per il mondo *mandò cercándo*, se, etc. (փոխ. *mandò a cercáre*).

Աշխարհքիս չորս դին խաւրեց փնտռելու համար, որ և. Էրէ Էյուլէրէ ապա չքորորը արտայայտ Էայլն:

Mandò pregándola, che venísse (փոխ. *mandò a pregárla*).

288. Թիւ որ դերբայէն յառաջ *andáre*, *stáre*, *veníre* չէղոր բայերը դրվին՝ կընըշանակեն գործքի մը շարունակութիւնը, զորօրինակ՝

Egli andava cercándo il suo libro (փոխ. *cercáva il suo libro*).

Սիրօրինակ իր գիրքը փնտռելու վրայ էր.

Պէր Կիւլէյէ Էլ-Խալիլը արաբ լար:

Sto scrivéndo — pensándo (փոխ. *scrivo, penso*).

Egli si venne accorgéndo (փոխ. *egli s' accórse*).

289. Լորբին ալ աս չէղոր բայերուն դերբայները՝ ուրիշ բայերուն դերբայները իրենց խնդիր կառնուն, ինչպէս՝

Andándo cogliéndo per i campi certe erbe (փոխ. *mentre andáva cogliéndo*).

Լորբոր դաշտերէն խոտեր ժողվելով կերթար:

Հալան Բաւալարբան օր Բօժ Էրէրէ Էրէրէրէ:

Venendo esaminando ogni cosa, se ne accorse
(*փոխ. mentre veniva esaminando*).

290. Լորբմն ալ օժանդակ բայերուն դերայը
ընդունելութեանց առջև զօրութեամբ կը դրվի (*ԳԼ՝ 279*),
ինչպէս՝

E detto questo se n' andò (*փոխ. avendo detto*).

Բերով ասի գնաց. Պաշտօն Գեյլա՝ Լիլաի:

Unitisi agli altri s' opposero (*փոխ. essendosi uniti*).

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Բ

Համայնութեան խորհիւն լեալ:

291. Խտայերէն շարադրութիւնը երկու տեսակ է,
խոնոտաւոր կամ պարզ (*costruzione semplice*) ու ան-
խոնոտ կամ շրջան կամ քնաւոր (*costruzione figu-
rata*).

292. Կանոնաւոր կրպիկ շարադրութիւնը, երբոր
ամեն մասունք բանի իրենց կարգաւ կը դրվին, այսինքն՝
նախ առաջ՝ անուն բային իրեն ածականովը ու յատ-
կացուցիչովը թէ որ ունի, ետքը՝ բայը իրեն անմիջա-
կան մակբայովը ու խնդիրներովը, ամենուն ետեւն
նախադրութիւնը իրեն խնդիրներովը ևսյն, ինչպէս
կերեայ աս խօսքին մէջ

*Quel ricco mercante di Lipsia manderà domani
infallibilmente il suo primo amanuense alla
vostra casa per rendervi il danaro affidato-
gli tempo fa.*

Ի իսպախին ան Հարուստ վաճառականը՝ վաղը ստուգիւ-
պիտի խաւրէ քու տունդ առաջին գրագիրը՝ վճարե-
լու համար քեզի շատոնցմէ իրեն տուած ստակըդ:

Ի Էփեսոսն ու Վենիսն պապիկեանը Էպրոն եւ Էրլէիլաի
Եփեսոսացի Էփեսոսի պապ Էպսքոպոսն ու Էփեսոսի
Էպսքոպոսի պապ Էփեսոսի պապ Էփեսոսի պապ Էփեսոսի

293. Ընկանոն կրավի շարադրութիւնը, երբոր մասունք բանին իրենց բնական կարգը չեն պահեր, հասարակ քերականական կարգէն դուրս կելլեն ու ասոր համար դժուարաւ կը հասկնացվի ու կրավի շրջուն (inversión) ինչպիսի է աս հայանդին խօսքը՝

*Biancheggiavano per la campagna le ossa ammon-
ticellate o sparse, secondo fuggiti si erano,
o arrestati; per terra erano pezzi d' arme,
membra di cavalli, e a' tronconi di alberi
teste infilate; e per le selve orrendi altari,
ove furono sacrificati i tribuni, e i centurioni
de' primi ordini.*

Ինչնոված կամ փախչելու ատենը մեռցրված զինուոր-
ներուն դիզուած կամ ցրուած ոսկրները դաշտի
վրայ ճերմակ կրփայլէին, գետինը զէնքի կոտոր-
տուկներով ու ձիերուն դիերով լեցուն։ Ծառե-
րուն վրայ գլուխներ կախված էին ու անտառներու
մէջ ահագին սեղաններ կանգնած, որոնց վրայ
առաջին կարգի տրիբունք ու հարիւրապետք զոհ-
վեցան։

1, 15 ԿԻՆՆԻ Եւ Գալաթիէն Վերաւո՜շ ասիւրեւնի լեօ
Եւ Կապադոքիայոյ Տիւրքիւնի Կիւրեան օժայռ Գա-
ղարսաւար. Եւր Կիւրս Գաղարսաւար Եւ Վէ Կիւրսն
Լէշ Եւ Կոմոն, Կալադարսան Տիւրքիւն ասիւրեւն Կալ-
ար Վէ օրմանարսան Կիւրեան Եւ Կալարս Գաղարսաւար
Տիւրքիւն Եւ Կալարսն Եւ Կիւրս Կիւրեւն Կիւրեւն Կիւրեւն
Եւ Կալարսաւար Գաղարսն Կալարսաւար :

Եւ տեսակ շարադրութիւնը խիստ գեղեցիկ է ու հասարակօրէն քարոզներուն կամ ճառերուն մէջ կը գործածվի . և շատ զօրութիւն ու ազդեցութիւն ունի մարդուն կիրքը շարժելու, եթէ որ վայելուչ կարգադասաւորվին : Նոտիր է Պօքքաչիին աս կտորն ալ՝

*O molto amato cuore, ogni mio ufficio verso te
è fornito, nè più altro mi resta a fare, se
non di venire con la mia anima a fare alla
tua compagnia.*

Չէր ունենար աս ազգեցութիւնը, թէ որ բնական
կարգաւ ըսէր՝ .

O cuore amato molto, ogni mio ufficio è fornito
verso te, nè mi resta più altro a far, se non
di venire a fare compagnia con la mia ani-
ma alla tua.

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Գ.

Վերախնայան յեւրոն լըայ :

294. Երկու կերպ է քերականական ձևը, *վելլիսի*
(ellissi) ու *աւելլապրասիսի* (pleonásmo).

295. Օգնումն կրպի, երբոր բացայայտութեան
ու վայելչութեան համար խօսքին մէջ բառ մը կը պակ-
սի, ինչպէս դրինք համաձայնութեան մէջ իւրաքան-
չիւր կանոնաց տակը, բայց՝ հոս ամենն ալ մէկէն 'ի
մէկ կարգացողին առջև բերելու համար համառօտիւ
դնենք :

1) ( ) ընտել վելլիսի գոյական անոսան :

Cadér da alto; scéndere
al basso (զօրութեամբ ինա-
luógo).

Èssere da molto (mérito).

Èssere da poco (prégio).

Levársi, alzársi (dal
letto).

Durár molto, poco
(tempo).

Di doménica (nei giòrni
di Doménica).

Era di giòrno (in tem-
po di).

Or teme del pópolo
(l' ira).

Avéva domandáto il Vés-
covo di questi (la com-
pagnia di questi).

Per avér sino a quello
speráto (a quello mo-
méto).

Tutto il pópolo a una
chiédeva per capitá-
no Argrícola (a una
voce).

2) Օւղլու-ն բայի :

Non éssere disatténto (non devi).	Maravíglia, che sei sta- to una volta sávio (ma- ravíglia è).
Vía di quà (vía va di quà).	Volentiéri (la farò vo- lentiéri).
Nel suo mortório févero i soldáti per lo duólo	Bene (va bene).
e piánto nuóva sedi- zióné, e non v'era chi	Che maladétta sia l' ora
quietárta (potésse).	ch'io prima la vidi (de- sídéro che mala).

3) Օւղլու-ն անիւրիւնի ու ընդունիլու-նի :

Egli giúnse fin là, ma più avánti non potè, o non volle (andáre— fare).	Mandáre per una cosa (per préndere una cosa).
Io andrò per li tuoi fra- télli (chiamáre).	Mísero! a che son io (ridóttó).
	Avvéenne, che Calandrí- no quivi venne per ac- qua (per préndere).

4) Օւղլու-ն շողխալի :

Teméva non gli avve- nisse alcun male (te- méva che).	Siccóme teméva di qual- che mala ventúra, non volle restáre (così non volle restáre).
Quantúnque fosse cir- condáto da ogni parte, se ne fuggì (pure se ne fuggì).	Il tempo mináccia, con- viéne affrettárci (per- ciò conviéne).

Լուսադրու-նի լեռ :

296. Լուսադրու-նի լեռնը զեղջման հակառակն է,
ինչպէս որ անոր մէջ բացայայտութեան ու վայելչու-
թեան համար բառ մը կրպակսի, նոյնպէս ասոր մէջն ալ
նոյն պատճառի համար բառ մը կաւելնայ :

1) Բացայայտութեան համար գործածված փաստերը
առնելն (ripieni di evidenza).

Bene. L' un dall' altro lontáno *ben* diéci mília.
L' ho cercáto *ben* diéci volte.

Bello. Io lo riléssi di *bel* nuóvo.
Io me ne accórsi sul *bel* primo.

E. Il cantár del gallo non ha servito stamáne
a destárti, *e*?

Se voi non gli avéte, *e* voi andáte per essi.

Ecco. *Ecco* io non so ora dir di nò,
Ora *ecco*, disse la donna, per questa vol-
ta io non vi vóglío turbáre.

Già. Caddi non *già* come persóna viva.
Il fece non *già* per amóre, ma per inte-
résse.

Mai. Vi sarébbe egli *mai* qui alcúno?
Disse *maisì*, ch' io lo conósko.

Երբեք չըսվի նաև *come mai? ora mai? quan-
do mai? եւրբեք:*

Mica — *miga* — *punto*. Son novélle, e vere, non
son *mica* fávole.

Tebáldo non è *punto* morto, ma è vivo e
sano.

Ora. *Or* che non vai là, dove sei aspettáto?
Ora io ve l' ho udíto dire mille volte.

Pure. *Pur* finalménte egli è arriváto.
Ma se *pure* avvenísse.

Tutto. Stávasi *tutto* tímido, *tutto* confúso.
Il gióvane era *tutto* solo.

Uno. Se i miei argométi frívoli *già* tenéte,
quest' *uno* solo ed último a tutti gli
altri dia suppleméto.

Via. Ed andò tutto sol *via*. Gittata *via* la spáda,
la qual *già* per ferírlo avéa tiráta fuó-
ri ... corse à piè di Natan.

2) Ու այլ-բնուի համար գործածված աւելորդական խա-
նիւնները ասանք էն (ripieni di veggio — di eleganza)·

Egli, ei, ella, այլ է համապատասխան համար *egli* էն
Կէլ *gli*, է *ella* էն Կէլ *la*·

A me pare *egli* ésser certo, che, etc·

Gli era in questo ostello una donna vedova·

Esso· աս *lui, lei, loro, noi*, *voi* Կէրանաններան
հէր խաղվելով, այսպէս·

Esso lui, esso lei, esso loro Լայլի·

Con· *Stássi con meco, con seco, con esso teco*·

Si· Oltre a quello che' egli fu ottimo filósofo
morale, *si* fù egli leggiadrissimo e co-
stumato· *Si* è tanta la benignità di Dio·

Non· Cominciò a temere, che il fatto *non* an-
dasse a riúscir male·

Dúbito che *non* vénga oggi·

Mi, ti, si, ci, vi, ne· Io *mi* credéva, che voi fo-
ste un santo·

Essi *se ne* son pártiti· *Ti* giáci e dormíviti·

Io, tu· Io il so ben *io*, quel che farò·

Che *ti* senti *tu*?

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ Գ

Ուղղագրութեան լեզու·

297. Ուղղագրութիւնը՝ որ խտաւրէն *ortografia*
կըսվի, կըսորվեցընէ ուղիղ գրել ու անսխալ արտա-
սանել ամեն բառը ու խօսքը իւրաքանչիւր լեզուն սո-
վորութեան համաձայն·

298. Ուստի երկու է ուղղագրութիւնը, «ւղղա-
գրութեան բառից ու «ւղղագրութեան խօսից կամ Կրո-
հութեան·

1) Ուղղագրութիւն Բառեր :

299. Բառից ուղղագրութիւնը սորվելու համար մտադրութենէ ուրիշ աղէկ կանոն չիկայ : Բայց կը գտնուին շատ բառեր, որ երբեմն աս' և երբեմն ան գրով կը գրվին, որ լծուր գիտ կըսվի, որոնց վրայ կարգաւ խօսինք :

Լծորդ են՝ b, v ուստի կը գրվի serbáre և serváre.

— d, t ու կը գրվի etáde և etáte.

— l, i լատինէն առած բառերուն մէջ, ինչպէս՝ fióre և flore, témpio և templo.

— n, m, l աս b, m, p գրերուն առջև և բարդ բառերուն մէջ, ինչպէս՝ Giambattista փոխ. Gian Battista, colla փոխ. con la.

— p, v, ինչպէս՝ copérta և covérta, sopra-stáre և sovrastáre.

— r, d, l, j, ինչպէս՝ raro և rado, peregríno և pellegríno, paro և pajo.

Թէ որ խառն s ով սկըսած անուններէն առաջ բաղաձայն գրով լմնցած բառ մը ըլլայ, ինչպէս՝ i գիր մը կաւելնայ, ինչպէս՝ con istupóre, per istringérlo, non ispéro.

Յատուկ անունները ազատ են աս կանոնէն, ուստի չըսվիր Con Istéfano, հապա con Stéfano. Լս stimáre, státe, squisitézza բառերը փոխանակ iի e գիրմը կառնուն, որնոր կը ճատման համար կորսնցուցած էին, ինչպէս՝ in estáte, in estimáre ևսյն :

Թէ որ թէն առաջ լմնցած բառը ձայնաւոր մը կը վերջաւորի՝ ան ատենը պէտք չէ i գիրը եւելցընել, ուստի աղէկ չէ գրել l' istéssso ինչպէս կընեն շատերը, սլլ lo stéssso.

Պարձեալ խառն s ով սկսած անունները՝ Թէ որ in կամ con նախադրութիւններով բարդ բառ մը կազմելու ըլլան n գիրը կը կորսնցընեն, ինչպէս istínto փոխ. instínto, cospiráre փոխ. conspiráre.

Ս գիրը բանաստեղծութեան մէջ՝ օ ձայնաւոր գրին քով կրկորսվի, այսպէս՝ *core* փոխ. *cuóre, novo* փոխ. *nuóvo*.

Ի ծորդ են՝ *z* ու *c*, ինչպէս՝ *uffizio* և *uffício, spézie* և *spécie*.

Իս ալ պէտք է գիտնալ որ, երբոր միավանկ կամ բազմավանկ բառերը ուրիշ մասնիկի մը հետ կը միանան՝ սովորաբար յետադաս բառին սկզբնատառ բաղաձայն գիրը կրկրկնովի ու կրկնելու սովորական մասնիկները ասոնք են՝ *a, da, ciò, che, fra, tra, già, colà, costà, ò, e, n, si, su* և այլն. ինչպէս՝ *accìò daccchè, acciocchè fralle, giammai eppùre, onvéro, sicchè, sulla* և այլն:

Իսոր հակառակը երբեմն ալ բարդ բառերուն մէջէն ձայնաւոր գիր մը՝ ուրիշ ձայնաւորի մը հանդիպելուն համար կրկորսովի, ինչպէս՝ *sovrumáno, sottintendere* փոխ. *sovera umáno, sotto inténdere*. Երբեմն ալ չի կորսնչիր, ինչպէս՝ *arcie loquentíssimo, dolciamaro, proávolo*, որոնք պէտք է վարժութեամբ սորվիլ:

Իսոյց բաւական չէ լեզուագէտի մը գիրերը աղէկ ու անսխալ գրել, պէտք է միանգամայն ասոնք աղէկ արտաբերել ու կարդալու ատենը բառը կամ խօսքը մէկը մէկալէն բաժնել ըստ վայելչութեան տեղւոյն շեշտելով, բլթելով, երկնցնելով, սղելով կամ բոլորովին հանգիստ տալով, անոր համար հարկաւոր է կէտադրութիւնը, որ ուղղագրութեան միւս մասն է, ու տրոհութիւն կրսվի:

2) Տրոհութիւն:

300. Կէտադրութիւնը ինչ բան է ու քանի կը բաժնրվի առջի մասին մէջ (Երեւ. 5) խօսեցանք, նոյնպէս հոն մեկնեցինք ինչ բան է շեշտը ու ապաթարցը ու երբ կը գործածվին. հոս ալ խօսինք հիմա մնացածներուն վրայ:

1) Ստորաիւրէ՛ որ ասանկ (,) նշան մը է, կը ծա-

ռայէ պարբերութեան մէջ խօսք մը ուրիշ խօսքէն զատելու համար, որոնք առանձին առեալ իմաստ մը չեն իտար, ու կրցրցընէ խօսքին քիչմը հանգիստ տալ առանց մեծ շունչ առնելու :

2) **Կէսապարտութիւն** (;) կըդրվի այնպիսի խօսքերուն ետեւը, որոնք թէպէտ և առանձին առեալ կատարեալ իմաստ մը կուտան, բայց՝ կրցրցընեն, որ հարկաւորապէս ետեւի խօսքէն կախում ունին, ուր ատորակէտէն աւելի պէտք է հանգիստ տալ խօսքին :

3) **Սխալութիւն** (:) կըդրվի, երբոր խօսքին իմաստը թէպէտ ամբողջ է, բայց ուրիշ ամբողջ խօսքին մասն է, ուր առջիններէն աւելի պէտք է հանգիստ տալ խօսքին :

4) **Սխալութիւն** (.) կըդրվի, երբոր ամբողջ խօսքը լմնացած՝ անոր ետեւէն ուրիշ խօսք մը կըսկսի :

5) **Հարցական** (?) չիդրվիր հարցական բառին վրայ ինչպէս մեր լեզուին մէջ, հապա հարցական պարբերութենէն ետեւ : **Նշանակէ՛**

6) **Օտարացական** (!) ալ, հարցական նշանին պէս միշտ զարմացական պարբերութենէն ետքը կըդրվի :

7) **Փակագծեր** ( ), [ ] բառ մը կամ խօսք մը ուրիշ բառերէն կամ խօսքերէն զատելու կամ մեկնելու համար կըգործածվի :

Ըս ամեն վերը դրած տրոհութեան նշանները կըսեննես աս օրինակներուն մէջ :

Come ho io da fare (disse un giovane ad un' uómo attempáto e pien d' esperiénza) per far fortuna? Per quanto, io so, rispóse questi, ci sono due o tre espediénti, de' quali vo' ben lasciárvene la scelta. Siáte intrépido e valoróso dinánzi al nemíco, disprezzáte i perícóli e la vita istéssa; voi saréte colmáto d' onóre, di títoli di gradi e di pensióni.

Che terríbil cosa è la peste! dicéva un cavalliér preoccupáto della sua nobilità: non è sicúra nemmén la vita d' un gentiluómo.

301. Կան քանի մ' ալ տրոհութեան նշաններ, ինչպիսի է Իտալերը (. . . .) որ կըրցընէ խօսքին կախ մնալը կամ խօսքին մէջէն կտոր մը դուրս ձգվիլը. «պարբերութիւն» (—) որ պարբերութիւն մը ուրիշ պարբերութենէն զատելու կամ ըսվածը մտածելու՝ ժամանակ տալու համար կըգործածվի. Եթերը (« ») որ դրսէն առնելով խօսքին սկիզբը ու վերջը կըդրվի. Էնթանայ՝ (—) որ տողերուն ծայրը չիմնցած բառերուն վանկին առջին կըդրվի՝ միւս տողը վանկին հետ միացընելու համար, որ նաև տողադարձ կըսվի: Տողադարձին կանոնները ասոնք են՝

Թիւ որ երկու ձայնաւորին մէջ բաղաձայն գիր մը ըլլայ՝ վարի տողը կանցնի, ինչպէս՝ a — mi — co, di — vi — no. Բարդ բառերը աս կանոնին տակ չեն իյնար, ուստի չիբաժնըվիր di — singanno, ma — la-gévole, այլ dis — inganno, mal — agévole.

Թիւ որ երկու բաղաձայն ըլլայ՝ մէկը վերի տողին ծայրը պէտք է թողուլ, և մէկալը վար անցընել, ինչպէս՝ pat — teg — già — re, af — fán — no.

Թիւ որ երեք բաղաձայն ըլլայ՝ մէկը միայն վերի տողը կըմնայ, իսկ միւս երկուքը վարի տողը կանցնի, ինչպէս՝ om — bra, sem — pre:

Եթէ որ երկու կամ երեք բաղաձայններուն մէկը s է՝ ամեն բաղաձայններն ալ վարի տող կանցնին ու ձայնաւորը մինակ կըմնայ, ինչպէս՝ di — sprezzo, que — sto, a — spétto, pe — sce.

Երկրորդ ձայնաւորը մէկը մէկալէն ոչ երբէք կըբաժնըվի, ուստի չի գրվիր pi — a — cére, sci — o — gliere, gi — uóco, այլ pia — cére, scio — gliere. giuó — co.

Վերջապէս՝ պէտք է զգուշանալ, որ չըլլայ թէ տողին վերջը ապաթարց նշանաւ բաղաձայն բառ մը մնայ, այսպէս gl' — doléa. Բայց թէ որ բառը ձայնաւոր գիրով մը կըվերջանայ տողին վերջն ալ կրնայ մնալ, այսպէս՝ de' — libri, ne' — libri.

Վ. Լ. Բ. 9.

Ըծախան անուն 32, 147, 157	Կրատարական Բայ . 80, 171
Ըյճու-Բէն 2	Կրատարական չէզոք . 88
Ընկերայն 178	Համայնական-Լին . . 135
Ընկանոն Բայ . . . 102	Համայնական-Լին խորհ . 180
Ընորոշ յօդ 26	Հայրական Հոլով . . 142
Ընուն 9	Հոլովման անունաց . 18
Բաղդարական . . 33, 150	Հոլով անունաց . . 18
Բայ 49	Սնիճայ 127
Բայերուն 4 ընդդրու-Լին- նը 65	Սնանական անուն . . 45
Բացառական . . 20, 142	Սնանակ Բանի . . . 8
Գերագրական . . 34, 151	Սնորհու-Լին . . . 133
Գործական . . . 20, 144	Տօդ 19, 145
Գերանուն . . . 41, 158	Նախագրու-Լին . . 123
Գերբայ 178	Ներածու-Լին . . . 1
Գերագուրի 121	Ներգայական . . 20, 144
Գրական 33, 150	Շաղկապ 131
Օտարադէ Բայ . . 102	Որոշեալ յօդ . . . 19, 145
Բնագանելու-Լին . . 176	Ուղղագրու-Լին . . 184
Բնի անունաց . . . 12	Ուղղական Հոլով . . 135
Բնական անուն . 38, 153	Չէզոք Բայ 84
Խնդրատու-Լին անունաց նայ 157	Սեռական Հոլով . 20, 138
Խնդրատու-Լին Բայից 168	Սեռ անունաց . . . 9
Կերագրու-Լին . . 5, 187	Տրական Հոլով . . 20, 141
Կոչական 144	Տրահու-Լին . . . 187
	Վերականգնական յի . 182
	(Ծանոթի Բայ . . . 51

ፊኒክስ ስብከት

Յ Ա Ի Ե Լ Ո Ի Ա Ճ Ա

Կ Ր Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ո Ր Ն Ե Լ Կ Ե Ն Ի Տ Ե Լ Ե Կ Ե Ն Լ Ե Գ Ո Ւ Ի Բ Ս Տ Ի Բ Ե Բ Ե Ն Չ Ի Ի Կ Ե Ն Ո Ր Ն Ե Ճ Բ Ե Բ Ե Կ Ե Ն Ո Ւ Թ Ե Լ Ն

Ուղղական հոլով (աէս լէ- 144).

1.

Սարդը կառաջագրէ ¹, ու Լսարուած կըկարգագրէ ²,
Ուր որ ամօթ չիկայ ³, պատիւ (ալ) չիկայ: Լմեն
սկիզբը դժուար է: Լղէկը ⁴ աղէկ է, բայց շատ աղէ-
կը ⁵ կըգերազանցէ ⁶: Հայրը կուլայ, ու տղան կըխնայ:
¹ Propórre, նէր. ² dispórre, ն. ³ mancáre, չ. ⁴ il buó-
no, ⁵ il migliore, ⁶ vincere.

2. (աէս 145).

Լս փութաջան ¹ չեմ մի: Լնչո՛ւ համար դուք չէք
խօսիր բարձր ձայնիւ ²: Լս մարդը դուն ճանչցա՞ր մի:
Լնի քեզմէ չառա՞ն ³ մի աս թուղթը: Դուք ժամը քա-
նին կերթաք կերակրո՞յ ⁴:

¹ Diligente, ² ad alta voce, ³ ricevere, ն. ⁴ pranzo,
pranzáre.

3. (աէս 146).

Լնութիւնը ¹ ժամանակը ու համբերութիւնը աս
աշխարհքիս շատ մեծ բժիշկն են: Ուր որ ² բռնութիւնը
³ կըտիրէ (հոն) օրէնք ու իրաւունք ⁴ տեղի չեն ունե-
նար ⁴: Լնցեալը ու ապառնին միշտ մեղի կերեան ⁶ ներ-
կայէն աղէկ:

¹ Natúra, ի՛դ. ² la dove, Գ. ³ forza, ի՛դ. ⁴ ragióne, ի՛դ.
⁵ avér luogo, ⁶ parére, չ.

4. Սեռական հոլով (թիւ 154) :

Կենաց ընկերները ¹ սուղ ² են : Հովին սաստկութիւնը ³ հանեց ⁴ ծառերը : Լղքատութիւնը ծուլութեան վարձքն ⁵ է : Ղիմաց տեսիլքը ⁶ հոգւոյն հայելին է : Պարտիզին տէրը ⁷ հոս չէ : Լրկնից աստղները, օդին ⁸ թռչունները, ծովին ձուկերը Լստուեց գործքն ⁹ են :

¹ Momento, աբ. ² prezioso, ած. ³ furóre, աբ. ⁴ sradicáre, ներ. ⁵ prêmio, աբ. ⁶ fisonomía, իգ. ⁷ padróne, աբ. ⁸ ária, իգ. ⁹ ópera, իգ.

5. (թիւ 159).

Ղերձակը ¹ կուզէ ինը կանգուն ² չուխայ ³, տասվերկու հատ ⁴ կոճակ ⁵ և կէս ունկի ⁶ ապրշում ⁷ : Խաւրէ բերելու մէկ գլուխ ⁸ շաքար, ու երկու լիտր ⁹ խահվէ : Լն ձիերուն բազմութիւնը ¹⁰ որնոր կըտեսնես՝ իշխանին ¹¹ է :

¹ Sartóre, աբ. ² braccio, աբ. ³ panno, աբ. ⁴ una dozzína, ⁵ bottóne, աբ. ⁶ óncia, ի. ⁷ seta, ի. ⁸ pane, աբ. ⁹ libbra, ի. ¹⁰ quantità, ի. ¹¹ príncipe, աբ.

6. (թիւ 160).

Պեղորորակ ¹ քաղաքը մեծ Պետրոս (Խոյտեր) թագաւորութեան ատենը ² շինվեցաւ ³ : Լռէք աշխարհագրութեան թուղթը ⁴ ու փնտռեցէք Լնտոն քաղաքը :

¹ Pietroburgo, ² sotto il regno, ³ fabbricáre, ն. ⁴ carta geográfica, ի.

7. Տրական (թիւ 161).

Լրէկ թուղթ մը գրեցի հօրս ու մօրս : Սի հաւատար ¹ երբէք ² խաղացողներուն ³, շողորթողներուն ⁴, խաբեբաններուն ⁵ ու կեղծաւորներուն ⁶ : Օղլերուն բանը չկաջողեր ⁷ : Լչկերտները պիտոր հնազանդին իրենց վարպետներուն : Լրթանք իրեն հետ Հոովմ :

¹ Prestár fede, ² mai, Ա. ³ giuocátore, ա. ⁴ adulátore, ա. ⁵ impostóre, ա. ⁶ ipocrito, a ⁷ riu-scire, չ.

8. (ԳԼԽ 164).

Նաւ մը առագաստ բացած ¹ կուգար կոր: Մասօր
եռանկիւն ² գլխարկ մը գնեցի ³: Տէր Մնտովնին տղան
Նեմցէի պէս հագած էր ⁴: Մնի կախած ⁵ ժամացոյց մը
ունի: Տէր Պետրոսը զբաղած ⁶ է թուղթ խաղալու:

¹ A vela, ² a tre corni (*becchi*), ³ compráre, ն. ⁴ ve-
stírsi, ի. չ. ⁵ a pendolo, ⁶ occupársi, ի. չ.

9. Հայտաւան (ԳԼԽ 165).

Հանդարտ ¹ գետը իր ափունքը ² ծաղկած ունի:
Ոսկին կրկառաւարէ ³ զաշխարհ: Օղջը կը համրէ ⁴ տա-
րիները, և զօրաւորը ⁵ յաղթանակները ⁶: Մմէն ծաղի-
կը էն ետքը ⁷ կը կորսնցընէ հօտը: Մեծի դիւրին է գովել
ղաղքատութիւնը, քան թէ քաշել զանի ⁸:

¹ Tranquillo, ա. ² riva, ի. ³ governáre, ն. ⁴ nu-
meráre, ն. ⁵ il forte, ⁶ vittória, ի. ⁷ al fin, Գ.
⁸ sopportarla.

10. Բացառաւան (ԳԼԽ 166).

Ես իմացայ հօրմէն, և ոչ տղաքներէն: Բռնունը վան-
դակէն ¹ ելաւ: Ուստի՛ կուգան կոր աս տէրերը. ոմանք
ետ կը դառնան ² որսէն ³, ոմանք պտըտելէն ⁴ և աս վեր-
ջինները ձուկ որսալէն ⁵: Ես կը սպասեմ Վառդոսէն ⁶
թուղթ մը, որնոր երեք ամիսէն ետեւ լոնդոն է:

¹ Gábbia, ի. ² ritornáre, չ. ³ caccia, ի. ⁴ passég-
gio, աբ. ⁵ pescáre, ն. ⁶ Carlo.

11. (ԳԼԽ 167.)

Ես ամմէն օր կերթամ տէր Պետրոսին, ինչու որ
անոր քովը կը տեսնեմ, կիմանամ և կը սորվիմ ամմէն
տեսակ բանը ¹: Վնա տէր Սղեմեսին, ու ըսէ անոր որ
աս իրիկուն ² ինձի գայ: Օտուան գնաց կօշկակարին ³
ու դերձակին, և երբոր կը դառնայ ⁴ բժշկին պիտի
խաւրեմ:

¹ Ogni sorta di cose, ² stasera, Գ. ³ calzolajo, աբ.
⁴ al suo ritórno.

12. Վարժեաւան (ԳԼԽ 172).

Ես անի չիվտացուցի ¹ հիշ մէկ խօսքով ²: Մտե-
նով ու համբերութեամբ կը սորվեմ ամմէն բան: Մար-

դը՝ իր կենաց առաջին մասը պիտոր անցնէ ³ մեռելոց
հետ, երկրորդը՝ կենդանեաց ⁴ հետ, ու ետքինը իրեն
հետ ⁵ : Հայրը տղաքներովը գեղ գնաց :

¹ Offendere, ա. ² alcuna paróla, ³ deve passáre,
⁴ vivo, ա. ⁵ se stesso.

13. Երեւոյան (աւ. 173).

Ողորմելիները ¹ կը գտնեն (Երէնց) մսիթարութիւն
նը ² համբերութեան մէջ : Վշտըս խցին մէջ չէ, անի-
կայ կամ խոհակերոցը ³ գացած պիտոր ըլլայ ⁴ կամ գի-
նետունը ⁵ : Սարդը ոչ երբէք աղէկ կը ճանցըվի, բայց
եթէ ⁶ խաղու, բարկութեան ⁷ ու գինովութեան ⁸ մէջ :

¹ Gli infelici, ² consolazióne, ի. ³ cucina, ի. ⁴ sarà
andata, ⁵ cantina, ի. ⁶ che, շ. ⁷ cóllera. իր.
⁸ vino կամ ubbriachézza.

14. Per և su հաւաքական վրայ (աւ. 54, 269).

Ընկալ անտառէն ¹ անցաւ և ոչ գեղէն ² : Թըն-
չունը երբեմն ³ յարկի վրայ էր, ու երբեմն ծառի վրայ :
Ըստ որի երկայն պտոյտք ⁴ մը ըրինք պատնիշին ⁵ վրայ :
Ընկալ ծախեց իր ձին երեք հարիւր ֆիօրինի :

¹ Selva, իգ. bosco, ա. ² villaggio, ա. ³ ora, Գ.
⁴ passeggiata, ի. ⁵ bastione. ա.

15. Երկնիկի խառն :

Վրոնլանտացւոց ¹ զբաղմունքը ձկնորսութիւն ու
որս է : Կիները կօգնեն ² իրենց երկինքներուն ³ երբոր տան
մէջ գործք մը չեն ունենար : Ըծեմունք ⁴, նապաս-
տակք, ծովու շունները ու ձուկերը իրենց գլխաւոր ապ-
րուստն ⁵ են, ջուրը ու պալէնայի եղը ⁶ իրենց ըմպելի-
քը ⁷ : Վրոնլանտացւոց զգեստը կը կայանայ ⁸ նեղ բաճ-
կոնի ⁹ մը վրայ, (սրն) շինված (է) ծովային շան մոր-
թէն ¹⁰

¹ Gronlandése, ² prestar ajuto, ayudáre (Կ. Իւլէ)
³ maríto, աբ. ⁴ daino, աբ. ⁵ alimento, աբ.
⁶ oglio di baléna, ⁷ bevándá, ի. ⁸ consistere, շ.
⁹ giubbóne, աբ. ¹⁰ pelle, ի.

16.

Չորս բան կայ շատ յարգելի ¹ կենաց երջանկու-
թեան համար. առողջութիւն ², հոգւոյ խաղաղութիւն ³,
բաղդի բարիք ⁴ ու բարեկամները : Սարդիկներուն աշ-
խարհք կոչվելը ⁵ ճանչնալու համար է զճշմարտութիւնը,
սիրելու համար զգեղեցիկը, ուղեւու համար զբարին, ու
գործելու համար շատ աղէկը ⁶ :

¹ Stimabile, ... ² salute, sanità, է. ³ quiéte, է.
⁴ bene, ... ⁵ vocazione, է. ⁶ ottimo, ...

17. (աէ" 176 ք).

Հաց, ընդեղէն ¹ և ջուր էին անապատականնե-
րուն ² մինակ կերակուրը ³ : Տուէք անոր գինի, հաց
ու միս ու ինքը ասոնցմով գոհ կը ըսայ ⁴ : Լորէկ իրիկուն
իրեն բերել տուաւ ⁵ գարեջուր ⁶, պանիր ու ընկոյզ :
Կուղէի հիմա գրել թուղթ մը, բերէք ինձի թանաք ⁷,
գրիչ, թուղթ, ու կնքելու մոմ ⁸ :

Legúme, ... ² eremita, ... ³ alimento, ...
⁴ ne sarà contento, ⁵ farsi portáre, ⁶ birra, է.
⁷ inchiostro, ... ⁸ cera di Spagna.

18. (աէ" 176 ք).

Լգրիական ¹ ծովուն ձուկերը շատ համով ² են :
Պետրոս կրկարդայ Գողէպվայ ³ խաղերը ⁴ : Լ չու-
նիմ ⁵ ոչ ոսկի և ոչ արծաթ : Վու տիրոջը քոյրը
երէկ մեռած է : Լարոպա ⁶ Լփրիկէէն ⁷ աւելի բազմա-
մարդ է ⁸ :

¹ Mare Adriáco, z saporíto, ... ³ Cozzebue, ⁴ com-
média, է. ⁵ non ho più, ⁶ Europa, ⁷ Africa,
⁸ popoláto, ...

19. (176. Գ.)

Լնիկայ աղվոր պալատներ ունի : Լղէկ լուրեր ¹
ունիմ ձեզի տալու ² : Լնիկայ ունէր բարեկամներ,
ճանչվորութիւններ ³ ու աղէկ յանձնարարութիւններ ⁴,
անոր համար նաև բաղդ ⁵ ունեցաւ շուտով մը խնդրած
պաշտօնը ⁶ ընդունելու ⁷ : Լն գիրքը զարմանալի բաներ
կրպատմէ ⁸ :

¹ Nuova, novità, է. ² da darvi, ³ conoscénza, է. ⁴ raccomandazióne, է, ⁵ vantággio, ար. ⁶ posto, ար. ⁷ ottenére, ն. ⁸ trattáre, ն.

Ընթանան անուանց լեայ :

20. (Գէն Ըէ 178).

Ղեղեցկութիւնը կրնանի ¹ գեղեցիկ վարդի ու պրանչելի ² ծիածանի ³ : Տեսար մի դուն դրացւոյն ⁴ քառանկիւն ⁵ պարտեզը, երկար մարգագետինը ⁶ ու բարձր տունը : Վաղաքավար ⁷ ու փութաջան աչկերտները պարգե կրնդունին ⁸ :

¹ Rassomigliare, չ. ² magnífico, ար. ³ arcobaléno, arco celéste, ար. ⁴ vicíno, ար. ⁵ quadrato, ար. ⁶ práto, ար. ⁷ morigeráto, ար. ⁸ ésser premiáto.

21.

Հատ փութով ու անխոնջ ¹ աշխատութեամբ ² կրցաւ ³ զարմանալի բաներ ընել ⁴ : Իմապտուն մարդիկ ներէն ոմանք կարծեցին, որ աշխարհքս կրդառնայ ⁵ : Ընիկայ իմացոյց ⁶ իր հարուստ եղբորը իր բազմաթիւ ⁷ ընտանեաց ⁸ ողորմելի ⁹ վիճակը :

¹ Istancaóble, ար. ² assiduità, է. ³ giúgnere, չ. ⁴ compíre, ն. ⁵ giráre, չ. ⁶ notificáre, ն. ⁷ númeroso, ար. ⁸ famíglia, է. ⁹ compassionévole, ար.

22. (Գէն 184, 156, Ժան. Խ.)

Ըշխատաւոր ¹ անձանց քաղցր են ամմէն զուարճութիւնները ², իսկ դատարկներուն ³ ամմէն բան ձանձրութիւն ⁴ կրբերէ : Սեր քաղաքը քարէ կամուրջ մը ունի, ձերինը ունի մինակ մէկ հատ մը փայտէ : Ընտոմէ ընդունեցաւ Լոնտոնէն ոսկիէ ժամացոյց մը ու արծաթէ սուր մը :

¹ Laboriósó, ար. ² divertiménto, ար. ³ oziósó, ար. ⁴ noja, է.

Ընթանան աստիճաններուն լեայ :

23. (Գէն Ըէ 186).

Իմ գլխարկս այնպէս մէծ է, ինչպէս իրենը : Ըփրիկէ այնչափ բազմամարդ չէ, որչափ Լարոպա : Իմ

խուցերս այնպէս պայծառ ¹ չեն, ինչպէս քուկիններդ :
Ըս ծառը այնպէս շիտակ ² է, ինչպէս միւսը :

¹ Chiáro, ա. ² dirítto, ա.

24. (ա՛ւ 188, 70).

Ըս չուխան աղէկ է, բայց անի աւելի աղէկ է :
Տուէք անոր աւելի հաց ու քիչ միս : Լոնդրա Փարի-
զէն աւելի մեծ է : Լամ խուցս քուկինէդ քիչ լուսաւոր
է : Պետրոսը ինձմէ աւելի առողջ է : Լնձի աւելի ասի ¹
սիրելի է ² քան թէ անիկայ ³ :

¹ Questo quí, ² mi piáce, quello là.

25. (ա՛ւ 193).

Ըմառը (աբոբ) տարւոյն եղանակներուն ¹ մէջ շատ
օգտակարն (է) մեզի կրցրցընէ յայտնապէս ² Ըստուծոյ
նախախնամութիւնը ³ : Լոնդրա Լարդպայի քաղաքնե-
րուն մէջ ամմէնէն մեծն է : Ըս մարդը ամմէն մարդիկ-
ներուն մէջ աւելի բաղաւորն ⁴ է : Ըս քաղաքը շատ
աղէկ է, շատ աղվոր շինված է, ու շատ զուարճալի ⁵
շրջականներ ⁶ ունի :

¹ Stagióne, է. ² evidentemente, ³ provvidénza, է.
⁴ avventuróso, ա. ⁵ améno, ա. ⁶ contórno, աբ.

26. (ա՛ւ 195).

Շունը՝ կենդանեաց մէջ մարդուն աւելի սիրելի ¹
ու օգտակար է : Շատ օգտակարները՝ որոսոյ շուներն ²
են, ու անոնք՝ որոնք պահպանութիւն կընեն ³ մեր տնե-
րուն գիշերվան ատենը ⁴ հաշելով ⁵ : Լան նաև ⁶ մեծ
շուներ (աբոբ) կոչված (էն) ոչխարի շուներ ⁷, որով-
հետե կըպահեն ու կըպաշտպանեն ոչխարները ⁸ գայլե-
րուն ⁹ դարանքներէն : ¹⁰

¹ Affezionáto, ա. ² cane da caccia, ³ fare la guar-
dia, ⁴ in tempa di notte, ⁵ latráto, աբ. ⁶ v' ha
pure, ⁷ pecorájo, աբ. ⁸ pécora, է. ⁹ lupo, աբ.
¹⁰ insidia, է.

Խուսական անուններուն լեայ :

27. (ա՛ւ 197, 80).

Սինչուկ հիմա ¹ կըճանչանք տասնըմէկ հաւ. միայն մո-
լորակ : Ընիկայ երկու տունի տէր ² է : Ըս բանը ես չորս

հոգիէն լսեցի : Զին Լգիպտացւոց ատենը ³ կըտրվէին իւրաքանչիւր զինուորներուն՝ բաց 'ի ⁴ կտոր մը երկիրէն ամմէն՝ որ 'հինգ լիպրայ հաց ու երկու լիպրայ միս, ու քիչ մը գինի :

¹ Fin ora, ² proprietario, ռ. ³ presso gli antichi Egizj, ⁴ oltre, ն. (հոգ. Իս-պէ.)

28.

Հռովմայ առաջին թագաւորը Հռոմուլոս ¹ եղաւ, երկրորդը՝ Լուսիս Պոմպիլիոս ² : Լուսին պունիկեան ³ պատերազմէն մինչուկ կարթագինեայ ⁴ կործանումը ⁵ տասնըութ տարի անցած էր : Լուսինէն մինչուկ երկրորդ պունիկեան պատերազմը քառասունըութ տարի կըհաշուէին ⁶ և երկրորդէն մինչուկ երրորդին վերջը եօթանասուն տարի կըհամրէին ⁷ :

¹ Romolo, ² Numa Pompilio, ³ punico, ռ. ⁴ Cartagine, ⁵ distruzione, ի. ⁶ contáre, ն. ⁷ computáre, ն.

29. (ԳԷ՝ 202, 203).

Սամը քանի՞ կրկարծէք ¹ որ ըլլայ. ժամը քանի՞ է ձեր ժամացուցին վրայ ² : Կարծեմ, որ դեռ երկուք չէ : Տասնըմէկուկէս է : Չէ հիմա՞նուկ ³ զարկաւ տասը երկուքը : Կըլսեմ կոր որ ժամ կըզարնէ, համբեցէք ժամերը : Կէսօր է, կէսօրը քառորդ անցած է : Պալատականի ⁴ մը՝ թագաւոր մը ըսաւ, ժամը քանի՞ է (սրտան պապասխան արձաւ) ան ժամն է, որնոր հաճելի է ձեր Սեծափառութեանը ⁵ :

¹ Crédere, ն. ² al vostro orologio, ³ in questo punto, ⁴ cortigiano, ռ. ⁵ Vostra Maestà.

30. (ԳԷ՝ 204).

Սամը քանի՞ին պիտոր երթաք պըտըտելու ¹ : Լըրեքին կէսօրվընէ ետքը : Լըրե պիտոր դառնաք տունը. ինը քառորդ անցած ու կըմնանք մէկ տեղ ² մինչուկ տասն ուկէս : Լըրե կերթաք անկողին. սովորաբար ³ տասնըմէկին քառորդ մնացած : Սաղը կըտեսնըվինք ութը կէսին առտըվանց :

¹ Passeggiare, չ. ² insiême. ³ *A.* ³ ordinariamén-
te, *A.*

31.

Յամին 1714 Կոստանդնուպօլիս մեծ կրակ¹ մը եղաւ։
Հիւսիսային հողմը սկսելով² կրակը³ այնպէս սաստիկ
յառաջացաւ⁴, որ երեսուն ժամու միջոցին մէջ պրեցան⁵
15,000 տունը չափ⁶ :

¹ Incéndio, *ար.* ² esséndosi leváto aquilóne, ³ fuó-
co, *ար.* ⁴ fece de' progressi così rápidos, che,
⁵ abbruciare, ⁶ da 15,000 case.

Լյալան գէրանտանէրուն լըայ :

32. (ԳԼԻՆ 214.)

Լյս անոր կրգրեմ շատ հեղ¹, բայց անի ինձի պա-
տասխան չի տար : Լըճանչնամ մի Պետրոսին եղբայրնե-
րը. հրամմերես, շատ աղէկ զիրենք կըճանչնամ, ու զա-
նոնք շատ կըյարգեմ² : Ըսէ մօրգ³ երբոր զանի կըտես-
նես, որ վաղը իրեն խոստացած³ գիրքերս կըճերեմ :

¹ Spesso, *A.* ² stimare, *ն.* ³ prométtere, *ն.*

33. (ԳԼԻՆ 215.)

Օգով կըփնտուես, զնո չէնէ անի : Որոնց ցըցուց
անի տպած գիրը¹. ինձի, քեզի, անոր, ան (Կոռլ),
մեզի, ձեզի, անոնց : Լնտովներ փախաւ² միշտ չար ըն-
կերներէն, բայց՝ ոչ երբէք իրեն եղբայրները, ուստի
աս է պատճառը, որ³ մենք ալ անի դուրս ըրինք⁴ մեր
ընկերութենէն⁵ :

¹ Stampa, *ի.* ² fuggíre, չ. ³ ecco perchè, ⁴ esclú-
dere, *ն.* ⁵ società, *ի.*

34. (ԳԼԻՆ 216, 217.)

Լընամ մի քեզի աղաչել, որ տաս ինձի¹ աս ջըոյ
գաւաթը : Լյս տեսայ պարտականները² ու ըսի անոնց,
ինչ որ ինձի յանձնած էիք³, բայց անոնք ինձի աղա-
չեցին ըսելու համար ձեզի, որ վաղը պիտոր գան ան-
ձամբ ձեզի : Չեմ կընար միտքս բերել⁴ ձեզ տես-
նելս : Տոբ ինձի մաքուր⁵ Թաշկինակ մը, որ տամ քե-
զի աղտոտը⁶ :

¹ Pórgere, *ն.* ² debitóre, *ար.* ³ cométtere, *ն.* ⁴ sov-
venírsi, *ի.* չ. ⁵ netto, *ա.* ⁶ sporco, *ա.*

35. (ԳԼԻՆ 218, 219.)

Եւս փոխ տրւի ¹ անոր իմ գիրքս, ու պսօր ինձի անի ետ պիտի դարձնէ ²: Եւս իկայ ունի աղվոր պարտեղ մը, ձեզի զանի ցըցօնց մի: Եղբայրը շատ գործք ³ ունի, ու անոր վրայ ինձի հետ խօսեցաւ ⁴: Եւս չեմ կրնար ձեզի ասի ըսել, որ ճշմարիտ ըլլայ: Վերքերը քրոջս տրւի. հրամմերես, անոնք իրեն տուի աս առտու:

¹ Imprestare, ն. ² rimandare, ն. ³ affare, աբ. ⁴ me ne ha già parlato.

36.

Վերջը կուզեր երթալ Եւնա խաթունին, պատմելու համար անոր երեկվան դիպուածը ¹, բայց ես անոր խորհուրդ տրւի ² չընելու ասի մինչև որ հայրը իրեն ատ բանը չըսեր նէ ³: Եւս իկայ աղվոր գիրք մը ունէր ու անի ինձի տուաւ: Եւս բանը քեզի կըխօստանամ, ու քեզի կըսեմ, որ չեմ զգլար ⁴ երբէք ասի քեզի խօստանալու համար:

¹ L' avventura di jeri, ² dar consiglio, ³ finchè il padre non glielo abbia detto, ⁴ pentirsi, ի. չ.

Ci ու vi գէրանուանելոյն վրայ:

37. (ԳԼԻՆ 223.)

Սարգստը տօնն է մի. չեմ գիտեր, կըկարծեմ, որ դեռ հոս ըլլայ: Վեռ դասատան մէջն է. չէ, ալ հոն չէ: Ս ենետիկ ու Սիլան գացիւր մի ¹. չէ, ոչ երբէք հոն (Գլխաւոր) գացած եմ: Եւս կըզնէի աս ամմէն վաճառը ², թէ որ հոս քիչ մը վաստըկելու բան մը ըլլար: Վննեցի ³ իր հաշիւը ⁴ ու հոն և ոչ պզտիկ սխալ մը ⁵ գտայ:

¹ Essere, ² merce, ի. ³ esaminare, ն. ⁴ conto, աբ. ⁵ sbaglio, աբ.

38.

Եւս պիտոր ընես ¹ վազը սիրելի եղբայր, պիտոր երթաս խաղու տեղ ²: Չեմ գիտեր ես հայրս ինչ պիտոր ընէ, անիկայ թէպէտեւ ³ խօստացաւ ինձի հոն տանելու, բայց դեռ հոն չի գացինք: Եւս որ հայրս թող տար ⁴ շատ կըբաղձայի ⁵ հոն երթալ: Կուզեմ մի,

որ իրեն ըսեմ ու քեզի համար իրեն աղաչեմ. կաղաչեմ սիրելի եղբայր ըրէ ինձի աս շնորհքը, ու անի քեզի չէ չըսեր ⁶ :

¹ Che faréte? ² ridóttó, աբ. ³ bensì, շ. ⁴ permétere, Ն. ⁵ aver vógliá, ⁶ egli non ricuserà.

Ne գէլանաւան լլայ:

39. (աբ. 224.)

Տանձ գնեցի ու անկէ երկու հատ կերայ, ու զանոնք շատ աղէկ կըգտնեմ, կուզէք մի անկէ քանի մը հատ ¹ : Կաղաչեմ տուէք ինձի անկէ ու շատ շնորհակալ կըլլամ ² ասոր համար ձեզի: Շատ աղէկ, առէք անկից որչափ որ կուզէք նէ: Ընիկայ անցեալ ³ տարի շատ ծառայներ ունէր, հիմա չեմ կարծեր որ ալ զանոնք ունենայ:

¹ Alcuno, ² éssere obbligáto, ³ passáto, scorso, ա. 40.

Ընիկայ առ առաւելն ¹ քսանըեօթը տարվան է: Ես երեսուն էն աւելի եմ: Ես շատ սիրով կուտեմ եզան ² միս, տուր ասկէ կտոր մը: Տէրը տուաւ ծառային հարիւր ֆիօրին իրեն ծառայութեանը համար, բայց անի պսշափով գոհ չէ ³ :

¹ Al più, Ա. ² manzo, աբ. ³ ésser conténto.

41. (աբ. 227, 225.)

Կերևայ ¹ որ անձրե պիտոր գայ ² . չէ, ձիւն կու գայ կոր: ՂԺուարին է ամմէն մարդէն սիրվիլ ³ : Ո՛վ է անի որնոր քեզի հետ ⁴ խօսեցաւ հիմա ⁵ :

¹ Ei sembra, ² volére pióvere, ³ farsi amáre, ⁴ seco voi, ⁵ in questo istante.

42.

Հիւանդացար մի դուռ. հրամներես, այնպէս է ¹ : Ինչո՞ւ համար աս խնձորը չես ուտեր. աղէկ չէ, թըթուաշ ² է: Տուր ինձի քու գրիչդ. աւասիկ, շատ աղէկ է անի: Ղրէ մեզի ինչ որ ³ կըպատահի ⁴ քանակին մէջ ⁵ , բայց ըսէ մեզի ստոյգը:

¹ Lo sono, ² agrodólce, ա. ³ ciò che, ⁴ succedere, ⁵ շ. ⁵ armáta, է.

Լրբնիկի խոսքեր :

43.

Սիրելի բարեկամ. կենդանի՞ ես մի դուռն, չէ՞նէ մեռած. կը յիշես ¹ մի ալ բան մը իմ գործքերուս վրայ : Կուզես մի ինձի ուրիշ բան գրել ², չէ՞նէ ³ կուզես այսպէս երկար թղթակցութիւնը ⁴ մոռնալ ⁵ : Ս'երջապէս ըսէ ինձի ինչ պիտոր ըլլայ աս մեր բարեկամութիւնը :

¹ Ricordarsi, Ի. չ. (սէռ. Իոպէ.) ² mi voléte più scrivere, ³ օ, շղ. ⁴ carteggio, աբ. ⁵ porre in dimenticanza.

44. (ԳԼԽ 229.)

Իմ դառնալէս ¹ ետեւ մեծ հոգս ² է, գրել հրամանոցը (Իմ պիւր-Բիւնն) ու ընել ³ հրամանոցը անթիւ շնորհակալութիւններ աղփոր կառքիդ ⁴ համար, որնոր հրամանոցը հաճոյ երեցաւ ⁵ տալ ⁶ ինձի իմ ճամբորդութեանս համար : Հրամանոցմէ թողութիւն կրկնդրեմ ⁷ պահելու համար ասի խօսք տուած (Ժամանակ) աւելի ⁸ :

¹ Ritorno, աբ. ² sollecitudine, Ի. ³ réndere, Ն. ⁴ carrózza, Ի. ⁵ piacere, չ. ⁶ favoríre, Ն. ⁷ domandáre, chiederere ad uno scusa, perdono. ⁸ più a lungo di quel che avéa promesso.

Սպասական գլխաւորապէս լրբնիկ :

45. (ԳԼԽ 230, 231, 233.)

Իմ եղբայրս առաւ իր գաւազանը ու իր գլխապիւր ու գնաց ¹ : Ս'եր գիրքերը թրեւտէն դեռ չի հասան : Ձեր պարտէզը իմինէն շատ անէկ է, բայց իմինը ձերինէն շատ մեծ է : Ես կը յարգեմ ² քու մայրդ ու կը սիրեմ քու հայրդ, բայց քու եղբայրներուդ համար չեմ կրնար ունենալ նոյն համարումը ³ :

¹ Se n' è andato, ² stimáre, Ն. ³ sentimiento, աբ.

46. (ԳԼԽ 232.)

Ս'արդը ունի իր գեղեցկութիւնը, իր զովութիւնը ¹ ու իր հոտը, բայց ունի նաեւ իր փուշերը : Ղուբսը ² այսօր մեզին եկաւ իր քոյրովը ու անոր տղովը, իրեքն ալ վաղը կուզեն երթալ իրենց տնաւսին ³ տեսնելու

համար իրենց շէնքը⁴ : Լոռնք շատ պատուած ու սիր-
ված են իրենց հպատակներէն⁵ :

¹ Freschézza, ի. ² conte, ար. ³ fattóre, ար. ⁴ fáb-
brica, ի. ⁵ súddito, ար.

47. (ԳԼԽ 234.)

Ինձի ըսվեցաւ, որ աս գեղը¹ ձերը ըլլայ : Որո՞նց
է աս նամակները, քուկդ են. չէ, իմն չեն, իմ եղբորս
են : Որո՞նք է աս գիրքը, իմն է, որո՞նք է աս սուրը²,
քուկդ չէ՞ մի. չէ, անորն է :

¹ Villa, ի. ² spada, ի.

Պարսկերէն :

48.

Կուռնէլիա¹ մեծին Ակիպիոնի աղջիկը ու Սեմ-
պրոնիոս հիւպատոսին² կինը³ հռովմայեցի խաթուննե-
րուն⁴ ընկերութեան մէջն էր, որոնք ցրցընել կուտայ-
ին իրենց գոհարները⁵, իրենց պատուական քարերը⁶
ու իրենց զարդը⁷ : Կուռնէլիա հարցըվեցաւ ցրցընելու
համար նաև ինքն ալ իրենը : Լս իմաստուն հռովմայե-
ցին, շուտով մը իրեն զաւակները մօտիկցընել տուաւ,
որոնք խնամով⁸ կրթած էր հայրենեաց պատուոյն մէջ,
ու ըսաւ ցրցընելով զասոնք, ահաւասիկ իմ գոհարներս
ու իմ զարդս⁹ :

¹ Cornelia, ² Console Sempronio, ³ moglie, ի. ⁴ da-
ma, ի. ⁵ gioja, ի. ⁶ gemma, ի. ⁷ abbiglia-
ménto, ար. ⁸ diligenza, ⁹ ornaménto, ար.

Հոյակաւ գէրսունան լըայ :

49. (ԳԼԽ 235, 236, 237.)

Լս տունը, աս մարգագետինը ու աս պղպինները¹
ծախվեցան վաճառականի մը : Լս ձիերը ձերն են, ա-
սիկայ աղէկ է, բայց անի բան մը չարժեք² : Լս գիր-
քերը իմն են, թէ որ կուզէք առնուլ զասոնք, պիտոր
ինձի տաք զանոնք : Լսի պատուաւոր մարդ մըն է, ես
անի շատ աղէկ կրճանչեամ, բայց ատի՛ ինչպէս որ կըսվի
աղէկ անուն չունի³ : Լսիկայ չէ՞ մի իմ եղբայրս Յով-
հաննէսը, որնոր ան պարտիզին մէջ կըպտըտի կոր :
Լսէ՞⁴ թող ասոնք աս պաղ բաները⁵ ու գանք անոր,

որնոր աւելի հարկաւոր է ⁶ : Լ՛ս երեկվանին հակա-
ռակն է :

¹ Vigna, ի. ² non val nulla, ³ non gode la miglior fama, ⁴ Orsù, Բ. ⁵ freddúra, ի. ⁶ importare, չ
50. (ԳԼԻՆ 237, 87. ԺԱՆ. Բ.)

Լ՛ս տարվան հունձքը ¹ պիտոր չըլլայ այնպէս ա-
ռատ ² անցեալ տարվան պէս : Վ՛րու տունդ մեծ է
իմ եղբորս (ԳԽԻ) պէս : Ես ինքս կուզեմ ընել աս բանը :
ՂԻուն ինքդ յանցանք ունիս ³ ատ բանին մէջ : Ինքը
պատճառ տուաւ աս բանին : Լ՛ս բանը բուն իրմէ՞, չէնէ
եղբորմէն լսեցիր : Լ՛մմէն մարդ կըհոգայ ⁴ իրեն համար :
Լ՛հաւասիկ երկու կտոր ⁵ չուխայ նոյն գործարանէն ⁶
նոյն լայնութեամբ ⁷ և նոյն գունով ⁸ :

¹ Raccólta, ի. ² abbondante, ա. ³ aver colpa. ⁴ aver cura (ԵԽԻ. ԽԻԳԷ), ⁵ pezza, ի. ⁶ fabbrica, ի.
⁷ larghiézza ի. (ԵԽԻ.), ⁸ colóre, աբ. (ԵԽԻ.)

(Ե)րաբէրական դէրանուան վրայ :

51. (ԳԼԻՆ 244.)

Խնչպէս կրկոչվի ան զօրագլուխը ¹ որնոր ձեր քո-
վը կերակուր կերաւ ² : Լ՛ւասիկ ան գիրքը, որնոր դուք
կրփնտուէիք : Որո՞նք են ան տէրերը, որոնք կրքնակին
առաջին դասիկոնը ³ : Ս՛ենք կըսիրենք միշտ զանոնք,
որոնք զմեզ կըսիրեն : Լ՛ւասիկ ստակը որնոր քու տե-
րութեանդ պարտական եմ (ԳԽԻԼԻ) :

¹ Capitáno, աբ. ² pranzáre, ա. ³ piano, աբ.

52. (ԳԼԻՆ 246, 247.)

Խաղը՝ որուն համար այնչափ անձինք կրկործա-
նին ¹ շատ վտանգաւոր զուարճութիւն մը է : Լ՛նիկայ
չիճանչնար վտանգը, որուն մէջ գտնուկեցաւ : ՂԻուն
խօսեցար գործքի մը վրայ, որմէն ես բան մը չիմա-
ցայ ² : Որնոր ³ ուրիշներուն գաղտնիքը ⁴ կըյայտնէ ⁵,
կըվշտացուցանէ ոչ միայն զանոնք, որոնք որ անոր ըսած
են ⁶, այլ և զանոնք, որոնց որ զանոնք (ԳԽԻԽԻԼԻ) ըսած
է : ՂԻտցիր, որ ես աղէկ եմ անոր հետ (ԵԽԻԽԻ) կը-
խոնարհի ⁷, ու թշնամի ⁸ անոր, որնոր ինձի դէմ կը-

կենայ ⁹ : Որնոր չի սերմանեց, իրաւունք չունի հուն-
ձի սպասելու :

¹ Rovinäre, ն. ² comprendere, ն. ³ chi, ⁴ secré-
to, աբ. ⁵ sveläre, ն. ⁶ confidäre, չ. ⁷ céde-
re, չ. ⁸ implacábile, ⁹ contrastäre, չ.

53. (աէ՝ 248.)

Ըս խաթունը նոյն է, որուն հետ իմ քոյրս
Հռովմ ճամբորդութիւն ըրաւ : Ըս բանիս վրայ եղ-
բօրս հետ խօսեցէք, առանց անոր չեմ կրնար խոս-
տանալ ձեզի բան մը : Ըհաւաստիկ նամակը, որուն վրայ
աս առտու ձեզի հետ խօսեցայ : Ըհաւաստիկ զմեկինը ¹,
որնոր կուզէիր ինձմէ գրիչդ կտրելու ² համար :

¹ Temperino, աբ. ² temperäre, ն.

54. (աէ՝ 247, 88.)

Որնոր կուտայ, կըշատցընէ ¹ ամմէն բաները, որ-
նոր կընդունի, զասոնք կըքիչցընէ ² : Լըրիզ Բրուտոսն
ալ զոհեցին հասարակապետութեան ³, մէկը իր տղան,
միւսը իր հայրը : Լւրաքանչիւր օր կըբերէ իրեն հետ
նոր բան մը ⁴ : Ըվ է ան յանդուգը ⁵, որ կըհամար-
ձակի ⁶ գէշ խօսիլ ⁷ մեր վրայ :

¹ Aggrandíre, ն. ² diminuíre, ն. ³ repúbblica, ի.
⁴ qualche cosa di nuovo, ⁵ temerário, ⁶ osá-
re, չ. ⁷ parlar male.

55. (աէ՝ 88, 90.)

Բաղդը իր ուզածը ընող է ¹ : ասիկայ կուտայ ²
իր բարիքը ³ (անոր) որուն որ կըհաճի : Պէտք չէ հաւա-
տալ ⁴ շատ անոր խօսքին ⁵, որնոր ուրիշին ծախուքը ⁶
առատաձեռն ⁷ է : Ընչ բանի կըծառայեն ագահին գան-
ձերը, թէ որասոնք չիգործածեր նէ ⁸ : Ըեր ժամացոյցնե-
րուն մէկը գէշ կերթայ կոր, որը. աւաստիկ ասի :

¹ Capriccioso, ա. ² accordäre, ն. ³ favóre, աբ.
⁴ fidärsi, ի. չ. ⁵ proméssa, ի. ⁶ a spésa d' al-
trui, ⁷ liberäle, generóso, ⁸ far uso.

Պատմութեան :

56.

Փիլիսոփային մէկը լսելով տղայ մը, որնոր խօսելու

ատենը մասնաւորապէս¹ անսովոր² բառեր ու իմաստներ³ կը գործածէր⁴, որ մարդ մը չէր կրնար հասկընալ, անոր ըսաւ, ով խենթ⁵ պէտք է լռես⁶ որ ան ատենը աւելի քիչ⁷ կը հասկընանք :

¹ A bella posta, ² inusitado, ³ espressione, ⁴ servirsi, ⁵ oh, ⁶ pazzo che siéte ⁷ non avéte che a tacére, ⁷ ancor meno.

Բայէրան խնդրատալէանը վրայ :

57. (ԳԼԽ 255.)

Միկայ գոհ է իր վիճակին վրայ : Դուք խոհեմ էք, ինչու որ ծեր էք : Միկայ չէր ըլլար սյսպէս տըկար¹, թէ որ վէրէ՛² չէր ըլլար նէ : Որնոր պղտիկութեան ատենը անհոգ³ կը ըլլայ, ծերութեան ատենը ցաւալի⁴ կեանք մը կ'ունենայ : Հայրը կուգէ որ իր որդին բժիշկ ըլլայ :

¹ Magro, ² ético, ³ negligénte, ⁴ penóso, ⁵

58. (ԳԼԽ 257. ԺԱՆ. Խ. 223.)

Չիկայ անկէ աւելի ապերջանիկ մարդ մը, որնոր երբեք հակառակութիւն¹ չէ քաշած² : Կան աշկերտներ որ աղէկ գրքեր ունին, բայց կարդալու բաղձանք չունին, կան ալ որ գրքեր չունին ու բաղձանք ունին : Չիկայ աւելի գովելի բան մը կըսէ Կուինտիլիանոս, բայց եթէ սորվեցընել ուրիշներուն, ինչ որ մէկը գիտէ³ :

¹ Avversità, ² prováre, ³ ciò che si sa.

59.

Կան ոմանք, որ հաստատել¹ կուզեն թէ գարեջուրին գործածութիւնը առողջութեան շատ օգտակար² է, բայց կան ալ, որ բոլորովին հակառակը կը հաստատեն : Սարսիլիայէն³ հինգ մղոն հեռու կան շատ բարձր լեռեր, որոնք ըստ մեծի մասին ձիւնով պատած են⁴ : Ի հոգունային⁵ օդը շատ աղէկ չէ, ճախին⁶ տեղ ըլլալուն համար⁷ որմէ ան կողմերը⁸ շատ կայ :

¹ Affermáre, sostenére, ² prosperévole, ³ Marsiglia, ⁴ coprírsi, ⁵ Livorno, ⁶ palúde, ⁷ a motivo, per causa, ⁸ contórno, ⁹

60. (ԳԼԽ 259.)

Եւ ըսեցի շատ հաճութեամբ իրեն երջանիկ դարձը: Ինչ ըրին Հռովմայեցիք երբոր Լենիբաղ ¹ կըսպառնար առնուլ ² զՀռովմ: Ներակոյտը ³ խաւրեց զՍկիպիոն դէպ ի Կարթագինէ հրամանաւ առնելու զանի: Կոռիոլանոս ⁴ պաշարեց ⁵ զՀռովմ ուստի ինքը վնասոված էր ⁶: Հռովմայեցիք սովորութիւն ունէին պահելու սափորներու ⁷ մէջ իրենց նախահարցը ⁸ մոխիրները ու ոսկրները:

¹ Annibale, ² conquistáre, Ն. ³ senáto, ՄԲ. ⁴ Corioláno, ⁵ assediáre, Ն. ⁶ scacciáre, Ն. ⁷ urna, Ի. ⁸ progenitóre.

Համասօր պատմութիւնս հետցելու խոնհոսց լըայ:

61.

Շատ հարուստ ¹ (մարդ) մը, բայց անխելք, քարի ² վրայ պատկերը քաշել տալով ³, ցրցուց աս պատկերը ⁴ բարեկամին մէկուն, ու անոր հարցուց, որ փորողը ⁵ աղէկ իրեն նմանութիւնը առած է մի ⁶: Որուն պատասխան տուաւ բարեկամը, ստոյգ կատարելապէս. ինչու որ ձեզի կընմանի հոգւովը ու մարմնովը:

¹ Riccone, ՄԲ. ² marmo, ՄԲ. ³ esséndosi fatto effigiár, ⁴ figúra, Ի. ⁵ scultóre, ՄԲ. ⁶ incontráre, Ն. Նէրգ.

62.

Լիփոնսոս Սպանիոյ թագաւորը, (անոր) որ խորհուրդ կուտար կոր պատերազմի նեղութեան ¹ մէջ նոր հարկեր դնելու ², ըսաւ, ինձի աւելի վախ կուտան ³ իմ ժողովրդեանս արցունքը, քան թէ թշնամեաց բռնութիւնը:

¹ Angustia, Ի. ² impórre, Ն. ³ far paura.

63.

Կատոմբ իր պզտիկութեան ատենը շատ ¹ լռակաց ² էր, ու չէր ուզէր խօսիլ մէկու մը առջև: Ետը համար երբոր յանդիմանվեցաւ ³, պատասխան տուաւ, թող

անարգրվի ⁴ իմ լուռութիւնս, միայն թէ գովելի ըլլայ ⁵ իմ կենաց ընթացքս ⁶ : (Ան ապէնք) կըխօսիմ, երբոր գիտեմ խօսիլ այնպիսի բաներ (որոնք) լսելու արժանի են :

¹ Estremamente, ² taciturno, ³ rimproverare, ⁴ biasimare, ⁵ approvare, ⁶ condotta, է.

64.

Հարուստ մարդ մը, բայց շատ անխելք ¹ աղվոր գրքատուն ² մը ունէի, որուն վրայ իմաստուն ³ մարդ մը խօսելով, ըսաւ : Ասիկայ կընմանի սապատողի ⁴ մը (Գամպուրս), որնոր կըտանի իր սապատը ⁵ կռնակը ⁶ ու անոր երեք չինայիր :

¹ Ignorante, ² biblioteca, է. ³ dotto, ⁴ gobbo, ⁵ gobba, է. ⁶ dietro alle spalle.

65.

Անխելք մարդ մը կանարգէր ¹ մէկխելացի մարդը ² ականջներուն մեծութեանը համար : Եւս պէտք է որ խոստովանիմ, ըսաւ ասի, ասոնց մարդու մը համար շատ մեծ ըլլալը, բայց դուն ալ պէտք է որ նմանապէս ինձի հաւտաս ³ ասոնց իշու մը համար շատ պրզտիկ ըլլալը :

¹ Schernire, ² un uomo di spirito, ³ accordare, ⁴ un.

66.

Մէկը ¹ տեսնելով իր բժշկին անցնելը, մէկալ դին դարձաւ ² : Պատճառը հարցընողներուն ³ ըսաւ, այնչափ ժամանակ է որ չի հիւանդացայ, մինչև կամենամ կոր առջևը երևնալու :

¹ Un certo tale, ² voltarsi dall' altra parte, ³ chiestagli la ragione.

67.

Մեծ մարդ մը ¹ շատ երկար ատեն իր թագաւորէն ² պատվովելէն ² ետև, ու չըլլալով ալ այնչափ համարման ⁴ մէջ, գտաւ աստիճաններուն վրայ, երբոր թագաւորէն կըդառնար, նոր իրեն տեղ մտնելու բաղձացողը ⁵, որնոր հոն կերթար կօր, ու հարցուց ա-

սոր որ Թագաւորին քով նոր բան մը կայ մի ⁶. բան մը չիկայ ըսաւ ասի, բայց եթէ ⁷ ես կիջնամ կոր ու դուն կեղեւս կոր:

¹ Un gran Signóre, ² Sovráno, ար. ³ essere favorito, ⁴ credito, ար. ⁵ competitóre, ար. ⁶ se da Sua Maestà vi fosse qualche cosa di nuovo, ⁷ senonche.

68.

Սարդ մը, որնոր հեռու կրգտնըվէր քարոզէն, պնպէս ¹ որ չէր կրնար լսել անի, ըսաւ, անիկայ ինձի հետ խօսեցաւ ձեռվըներովը, ես ալ զինքը մտիկ ըրի ² աչքըներովս:

¹ In modo, ² ascoltáre,

69.

Վաղքի մը պատգամաւորները ¹ հրաման ուղեցին յ] եսպասիանոս կայսերէն արձան ² մը կանգնել ³ իր պատուոյն համար ⁴, որուն ծախքը կըհասնէր ⁵ քսանը հինգ հազար դրամակչոյ ⁶: Անի որ բնութեամբ ազահ էր, անոնց ցըցընելու համար, որ աւելի ⁷ կըսիրէ բնական ⁸ ստակը, երկնցուց ⁹ ձեռվըները ըսելով, աւասիկ տեղի ¹⁰ ուր կրնաք դնել ձեր արձանը:

¹ Deputato, ար. ² statua, ի. ³ alzáre, ն. ⁴ in onor suo, ⁵ ascendére, ն. ⁶ dramma, ի. ⁷ meglio, ⁸ in natura, ⁹ sténdere, ն. ¹⁰ base, ի.

Համառօտ ընթանի նամակաց իր[և-լիւն:

70.

Սիրելի Անտոնի իմ: Աւասիկ քեզի Բարեկամ խնայ. ¹, որնոր ինձմէ խնդրեցիր քու վերջին (Լոլիէր) մէջ: Սրտանց կուրախանամ ² քեզի ծառայելու պոպէս առիթ մը ունենալու ատենըս: Այդ մնայ աս գիրքը քու քովդ ինչչափ որ կուզես, որնոր քու ձեռքդ, ստոյգ եմ որ ազեկ պահված կըմնայ: Այս ուրիշ բան մը չեմ բաղձար, բայց եթէ ասոր ընթերցման ³ մէջ կարենաս գտնել այնչափ հաճութիւն, որչափ որ ես գտայ: Ստոյգ կեցիր ⁴, որ միշտ ինձի ուրախութիւն մը է ⁵

կրնալս, ինչպէս ասոր մէջ, նոյնպէս ամէն ուրիշ առիթներուն մէջ ծառայելս⁶ :

¹ Amíco dei fanciúlli, ² godére, 4. ³ lettúra, ի.
⁴ vivi certo, ⁵ sarà sempre di soddisfazione
per me, ⁶ prestar servigio.

71.

Ախրեղի բարեկամ իմ : Լսեցի Տէր Ատեփաննոսէն, որ քու ծնողքդ միտք ունին ծախելու հին չալելու նոսագարանդ¹, ինչու որ քեզի նոր մը գնեցին Տէր Կրիստոֆէն : Թէ որ ատ բանը ստոյգ է նէ², քեզի կաղաչէի, որ ըսէիր ինձի ինչ է գինը, օրովհետեւ իմ Տէր Զօրեղայրս միտք ունի գնելու ասի³ ինձի համար, ու կարգել⁴ վարպետ մը որ ինձի ներդաշնակութիւնը⁵ սորվեցընէ : Իսկ ուրեմն շուտով մը, ինչ կը պահանջեն քու ծնողքդ, ու երբ իմ Տէր Զօրեղայրս կրնայ ատ բանին վրայ իրենց հետ խօսիլ⁶ :

¹ Pianofórte, աբ. ² ove ciò fosse vero, ³ non sarebbe lontano da comprárllo, ⁴ assegnáre, ն.
⁵ música, ի. ⁶ abboccársi.

72.

Լսենայարգելի Տէր Զօրեղայր : Իմ ուրախութիւնս՝ լսելու ատենս որ երջանկապէս առողջացած էք շատ մեծ եղաւ, ինչպէս նաեւ շատ մեծ ցաւս եղաւ, որնոր ունեցայ ձեր հիւանդութեան ատենը : Չեմ դադրիր երբէք շնորհակալ ըլլալու¹ (Լսաւ-ձոյ) նախախնամութեանը², որնոր շնորհաց իմ բաղձանացս³ (այնպիսի) Զօրեղայր մը, որուն շատ պարտական եմ, ու շատ սրտանց կըսիրեմ զինքը : Ուրիշ բան մը չեմ խնդրեր ասորվան օրս, բայց եթէ ձեր հիմակվան վրայ գալը⁴ շուտով մը տեղի տայ նորոգ⁵ երկաթատե⁶ առողջութեան վիճակին : Իմ կողմէնէս ձեզ ապահով կրնեմ, որ ձեռքես եկածը կրնեմ⁷ ձեզի քաղցր ընելու համար ձեր կեանքը, որնոր ինձի շատ սիրելի է և կըմնամ մեծաւ յարգանք⁸ :

¹ Ringraziáre, ն. ² Provvidénza, ի. ³ voto, աբ. ⁴ convalescénza, ի. ⁵ flórido, ա. ⁶ durévole, ա.
⁷ fare di tutto, ⁸ Sono col massimo rispetto.

73.

Անրեւի բարեկամ իմ: Ըրդէն տասնըւորս օր է, որ բնութեամբ շատ վտանգաւոր հազ մը կարգելու զիս գալ դասատունը: Ուստի ասոր համար շատ ցաւալի վիճակի մէջն եմ¹, չիկրնալուս համար գտնըվիլ թուաբանութեան² քերականութեան, ու սուրբ գրոց մեկնութեան ատենը, որնոր պիտոր ընէ մեր սիրելի վարժապետը աս միջոցին մէջ³: Ուստի շատ հաճոյական բան մը կրնէիր ինձի թէ որ երբեմն գայիր տեսնելու⁴ զիս ու հաղորդէիր ինձի շատ հարկաւոր բաները⁵, որոնք իմ հեռաւորութեանս ատենը կրմեկնըվին դասատան մէջ: Ստոյգ եղիր որ, թէ որ երբէք գտնելու ըլլամ զքեզ (որնոր Եստուած չընէ) (առ) վիճակին մէջ, որուն մէջն եմ ես հիմա, կրտեսնէիր ինչչափ հաճութեամբ ու յօժարութեամբ կրնէք հատուցումը⁶ քու, Լայլն:

¹ Ecco mi quindi nella trista situazione, ² aritmética, ի. ³ in questo intervallo — tratto di tempo, ⁴ cercare, rivedere, հ. ⁵ importante, առ. ⁶ altrettanto, Կ.

74.

Երէկ իրիկուն ուշիկէ հասանք երջանկապէս Ս ենեւտիկ: Սեր ճամբան շատ զմեզ չաշխատոցուց: Ընցանք զուարճալի դաշտերէն, հեռուանց տեսանք աղվոր ու զարմանալի տեսնելու բաներ¹: Պանդոկներուն² մէջ ամմէն տեղ աղէկ նայեցան³ զմեզ ու միշտ գրեթէ քաղցր ու հաճոյական⁴ ընկերութիւններ գտանք: Ըսքաղքին դիրքը⁵ շատ աղէկ է, ու կը յուսամ մնալ հոստեղս շատ յօժարութեամբ: Ընմիջապէս կը գրեմ հրամանոցը աւելի մանրամասնաբար⁶ ուրիշ նամակաւ: Հաճելի ըլլայ⁷ հրամանոցը իմ խանդակաթ⁸ բարեկամութեանս հաստատութիւնը⁹ Լայլն:

¹ Prospettiva, ի. ² albergó, առ. ³ trattare, հ. ⁴ agradévole, առ. ⁵ situación, ի. ⁶ específicamente, Կ. ⁷ gradíre, չ. ⁸ afetuoso, առ. ⁹ assicurazione, ի.

75.

Արհրաւիրեմ զձեզ աս ¹ հինգշաբթի առաքմանց-
վան համար վայրենի պոծերուն ² որսոյն իմ գեղիս մէջ:
Ուր որ կըգտնուիլն ուրիշ շատ մեր բարեկամներն ալ:
Ստոյգ կըսեմ որ ինձի շատ հաճոյական բան մը կընէք,
թէ որ հոն գալու ըլլաք ³: (Լ՝նոյ) որնոր որսոյ սիրող
է, ինչպիսի էք դուք, լեռան դժուարութիւնը ⁴ անհա-
ճոյ չեբեար: Եւ կըյուսամ որ աս ուրախութիւնը կը-
շնորհէք ինձի, ու կըմնամ մեծաւ յարգանք, ևայլն:

¹ Próximo, ա. ² camózza, ի. ³ interveniré, չ.
⁴ incómodo.

76.

Լ՝մենասիրելի բարեկամ: Վուրք զիս արտմեցու-
ցիք ¹ յանգիմանութիւններով, որոնց կարծեմ թէ ար-
ժանի չէի ²: Լ՝դդէն երեք անգամ ³ (է ոյ) ձեզի իմ
առողջութեանս ու իմ բաներուս ծանօթութիւնը տու-
ած եմ: Լ՝ս չորրորդն է որ ձեզի կըգրեմ: Լ՝նչ յան-
ցանք ունիմ ես, երբոր նամակները իրենց սահմանեալ
տեղերը ⁴ չեն հասնիր նէ: Վրեթէ, գրեթէ ձեր վրայ
գէշ կըմտածէի կոր: Կըբաղձայի, որ սյնչափ վաղվաղ-
կոտ ⁵ չըլլայիք զիս գէշ դատելու մէջ և թէ համոզվէիք
միանգամ ընդ միշտ ⁶ որ ես եմ անկեղծ ձեր, ևայլն:

¹ Mortificaré. ա. ² meritáre, ա. չ. ³ per ben tre
volte, ⁴ destinazione, ի. ⁵ precipitoso, ա.
⁶ una volta per sempre.

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ Բ

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԻՏԵԼԱԿԸՆ

ՎԵՂԻՔԵՎԵՐԵԿԸՆ ԽՕՍԵԿՑՈՒ ԹԵԼՆՑ

1) Ողջունի:

Buon giorno. } Ben levato. }	Բարի լըյա .	Սաղաւելիւ խայր օլա .
Ha Ella dormi- to bene?	Հրամանքնիդ ա- ղէկ քնացա՞ք մի .	Ճէնաղիւնիւ էյն ոչոպոռնոյն :
Buona sera.	Բարի էրիկուն .	Եղշաւելիւ խայր օլա :
Buona notte.	Գիշեր բարի .	Կէճէնիւ խայր . օլա :
Bipósi bene. } Dorma bene. }	Վռանքնիդ ա- նուշ ըլլայ .	Ելլահ առհալըգ վերսին :
Le augúro un buon appetíto.	Բարի ախորժակ .	Իշպահ օլա :
Pariménte.	Վոյնպէս հրամա- նոցը .	Վիպալէ ճէնա- ղիւնիւ :
Buon pro Le fáccia.	Ենուշներ ըլլայ .	Եճէնիւն օլառն :
Buon viággio.	Երթա՞ք բարով .	Ելլահ «Ելա՞ն վերսին :
Le augúro un próspero suc- césso.	Եստուած բա- նքնիդ յաջողէ .	Ելլահ էլնիւն բարո վերսին :
Servitór suo.	Չառայ եմ .	Իճէնիւն գո- լառամ :

Umilissimo ser- vo.	Ամենախոնարհ ծառայ.	Ի պիտո գոչու- նույն:
Ben venúta V.S.	Բարով եկաք.	Խօշ իկարկնիկ:
Come sta Ella di salute?	Խնչպէս էք, ա- ռողջ էք.	Երբեք իկարկնիկ, հօշ- տաւանույն:
Sto bene — ma- le.	Եղէկ եմ, գէշ եմ,	Երբեք իկ, փէնս ըմ:
Così, così.	Սանկ նանկ.	Եւոյն պէոյն:
Con sua licen- za.	Չեր հրամանաւր.	Իպնիկն եկ:
Con permésso.		
Addio Sig. a ri- vedérci.	Սնաք բարով Պարոն.	Եւսկա սըմարու- արք էփէնպի:

2. Հարցման.

È egli permésso di domándarle?	Կրնամ մի հարցը- նել հրամանոցը.	Ղեկարարիկն ու- րապէս լիքնիկն:
Cosa cománda?	Խնչ կը հրամայէք.	Սէ կիւ կարեւոր- նիկն:
Chi cerca? chi dimánda?	Օղով կը փնտռէք. զով կուզէք.	Քի՞տ պարարտիկն. քի՞տ խաբարիկն:
Che c'è? che co- sa è?	Խնչ է, ի՞նչ բան կայ.	Սէ պիւ. նէ լար:
Come si dice quésto in Ita- liáno?	Ես բանը Իտա- լերէն ի՞նչպէս կըսվի.	Պո- Տալէանճա- նաւոր պէնիկն:
Quánto costa quésta robà?	Ես բանս ի՞նչպի- կարժէ.	Սէ պէյիւ պո- շէյ:
Dove va Lei co- sì in frétta?	Ես յապէս արտո- րալով ուր կեր- թաք կոր.	Պէոյն աճէկն նէ- րէյն իկարեօրու- նույն:
Che giòrno è og- gi?	Ես օր ի՞նչ օր է.	Սէ իկն պիւ պո- նիկն:
C'è nissúno in casa?	Տունը մարդ կայ մի.	Եւլիւ չիսէ լար- իւ:

E venúto a ժամանակին եւ Սպիւրնաւ իւր
tempo? կաւ մի. Կի՛նի :
Quánto tempo Ի՞նչչափ ատեն է, ի՛նչ գոյաբ լա-
che è partíto? որ գնաց. Գաւ Կի՛նի իւր-
Quánti ne ab- Ի՞նչոյն քանին է. Ի՛նչ գոյաբ լա-
biámo del Եւ ինչ ատեն
mese? Եւ ինչ ատեն
Dove sta di casa Պարոն բժշկին Ուր Կի՛նի է ինչ
il Sig. médico? տունը ո՞ւր է. Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
Quì, al primo Հոս, առջի դատի- Պարոն, ինչ
piáno. կոնը. Գաւ Կի՛նի :
Ne la ringrazio. Եւ ինչ ատեն է. Եւ ինչ ատեն է :

3. Եւ ինչ ատեն :

Che c'è di nuo- Ի՞նչ բան կայ նոր. Ի՛նչ Կի՛նի Կի՛նի
vo? լաւ :
Non sa' Ella Հրամանքնիդ նոր Ուր Կի՛նի Կի՛նի
niénte di nuo- բան մը չէք գի- Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
vo? տեր. Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
Non ho inteso Ի՛նչ մը չիմացայ. Պի՛նի Կի՛նի Կի՛նի
nulla. Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
Che si raccón- Ի՛նչ կը պատմը- Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
di bello per la վի կոր. Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
città? Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
Ho inteso dire Ի՛նչ որ խաղա- Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
che avrémo ղու թիւն պիտոր Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
pace. Եւ ինչ ատեն :
Da chi l' ha in- Ուրմէն լսեցիք. Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
tésó Ella? Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
E la gazzétta Ի՛նչ գրէն. Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
che dice. Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
Ha Ella avúto Ի՛նչ որ խաղա- Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
nuove di suo մը առինք. Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :
fratello? Կի՛նի Կի՛նի Կի՛նի :

Mi scrísse l' al- tro giòrno. Միւս օր գրած էր ( ) պէր ինչ էազ-
Non mi scrísse mai dacchè è partíto. Բանի որ գացած է նէ ինչի բան մը չէ գրած. կիտէլիտէն պէրի պահա պէր շէյ էազմայնպէս :

4) Լալանայ :

Vorrébbe avér la bontà di dirmi. Սաղաչեմ, շը- Ռեճա ետերի՛մ հե-
Mi dica di grázia. նորհր ըրէք բէմ ետիպ տէյն-
Si compiacía; favorisca di dirmi. ըսէք ինչի. նիւ պահա :

Avré a pregár-la d' un favóre — piacére. Շնորհքի մը հա- Պէր հերէմիչէն էա-
La scongiúro a non rifiutár-mi quésto favóre. մար պիտոր աղա- լարածապէմ ճե-
չեմ հրամանոցը. նապիկիւն :
կաղաչեմ որ չէ Լալանայիմի հե-
ըսէք. տէմիկիւն :

5) Հաւանութեան :

Ci acconsénto — ben volentiéri. Շատ աղէկ. Փէր էյն, ժէր ին-
Come Le piáce. Ինչպէս որ հրա- Ղէնապիկիւն իս-
Come vuóle. մանքնիդ կու- պէրիյն ինոյն օւ-
A piaciménto. զէք. սան :

Per me è lo stésso. Ըստ իս նոյն բան է. Պահա ինօրէ հալա-
Ho piacére di potér ésser Le útilé in qual- Շատ կըբաղձամ Զօգ արդ ետերի՛մ
che cosa. հրամանոցը բա- ճէնապիկիւն պէր
նի մը մէջ ծա- հրգէլիկիւն պա-
նայել. լանայոյն :

Stia sicúro, che non me ne scorderò. *Այահով կեցէք որ չեմ մոռնար:* *Եւ իհիկ ելեմյն ինչ, առնուիմ:*

Mi dispiáce, che ciò non sia in mio potére, ebbéne farò il mio possibile, vedrò. *Կրցաւիմ որ ատ բանը իմ ձեռքս չէ, բայց ինչ որ կրնամ ընել նէ կրնեմ, տեսնեմ:* *Աճըրմ ի պո- շէյ ելեմյն ինչ. պո- ծի-մէ ելեմյն ինչ. գո-տար ելեմյն, պագայըմ:*

6. Հորհախալութեան:

Grazia — mille grazie. *Հորհակալ եմ. Այս առաջ օր առն:*

Gliene rendo infinite grazie. *Հրամանոցը շատ շնորհակալ եմ. Չօգ մեհոռն էմ. խահամեր օրու-նու:*

Quánto Le sono mai obbligáto! *Ինչչափ հրաման-նոցը շնորհակալ ըլլալու եմ. Սէ գադար ծէնու-պինիլէ մեհոռն օրուայըմ:*

Sono molto sensíbile alla sua bontà. *Եւ շատ շնորհակալ եմ հրամանոցը բարութեանը. Ո՞րեւորեւիցէ ինչ-րէմնէ չօգ լի-շէսի-ր առնարըմ:*

Come Le contracambierò io sì gran favóre! *Ինչչափ հրաման-նոցը պայպիսի մեծ բարեաց փոխարէ-նը պիտոր ընեմ. Սաւը պո- էյնիլէ պեպեւիլէ կո-պեւիլէմ:*

Mi porga Ella pure occasiòni di servírla. *Հրամանքնիդ ալ զիս ձեր ծառայու-թենէն չի մոռնար. Ո՞րեւորեւիցէ պե-պինիլէ ինչ-մի-նիլէ պինիլէմ:*

7. Խորհրդալուրդութեան:

Che c'è da fare? *Ինչ ընելու է. Սէ ելեմիլ րիւր:*

Che cosa mi consiglia? *Ինչ խորհուրդ կուտար ինձի. Սէ լիմիլիլէմ լի-րիւրիլիլ պանն:*

In quánto a me io diréi — io per me diréi — saréi di parére.	Լս կըսէի որ .	Պէն գրէրէիս թ .
S' io fossi in suo luógo in sua vece.	Ինձի կերեայ որ .	Կանա Լեօրէնիւր ճի .
Ed Ella che ne dice? cheglie- ne pare?	Իմ կարծիքս .	Պէնիս Լեւոնիս .
Per mio avviso converrebbe far così.	Ի՞նչ որ ես հրա- մանոցը տեղը ըլլայի .	Լյէր պէն ճէնա- պիտիպէն Էրէն- դէ օղայարբ .
Lásci far a me.	Հրամանքնիդ Ի՞նչ կըսէք . Ի՞նչ պէս կերեայ հրա- մանոցը .	Ղէնապիտիւլ նէ դէրէնիւլ , նաւը Լեօրէնիւր ճի- նապիտիւլ .
Lo dico pel suo meglio.	Ինձի կերեայ որ այսպէս պէտք է ընել .	Պանա պէտք է Է- մէր ճէնապիտիւլ Էրէնիւր .
	Ինձի թող առէք .	Պանա հազարէ Է- րէնիւլ .
	Հրամանոցը բա- րւոյն համար կըսեմ .	Ղէնապիտիւլիւլ Է- լէնի Էլէն գրէիս :

8) Հրամայելայ :

Veníte un pò quì.	Վի՛չ մը հոս ե ,	Պիւր ալ պարտայա կուր :
Vedéte chi è — chi bussa.	Վայէ ո՛վ է . ո՛վ է դուռը զար- նոցը .	Պա՛գ թէ գրէ օ . թէ գրէ գաճոյո- ւալան :
È il Sig. ( ) che bramerébbe avér il piacer di reverirla.	(Լ . Լ .) Պարոնն է որ կըբազայ հրամանոցը հետ տեսնըվիլ .	(Վիլեանճա) Լ . լա- պրէ , թ ճէնա- պիտիւլ Էլ Լե- րէ-Ղէր Խարէր :
Ditegli che pás- si — che resti servíto.	Ըսէ որ ներս հրա- մայէ .	Սէտքէ թ Էլէրէ պարտայալան :
Andáte a com-	Պանա , Ինձի	Կիլ , թեպալար ,

- prármí carta, *Թուղթ, գրիչ ու գուլ՝ ձե Բերէս-*
 penne ed in- *Թանաք գրենէ. Տեղ ուլ պաննա:*
 chióstro.
- Portátemi un *Ինք ինձի կաղա-* Պէր Բիլլէ, պէր
 calamájo un *մոր մը, Թղթոյ* գաղաղը Տեղաղաթ
 fóglío di car- *Թերթ մը ու* ձե պէր գաղձ Բի-
 ta ed un tem- *զմեղին մը.* բաշը Բիլլէ պա-
 períno.
- Avrò anche bi- *Վշտաբք մ' ալ* Պէր Էմպա Էմպէ-
 sógno d' un' *հարկաւոր է.* զա Բրք:
- Non tardáte *Հատ մ' ուշանար* Չոգ Եղաննա, չա-
 molto a veníre- *շուտով եկուր,* Բո- Բէլ:
 Vengo súbito. *Հիմա կուգամ.* Բիլլէ. Հոգ-
 Գ. Լ. Կանալի Էլայ:
- Che tempo fa *(Պը Ինչպէս է* Պա Բիլլէ Հալա
 oggi? *սյսոր.* Զանալ Բրք:
- Fa bel tempo. — *(Պը աղէկ է,* Հալա չոգ Էյլ Բիլլէ,
 cattívo tempo. *գէշ է.* Ֆէնա Բրք:
- Oggi è una bella *Լ. Սոր Հատ աղէկ* Պա Բիլլէ Հալա
 giornáta. *որ մըն է.* չոգ Բիլլէ Բիլլէ:
 Il tempo è se- *(Պը յստակ է.* Հալա Էյլ Բիլլէ ա-
 réno. *Պը յստակ է.* չոգ Բրք:
- Fa caldo. *Տաք է.* Սըճագ Բրք:
- Fa un gran cal- *Հատ տաք է.* Չոգ սըճագ Բրք:
- do.
- Il tempo è can- *(Պը փոխվեցաւ.* Հալա Բիլլէ Բիլլէ:
 giáto.
- Si leva il ven- *Հով կելլէ կոր.* Բիլլէ Բիլլէ չոգ-
 to. *որ:*
- L' ária è riempi- *Լ. Բիլլէ Բիլլէ Բիլլէ* Հալա Բիլլէ Բիլլէ:
 ta di núvole. *Բով պատած է.* Բիլլէ:
- Pare che vóglia *Կերեայ որ անձրև* Կիլլէ Բիլլէ Բիլլէ:
 pióvere. *պիտոր գայ.* Էմպա Էմպէ:

Mi rincresco di
non aver pré-
so meco l'om-
brélla.

Կըցաւ իմ որ հետս
հովանոցս չեմ
առած .

Լապսէս չի ունեցած
շէնքէնի մը
մըլէս :

Oggi è una gior-
nata molto rí-
gida.

Ըյսօր սաստիկ
ցուրտ է .

Պէտք է չորս ու
սուր քամի :

Son tutto inti-
rizzáto dal fréd-
do.

Բոլորովին սա-
ռած եմ պա-
ղէն .

Պաշտան այսպա-
սով սուր քամի
քանդակում :

Accendéte un
pò il fuóco.

Քիչ մը կրակ վա-
ռեցէք .

Պէտք է քանի մը
եւրոպէս :

Riscaldáte bene
la stúfa.

Ու առարանը աղէկ
տաքցուցէք .

Այսպէս էլ չի գա-
լարում :

Pare che vóglia
nevicáre.

Կարծեմ որ ձիւն
պիտոր գայ .

Կէտէն էլ քանի
գար ետեւում :

La notte passáta
è cadúta tan-
ta neve che si
potrà andár
in islitta.

Լըրէկ գիշեր այն-
չափ ձիւն եկաւ
որ, մինչև բալ-
տըրով կրնայ
երթացվել .

Տիւն էլ չի օլ գա-
լարում քանի
գար քանի ետեւում
գալարում էլ է
դեպի լեռներ :

10) Ընկալնէն էլ էլա ու հագնելա լաւ :

Ehi, camerière!
chi è di là?

Իշտ, սենեկապետ,
հոն ուլ կայ :

Ի՞նչ, հասե՞ր, ծնո-
րի՞նք լաւ :

Illustríssimo —
Sig.

Հրամայեցէք .
Տէր իմ .

Ի՞նչ էլ էլ :

Bisognerà che
io mi levi —
vóglio alzármí.

Կուղեմ ելլել .

Վալցմագ ետեւում :

Recátemi una
camíscia netta.

Սաքուր շապիկ
մը բեր .

Պէտք է լեռն էլ
լեռնէր :

Dátemi da far
la barba.

Ըծելու հար-
կաւոր բաները
բեր .

Թէրաւ լաւ գալար
լեռնէր :

Metterà oggi il vestito nero? *Այսօր սեւ զգեստ- Պո՛ւ ի՞նչ «նյա՜հ նիգ կը հագնիր. բո՛ւ պահուցք ինչե՛ր- «նիել»:*

Nò, stamáne fa un pò frésco, uscirò in cap- pótto. *Չէ՛, առ առտու քիչ մը պազուկ ուր քարշառ սոռ- է, կրկնոցովս ճագ արբ քաթօ՛ն կուզեմ ել- ինք խորհրեմ չեգ- լել. ճագ:*

11. Բնականաբար զեպ:

Cominciò ad a- *Սկսաւ քունը Ույգոսոսն ինչ- վեր sonno. գալ. օր:*

Che ora fa al suo orologio? *Ժամը քանի՞ է. Սահալընը Գա՛ն արբ:*

Le úndici sono suonáte. *Տասնը մէկը զար- Օնուրեմ զարմա՛շ կած է. արբ:*

Già così tardi. *Ատենը անցած է. Սա՛գըն ինչի՛ն:*

Il mio orologio non va bene, avánza — ri- *Իմ ժամացոյցս Պէնիմ սահալըն ճիշդ չէր թար, եյն ինչի՛նյօր — օրացը կերթայ ինքն ինչի՛նյօր — — ետ կը մնայ. ինքն Գալացօր:*

E già tempo d' andársene a casa. *Տուն երթալու ինչ ինչի՛նյօր ժա- ստենը եկած Գըն ինչի՛նյօր րեբ:*

Andiamo a let- *Անկողին երթանք. Լալտալս ինչի՛նյօր:*

Non posso più *Աչմըներս ալ չեմ Պայրս ինչի՛նյօր ինչի՛նյօր տե՛ր պէ՛ր պահալ. ալամայօրում:*

Dátemi una can- *Շրթագ մը տուր Պիբ բլբ — իմ- դե՛լ. զէր պահալ:*

Dove è lo smoc- *Ուր է մոմի մկրա- Նիքեպե րեբ իմ- colatójó? ալ. ճագասր:*

Mettételo sul *Աշտանակին վրայ Ամստերն ինչ- candellière. գիր. րեբնի Գո՛:*

Dimáni mi sve- Վաղը ժամը հինգ- Լաւրեն սահաւել պէշ
glieréte alle cin- ու կէսին ար- պաշտոն-դ աս ույ-
que e mezzo. Թընցորդ զիս. անարբեր պէշի:
Ripósi bene. Վրուաներն իդ ա- Լաւա՛հ բահաւել լըգ-
նուշ ըլլայ. լիբոնիս:

12. Ուրիշն ու խելուն լըայ:

Mi dica, ma sen- Բակը ինձի, բայց Տեյի՜նիւ պանս,
za complimén- առանց քաշվե- Լեւելի՜քիւ, գահ-
ti ha fatto già լու նախաճաշիկ- լայլը ելիպի՜նիւ
colazione? ըրիք մի: Բի:

No davvéro, Ստուգիւ չէ. ինչու Լայր. արդո՛ւս
perchè per որ շիտակը հրա- ճիւղապի՜նիւ իլե
dirgliela, so- մանոցը հետ ը- պերապէր ելեմ
no venúto a նելու համար Բլե՛ն Բելե՛նիս:
farla da Lei. եկած եմ.

Brávo, senza ce- Լարիք առանց Լ.Ֆերի՛ս, նաւ ելե-
remónie, così քաշվելու, այս- մեայ, պէոյլե
mi piáce. պէս կըսիրեմ. հապ երբեքի՛ս.

Vuóle caffè o Խահվէ մի կուզէք, Վահվէ՛ Տիտարեայի-
cioccoláta? չէնէ չէքօլաթ. նիւ Էօգսա չե-
քօլաթիս:

Per me è tutto ինձի համար ամ- Պանս Բեօրե հեթո՛ի
uno. մէնը նոյն է. պիւր րիբ:

Dove pranza og- Ուր պիտոր ճաշէք Լոյլե՛ն Լաւանը
gi. այսօր: ներպի երբե՛ք ե-
րի՜նիւ պո- ինիս:

Vuol far peni- Կուզէք մի ինձի Լաւերթի՜նիւ պե-
ténza meco? հետ ճգնիլ: նի՛ս իլե օրու՛ճ
Լուլմադ:

Oggi sono im- Լ.յօր գործք ու Պո- ինի իլե՛ի լար,
pegnáto, ma նիմ, բայց ու- լային գայրը պե-
un'altra vol- ըիշ անգամ կը- Ֆա ճահպ երբե-
ta profitterò ջանամ որ հրա- ըի՛ս, Բի իրա՛մը-

delle sue grazie.

մանոցը աս շը-
նորհքը վայել-
լեմ:

նրգա նայլ օ-
լայլմ:

Apparecchiáte la távola.

Սեղանը պատրաս-
տեցէք.

Սո-ժրայը հազը-
լայլեալ:

Portáte quí la továgia, le salviette, le posáte e i ton-
di.

Ներէք սեղանի
փռոցը, անձե-
ռոցները, դրը-
գալ, դանակը
ու պնակները.

Կէլէրին սո-ժրա
դէպէնի փէշէլե-
լարը, լաւալ
դո-շաղջ փէ լե-
դագլարը:

Dite al Sig. che la minéstra è in távola.

Բէ՛ Պարոնին որ
ապուրը սեղա-
նի վրայ է.

Տէ՛ աղայա թէ չօր-
դա սո-ժրա լե-
դի-նդի դիւր:

Prégo d' accomodársi.

Հրամայեցէք,
նստեցէք.

Պա-յո-րո-նո-ւ-լ,
օլե-րո-նո-ւ-լ:

Oggi ho molto appetíto.

Եւսօր շատ ա-
խորժակ ունիմ.

Պա- իւն չօք եշ-
դա-հմ ջար:

Ho mangiato abbastánza — sono sazio.

Բաւական կերայ
— կշտացայ:

Եկէլէր եկդիւր —
դոյդոմ:

Ho sete, date-
mi da bere.

Նարաւ ունիմ,
ջուր տուր.

Սա-նո-ւ-լ, սո-
վեր:

Beva un bicchié-
re di vino.

Գաւաթ մը գինի
խմեցէք.

Պիւր գաղէկ շարապ
պա-յո-րո-նո-ւ-լ:

Alla sua salúte.

Եւողջութիւն:

Ելլիւնիւն.

Alla salúte di
tutta la com-
pagnía.

Եմէննուդ առող-
ջութիւն.

Տէ՛ ի օլլապալարն
էշգիւնի:

13. Գնելու ու ծախելու վրայ:

Quánto costa la
libbra di qué-
sto zúcchero?

Ենչ կարժէ աս
շաքարին լիպ-
րան.

Պա- շէրէրին լի-
պրէսի (օքաւալ)
նէ պէյեր:

A quánto rivié-
ne il centiná-
jo?

Կենդինարը քա-
նի՞ն կուգայ.

Գանձարը գոյա
կէլեր:

- Quésto è tróppo **Լսի շատ սուղ է.** Գուշո՞ւ պահուել
caro. Կարձակին համար **Դո՛ւք 12**
fioríni per il 12 **Ֆիորին վը-** 12 **Ֆիորին վը-**
cappello. **ճարեցի.** **Ֆիորին վը-**
Vorréi un bel **Լո՛ւր թխագոյն** Պէր ինչ-էլ գոյն-
panno oscúro. **չուխոյ մը կու-** բէնի չուհա ին-
զեմ. **Կերէի:**
Eccogliene uno **Լա՛սիկ մէկ հատ** Իշրէ ուր լաւի
che è eccelén- **մը որ շատ աղ-** թէ թէ՛ հաւ Կերէի:
te. **նիւ է.**
Quánto costa? **Ինչ կարժէ, կան-** Ե՛կ Կերէի, ար-
quánto dimán- **գունին ինչ** շնորհա նէ ին-
da il bráccio? **կուղէք.** **Կերէի:**
Diéci fioríni il **Տասը ֆիորին** Լըշննո՞ւ օն ֆի-
braccio. **կանգունին.** **բին:**

14. Էլ-անդէ ինչ լեայ:

- Mi sento poco **Քիչ մը անհան-** Պէր ալ հեյֆէ՛
bene. **գիստ եմ.** Եօգ:
Mi è venúto **Սրա՛ս հիւանդու-** Ինչ-էրէ՛ ուր
male. **թիւն մը եկաւ:** հեյֆոյէ՛ ինչ-
Andáte pel mé- **Գնա՛ւ բժշկին ու** Կի՛լ հե՛տէ, մէ
dico, dite che **ըսէ, որ շուտով** Կէ՛ ինչ-ա՞ն-
venga súbito. **մը գայ.** **իւնն:**
Eccolo che vié- **Լա՛սիկ կուգայ** Իշրէ ինչ-
ne. **կոր.** **Ինչ-էր:**
Sig. Dottóre, Le **Տէր բժիշկ՝ ծառայ** Ուսա՛ս հե՛տէ, գո-
sono schiávo. **եմ.** **չուհա-լուս:**
Mi prési la li- **Համարձակեցայ** Ուսա՛ս հե՛տէ ինչ-
bertà di farla **հրամանքնիդ** **ճիշտապէս ինչ-**
chiamáre, es- **կանչել տալու,** **պէր-մալ, Կեր-**
séndo già al- **ինչու որ քանի** **ուր գուշ ին-**
cúni giorni, **մը օր է որ շատ** **տէր թէ թէ՛ ֆի-**
che sto molto **գէշ եմ.** **նայի:**
male.

Che cosa si sente? **Ի՞նչ ունիք .**

Mi sento una sì gran deboléz-
za per tutto
il corpo, che
non posso rég-
ger in piédi.

La testa mi fa
molto male.

Non dormo la
notte, e non
posso man-
giar niente.

Mi lasci un pò
sentirle il
pólso.

Vediámo la sua
lingua.

Ella ha la feb-
bre.

Si sente voglia
di vomitáre?

Ha la bocca a-
mára, quan-
do sì svégliá?

Ha molta sete?

Qual è il suo or-
dinário modo
di vívere?

Ha avúto delle
altre malat-

՛նէնիւ լար :

Պիւլիւն զնո-
ւիտիւ եօլէ պիւ
շնորհիւլիւ պիւ
լէ լար ի, այ-
ագ իսարնորի
պոստայա լա-
գալիւլիւ :

Պաշտ լոգ աղբ-
յօր .

Կէճէ ոյոյոյոյոյ
զէ հիւ պիւ շն
էնիւլիւ :

Գոյ լէրիւ, պիւ
ալ նազիւլիւ
պագայիւ :

Տէլիւլիւ պագ-
լիւ :

Ղէնապիւլիւ հի-
ւարիւլիւ լար :

Իւրիւլիւ պո-
լիւլիւ :

Ոյոյոյոյոյ
լագլիւ աղբիւ
աճիւլիւ :

Չոգ առաջիւ
առաջիւ :

Սիւ նիւ լար
իօիւլիւ լիւլիւ
պիւլիւ :

Իօիւլիւլիւ հիւ
գայիւ հապո-
15 *

**tíe nella sua
vita.
Esólita di prén-
der medicí-
ne?**

Respíra con facilità?

**Le prescriverò
una medicina.
Eccole la ricetta.**

**Si tenga in letto
prenda la me-
dicina ogni
due ore, stia
di buon ani-
mo e domani
alla stessa ora
verrò a ritro-
varla.**

Լանդուլֆին
քաջամե էք .
Վեղ առած ու
նիք .

**ՂԿԼՐՈԼԹԵԱՄԲ
ՀՈՒՆԷ ԿԱՌՆՈՒՔ .**

**Հրամանոցը դեռ
մեր գրեմ :**

**Լ՝ապիկ ձեզնի դե-
ղի նուսխայ մը :**

Ինկոզիւնը մա-
ցէք, երկու ժա-
մը մէյ մը դեղը
առէք, ապա-
հով կեցէք և
վաղը աս ատե-
նը կուգամ հը-
րամանքնիդ
տեսնելու :

ጊዜ ረታዮችን፡
ጊዜ፡
ጊዜ ረታዮችን፡
ጊዜ፡

Գլխալուծի ինչ հե-
փեսա աղքատա-
հարկ:

**ՌԷԶԵՐՎԱՆԻԻՆԵՆ ԿԵՐ
ԻՆՏԵՐԵՍԵՆ:**

1.2ኛ ሐዘኑ ጥቂቱ
 ቡድኖቹ ለጥቂቱ ሐዘኑ፡

ገጠናው የሚገኝ ልማት
 ሕይወት፣ ኮንክሪት ልማት
 ልማት ስለሚገኝ ስለሚገኝ
 ስለሚገኝ ስለሚገኝ ስለሚገኝ
 ስለሚገኝ ስለሚገኝ ስለሚገኝ
 ስለሚገኝ ስለሚገኝ ስለሚገኝ
 ስለሚገኝ ስለሚገኝ ስለሚገኝ

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԳ

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԻՏԵԼԱԿԱՆ

ԸՆԹԵՐՅԱՆ ԱԻԹԵԼՆ

Mássime ¹Anéddoti ² e i Raccónti piacévoli.

1.

Passata la fatica è dolce il ripóso. La pratica val più della grammática. L' amicizia è la vita dell' ánima. Il sospétto è il veléno dell' amicizia. Ogni fatica mérita il suo prémio. L' oro govérna il mondo. Necessità non ha legge. Bandiéra véchia, onor di Capitáno. Présto e bene non si conviéne. Delíbera con lentézza, ed eseguísci con prontézza.

2.

Nè fiamma senza fumo, nè virtù senz' invídia. In casa de' poltróni ogni dì³ è festa. Chi ben comíncia ha la metà dell' ópera. Chi ha tempo, non aspétti tempo. Niun felice è amíco dell' infelíce. Non si ódono ⁴ le campáne picciole, quándo le grándi suonano. Aspettáre e non veníre stáre in letto e non dormíre, servíre e non gradíre ⁵, son tre cose da moríre. Il silénzio è la rispósta de' Savj. I saggi ⁶ hanno la bocca nel cuóre,

¹ Լուսած, ² պարսո-լեւան գաղտնի ու անձանիս պարագան, կամ պղտի պարսո-լեւան, ³ օր, ⁴ udíre, լսել, ⁵ հաճելի ըլլալ, ⁶ ինչպիսի:

ed i matti il cuore in bocca. Il bene non è conosciuto, se non è perduto.

3.

Non ha il pallio ¹, chi non corre. La pena è zoppa, ma pur ella arriva. Fuggi quel dolce che può farsi amaro. Non parlare senza essere interrogato ² e sarai più stimato. Chi molte cose incomincia, viene a capo ³ di poche. Non ha il dolce a caro, chi provato non ha l'amaro. Le buone parole ungono, e le cattive pungono. Chi non ha danari in borsa, abbia il miele in bocca. Chi cerca, trova. Chi paga debito, fa capitale ⁴.

4.

Il candore ⁵, la docilità ⁶, la semplicità sono le virtù dell' infanzia. ⁷ Amato non sarai, se a te solo penserai. Accostati ai buoni, e sarai uno di essi. A grassa cucina, povertà vicina. Il cavar sempre dal sacco, e non rimetterne mai, ne fa presto trovare il fondo. Sii pronto ad udire, e tardi a parlare. Non lodar il bel giorno, innanzi sera. Quanto meno l'uomo è veduto, tanto più è desiderato. Odi, vedi, e taci, se vuoi viver in pace. Chi non vede il fondo, non passi l'acqua.

5.

Un animo allegro non invidia un principe. Dio ti guardi da un ricco impoverito ⁸, e da un povero quand'è arricchito ⁹. Dopo il fatto ognuno è buon consigliere ¹⁰. Dove l'oro parla, ogni lingua tace. Parla poco e parla bene, se vuoi es-

---

¹ չալիւ-լիւան պաւլը, ² հարցնել, ³ ընդնել, ⁴ գլուխ դրանց, սէրմայէ, ⁵ աղիտան-լիւն, բայց հոս ձառաց անխոն-լիւնը իրարանէ, ⁶ հլա-լիւն, անասն-լիւն, ⁷ պոպ հասալը, ⁸ աղբարացած, ⁹ հարստացած, ¹⁰ խորհուրդ արձալ:

sere stimato un uómo di mérito ¹. Difénder la sua colpa, è un' altra colpa. Cattíve lingue tagliano più che spade. Chi perde la fede non ha più altro da pérdere.

6.

Pittaco venne domandato un gíorno: Qual era la cosa, che non si dovéva fare che al più tardi possibile? *Préndere* danari in préstito ² dall' amíco; rispos' egli.

Qual era la cosa che si dovéva far sempre? *Approfittare* ³ del bene e del male che ci accade.

Ciò che éravi di più spiacévole? Il tempo. Di più nascósto? L' avveníre. Di più fedéle? La terra. Di più infedéle? Il mare.

7.

Anacarsi disse: che la vite portava tre sorte d' úve: il piacére, l' ubbriacchézza ⁴ ed il pentiménto.

Un gíorno gli venne domandato ciò che bisognava fare per impedíre a qualchedúno di mai beber vino? Non havvi miglior mezzo ⁵, rispos' egli, che di méttergli dinanzi un uómo ubbriaco, affinché lo esamini esattaménte.

Un gíorno dopo avére considerata la grossézza ⁶ delle tavole di una nave: aime! esclamò egli, colóro che viaggiano sul mare non sono lontani dalla morte che di quattro dita ⁷.

Dicéva pure che i mercati ⁸ érano luóghi, che

---

¹ Uómo di mérito, գովելի և մեղադրելու մարդ, ² prén-
der in préstito, փոխ առնուլ, ³ օգուտ հանել,
⁴ գինիով լիւն, ⁵ Non havvi miglior mezzo,
լաւագոյն միջոց չիկայ, ⁶ խոշորութիւն, ⁷ չորս մարտ
չափ, ⁸ լաճառարանք, պաղար:

gli uómini avévano stabilíti per vicendevolménte ingannarsi.

8.

Aristótile dicéva a' suoi amíci ed a suoi discépoli, che la sciénza era riguárdo ¹ all' anima, ciò che la luce era riguardo agli occhj; e che se le radíci n' érano amare, dolciíssimi in ricompénsa n' érano i frútti.

Venéndogli richiésto qual era la cosa che più prèsto scancellavasi? Si è la riconoscénza rispos' egli. — Ciò che era la speranza? Si è, diss' egli, il sogno d' un uomo che veglia.

Domandato quale differénza éravi tra i sapién-
ti e gl' ignoránti? altrettanta rispos' egli, quanta ve
n' ha fra i vivi ed i morti. Qualchedúno gli doman-
dò un giòrno ciò che dovéano fare i suoi discépoli
per approfittár molto? Dévono sempre sforzársi ²
di raggiúgnere i più avanzáti, rispos' egli, e di
non aspettár colóro che véngono dopo essi.

9.

Carlo Magno sigilláva ³ i trattáti ⁴ col pomo ⁵
della sua spada; dove probabilménte vi era un
imprónto ⁶ *io li farò poi tenére*, dicéva egli, *col-
la spada*.

10.

Un provinciále vedéndo che un suo amíco si
dava del vanto ⁷ per ésser Parigíno, gli disse:
per quel che spetta a ciò, ⁸ *tu non hai nulla di*

---

¹ Riguardo al ánima, *հոգւոյն բաղդատարութեամբ*, ² ջա-
նալ, ³ նշխել, ⁴ պաշտ, *գաւլ*, շարժ, ⁵ պարու-
նել, ⁶ հոս' պոյ երանախալ, *գլխով գապղէսի*, ⁷ ին-
նի, ⁸ darsi del vanto, *պարծէնալ*, ⁸ per quel
che spetta a ciò, *այ իողանել*:

più di 'quello che hanno i topi ' e le mosche di Parigi.

11.

Dolabélla dicéva a Ciceróne: *voi lo sapéte pure non avér io che trent' anni: E non vuói tu che lo sáppia*, rispose Tullio, *se son già oltre diéci anni, che mel vai dicéndo.*

12.

Un cavallerizzo di non molta abilità ² dovén-
do montáre su d' un cavállo troppo alto, e temén-
do di non riuscírvi, ³ disse: *mio Dio ajutátemi.* Fece indi uno sfórzo sì grande, che cadde dall' altra parte. Rialzándosi con dolóre, *mio Dio*, esclamò, *voi mi avéte strajutáto (ajutáto anche troppo).*

13.

Un certo malfattóre ⁴ era stato condannáto alla morte, ma perchè avéva per lo passáto ⁵ servíto bene al suo Príncipe nelle guérre, gli fu detto dal giúdice, che in considerazióne ⁶ de' suoi buóni servígi, la giustízia gli era stata favorévole, e l' avéva condannáto a pérder solo la testa. Allóra disse il miseréllo: quando mi sarà leváta la testa, darò il restante per un quattríno.

14.

Il Re Alfónso avéva un buffón ⁷ alla Corte. Questi tenéva un libro in cui scrívéva le follíe ⁸, che si facévano dai cortigiáni coi loro nomi. Il Monárca ⁹ volle vedérlo per rídere, e vi trovò da capo il suo nome. *Come c' entro io? gli disse Alfónso. — Voi avéte dato diéci mila sciídi per com-*

---

¹ Խաչուր Բախ, ² անկիր, ³ յաջողել, ⁴ չարագործ Բարդուղիմեոս, ⁵ յառաջագոյն, ⁶ յիշելով, ⁷ ծաղրածու, ⁸ մեղքալիք, ⁹ Խեղդուհի:

pràrvi cavàlli in Barberia ad un Moro ¹ che non ha nè legge, nè fede. Egli ve li mangerà, e nol vedréte mai più, — E s' egli torna? — Allóra vi ci porrò tutti e due.

15.

Andò una volta il Gonélla, buffóne del Duca ² Borso di Este, al Duomo ³ di Ferrara alla messa, ed incontráti vicíno a quéllo tre ciéchi, che stávano accattando ⁴ l' uno apprésso l' altro molto strétti, e fermatosi disse loro: Togliéte questo testóne ⁵ o ciéchi! e spartítelo ⁶ tra voi tre, e pregate Dio per me; ma il testóne non lo consegnò ⁷ a nessúno. I ciéchi ringraziandolo concordeménte e dicéndo: Iddio vel mériti, o cosa símile, pensarono, che lo avésse già lasciato ad uno di loro. Quando venúta l' ora del mangiare, e voléndosene eglíno andare alle loro case, o sivvéro alla tavérna, ⁸ dísse l' uno agli altri: Dividiamo il testóne di quel benefattóre, e chi lo ha, lo scambi ⁹ in monéta minúta. Al che dicéndo ciascúno: io non l' ho, l' avrai ben tu; dalle contése ¹⁰ si venne alle mani ¹¹, e si diédero delle bastonate da ciéchi ¹².

16.

Certo filósofo leggéva una sera al chiarór di candéla un libro di fisionomía ¹³. Ad un certo passaggio ¹⁴, dove dicéva, che colui che ha il mento ¹⁵ assai largo dava indízio di pazzía, ei tosto

---

¹ Խառնիկ, արապ, ² դուքս, ³ խառնիկի մեջ գլխաւոր էինդէ-
ցին, ⁴ հարաւ, ⁵ սպիկ անունի մ' է, ⁶ բաժնել,
⁷ դառ, ⁸ պանդոկ, մէհանէ, ⁹ սրահը արել, ¹⁰ խո-
սով խել-, ¹¹ յետ-սով խել- բնել, ¹² խորթէն հէլը-
հէլոն ծեծ խաշել, ¹³ Երեւէն հարց մը ճանչնալու
գիտութեան, ¹⁴ անց, հոս՝ արեւ մը, ¹⁵ իգամ:

per certificarsi, s' egli ancóra avéva un simil mén-
to, prése la candéla, corse allo spécchio, e v'ide
in fatti ¹, ch' ei l' avéa assai largo, e mentre con
qualche rincresciménto ² andávalo riguardádo e
contempládo, accostò un pò troppo la candéla
alla barba, e inavvedutaménte ³ le diéde fuóco,
avéndo la disgrázia di abbruciársela più della
metà. Il filósofo tutto tranquillo sen ritórna al
suo libro prénde la penna, e scríve nel márgine ⁴ :
probatum est, ne fù fatta la próva.

17.

Si raccónta che a Nápoli i paggi ⁵ d' un Ba-
li ⁶ di Malta, uómo estremaménte aváro, avén-
dogli rappresentáto che non avévano più bianche-
ría ⁷ e che le loro últime camísce se ne andávano
a brani ⁸, fece chiamáre il suo maggiordómo ⁹, e in
loro presénza gli ordinò di scrívere alla sua Com-
ménda ¹⁰, che si dovésse seminár delle cánape ¹¹
per provvedér di bianchería que' Signoríni; su di
che i paggi méssisi a rídere; *i birbantélli*, ripi-
gliò il Balì, *gongólano di gioja* ¹² *or che hanno*
delle camísce.

18.

Andò un giòrno in Aténe alla commédia un
póvero vecchio di aspétto venerábile. Tutto il
teátro era già piéno, e questi in váno andáva da
un luogo all' altro cercádo un posto da sedérsi.
Niúno vi fù fra quella turba numerósa, che si fos-

¹ Սրտագին, ² արհածալիկան, ³ անզգուշալիկաբ, ⁴ գրող
լուսանցի, ⁵ Ռեմախի-ժայ աղնու-ապահի ծառան, ⁶ ու-
րիկան, զապիթ, ⁷ ճեմակիլիկան, ⁸ andar a brani,
բրակ բրակ բլակ, ⁹ հապաբապետ արան, էվ քեհհ-
եհաւր, ¹⁰ ծառանգած էրկերը, ¹¹ խանի, քենեվիլը,
¹² ուրախալիկան ցալիսալիլ :

se curáto di procuráre al vecchio un posto. Ma tosto ch' egli passò dinánzi ad alcúni Spartáni, che si trattenévano in Aténe in qualità ¹ d' Ambasciadóri tutti concordemente giusta il costúme della loro città, si levárono in piédi e col rispétto il più esempláre il pregárono d' accettár l' uno dei loro posti, il più cómodo ed il più eleváto. Osservò il pópolo un tal' atto, e ne dimostrò la sua approvazione con un battér di mano universále; il che diéde occasióne ad un d' essi di dire: gli Ateniési sanno, ma noi facciámo cos' è convenévole.

19.

Il Cardinále di R. passádo una volta incógnito per un villággio di Fráncia, osservò un' uómo d' incírca sessant' anni, che piangéva dirottamente innánzi alla sua porta. Il buon Porporáto ² sentì commóversi ³ a quella vista, e colla più soáve piacevolézza gli domandò, qual' era il mótivo delle sue lágrime; mio padre mi ha bastonáto, rispóse il vecchio con una voce interrótta da singhiózzi ⁴; e perchè vi ha bastonáto vostro padre? niénte per altro, che perchè passái dinánzi a mio nonno ⁵ senza salutárlo. Vostro nonno è egli là dentro? dimandò il Cardinále. Sì Signóre, e mio padre ancóra. Sua Eminénza ⁶ entrò, e vide assíso sovra d' uno scanno ⁷ un' uómo venerábile di novánt' anni, tenéndo in mano lo stroménto ⁸ con cui sapéva conserváre la subordina-

---

¹ Իբրեւ, պէս, ² ծիրանադէտայ, խորգիւար, ³ sentir commóversi, ⁴ Դէկէկանք, Էզբիւր էօքիւր աղլայըշ, ⁵ հաւ, տէտէ, ⁶ խորգիւարնիւրան պարտայ անունն է, ⁷ ալես, ⁸ Գործիք, հաս, Գաւառլան :

zione della famiglia. Accanto a lui si vedeva in un letto uno spéttro ¹ decrepito ², l'oggetto della comune venerazione; egli non aveva che un sóffio di vita e si disse al Cardinale, ch' era in età di cento e vent' anni.

20.

Il sofista ³ *convinto*. Il filósofo Diodóro pretendeva prováre al médico Erofílo, che non vi era moto, con questo argoménto ⁴ : *se alcun corpo si muove, o egli si muove nel luogo dov' è, o nel luogo ove non è. Non si muove dove è, perchè nel tempo che ivi è, ripósa; e ciò che ripósa non si muove: non si muove poi dove non è, perchè dove non esiste, non può esercitare nessun' azione: dunque niuna cosa è in moto.* Il nostro filósofo cadde di cavállo, e si slogò ⁵ un bráccio. Chiamò Erofílo perchè glielo rimettésse. *O il vostro osso, dissegli 'l médico allóra, si è mosso nel luogo dov' era, o nel luogo ove non era. Nel luogo dov' era, non poteva muóversi, perchè ivi era in ripóso; nel luogo ove non era, non poteva muóversi, com' è chiaro; dunque il vostro osso non si è mosso nè poco, nè punto; per conseguénza nè meno slogáto.* Diodóro allóra disse: *lasciamo i sofismi* ⁶, e togliétemi questo dolore.

21.

Il filósofo Biánte, costrétto a condannár a morte un malfattóre, versò delle lagrime sulla funésta sorte di questo sciaguráto. *Perchè piangete voi?* (gli disse qualchedúno). *Il condannár costui, o assólverlo, non dipénde dal vosro ar-*

¹ Հինգրս, հոս շինծուի պէս հարստ իւր, ² շատ ծերացած,
³ սոփա կամ խաբէբայ փիլիսոփայ, ⁴ յեռանարկութիւն,
⁵ պէսլին ելլել, ⁶ սոփա ու խաբէբայ յեռանարկութիւն:

bítrio? ¹ No, rispóse Biánte, *la giustizia e le leggi richiédono che io il condánni; ma la natúra altresì* ² *vuóle che io mi commóva nelle disgrázie della débole umanità.*

22.

Un fanciúllo non voléndo imparáre, mai non volle dire, A: gli disse il suo maéstro: E si gran cosa a díre, A? Poscia alcúni suoi uguáli dicévan: perchè non vuòi dire A, .ch' è così poca fáttica? Ed egli rispóse: Crédi tu che io non sáppia dire A? Ma come avrò detto A, fará bisógno dire B, C, D, e tutto l' Alfabetto, e così la cosa andrà a lungo.

23.

Un fanciullíno alleváto ³ nella póvera capán-na ⁴ d' un villággio, tornò alla ricca sua casa, e con meravíglia víde uno spécchio che riflettéva ⁵ la sua immáGINE.

Capriccióso ⁶, si mise ⁷ ad insultarlo, facén-do brútto viso, e lo spécchio gli restituì ⁸ l' in-súlto. Indispettíto ⁹ lo mináccia col pugno strét-to, e védesi ei pur minacciáto: lo batte, e próva acúto dolóre.

Furénte di cóllera ¹⁰, e disperáto di non poterla sfogáre ¹¹ contro quell' odiósa immáGINE, si dà ¹² a gridáre, a piángere, a percuóter lo spécchio.

La madre, all' udíre tanto rumóre, sopraggiúnge, lo sgrída ¹³, poscia il consóla, l' abbrac-

---

¹ Ամիս, ² հոյնակ, ³ անեալ, իրենալ, ⁴ խրճիկ, գոլի-
փա, ⁵ դիմացը պարհել, ցըրնել, ⁶ այլալաժ (տղան),
⁷ սխառ, ⁸ փոխարենը հարս-ցանել, ⁹ բարկացած
(տղան), ¹⁰ բարկութենէն հարսած, ¹¹ դուրս լա-
կել, ¹² իրախ ¹³ յանդիմանել:

cia, e tergéndone ¹ le lágrime, con dolciZZa così l' amomonísce:

Non fosti tu il prímo a far brútto viso a quel cattívo fanciúlllo, oggétto dell' ira tua? Or próvati a sorrídergli: anch' egli sorríde; sténdi ver ² esso le bráccia, egli t' imíta; e se cessata è la cól- lera in te, non ne rimáne in lui la più lieve trac- cia ³.

24.

Un certo barbiére, chiamáto Mastro Márcó, frequentáva ⁴ in casa di un signóre, il quále avé- va un pappagállo che avéva imparáto a pronun- ciáre con certa facilità »addio, Mastro Marco.« Ogni volta che il barbiére comparíva, si udívano replicáre ⁵ quelle paróle.

Un giòrno il gatto s' introdússe ⁶ nella stán- za del padróné, mentre non v' era alcúno ed im- possessátosi ⁷ del póvero pappagállo, se ne sta- va uscéndo quando il barbiére entráva. La póve- ra bestia riconóbbe il barbiére, e a tutta possa si diéde a gridáre »addio, Mastro Marco.« Qué- sti accórse con un bastóne; il gatto lasciò la pré- da, e l' uccéllo dovétte la vita alla sua loquéla ⁸.

25.

Il funámbolo ⁹. Un giòvane danzatóre di cor- da avéva acquistáta tanta abilità, che molti spet- tatóri ¹⁰ accorrévano ad ammirárllo.

Lo si vede avanzáre su la fune tesa col con- trappésó ¹¹ in mano a passo fráncó e leggiéro. Di-

¹ Սիրել, սրբել, ² դեպի, ³ հեղ, նշարան, ⁴ արդ-
յալ յաճախ երբեք, ⁵ իրեն, ⁶ մտնել, ⁷ բռ-
նել, ⁸ խօսողութիւն, ⁹ լարահարաց, ճամպազ,
¹⁰ Հանդիսական, սելիքի, ¹¹ հաստարալշարութեան
հախարը գործի:

ritto col corpo, ardito salta, si slancia ¹ nell' aére, e ricade sull' elástica ² fune; risale quindi a tempo marcato, e a somiglianza degli uccellétti, che svolazzando ³ rasente l' acque ne sfiorano ⁴ la superficie, il suo piede tocca la appena corda, che lo rimbálza ⁵ a nuovo volo.

Inorgoglito dai riscóssi ⁶ appláusi, il giovane funámbolo pensò un giòrno fra sè: »A che mi carico io di codésto contrappéso, che mi stánca e m' imbarázza? ⁷ Se danzássi senza una tale deformé pértica ⁸ fra le mani, io acquisteréi per certo forza, grazia e leggerézza.

Detto fatto ⁹. Il danzatóre compárve il dì seguén-te senza contrappéso, e otténne a ridóppio ¹⁰ le acclamazioni della moltitúdine. Sale ardito sulla corda, s' avánza, balla e salta, ma ohimè! mancagli ad un tratto ¹¹ l' equilíbro ¹²; ei cade stramazzone ¹³, e troppo tardo si pente d' áver avúto a disprégio ¹⁴ il contrappéso che formáva la sua sicurézza.

26.

Una donna sággia avéva dato in custódia ad un suo Maríto pazzo i polli ¹⁵; il Nibbio ¹⁶ gliene prése uno, la Moglie accórtasi, che mancáva, batte il maríto, e gli commise che in avveníre ne avésse maggiór cura. Egli dubitándo del Nibbio,

---

¹ խոյանալ, յարթալիլ, ² առայգական, ³ լուշաններուն
 լեւերը բանալով լուշիլ, ⁴ ծաղիլ լուփիլ, հոս՝
 խոտելով կամ դուշելով անցիլ, ⁵ լարէն զեր ցար-
 իլ, ⁶ riscuóttere, յետք բերել, արանալ, ⁷ շե-
 փիլել, ⁸ յոլ, սլորդ, ⁹ բաժը բոս, ¹⁰ կրկնա-
 պատիլ, ¹¹ հէլէն 'ի հէլ, ¹² հաւասարաշուշուլիւն,
¹³ գետիկը փռաւած, ¹⁴ avér a disprégio, արհա-
 մարհել, ¹⁵ հաւա յագ, փիլիճ, ¹⁶ արբոս, չարադ:

li legò tutti con uno spágo ¹, e venéndo il Nibbio portolli tutti insieme. Del che disperáto l' uómo volle ammazzársi per non ésser battúto dalla Moglie, e prése un vaso di confétti ², il quale gli avéva detto la Moglie ésser piéno di veléno acciocchè non se lo mangiasse, per avvelenársi, e lo mangiò tutto. Tornáta la Moglie, ed accórtasi del tutto, cominciò a bátterlo ed ingiuriárlo. Il maríto disse: Lásciamfi stáre che son vicíno alla morte che per supplício del mio delítto io ho mangiato tutto quel veléno, ch' era in quel vaso, che tu m' hai più volte vietáto, che io non toccássi. Del che allóra la Moglie non potè contenérsi ³ dal rídere.

27.

Il Padre riscattáto ⁴. In Algeri fúrono rícomperáti alcúni schiávi cristiáni, tra' quali era un giòvane Svedése che stándosi co' suoi compágni aspettándo l' ora di salpare ⁵, e mirándo entráre in pórtò una nave Svedése, predáta da' corsáli ⁶, corse a vedér-la da vicíno; e súbito gli venne agli occhi il próprio padre, il quale a vicénda nello stesso tempo lui riconóbbe. Amendúe, senza potére profferír paróla, gittáronsi le bráccia in collo, bagnándosi l' un l' altro il volto di lágrime. Il giòvane quindi présentasi a' padróni di quella préda. »Io non ho danári, loro dice, per pagár-»vi il riscátto di questo vecchio; ma se voléte la-»sciárlo andár líbero, io entrerò in suo luógo: »egli non podrébbe duráre le fátiche nè i tra-»vagli della schiavitù: io ne ho già fatto prova »e tuttavia son robústo e giòvane, come vedé-

¹ Լ. առաւան, սիճիմ, ² խոսքաւանի, շէքերէմէ, ուշէլ.

³ Երբ զնոր բռնէլ, ⁴ որով իրիւմ (գերի),

⁵ Երբ լէրցնէլ, ⁶ հէն, գուրսանտ :

»te: egli è mio padre. . . « Que' ladróni niénte si commóssero; acconsentírono bensì volentieri di fare un tal cambio; ma alcúni di colóro che eran presénti, non indugiárono ¹ un istánte a rénderne inteso il Dey, il quále tosto ordinò che gratuitaménte ² fosse restituíta la libertà a quel giovane, e che líbero pure si rimanésse il padre suo. Cotánto anche fra colóro che noi diciám bárbari, si onóra la pietà figliále.

28.

Un Giovanétto Ateniése frequentò lungo tempo la scuóla di Zenóne di Cittia, uno de' più célebri filósofi dell' antichità. Ritornáto finalménte a casa, il padre suo gli fece a prima giúnta questa dománda: »Dimmi in somma, e »che cosa hai tu imparáto da tanti tuoi studj? Vel mostrerò coi fatti« gli rispóse, e si tacque. Intendéva egli di significáre con sì breve detto che la filosofía da lui studiáta aveagli insegnáto a ben operáre, non a far pompa ³ di sapére. Ma il padre prendéndo per effétto d' ignoránza quella rispósta e quel súbito silénzio del fíglío: »Ah! sciauráto ⁴ disse dúnque consumásti il tuo »tempo? dunque fu vano tanto dispéndio ⁵ ch' io »feci per la tua educazióne?« E a questi pensieri sempre più accendendoglisi il fuóco in capo ⁶ e montándogli la bile ⁷, venne addósso al giovanétto e fieraménte il percutéva. Questi con fermáto volto ricevéva le battitúre, senza dare il mínimo segno nè di corrúccio ⁸, nè di affli-

---

¹ Ուշանալ, ² յիշ, պէտէհալա, ³ բան ծախել, թափրա
էթմէք, ⁴ լշուռաւան, ⁵ ծախք, ⁶ գլուխը պաշտալ,
⁷ բարկանալ, ⁸ բարկալիւն :

zione. Il padre attónito a tanta fermézza e sommessióne, s' avvede ¹ d' éssersi fuor del dovère lasciáto trasportár dalla cóllera. Il fíglío, che lui riconósce placáto, »Eccovi, padre mio, gli disse, quéllo che apprésí ², nella scuóla de Ze-
»nóne.«

29.

L' incéndio. Erasi una notte ad una casa di póveri abitánti apprésó violentíssimo fuóco. Da una stánza a pian ³ di terra, ov' era stato male spénto e mal ricopérto, cominciò quéstó ad appigliársi ad alcúne vicíne legna, quindi all' áride masserízie ⁴ ch' eran d' intórno, e giúnto all' uscio e abbruciátolo, si propagò ⁵ alla scala, ch' era di legno essa ancóra, e per questa saléndó portò la vampa ⁶ fino al tetto.

Gli abitatóri, ch' érano tutti nel prímo sonno, destáti dal fumo, e dal crépito delle fiamme córsero per salvársi alla scala, e trovándola incendiáta, incominciárono da ogni parte a mèttere altíssime strida. Atterríti i vicíni dallo schiamáz-zo si álzano, e accorréndo si véggono innánzi la scena più spaventévole che fosse mai: il pian terréno già tutto a fuóco, che comunicáto sì era alle contígue ⁷ stánze, e per le soffitte ⁸ già propagávasi a' piani superiori: il tetto sormontáto d' altíssima fiamma destáta dal fuóco, che ascéso éravi per la scala: e le finéstre tutte ripiéne di gente, che chiúsa tra due fuóchi, e príva dell' único scampo, che la scala avrébbe potuto somministráre, gridáva disperataménte, chiedéndo aiúto.

¹ Իմանալ, ² սորվել, ³ դասարան, ⁴ քարե քար, ⁵ տարածել, ⁶ բռն, ⁷ կից, ⁸ աստիճան, թափան.

Non fúron lenti a recáre subitaménte chi d' una, e chi d' altra parte più scale a mano, che applicáte alle finéstre diédéro campo a quegli infelíci d' uscirne e di salvársi. Alcúni de' più corraggiósi pur si calárono per le funi: que' che si trovaváno alle finéstre più basse, per esse d' un salto balzárono a terra: tutti in fine chi per un modo, e chi per un altro avventurataménte ¹ campárono.

Sol rimanévano due fanciúlli, che in una piccòla stánza trovávansi al più alto piano. Il loro padre, assénte ² allór col padróno a cui servíva, avéali per loro disayventúra lasciáti soli. Non poténdo essi per alcun modo aiutársi, col pianto e colle strída chiedévano l' altrui soccórso: ma benchè ognúno de' circostánti sentísse per compassióne strappársi il cuóre ³, niun sapéva come campárli. Altra uscita non avéva la cámara dov' essi érano, che sopra una loggia ⁴ di legno, che tutta già era preda del fuóco; nè alla cámara per altra via potéasi penetráre, se non entrándo per la finéstra di una stanza vicína, che ad essa comunicáva. Ma oltre che quéstá era altíssima, già le fiamme vi si érano introdótte, e manifésto sembráva il perícolo di pérder se stésso a chi avésse volúto per quéstá via cerçar la salvézza.

Sopravénne in quéstó punto Monsígnór d' Apochon, e al vedére in sì terríbile frangénte ⁵ i due míseri fanciullíni, sì sentì tutto commóvere l' ánimo di pietà insiéme e d' orróre. Non gli paréndo dall' altro canto sì evidénte il perícolo di chi affrettáto sì fosse a liberárli, incomin-

¹ Եւրոպայի լիւայի, ² հեռու, ³ սիրտը կտրուի կտրուի ընտել,
⁴ սիւնիկըն ջրայ հասարակած սրահ, ⁵ խեղճութեան
 զրանգաւոր զինակ:

ciò a propórre ad alta voce, per animáre qualcúno all' imprésa, il prémio di cento luigi ¹ d' oro. Non vedéndo niúno muóversi a tal proférta, dubitándo non si credésse proporzionáto al ríschio la ricompénsa, ne promíse tosto dugénto. Ma questo pure non valse, che troppo ognúno s' avéa cara la vita, nè a qualúnque costo sapéa indúrssi con tanto perícolo ad avventurárla ².

Scorgéndo inútile ogni proméssa, il piússimo e valorosíssimo Prelato ³: A Dio però non piaccia, esclamò, che noi abbiámo quí tutti sì neghittósi ⁴ a miráre quelle due víttime ⁵ sventurate perir colà tra le fiamme. Ciò che altri non osa, saprò osárlo io stéssso, e fatte présto con corde unir due scale, che una sola fin colà giúgnere non potéva, applicolle alla finéstra della stanza ch' era contígua, e su ascésovi animosaménte, per essa in mezzo alle fiamme sen corse al luógo dov' essi érano, e un di loro recándosi sulle spálle, e l' altro in bráccio, giù per la scala medésima, fra lo stupóre, e le acclamazioni del pópolo attónito e inteneríto, amendue portossegli a salvaménto.

30.

La védova ⁶ *ammaláta*. Dolce in ogni tempo è il beneficio; ma vie più dolce quand' è accompagnáto dalla sorprésa.

Mentre un altíssimo personággio passáva una mattína per tempo ⁷ incógnito e tutto solo per un sobbórgo ⁸ di Vienna, vide accostárseglí un giovinétto d' intorno a dódici anni, il quale con oc-

¹ Սրիկ անունն Տէ Է, ² իրանգի Տէլ յգէլ, ³ աստուծոյ, ⁴ անհոգ, ⁵ զուգ, ⁶ այլի ին, ⁷ խանութ.
⁸ արտաքին, Վարդ:

chi bassi e lagrimósi, e con voce tímida e smarrita ¹ si fece a domandargli qualche soccórsó. L'aria ² gentíle del giovinétto, il portaménto compósto, il rossóre che il volto gli coloriva, il pianto che avéa sul ciglio, la voce incérta, sospésa, interróttá fécer nell' ánimo di questo Signore una viva impressióne. Voi non avéte sembiánza, gli disse, di ésser nato per chiédere la limósina. Ch' è ciò ch' a quésto vi move? — Ah io non son nato certaménte, rispóse il giovinétto con un sospíro accompagnáto da lágrime, in cosí mísera condizióne! Le sventúre di mio padre, e lo stato infelíce, in cui si trova mia madre presenteménte, a ciò mi costringono. ... E chi è vostro padre? ... Egli era un negoziánte, che avéa acquistáto già qualche crédito ³, e incominciáva a formáre la sua fortúna. Il falliménto ⁴ d' un suo corrispondénte ⁵ lo ha rovináto interaménte ad un tratto. Per nostro male maggióre ei non potè sopravvívère ⁶ alla sua disgrázia, e dopo un mese n' è morto di crepacuóre ⁷. Mia madre, un fratéllo minóre, ed io siámo restáti nell' estréma miséria. Io ho trováto ricóvero ⁸ préssó un amíco di mio padre. Mia madre s' è adoperáta finóra co' suoi lavóri a sostenér se medésima ed il fratéllo minóre. Ma quésta notte ella è stata sorprésa da un male violénto ⁹, che mi fa temére della sua vita. Io sono privo di tutto, sprovvedúto ¹⁰ af-

---

¹ Գլխով, շփով, ² օդ, հոս՝ ինքնաբան, երեւ, ³ պարիւ, հա-
մարս, ⁴ անանկութիւն, միւհլիւզլիւք, ⁵ ժամառանկց,
օրթագ, ⁶ ինքանի հաւ, ⁷ սրտի հաշուի, երկրէք
էզինթիսի, ⁸ trovár ricóvero, ապաստանութեան
պէշ գործէլ, ⁹ ստորի ճիւղանդութեան իւ բանը-
ղէցաւ, ¹⁰ sprovvedúto di danáro, սրտի չանկեալ:

fátto di danáro, e non so come soccórerla. Non assuefátto a mendicáre, io non ho pur corággio di presentármí a chi mi può riconóscere. Voi, Signóre, mi sembráte straniéro, dinánzi a voi per la prima volta io mi sono fatt' ánimo ¹ a vñcere il rossóre che sento. Deh! abbiáte pietà dell' infelíce mia madre: fate ch' io avér pòssa modo di sollevárla.

Così dicéndo egli uscì in dirótto piánto, da cui l' incógno si sentì tutto commóso.... Sta assai lontáno di qui vostra madre?... Ella è al fine di questa contráda, nell' última casa a manca ², al terzo piáno.... È stato ancóra niún médico a visitárla?... Io andáva appúnto di lui cercándo; ma non so come ricompensárlò, e come provvedére ciò che per esso verrà ordináto. Lo sconosciúto Signóre trásse dalla borsa alcúni fioríni, e a lui porgéndoli, andáte súbito, disse, a procurárle alcún médico e a sovvenírla. Il giovínétto colle più sémplici, ma insiéme più enérgiche ³ espressioni d' un cuóre riconoscénte rendútegli le grazie più vive, partì di volo ⁴. L' incógno personaggio frattánto, allorchè quégli per altra parte si fu allontanáto, prése determinázioné d' andáre egli stésso a visitáre la védova infelíce. Salíte le scale, entrò in una píccola camerétta, ove altro non vide che poche scanne di paglia, pochi attrézzi ⁵ da cucína, un tavolino rozzo e mal comméso, un vecchio armádio ⁶, un letto, ove giacéva l' inférma, e un altro pícciolo letticiuólo accanto. Ella era nel più profóndo abbattiménto, e il pícciolo figlio appiè del letto struggévasi in pianto ⁷. Cercáva la Madre di con-

¹ Սիրտ առնալու, համարյալիլ, ² յան դիմ, ³ ասպար, ⁴ շուրջ
պահ ին, ⁵ խոհ, ⁶ պահարան, սոխապ, ⁷ ինքս լալ:

fortárló, ma troppo ella medésima di confórto avéa mestiéri. Il personággio s' accosta inteneríto, e fáttóle cuóre ¹ incomíncia qual médico sovra il suo male ad interrogárla. Essa n' espòne succintamente ² i síntomi ³; indi con un sospíro e piangéndo: ah, Signore da troppo alta cagione derivava ⁴ il mio male, e l' arte médica non v' ha rimédio. Io sono madre, e madre infelíce di troppo míseri figli. Le mie sciagúre e quelle de' figli miei hanno feríto già questo cuore troppo profondamente. La sola morte può metter fine a' miei mali; ma quéstastéssa mi fa tremáre per la desolazione ⁵, in cui i póveri miei figli si rimarránno. Quì crebbe il pianto: ella espòse le sue sventúre, che il supposto ⁶ médico dissimulò di sapére già altrónde, e che gli trássero nuove lágrime. Alla fine: or via, diss' egli, non disperáte ancóra. Il Ciélo ⁷ non vorrà porvi in dimenticánza. Compiángo le vostre calamità; ma il Ciélo é provvido; voi non saréte abandonáta. Pensáte intanto a conservare una vita, che troppo è preziosa pe' vostri figli. Avréste carta da scrívere? Essa ne staccò ⁸ un foglio da un librettíno, sopra del quale esercitávasi il bambolíno di circa a sette anni, ch' era appiè del letto. L' incógnito, dopo d' avére scritto: Quésto rimédio, disse, comincerà a confortarvi, ad altro migliore, ove bisogni, procederémo in appréso, e fra poco io spéro che voi saréte guaríta. Lasciò il vigliétto sul tavolíno, e partì.

Passáti pochi moménti, ritornò il figliuólo

---

¹ Սիրտ Կալ, ² Համառօտիւ, ³ Հիւանդոս-լէւան նշան, ⁴ յառաջ գալ, ⁵ սպաւիշլեռ-լէւան, ⁶ Էնլադրժած, խոր ծրժած, ⁷ Երկինք, հոս՝ Աստուած, ⁸ Գրչլիւլ:

maggiore. Cara madre, diss' egli, fatevi coraggio; il Cielo ha pietà di noi. Mirate il denaro, che un Signore mi ha dato generosamente ¹ questa mattina! esso ci basterà per più giorni. Son ito pel medico, e sarà quì a momenti. Chetate il vostro dolore, e consolatevi. Ah figlio, disse la madre; vieni ch' io t' abbracci: il Cielo assiste la tua innocenza, deh! possa egli proteggerla costantemente. Un medico, ch' io non conosco, è partito di quà pur ora; vedine la ricetta sul tavolino: va e recami ciò che prescrive.

Il figlio prende il biglietto, lo scorre, e fa un atto d' estremo stupire; il riguarda da capo, il rilegge, poi alza un grido: Ah madre! ch' è questo mai! La madre attonita e sospesa prende la carta, e la legge impaziente.... Oh cielo! L' Imperatore! ... In così dire le cade di mano il foglio, e riman senza voce e senza respiro. Il biglietto era un ordine ² dell' Augusto Giuseppe II. in cui le assegnava ³ del suo privato erario ⁴ un generoso sovvenimento. Il medico sopraggiunse opportuno per richiamare la madre dallo svenimento ⁵, in cui la sorpresa l' avea gettata. Gli apprestati rimedii presto pur la riebbero dalla malattia ⁶, che traeva dall' afflizione dell' animo la principale sorgente. Il generoso Monarca, ricolmo di lodi e di benedizioni, ebbe il piacere di renderle la sanità e la vita, e di formare la felicità di un' onesta famiglia dalla fortuna aspramente perseguitata.

---

¹ Լ'առաքանքէն առաքելութիւն, ² հրաման, ³ փողով (Լեւոն) Թալլըն էթմէք ⁴ privato erario, Լեւոնապրիւն առաքելութիւն գանձը, ⁵ richiamare dallo svenimento Դէլը փարելըն աղբնցիւն, ⁶ հիւանդութիւնէն առողջացիւն:

L' eccidio ¹ d' Ercolano e di Pompéja.

In sul principio adombróssi ² l' atmósfera ³, e oltremodo riuscì calda e soffocante, nel qual tempo si fé sentir all' improvviso uno spaventevole terremoto, e tutto quel tratto ⁴ di paese apparì in un momento coperto di fiamme, le quali uscivano a globi ⁵ dalla terra, che in cento luoghi s' apriva. Le più alte colline si védevan saltare siccome smosse da fondamenti. Dalle viscere ⁶ della terra usciva un rimbombo ⁷ come quello d' un rauco ⁸ tuono; e l' aria pareggiava co' sibili ⁹ l' ululár delle fiere. Il Cielo scoccava ¹⁰ saette, ed il mare muggia ¹¹ tempestoso. In séguito cominciò il Vesúvio a vomitar fuoco e pietre con vasto gorgo ¹², il denso fumo coprì tutt' in un tratto il firmamento, ed il giorno si convertì nella più cupa notte ¹³. Alcuni credettero allora, che i giganti ¹⁴ si avessero mossa battaglia, mentre fra l' orror di quelle ténebre, apparían lor dinanzi dell' ombre collossali ¹⁵, e credéan udire fra quel confuso rimbombo il suono delle lor trombe spaventose. Alcuni altri s' immaginavano, che il mondo era per dissolversi, e per ritornare nel primiero suo Caos. Presi da quest' idee, molti si mettevano in fuga, e molti altri correvano dalle strade nelle lor case, e di bel nuovo dalle case nelle strade, immaginandosi sempre, che il luogo in cui stavano, era il più pericoloso. Agli sbocchi del Vesú-

¹ Լիբրձանոս-ի. ² իջնեալ. ³ իջնալորդ, ⁴ իջնայ, ⁵ գոհեղ-
գոհեղ, ⁶ փորոտիք, հոս գեպնին պալլը, ⁷ բոսբեռն,
կիւմպ կիւմպ սէս չըգմագ, ⁸ իբրիւրեալ, պողուգ
սէս. ⁹ սաւրոհն, ըսլըգ, ¹⁰ աղեղ իսմ նէր յգել,
¹¹ խանչել, հոս ծովան յայն հանելը, կիւմպիւրլէմէք,
¹² vasto gorgo, բերանը շաք բացած: ¹³ խոր իսմ
սո-ն գելել, ¹⁴ հոյոյ, տիւլ, ¹⁵ սխայոյն:

vio si associò un' esplosione ¹ di lava ² sì copiosa, che l' aria si trovò piena per molte e molte miglia all' intorno. Tutto il paese, e gran tratto del mare fúron con essa coperti, ove cadéva devastava ³ ogni cosa, uccidéva le persone e gli animali, e copérse in fine due Città Ercolano e Pompeja, (*Plinio il giovine*).

Descrizione di un Giardino.

Avea Gioachino allato a casa un vago suo giardino, dove v' avea d' alberi ben mille maniere, ed ancor più, i quali, esséndo carichi di belle frutta, porgéano agli occhj de' riguardanti singolare diletto. Vi si vedéano lunghi viali ⁴, ed altri ameni ricinti, ⁵ che, per éssere da fronzute ⁶ e folte pérgole ⁷ coronati, per entro non vi potea punto il Sole. I fioriti pratelli poi, le risonanti acque, e i delicati bagni, a' quali era quivi acconcio ed opportuno luogo, invitavano a prendere quel piacere, che uom suole appetire negli estivi ⁸ calóri.

Il naufragio d' una nave.

In sul tramontar del sole il mare tutto divenuto bianco, cominciò a gonfiare, e con mille altri segni a minacciar di gran fortuna; onde il padrone della nave, di ciò subito accorgendosi, voléva dare ordine con gran prestezza di fare alcun riparo; ma la pioggia, e l' vento l' assaltarono in un tratto così rovinosamente, che non gli lasciavano far cosa, che si volésse: e in oltre l'aria era in un tratto divenuta sì buja ⁹ che non si

---

¹ Ղայկէան, ² հրաբուսիկն դուրս ելած նիւթ ³ խնդէլ, ապախանէլ, ⁴ երկու խոյր ծառերով զարդարած ճակէայ, ⁵ ծառերէն շինած խմբար, ⁶ պերհաւէց, ⁷ յողաբարջ, ամսալըզ, ⁸ ամառական, ⁹ մութ:

scorgéva cosa del mondo, se non che talór bale-
nándo apparíva un certo baglióre, ¹ che lascián-
dogli poi in un trátto in maggióre scurità, facéva
parér la cosa vieppiù orribile, e più spaventósa.
Che pietà era a vedére que' pòveri passaggiéri
per volére anch' eglino riparáre a' minácci del
Cielo, far bene spesso il contráριο di quéllo, che
bisognáva! E se il padróne dicéva lor nulla, egli
era sí gránde il romor dell' acqua, che piovéva,
e dell' onde, che cozzávano ² l' una nell' altra, e
cosí stridévan le funi, fischiávan le vele, e i tuo-
ni, e le saette facévano un fracásso sì grande, che
niùno intendéva cosa, che si dicésse, e quanto
più crescéva il bisógno, tanto più mancáva l'áni-
mo e il consíglío a ciascúno. Che cuor credéte voi
che fosse quel de' poverétti veggéndo la nave, che
or paréva se ne volésse andáre in Cielo, e poco
poi fendéndo il mare sene volésse scéndere nell'
inferno? Che rizzar di capegli ³ pensáte voi che
fosse, il parér che il Cielo tutto convérso in ac-
qua si volésse pióvere nel mare, e allóra il mare
gonfiádo volésse salír su nel Cielo? Che ánimo
vi stimáte voi che fosse il loro a vedére altri get-
táre in mare le robe sue più care: o egli stésso
gittarvele per manco male? La sbattúta nave la-
sciáta a discrezióne de' venti, e or da quei sospín-
ta, e or dall' onde percóssa, tutta piéna d' acqua
se n' andáva cercádo d' un scoglio, che desse
fine alle fatíche degli sfortunáti marinári, i quá-
li non sappéndo omai altro che farsi, abbrac-
ciándosi l' un l' altro, si dávano a piágnere, e

---

¹ ժայռի, ² եղևրանի և եղևրանից Գլխով ինչ ինչ
հրելը, հոս' ալեաց ինչևհին հեղ զարեւմելի, ³ խոլ-
րան Գլխով:

gridáre misericórdia, quanto loro uscíva dalla gola. O quánti volévan confortáre altrui, che avéan mestíer di confórto, e finívan le paróle o in sospíri, o in lágrime! O quánti, póco fa, si facévan beffe ¹ del Ciélo, che or parévano Monacélle ² in Orazione! Chi chiamáva la Vèrgine Maríá, chi S. Nicolò di Bari, chĩ gridáva S. Ermò; chi vuol ire al sepólcro, chi farsi Fráte per l' amor di Dio: Quel mercatánte vuol restituíre, quell' altro non vuol fare più l' usúra: chi chiama il padre, chi la madre, chi si ricórda degli amíci, chi dei figliuóli: e il veder la miséria l' un dell' altro, e l' avérsi compassióne l' un all' altro, e l' udír lamentár l' un l' altro, facéva cosí fatta calamità mille volte maggióre. Stándo gli sfortunáti adunque in cosí fatto períglio, l' álbero sopraggiúnto da una gran rovína di venti si spezzò, e la nave sdrúcita ³ in mille parti ne mandò maggiór número di loro nello spaventóso mare ad ésser pasto de' pesci, e dell' altre bestie maríne; gli altri forse più prátiche o in minor disgrázia della fortuna procacciárono il loro scampo chi in su quésta távola, e chi in su quell' altra.

---

¹ Նստալը ընկել, ² մարտիրոս, ³ ճեղքւիլով:

**ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Դ
ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԻՏԵԼԸ ԿԸՆ
ՆԸ ՍԸ ԿԸ Դ Ր ՈՒԹԵԸ**

Diverse specie di lettere.

1. Léttere di rispósta. Թուղթ պատասխանարան-լիւն.

Mio caro Féderigo!

Assai mi è caro l'invíto che mi fai a tenére fra noi cartéggio ¹ di lèttere, poichè ben vedo ésser quéstó l'único mezzo per cui mi sia possíbile il cosí teco favelláre, come se tu mi fossi presén- te. Anche il mio Signor Maéstro vede di buon occhio un cosí fatto esercízio, per lo che volentié- ri mi ha data permissióne ch' io teco per lèttere corrispónda. Ben temo io che a paragón delle tue, difettóse assai ed imperfétte saranno per riescírle le mie lèttere, che ben so ésser tu a quest' ora espérto ² in quéstá matéria, e capáce assai più che io non sia di esprímerti con esattézza e concisa- ménte ³. Pure io non mi vò pérder d' ánimo ⁴ pèr questo, ed anzi col sovén- te esercitármí spéro di potér- ti un giorno agguagliáre. D' una sola cosa io ti prégo, ed è che da princípio tu sii me- co indulgénté ⁵ per quegli erróri che commette-

---

¹ Թուղթ-պատասխանարան-լիւն, ² լարժ, ³ համառօտիւ ⁴ յուսահապիւն :
⁵ ներողութիւն :

rò, e spéro che andádo innanzi quéstó nostro cartéggio, gli erróri verránno senza dubbio minorádo.

Mantova, 13. Gennajo 1825.

Il tuo amico
Luigi.

Mio caro Carlo!

Avréi a quest' ora rispósto alla tua lèttera se non fossi stato maláto, e pressochè ¹ non dissi graveménte maláto. Il peggio sí è che io stéssó fui cagióne di tal malattía, perchè andáto a un banchétto ² fuor di casa mi venne comméssa certa intemperánza ³, che di lì a poco disestò ⁴ la mia salúte, e tacéndo io quéstó male per timor del médico e delle medicíne, fui causa che il male andásse tant' oltre da tenermi inchiodáto in letto per più giòrni tormentáto da acutíssimi dolóri. Io per vero dire pagai la pena ⁵ della mia intemperánza, ma quéllo che più mi dispiáce sí è d' avér cagionáto tanto dolóre a' miei cari genitóri, e cagionáto anche a te assai inquietúdi col mio silenzio. Per quéstá volta però io spéro che mi avrai per iscusáto, tanto più che ti prométto da amíco d' éssere per l' avveníre più diligénte nel rispóndere alle tue lèttere. Ama

Cassano 6. Marzo 1834.

Il tuo Amíco
Augusto.

¹ Գլխիկ, ² խոնարհ, գիտփել, ³ անթույնականություն, անխորհուրդություն, ⁴ եւ ինքու, դադրել, ⁵ պատժը ստել:

2. Léttere d' avviso— Եւստիքի ծանուցանի.

Stimatíssimo Signor Padre !

Jeri sera sono arriváto felicemente in Venézia, ed oggi è mia prima cura il darle di ciò notizia, perchè non ignóro ch' Ella sarà in pensiero dell' attuale ¹ esser mio. Il viaggio mi riuscí assai meno grave di quello ch' io non mi fossi a bella prima immagináto, ed anche qualche piccollo diságio ² che in esso mi è convenúto soffrírre, anzichè farmi danno, trovo che mi ha in certo modo ringagliardító ³. Esegúendo i di Lei órdini, caríssimo Signor Padre, appéna giunto andái a casa del Sig. Pisani da cui ebbi amorosíssima accogliénza. Per quáto giudicár posso cosí a prima vista, sono d' avviso ⁴ che mi troverò assái bene in questa casa. Il Sig. Pisani inspira amóre, confidénza e rispétto al primo vederlo, ed anche da' suoi due figli io mi riprométto assai buona compaguía, giacchè mi sémbrano ambédue discrétí, ben costumáti e compiacénti. Io ho in ánimo di far tutto per andáre a grádo ⁵ a questo Sig. Pisani, e seguéndo di buona vóglia le sue istruzióni vedrò di acquistáre quella capacità e quelle cognizioni che far mi póssano quando che sia un ábile negoziánte. Tale è il proponiménto, caríssimo Sig. Padre, che ho fatto a me stésso all' entráre in questa nuóva carriéra ⁶; proponiménto che rinnoverò nel cuor mio ogni mattína, come ogni sera interrogherò me stésso per riconóscere se io l' abbia nella giornáta fedelménate eseguító. Così Dio mi

¹ Եւստիքի, ² Ինքնախնայ, ³ Դիմաւորեմ, ⁴ Իսկապէս որ, Ինքնա, ⁵ Կամեմք ընդդէմ. ⁶ Ընկալար, Հարաւորեմ, Գործար:

conceda la grazia ch' io me ne discósti ¹ giammai, onde procacciár possa consolazióne a Lei, e ben éssere a me stésso.

Venézia, 13. Luglio 1820.

Suo ubbidientíssimo figlio
António.

Caríssimo Fratéllo!

Io credéva che le vacánze dovéssero éssere giorni d' allegria per me, e in vece sono diventati giorni d' amaro dolore. Otto giorni fa giúnsi alla casa patérna, e trovái la nostra buóna Madre già da più giorni graveménte ammaláta. Parve che la mia venúta la facésse riavére alquánto; ma una febbre di malígna natúra tanto in pochi giorni la venne aggravando, che il médico cominciò a temére della sua vita. E pur troppo i suoi timóri s' avverárono! ² La nostra buóna Madre è morta jeri sera alle otto dopo diciassette giorni di malattia. Non mi regge l' ánimo, Fratéllo caríssimo, di descríverti la tristézza in cui tutta la nostra famíglia è immérsa. Il nostro buon Padre è sopraffátto dal dolore ³. Egli desidéra ardenteménte di vedérti e di favellár teco di più cose. Fa dunque di ottenére più presto che tu póssa un congédo ⁴ di otto giorni, e viéni fra noi, che la tua presénza potrà scemáre ⁵ alquánto la tristézza del nostro buon Padre, e racconsolárlò della pérdata fatta.

Veróna, 6 Maggio 1820.

Tuo affezionatíssimo fratéllo
Piétro Neri.

¹ Ինքնուրուշ, ² սրտագլխի, ³ ցուրտ բանքով, ցուրտ,
⁴ Երկու- եւ մի ամիս ընդմեջ, ⁵ պակեցնել:

(က) အမည်နှင့် တရားရုံးအမည် :

Stimatissimo Signore!

Tante furono le prove di bontà ch' Ella si degnò darmi in tutto quel tratto di tempo per cui ebbi l' onore di servirla, che mi danno animo a farle di presente una preghiera. La laurea ¹ di mio figlio maggiore e la lunga malattia di mia Madre mi obbligarono a prendere in prestanza da un mio buon amico cinquanta scudi. In oggi sta per scadere ² il termine al rimborso ³. I miei debitori, sui quali contava ⁴, mi vanno ritardando il pagamento dei conti arretrati ⁵, ed il mio creditore è in tale circostanza da non potere assolutamente far senza della somma che gli devo. Ella mi farebbe quindi un grandissimo piacere, se potesse anticiparmi ⁶ cinquanta scudi, che io scontrerei ⁷ nelle prossime mesate ⁸. Ove colla solita di Lei bontà compiacer voglia a questa mia domanda, La prego di farmelo sapere più presto che sia possibile mediante una riga di riscontro ⁹, e l'assicuro che procurerò in ogni tempo di mostrarle gratitudine d' un tale atto di amichevole sussidio. Sono con rispetto e stima

Di casa, il 7. Aprile.

Devotissimo obligatissimo servitore
Piétro Nasi.

¹ 1) Եւսեփոսն զիտապառնայի քաղաքէն Եսայի արքայի Կամարսի Եւսեփ Ժառի . ² Եւսեփ .
 արքայի զճարէլէն Եւսեփ Գառ , ³ Ժառիտայ Կամ արքայիտայ
 զճարսաւ , ⁴ Կառնէլ , ⁵ Կամ , ⁶ Կառնէլ , ⁷ Կառնէլ , ⁸ Կառնէլ , ⁹ Կառնէլ , ¹⁰ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹¹ Կառնէլ , ¹² Կառնէլ , ¹³ Կառնէլ , ¹⁴ Կառնէլ , ¹⁵ Կառնէլ , ¹⁶ Կառնէլ , ¹⁷ Կառնէլ , ¹⁸ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁹ Կառնէլ , ²⁰ Կառնէլ , ²¹ Կառնէլ , ²² Կառնէլ , ²³ Կառնէլ , ²⁴ Կառնէլ , ²⁵ Կառնէլ , ²⁶ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ²⁷ Կառնէլ , ²⁸ Կառնէլ , ²⁹ Կառնէլ , ³⁰ Կառնէլ , ³¹ Կառնէլ , ³² Կառնէլ , ³³ Կառնէլ , ³⁴ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ³⁵ Կառնէլ , ³⁶ Կառնէլ , ³⁷ Կառնէլ , ³⁸ Կառնէլ , ³⁹ Կառնէլ , ⁴⁰ Կառնէլ , ⁴¹ Կառնէլ , ⁴² Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ⁴³ Կառնէլ , ⁴⁴ Կառնէլ , ⁴⁵ Կառնէլ , ⁴⁶ Կառնէլ , ⁴⁷ Կառնէլ , ⁴⁸ Կառնէլ , ⁴⁹ Կառնէլ , ⁵⁰ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ⁵¹ Կառնէլ , ⁵² Կառնէլ , ⁵³ Կառնէլ , ⁵⁴ Կառնէլ , ⁵⁵ Կառնէլ , ⁵⁶ Կառնէլ , ⁵⁷ Կառնէլ , ⁵⁸ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ⁵⁹ Կառնէլ , ⁶⁰ Կառնէլ , ⁶¹ Կառնէլ , ⁶² Կառնէլ , ⁶³ Կառնէլ , ⁶⁴ Կառնէլ , ⁶⁵ Կառնէլ , ⁶⁶ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ⁶⁷ Կառնէլ , ⁶⁸ Կառնէլ , ⁶⁹ Կառնէլ , ⁷⁰ Կառնէլ , ⁷¹ Կառնէլ , ⁷² Կառնէլ , ⁷³ Կառնէլ , ⁷⁴ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ⁷⁵ Կառնէլ , ⁷⁶ Կառնէլ , ⁷⁷ Կառնէլ , ⁷⁸ Կառնէլ , ⁷⁹ Կառնէլ , ⁸⁰ Կառնէլ , ⁸¹ Կառնէլ , ⁸² Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ⁸³ Կառնէլ , ⁸⁴ Կառնէլ , ⁸⁵ Կառնէլ , ⁸⁶ Կառնէլ , ⁸⁷ Կառնէլ , ⁸⁸ Կառնէլ , ⁸⁹ Կառնէլ , ⁹⁰ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ⁹¹ Կառնէլ , ⁹² Կառնէլ , ⁹³ Կառնէլ , ⁹⁴ Կառնէլ , ⁹⁵ Կառնէլ , ⁹⁶ Կառնէլ , ⁹⁷ Կառնէլ , ⁹⁸ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ⁹⁹ Կառնէլ , ¹⁰⁰ Կառնէլ , ¹⁰¹ Կառնէլ , ¹⁰² Կառնէլ , ¹⁰³ Կառնէլ , ¹⁰⁴ Կառնէլ , ¹⁰⁵ Կառնէլ , ¹⁰⁶ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁰⁷ Կառնէլ , ¹⁰⁸ Կառնէլ , ¹⁰⁹ Կառնէլ , ¹¹⁰ Կառնէլ , ¹¹¹ Կառնէլ , ¹¹² Կառնէլ , ¹¹³ Կառնէլ , ¹¹⁴ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹¹⁵ Կառնէլ , ¹¹⁶ Կառնէլ , ¹¹⁷ Կառնէլ , ¹¹⁸ Կառնէլ , ¹¹⁹ Կառնէլ , ¹²⁰ Կառնէլ , ¹²¹ Կառնէլ , ¹²² Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹²³ Կառնէլ , ¹²⁴ Կառնէլ , ¹²⁵ Կառնէլ , ¹²⁶ Կառնէլ , ¹²⁷ Կառնէլ , ¹²⁸ Կառնէլ , ¹²⁹ Կառնէլ , ¹³⁰ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹³¹ Կառնէլ , ¹³² Կառնէլ , ¹³³ Կառնէլ , ¹³⁴ Կառնէլ , ¹³⁵ Կառնէլ , ¹³⁶ Կառնէլ , ¹³⁷ Կառնէլ , ¹³⁸ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹³⁹ Կառնէլ , ¹⁴⁰ Կառնէլ , ¹⁴¹ Կառնէլ , ¹⁴² Կառնէլ , ¹⁴³ Կառնէլ , ¹⁴⁴ Կառնէլ , ¹⁴⁵ Կառնէլ , ¹⁴⁶ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁴⁷ Կառնէլ , ¹⁴⁸ Կառնէլ , ¹⁴⁹ Կառնէլ , ¹⁵⁰ Կառնէլ , ¹⁵¹ Կառնէլ , ¹⁵² Կառնէլ , ¹⁵³ Կառնէլ , ¹⁵⁴ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁵⁵ Կառնէլ , ¹⁵⁶ Կառնէլ , ¹⁵⁷ Կառնէլ , ¹⁵⁸ Կառնէլ , ¹⁵⁹ Կառնէլ , ¹⁶⁰ Կառնէլ , ¹⁶¹ Կառնէլ , ¹⁶² Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁶³ Կառնէլ , ¹⁶⁴ Կառնէլ , ¹⁶⁵ Կառնէլ , ¹⁶⁶ Կառնէլ , ¹⁶⁷ Կառնէլ , ¹⁶⁸ Կառնէլ , ¹⁶⁹ Կառնէլ , ¹⁷⁰ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁷¹ Կառնէլ , ¹⁷² Կառնէլ , ¹⁷³ Կառնէլ , ¹⁷⁴ Կառնէլ , ¹⁷⁵ Կառնէլ , ¹⁷⁶ Կառնէլ , ¹⁷⁷ Կառնէլ , ¹⁷⁸ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁷⁹ Կառնէլ , ¹⁸⁰ Կառնէլ , ¹⁸¹ Կառնէլ , ¹⁸² Կառնէլ , ¹⁸³ Կառնէլ , ¹⁸⁴ Կառնէլ , ¹⁸⁵ Կառնէլ , ¹⁸⁶ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁸⁷ Կառնէլ , ¹⁸⁸ Կառնէլ , ¹⁸⁹ Կառնէլ , ¹⁹⁰ Կառնէլ , ¹⁹¹ Կառնէլ , ¹⁹² Կառնէլ , ¹⁹³ Կառնէլ , ¹⁹⁴ Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ¹⁹⁵ Կառնէլ , ¹⁹⁶ Կառնէլ , ¹⁹⁷ Կառնէլ , ¹⁹⁸ Կառնէլ , ¹⁹⁹ Կառնէլ , ²⁰⁰ Կառնէլ , ²⁰¹ Կառնէլ , ²⁰² Կառնէլ ,
 Կառնէլ , ²⁰³ Կառնէլ , ²⁰⁴ Կառնէլ , ²⁰⁵ Կառնէլ , ²⁰⁶ Կառնէլ , ²⁰⁷ Կառնէլ , ²⁰⁸ Կառնէլ ,

Caríssima Signora Madre!

Siccome Ella m'impóse ho osserváto il mio vestiario¹, e ho trováto che molti capi² sono del tutto inservíbili, e molti altri, per quanto me ne dice il sarto, sono tanto malandáti³, che non méritano la pena di raggiustárli⁴. Mi veggo quindi obbligáto, a riccórrere alla di Lei bontà per avére un ábito nuóvo, un panciótto o gi-lè⁵, un pajo di calze⁶ e un pajo di stiváli⁷. Ab-biámo l'invéрно alla spállà, ed io debbo fermár-mi ancóra a lungo nella scuola normále. Ben veg-go, caríssima Sig. Madre, la molta spésa ch'io Le cagióno, e so che in quéstí tempi difficíli mag-gióre sarà il peso che Le appórto; ma Le pro-métto di tenér conto⁸ dei nuóvi ábiti che sarà per inviármí, e di non cessár mai dall'apportár-le consolazióne con una buóna condotta. Spero cosí di sempre piú convíncerla della gratitúdine che nutro pei tanti beneficj da Lei ricevúti, e di mostrarmele sempre

Milano, il 28. Ottobre 1820.

Affezionatíssimo e ubbidientíssimo figlio
Piétro Rizzi.

4. Léttere di raccomandazióne — Թուղթ յանձնարար- բան :

Caríssimo Amíco!

Il giováne Adamoli, che ti presenterà questa mia⁹, ha frequentáto finora la nostra scuóla, e

¹ Օգեւոր, զգեւոր պահելու գիր, ² շարերը, ըստ հեծի հասին
³ անպէտքանցած, ⁴ խորհրդել, յարդարել, ⁵ բաճկոն,
⁶ զանկապան, ⁷ խոշիկ. ⁸ աղէկ պահել, ⁹ զօրութեամբ
իմացիկ lettera, (Գրեալ է Բէր. Բէր. 184).

vien ora mandáto da' suoi genitóri a Venezia per imparárvi la mercatúra. Non occórre ch' io ti dica, mio caro Anselmo, ch' egli desidera ardentemente di trováre in cotésta città, dove egli non conósce ánima vivénte, e nella nuova sua carriéra almeno una persóna colla quale possa stríngere amicízia, e che a un bisógno giovár gli possa col consíglío e coll' ópera. A chi dunque raccomandare meglio che a te il mio buon Adamoli? Fa di ricéverlo con amóre, e non andrà molto che avrái tutta la sua confidénza. Dónagli la tua amicízia, ch' ei ben la mérita, e te ne sia próva la famigliarità che io stéssó ho conserváta con lui per più anni. In una paróla accogli. o come accogliésti me stesso allorchè ebbi la fortúna di godére della tua compagnía costì, che sarà questo il maggiór piacére che tu possa farmi. Sono il

Bergamo, 7. Ottobre 1820.

Suo affezionatissimo amico
Pietro Gualtieri.

Illustríssimo Sig. Conte!

Quell' infelicíssimo uómo del Veglia chiéde a V. S. Illustríssima qualche sussídio per poter vívere. In verità che non si può avér mai di lui una compassióne che basti. A' suoi giòrni non ha avúto oncia di consolazióne, e pure ha cercáto d' affaticarsi, e l' ha fatto con tutte le forze sue. Ne' suoi primi anni credéndo che il padre suo gli avésse a lasciáre una pingue¹ eredità, si diede tutto agli studj. Morto il padre suo, fu per molti anni segretário del Conte Gini. Uscì questi di

¹ 'Իհր, հոս' շատ. հարուստ:

vita, egli s' infermò, e stette sì lungo tempo infermo, che perdette il filo ¹ delle faccende sue, e non ebbe più il modo di collocarsi. Ha procurato mille vie, e fatto infiniti tentativi ² per non aggravare chicchessia, ma nulla gli è riuscito. Finalmente gli è uscita del cuore ogni speranza, e si dà per disperato intieramente. Io fo per lui quanto posso, e credo che V. S. Illustrissima non mancherà del suo ajuto ad un onesto uomo di tal qualità, il quale è degno d'essere assistito da' suoi buoni amici. Procurerò frattanto di collocarlo, e lo stesso faccia Ella dalla sua parte. Se poi non ci riesco, ... penso di accettarlo in casa mia, e tenerlo appresso di me, come un amico al quale ho sempre voluto bene, e di cui ho avuto ed ho compassione per la sua bontà, e pe' suoi ottimi costumi. So che questo non è a Lei di disturbo, perchè ama di far del bene dove può; ed io mi apro l'adito ³ di significarle il mio rispetto, e quella perfetta stima con la quale ho l'onore di essere

Di V. S. Illustrissima
Di casa, il 6 Gennajo.

Devotissimo umilissimo servitore
Giovanni Delbuono.

5. Lettere d' invito — Թանգիր հրավերանայ :

Stimatissimo Sig. Zio!

Reputando mio dovere il farle conoscere quali progressi io abbia fatti nello studio, credo bene d'invitarla a voler assistere al solito esame

¹ Գլխիս, համարի, Էդանի, ² ճիշտ, լինի, ³ հարկ :

público che si terrà per noi giovedì próssimo. Piácciale, caríssimo Sig. Zio, di onoráre questa nostra scuóla colla sua presénza, che di grande incoraggiáménto sarà per me e pe' miei condiscépoli l'avére a testimóni dei nostri progréssi persóne del suo mérito. Io non ardirò già d'assicurárla che sarò per contraddistínguermi, ¹ ma pure mi lusíngo di avér modo a dimostrárle che procúro di far buon uso delle beneficénze e dei sussídj che mi procaccia. Mi protésto col mássimo rispétto

Di casa, il 20 Agosto.

Ubbidientissimo Nipote
Vincenzo Magni.

Caríssimo Amíco!

Doménica ventúra nel villággio di Carugo si farà la festa della vendémnia. Il prímo deputáto di quel villággio ha avúta la compiacénza d'invitármí a tal festa insiéme con alcúni altri miei conoscénti. Noi abbiám quindi próna una carrózza, la quále ci atténde per le cinque, onde colà trasportárci. Un buon pasto ² ci aspétta dal deputáto, dopo del quále prenderémo parte ³ alla gioja ⁴ di quélle buone genti di campagna che benedicono il Signóre per la fortunáta vendémnia loro concéssa. Se anche tu hai piacére di assístere a quéstá festa campestre, fa di trovárti da me doménica mattina all' ora indicáta, ch' io ne avrò sommo piacére. Spéro di vedérti senza dubbio, e mi ti dico

Di casa, il 28 Ottobre.

Affettuosissimo amíco
Angelo Riva.

---

¹ Քաջ ելել, երեւել ըստ. ² իւրաւոր, ³ Խանութի ըստ, ⁴ խաբարութեան:

6. Léttere di dono — Թեւոյժն զարգեալսն:

Caríssimo Amíco!

Allorchè ebbi la sorte ultimaménte di vedervi nel vostro giardíno in compagnía d' alcúni buóni amíci, provái piacére in cuor mio sentén-do che vi lagnaváte di una mancánza ch' io assai di leggiéri ¹ sono in grádo ² di fare scomparíre. E fin d' allóra volentiéri vi avréi fatta paróla della mia ricchézza in fatto di ciriege ³, ove non avéssi temúto di vedérmi per avventúra tolta la viva soddisfazióne che ora sono per procurármí. Il latóre ⁴ di quéstá mia vi recherà al tempo stésso un canestro ⁵ piéno di quelle ciriege che sono le mie predilétte ⁶. Voi non potrete farmi piacer mag-gióre, quanto quéllo di accettáre questo píccolo dono, e tanto più mi riprométto ciò dalla vostra gentilézza, in quanto che io pure ho parecchie volte godúto delle vostre saporitíssime albicoc-che ⁸. Sarà per me una vera gioja se udrò che le mie ciriege vi siano gradite, e resto con dirmi di tutto cuóre

Di casa, il 7. Giugno.

Vostro affettuosíssimo amíco
Piérin del Vaga.

Stimatíssimo Signóre!

Tante sono le prove dell' instancábile ⁹ cura che già da più anni Ella si è data a pro ¹⁰ del mio figlio minóre, ch' io veggo con dispacére di non

¹ Գլխաւ, ² էսսեր ին ցրադո Ինչաւ, ³ Ինչաւ, քիրաւ.
⁴ Բերաւ. ⁵ Ինչաւ սեպեթ, ⁶ շաք յերեւել. ⁷ շաք.
⁸ Կարկանդակ, ⁹ անխնայ, ¹⁰ նպաստ:

avér modo a contraccambiare ¹ secondo il mèrito gl' importánti servigi da Lei resici. Non pertanto Ella mi perdonerà se procúro alméno in qualche modo di mostrárle il mio grato ánimo col piccolo dono dei libri che Le invio. So, per prova ch' Ella è grande amatóre di libri, e specialmén- te di quelli alla storia naturále pertinenti ². Vo- glio speráre che quelli contenúti nel pacchétto B. non saránno indégni della sua attenzióne. La pre- go a consideráre questo dono perquello che è, cioè per un ténue ³ contrasségno della viva gratitúdi- ne ch' io Le profésso per le tante gra- zie ond' Ella ha ricolmáto ⁴ mio figlio. Nessuna cosa desidero tanto, quanto che egli sappia rèn- dersi degno di Lei, e sono colla mássima stima

Di Lei, pregiatissimo Signore

Di casa, il 7. Luglio.

Riconoscentissimo servitóre

Gio. Caranenti.

7. Léttere di consúlta — Ստորագրուած խորհրդանշաններ :

Caríssimo Amíco!

Io mi trovo nel mássimo imbarázso ⁵. Sono al momento di dovère scégliere una professione ⁶, e non so a quále appigliármí. Mi piace lo stúdio dell' agrimensóre ⁷, e mi aggráda ⁸ istessamén- te quello del ragioniére ⁹. Mio padre lascia a me la

¹ Վերադարձնել հարապատասխանել, ² վերաբերող ³ լեւեհ, հոս-
⁴ յիշ, ⁴ անխաղաղանել, ⁵ շփոթանալ, ⁶ քննարկել, ⁷ քննարկել, ⁸ քննարկել, ⁹ քննարկել
¹ ժողովուրդ, ² քննարկել, ³ քննարկել, ⁴ քննարկել, ⁵ քննարկել, ⁶ քննարկել, ⁷ քննարկել, ⁸ քննարկել, ⁹ քննարկել

scelta d' uno di questi due o di altro , se più mi va a grado, e da me atténde la risoluzióne. Caro Amico, voi che avéte miglior discerniménto di me consigliátemi a quello che più credéte a propósito ¹ alle mie circostánze e utile insiéme alla società. Levátemi di grazia da quéstó imbróglio ². Ricordátevì che vivo con impaziénza di ottenére da voi una rispósta soddisfacénte, che³ tranquilli il mio spírito, e mi détérmini a ciò che sia per éssermi più giovévole ³. Sono con tutto l' affétto
Di casa , 7. Aprile.

Vostro obbidientissimo amico
Piétro Bruni.

Stimatíssimo Signor Tutore ! ⁴

Seguéndo il prudénte suo consiglio, ¹ mi tróvo già da due anni in questa città di Verona al servizio del Sig. chirurgo Risi. In tutto questo tempo me la passai così bene che non ebbi motivo desiderár di meglio. Due giorni sono però il Sig. Conte Giusti mi fece richiédere s' io saréi conténto d' andár a viaggiáre con suo fratéllo in qualità di camerière. Vantaggiósi mi sémbrano i patti offértimi, giacchè mi fúrono proferíte cento lire ⁵ il mese e le spése, coll' assicurazióne altresì d' ogni possíbile riguárdo al ritórno. Per quanto útile però sembri la cosa, io non so risólvermi a far alcun passo senza il parére dell' óttimo mio tutóre, giacchè so di non avére mai avúto a pentirmi dell' aver seguito i suoi consigli. La prégo

¹ խորհար, ² շփուլումից հարց, հարստի, ³ օգտակար,
⁴ որքէրուն խնամակալան, վաստ. ⁵ Եւրոպացւոց
սովի և անոն և :

pertanto di volermi palesare il suo sentimento intorno alla presente occasione, e ciò col primo corso di posta, dovendo io rispondere fra due giorni al più tardi a chi mi fece l'offerta. Sono coi più vivi sentimenti di gratitudine

Verona. 7. Aprile 1820.

Affezionatissimo e ubbidientissimo pupillo
Giusto Fini.

---

8. Lettere di consiglio —

Carissimo Amico!

Voi mi chiedete norma per poter leggere col maggior possibile profitto. Tutto ciò che fate di già a questo proposito e che mi narrate nella lettera vostra, sta bene a parer mio; di due sole cose vi vorrei vedere corretto, cioè del troppo leggere la sera, e del troppo avidamente ¹ leggere ogni sorta di libri. Mi pare che la mattina sia più atta alla lettura di tutto il restante del giorno. L'ingegno è più sciolto, più libero e più purgato pel dormire da que' fumi che per l'ordinario sogliamo sentire dopo di aver mangiato. Non vorrei poi vantarmi di leggere molti volumi e con troppa avidità. Vorrei piuttosto meno leggere e con maggiore applicazione, e piuttosto vorrei badare alla scelta de' libri che al numero. Fate a modo mio, e vi troverete contento. Vi abbraccio di cuore e sono

Di casa, il 10 Luglio.

Vostro affettuosissimo amico
Giorgio Deodati.

---

¹ C'è un' espressione:

Ornatissimo Signore ed Amico!

Ella mi avvisa che ad altro non pensa che a viver bene, ed a réndersi uómo onésto. Quando uno vuol éssere tale e con tanta costánza, lo è già divenúto. Ella però mi richiede se sta bene la pompa, e se la consíglia a tenér-la cara. Sta bene ai padróni del mondo, ai príncipi, ai generáli d' esérciti ¹ ed anche ai governatóri delle provincie, perchè sarebbe una meschinità ² poco degna di tali persóne l' andáre con poco sfárzo quando debbono comparíre. Quanto ai priváti ³, la pompa ⁴ e lo sfarzo ad altro non sérvono che ad acquistarsi l' odio e l' invidia, ed a sturbáre le faccénde loro doméstiche. Un modo agiato e modesto li farà stimáre e rendérsi graditi. Io ho credúto sempre che per éssere uómo totalménte dabbene non si potésse aver mai onóre che fosse più del bisógno, nè men vanità del bisógno. Facciassi per vanità la più bella azióne del mondo, súbito non è più lodévole. Quelle stesse azióni che derivano da un princípio di virtù non sono del tutto fortunáte, se póssono cadére in sospétto d' esser nate da vanità. Ma per tornáre ai priváti, io non ne conóbbi ancóra uno a cui riuscísse bene la magnificénza e la pompa. Questo è il mio pensiéro in tal particoláre, e sono tutto suo

Di casa, il 6. Aprile.

Devotissimo servitore e affezionatissimo amico
Giambattista Roberti.

---

¹ զորք, բանակ, ² անարդար-բնույթ, ³ ասպետներ, ⁴ մանսրպարզ, ⁵ հանդես, սալթանատ:

9. Léttere di rimpróvero — (Թեւազմէ՛ր, յանդիմանալէ՛ք առ Եւսեփ և Եղիշ):

Caríssimo Amico!

Tre mesi fa ebbi il piaceré di prestárvì le ópere del Conte Gaspare Gozzi; ora siccome io non dúbito che voi non le abbiate lette, e siccome già da piú giorni il mio Amíco Alberti mi fa istánza ¹ per averle, cosi io vi prego a rimandar-mele col latóre del presénte. Che se qualche altra ópera di quello che io posséggo vi andásse a grado, sarà per me di grandissima soddisfazióne il compiacérvene ad ogni vostra richiésta ². Sono di cuore

Di casa, il 7. Maggio.

Vostro affezionatissimo amico
Alberto Gerli.

Caríssimo figlio!

È egli possíbile, signor mio caro, che non solaménte voi non siéte venúto da me confórme ³ io ve ne avéva pregáto; ma che di più vi siáte volúto nascóndere quando mi sono portáto in persóna per vedérvi? Che mai dirébbe vostro padre, cui prometteste nel punto stesso della sua morte di volér avére una total confidenza ⁴ ne' miei avvertiménti, che vi saréste fatto un dovére di coltiváre la mia amicizia? Diciámolo un'altra volta, che mai dirébbe egli? E non son io forse più quegli che vi ha vedúto créscere con tanto piaceré, che vi ha dato le prime istruzioni; ed a cui in mille e mille occasióni avéte dimostráto il maggior affetto?

¹ Եւսեփն, ² ինդիմանալէ՛ք, ³ ինչպէ՛ս որ, ⁴ լսարանալիքն:

Se non avéste un cuór nóbile, uno spírito penetránte, dispereréi del vostro cangiaménto e dei miei consigli: ma voi sortiste ¹ un ánimo troppo bello ed una sagacità non molto comúne. Vi pensáte voi forse ch' io abbia in pensiéro di volérvi sgridáre? Voi mi conoscéte da molto tempo, e sapéte pure che io non sono un uomo di bieca guardatúra ² nè d' un umor ³ sì cattívo da non saper compatíre le debolezze dell' umanità. Quanto più mi fuggiréte, tanto più vi crederò reo ⁴. Non date retta ⁵ ai compágni, lasciate parláre il vostro cuore, e son sicúro che súbito verrete da me; il mio mi stímola a non abbandonárvi mai; non vi lascerò mai in ripóso fino a tanto che non ci riunirémo insiéme.

L' ésser io vostro vero amíco si é la ragióne per cui vengo in traccia di voi in un tempo che quasi tutti i vostri parénti non vógliono più sentír parláre di voi. Io, che vi conósko da vent' anni in qua, dovréi naturalménte avére un maggiór ascendénte ⁶ sull' ánimo vostro di quello che abbiano tutti que' gióvani, che vi stanno attórno, non per altro che per mangiáre il vostro, e non son vostri amíci che per rovináre la vostra riputazione e la vostra salute.

Veníte dunque ad asciugáre le mie lágrime, e sarà questo il vero modo di farmi conóscere che tuttavia vi ricordáte di vostro padre, e che sapéte altresí éssere sensíbile alle mie premúre.

Di casa. 6 Giugno 1820.

Vostro vero amíco
Ganganelli.

---

¹ 1) Իմանալ, նախքան օր մահ, ² ծուռ-իմ և ուշադր-անհեղուկ, ³ խառն-ած, ⁴ անհեղուկ, ⁵ Իմանալ, ⁶ անհեղուկ-իմ. Իշխան-իմ:

10. Léttere di scúsa — խնդիր անհապարակելան :

Stimatíssimo Signore ed amico !

Meglio è tardi che mai. Mi trovái oppresso tanto dalle faccènde che mi convien partíresenza fare il mio dovère con V. S. Ella però mi ha sì spesso scusáto in tali incóntri ¹ che non posso anche in quéstó disperare del suo perdono. V. S. conósce il mio cuore incapáce di mancáre nell' essenziále. Quanto poi a certe irregolarità, queste pòssono far sospettáre dove la servitù è nuova, ma nel mio caso no; perchè io sono suo vero, antichíssimo e divóto sevitóre

Di casa,

Gaspere Gozzi.

Stimatíssimo Signore !

Coll' última sua Ella mi fece conóscere il próprio malconténto ² per non avér io pagáto a tempo il mio débito. Conosco che V. S. ha giusto motivo di ésser meco disgustáta, e appéna spéro che sia per condonármí questa tardánza. Pure io La prégo a volér rifléttere alla crítica ³ circostánza in cui mi pósero questa volta i miei corrispondénti col ritardármí i débíti pagaménti. Appéna tre mesi d' istánze e cure continúe mi pón-gono oggi in grado d' inviárle i mille scudi proméssi a saldo ⁴ del mio conto. Spéro che V. S. accoglierà benignaménte quéstá mia discólpa, perdonerà l' involontário ritárdo, e continuerà ad onorármí della pregiáta sua confidénza. La ringrázio sommaménte dell' indulgénza usátami

¹ խնդիրներ, ² արժգուհակնություն : ³ վրանդատար. վնաս-
խար, ⁴ հաշունին վճարումը.

finora, ed assicurándola che mi troverà per l' avvenire puntual pagatore, ho l' onore di dirmi colla massima stima

Di Lei pregiatissimo Signore

Di casa, il 7 febbrajo.

Divotissimo obbligatissimo servitore

Andrea Giusto.

11 Lettere di ringraziamento — *Գրություններ շնորհակալության*

Carissimo Amico !

Io vi sono obbligatissimo della premura che vi siéte data per adempire la mia commissiône. I cristalli che avéste la bontà di comperarmi sono giunti jeri in buonissimo stato, ed io sono soddisfatto sia della qualità, sia del prezzo loro. Desidero di avére più frequenti occasiõni di ricambiárvì così fatti servigi, e v' assicuro che sarò sempre

Miláno, 6 Maggio 1820.

Vostro sincero amico
Giuseppe Dellacqua.

Carissimo Amico !

Già tempo avéste la bontà di prestarmi cento scudi, e quel che é più sulla sola parola e senza óbligo d'interesse. Mi affrétto in oggi a restituirvi una tal somma, e nel tempo stesso vi rendo le grazie maggiori della bontà e cortesia ¹ con cui m' avéte soccorso in quella critica circostanza. Più

¹ *Սիրտով և բարեգործությամբ* :

che colle paróle (piochè non so trovárne di abbastanza adeguáte) vi ringrazio con l' animo, e v'assicúro che questo é e sarò sempre pieno di riconoscénza e d' affetuósa stima per voi.

Di casa, 7 Luglio.

Vostro riconoscentíssimo amíco
Salvatóre Lermes.

12. Léttere di congratulazione, e di buon augúrio;

Թանգէ՛ր ինդանցա՛նէան և բարեհաղէ՛ւնն ինձ:

Caríssimo amíco!

Mi é stato di sommo conténto il sentíre che avéte ottenúto costà un impiégó assai onorévole ². Si vede che altri conóscono il vostro mérito e vi sanno far giustizia. Jo me ne consolo con voi. Voglia pure il Signor Iddio continuáre sopra di voi le sue beneficénze, ch' io intanto coi sentiménti della più viva amicízia mi professo.

Codogno, 6. Aprile 1820.

Vostro sincéro amíco
Carlo Crespi.

Stimatíssimo Signor Zio!

La mia gioja nel sentírla feliceménte ristabilita in salúte fú grandíssima, come grandíssimo fu il dolóre ch' io provái in tempo della sua malattia. Non finiró mai di ringraziáre la Provvidénza che ha ridonáto a' miei voti ² uno Zio, a cui tanto debbo, e che amo tanto di cuóre. Nulla più desidero oggidì, se non che la presénte sua con-

¹ Եւհաննէս, ֆայառալը, քեարը, ² Բարեխնէ՛ր, ինդրա՛նան:

valescénza dia presto luógo ad un flórido e duré-
vole stato di salúte. E dal canto mio l' assicuro che
farò di tutto per rénderle più dolce una vita che
tanto mi sta a cuore. Sono col mássimo rispetto

Bellaggio. 17 Marzo 1820.

Affettuosissimo e ubbidientissimo nipóte
Gio. Nerli.

Ornatissimo Signore!

Non saprei incominciár meglio l' anno presén-
te, se non coll' augurárló felice alla degnissima
sua Persona, e coll' accertárla nello stesso tempo
del mio profondo rispétto. Questi sono i primi e
i piú sacri doveri ch' io debbo compiere verso di
Lei; nè alla mia felicità puó mancáre cosa alcúna
se Ella li gradisce. Nel vero Ella ha avúto tanto
bontà per me in ogni tempo, che io non so come
rendergliene il guiderdóne ¹ conveniente. La sup-
plico á volérmi continuár sempre la preziosa sua
grazia, e di vero cuore mi protesto

Di Lei, ornatissimo Signore,
Di casa, il 31 Dicembre.

Umilissimo obbligatissimo servitóre
Paolo Novelli.

Carissimo Signor Padre!

É per me giorno di festa e di gioja quello in cui
Ella ebbe i natali, giacchè diede a me un Padre
sì buono, sì giusto, sì amábile. Non passa giorno
in cui io non pensi a beneficj onde Le son debi-
tore; non passa giorno in cui io non Le ne renda

grazie in cuor mio; ma oggi in particolaré cosí viva é la rimembranza ¹ di quanto io Le debbo, che non so trovár paróle adeguáte per esprimergliela. Dio, che mi vede in cuóre, sa gli augurj ch' io faccio per la di Lei prosperità, e spéro che vorrà compirli facendole per molti e molti anni rivedere in piena prosperità questo dì, e concedendomi la grazia di convincerla non colle sole paróle, ma anche coi fatti dell' amóre, del rispétto e della riconoscénza che Le profésso. Sono

Vimercate, 6 Aprile 1820.

Affettuosissimo e ubbidientissimo figlio
Geremia Sarpi.

13, Léttere di condogliánza e di consolazióne.

Սիրողի ցումնացութեան և խիղճարարութեան :

Carissimo amico !

La morte inaspettáta del vostro caro Zio mi ha penetráta l' ánima, e la vostra afflizióne ha accresciuta la mia. Avete tutta la ragióne se vi trováte inconsolábile, ma più ancora ne avréste se la di lui lodévole continuáta condóttá ² di vita non lasciásse un giusto motivo di conforto. Il tributo ³ della vitá non è in nostro arbítrio, bensí le azioni virtuose che lásciano al defunto il dovúto onóre, ai vivi una ragionevole compiacénza. Consolátevi dunque con quéstó riflésso ⁴ tanto più che l' affligervi fuor di modo è inútile agli altri, e nocevole a voi. Spéro che saréte del mio sentiménto, il quále vi offro a moderáre alcun poco il vostro dolóre, e come un sincero attestá-

¹ Յիշատակութեան, ² ինքն ընկալար, ³ հարկ, ⁴ հարաբերութեան :

to ¹ di quella inalterabile ² affezione che vi professò. Continuáte ad amarmi, e credétemi
Udine, 5 Marzo 1820.

Vostro vero amico
Angelo Nurra.

Pregiatissimo Signore ed amico !

Ricévo in questo punto la disgraziáta notizia della vostra cadúta di calésso nel ritornár da Verona a questa volta ³, e sento del male che visiéte fatto alla gamba. Buon per noi che il chirúr-go ⁴ chiamáto a medicárvì è uno dei più espérti di quella città, e tale che per ópera sua possiámo con ragione ésser certi di présto riabbracciarvi sano e salvo. E non fu piccola fortúna altresì nel mezzo della sciagúra stéssa di ésservi quéstá accadúta a poca distánza di Verona donde potéste avére pronto ed opportúno soccorso. Non potéte crédere quánto dolóre io abbia risentito di questa vostra disgrazia, della quále però spero che presto vi riavréte, ove osserviáte esattaménte le prescrizioni del chirúrgo e del médico, e v' abbiáte quella cura che si dove. Fate che io sia di continuo informáto ⁵ della vostra salúte, e togliétemi presto da quello státo d' inquietézza in cui per tal cagióne mi ritrovo.

Desenzano 7. Aprile 1820.

Vostro sincerissimo amico
Antonio Persici.

¹ Սխալման, համարձակ, ² անսխալման, ³ անհամար, ⁴ վիրաբույժ, ⁵ ճշգրիտ, անհամար, անհամար.

Լուանձին օրինակք սկզբնաւորութեան զանազան տեսակաց նամակագրութեան, մանաւանդ՝ նամակաց բարեմաղթութեան:

Avvicinándose il principio *del nuovo anno*, desidero che riesca a V. S. Illustriss. totalménte felice. Piáccia a S. D. M. che sia tale il compiaciménto del suo giubilo, quale è l' affétto del mio augúrio, etc.

La legge indispensábile, che io mi sono impósta d' avvalérmi¹ d' ogni incontro per conservármí la sua amicizia da me in sommo prégio tenuta, mi obbliga a rassegnárle il mio ossequio all' appressársi *dell' anno nuovo*. L' ordinária politica di questa sorta non ha luogo appo di me. Essi véngono dal miglior cuore del mondo i mille felíci augurj che io ho l' onóre di farle, etc.

Sarébbe troppo manchévole l' affétto della mia osservánza verso V. S. Illustriss. se in questo principio *del nuovo anno* non venissi con queste righe a pregárle dal Cielo ogni próspero avveniménto. Siano tali le sue contentézze, che non resti a Lei più che desideráre, nè a me che augurárle, acciocchè non senta penuria² di grázie, chi gode abbondánza di mérito. Viva felice, e se ha sapúto più volte largaménte favorirmi, sappia anche talvolta liberaménte comandármí, etc.

Ravviva nell' ossequioso riverénte mio ánimo i più cándidi sentiménti di devozióne verso V. Ecc. in vegnente *anno nuovo*, in occasióne del quále indirzzo per distinta maniera i miei férvidi voti all' Altissimo, onde implorargielo³ ripiéno

¹ Լինել իմ օգտակարադէս գործածել, ² պակասութիւն, ³ խնդրել, հայցել:

di giorni di salute, e ricolmo d' ogni consolazione. Súpplíco umilissimaménte V. Ecc. degnársi di aggradírne il fausto ¹ augurio, come un giusto tribúto del mio dovére, ed una non equivoca testimoniánza della profónda venerazióne, che mi costituisce quale mi glorio di professarmi con perfétta sommissióne e profóndo rispetto di V. Ecc. Umiliss. Devotissimo, etc.

Non trascúro l' opportúna occasióne di rinnovellarmi alla memória di V. S. Illma. e di ricordarle il mio sempre costante pienissimo ossequio all' approssimarsi ² dell' imminente ³ *capo d' anno* coll' augurarle cordialmente ogni sorta di prosperità e contentezza. Nell' espressióne di questi genúini ⁴ miei voti accolga un' atto doveróso ⁵ di quella viva riconoscenza che mi fa essere quale ho l' ambizióne ⁶ di segnarmi di V. S. Illma. Divotiss., etc.

La viva impazienza che ho di testimoniarle in qual si sia incontro la mia venerazióne, e il tenero affetto, che nutre per Lei il mio cuore, fanno che abbraccio con estremo giubilo l' opportunità di contestargliene i miei sentiménti cogliendo l' occasione di felicitarla sul di Lei *giorno natalizio* ⁷, e pregando l' Altissimo a volermi concedere, che ancor per lunga serie d' anni possa seco Lei esercitare questo cordialissimo uffizio. Un simile atto che non fosse animato dall' amóre e dalla gratitúdine potrebbe risguardarsi qual' affetto indifferente della consuetúdine; ma procedendo dal cuóre il più sincero e riconoscente, ed es-

¹ Լըբնիկ, ² հարկնալ, ³ վերահաս, ⁴ անկեղծ, հարազատ,
⁵ արդարացի, ⁶ հաղթան, ⁷ ծննդեան օր:

sendo diretto ad un benefattore che ha il più giusto titolo a tutta la mia stima e gratitudine, sono certissimo, ch' Ella riceverà di buon grado la sincera e verace testimonianza di questi miei ingenui sentimenti, etc.

Mostrerei di far poca stima di quella inclinazione, che mi moue a servire V. S. Illma. se trascurassi l' opportuna occasione che mi si presenta del suo *giorno nomastico*,¹ il quale avvicinandosi m' invita ad augurarle il colmo d' ogni maggior contentezza. Si compiaccia la Divina bontà, che le mie preghiere non restino senza frutto, e che il suo merito non rimanga senza premio. Non mi cancelli dalla sua memoria, e Le sovvenga, che mi ha spesso obbligato col favorirmi, ma non giammai favorito col comandarmi, etc.

Il vegnente *capo d' anno* mi porge la graditissima occasione di testimoniarle i sentimenti veraci della mia affezione, augurandoglielo di tutto cuore felicissimo. Prego l' eterna providenza, che V. S. trapassi il corso di questo, e d' altri moltissimi anni con tale quiete d' animo, che ne resti pienamente pago² il suo desiderio, etc.

Dimani è il Santo di cui voi portate il nome. Ebbene; me ne rallegro, me ne congratulo, ve ne felicito; e tutto il bene che a me stesso bramo, a voi pure lo desidero. Ho detto tutto, qualora vi aggiungo che mi amiate, e siate certo d' esserne pienamente corrisposto dal vostro amico, etc.

Se quella guerra perpetua, ch' è fra la natura e la morte, si potesse riconciliare col pianto, prometto a V. S. che nell pianger seco lei la perdita che ha fatta del Sigr. suo Padre, non saréi

---

¹ *Il giorno nomastico*, ² restar pago, *ተከፋፈለ*.

punto inferiore a Lei stessa. Ma se Le sovverrà, che il segreto volere del Monarca eterno deve per ogni ragione prevalere al desiderio nostro, si assicuri, che domerà ¹ arditamente il senso, e renderà totalmente liberata la ragione, col lume della quale conoscerà la necessità insuperabile di questa condizione di natura. Si conformi dunque col volere di chi ci regge, etc.

Sono restato immobile e senza parole all' intendere la funesta nuova della perdita che V. S. ha fatta, ciocchè avea di più caro su questa terra. Questa disgrazia, che mi è riuscita ben improvvisa, mi ha commosso sì vivamente, che dubbio chi ne pruovi maggior dolore, etc.

Giacchè Ella si è esibita sì graziosamente a favorirmi in quanto mi occorresse, e va cercando di addossarsi ² degl' incomodi e de' disturbi per me, mi piglio la libertà d' incaricarla d' una commissione, ed é, etc.

Giacchè V. S. mi ha accordata la permissione di avvalermi ne' miei bisogni delle sue graziose offerte; io il fo stavolta con tanto maggior fiducia, quanto sono più certo, che Le parran giuste le mie suppliche, etc.

La commissione che V. S. è degnata di darmi, mi ha arrecato un contento ben singolare, perchè mi porge occasione di esercitar verso Lei un atto di servitù, etc.

Io era sempre persuaso assaissimo della sua gentilezza; ma il favore che in questa congiuntura ³ mi ha prestato, finisce di convincermi, ch' Ella è la persona la più graziosa e la più obbligante del mondo, etc.

---

¹ 'Եւանջէլ, ² զամբողջութեամբ, ³ պարտականութիւն, շնորհակալ:

Mi confondete coi vostri ringraziamenti per simili bagatelle ¹. Ciocchè ho fatto è un nulla in paragone di quello, che bramo di operare a vostro vantaggio. etc.

Sono più che persuaso della vostra generosità verso di me, e quando l'occasione mi si presenterà mi avvarrò di buon grado delle graziose vostre offerte, etc.

Ho ricevúto il gentilissimo (pregiatissimo, graditissimo) foglio, che Ella m' ha fatto l' onore di scrivere. L' assicuro, che io non provo maggior piacere, che allor quando Ella m' onora de' suoi comandi, etc.

Նոր եղանակ աւարտելոյ զնամակս ըստ իւրաքանչիւր
աստիճանի անձանց :

1) Այս երեւելի անցիկն :

Perdoni V. S. Illma. il lungo tedio ², e mi creda quale pieno di rispetto mi do l' onore di protestarmi (o quale profondamente inchinandomi, mi do l' onore di protestarmi).

Di V. S. Illma,

Umilissimo e devotissimo servitore
Antonio Stecchi.

E desideroso di dare in ogni tempo vivissime pruove della memoria, ch' io conservo dei tanti benefizj, che V. Ecc. si è compiaciúta dispensarmi e della stima, colla quale io riguardo il suo altissimo merito, resto inchinandomi con umilissimo ossequio.

---

¹ ժամանակ, ² արագութեամբ :

E qui per non tediare più V. Ecc. Le fo umilissima riverenza supplicandola della continuazione de' suoi favori e protezione.

Quí rimettendo in tutte le cose con la dovúta riverenza ogni mio interesse nelle mani di V. A. umilmente prostrato in terra ¹, m' inchino e prego ogni vera felicità.

Il tutto espongo all' A. V. S. con la dovúta umilissima riverenza ed ossequio, mentre profondamente inchinandomi resto.

Prego all' A. V. il colmo delle grazie dal Cielo, facendole umilissima riverenza.

E pieno di vera stima e di profondo rispetto mi do l' onore di ratificarmi ², ~~mi~~ mi raffermo — mi dichiaro — mi rassegno — mi protesto — mi professo — mi costituisco riverentemente.

Il Sigr. N. mi ha imposto ³ che io Le faccia un cordialissimo salúto in suo nome, ed io supplicandola a rassegnare il mio ossequio al Sig. N. resto di vero cuore.

V. S. si degni tenermi per suo, come sono, e alla sua buona grazia e della sua degna Signora consorte con tutto il cuore raccomandandomi mi rassegno.

E raccomandandomi con ogni caldezza alla validissima di Lei protezione continuo a professarmi.

Frattanto raccomandandomi alla continuazione della sua preziosa grazia ed efficace benevolenza ho l' onore di baciarle la mano e di protestarmi per sempre.

La supplico a somministrarmi ⁴ occasioni di

---

¹ Սեպիւն ինձ, ² հաստատել, ³ պարտաւիճել, ⁴ հարկաւ լաւել, արդ :

corrispondere a tanti obblighi, ch' io Le professo, ed a considerarmi quale con tutta la stima ed ossequio mi do l' onóre di protestarmi.

Attenderò i suoi graditi riscontri, mentre pieno di vera stima possa con tutto l' ossequio a protestarmi.

Disposto per fine ai di Lei comandi mi do l' onóre di rassegnarmi.

E augurandole ogni conténto resto col più umile ossequio.

Accertandola ch' Ella non ha chi più di me si glori di éssere.

Mi conservi Ella il suo affétto e mi creda qual sono e sarò eternaménte.

E pregandola a tenermi in sua buóna grazia sono con tutto l' ossequio.

Intanto mi continui il suo affétto, e mi creda al solito con tutta la stima ed ossequio.

E in attenzione dell' onóre de' suoi stimatissimi comandi con umilissimo ossequio mi professo.

Se V. S. mi onorerà di qualche suo comando, conoscerà dalla mia prontezza in obbedirla quanto io mi faccia gloria d' éssere.

Desidero occasioni di poterle dar prova della costante devozione con cui mi rassegno.

Mi conservi la sua pregiatissima grazia ch' io sono pieno di stima.

2) *L' onore di rassegnarmi*

In tanto vi prego a fare i miei umilissimi rispetti, i miei salúti, i miei baciamani alla Signora zia e sempre pronto ai vostri comandi con tutta la stima mi rassegno.

Degnatevi di onorarmi della continuazione del vostro affétto, che infinitaménte stimo, e gradite che io cordialmente v' abbracci, e mi dica di vero cuore.

Vi supplico per fine di mantenérmi nella vostra grazia, e di onorarmi con tutta la confidénza de' vostri comandi, sicúro di ritrovare in me un vero amico, che si reca ad onóre di professarsi con tutta la stima.

Pregandovi per fine di volervi avvalére della mia servitù in tutto ciò, che mi giudicate capace, caramente vi saluto, e sono.

E per fine pregandovi de' miei complimenti alla vostra degpa consórtte mi dichiaro colla più perfétta stima ed amicizia.

Mentre di cuore ossequiandovi per parte anche della mia famiglia, sono al solito.

Resto con augurarvi con tutto l' animo perfétta salute, ed ogni più desiderabile felicità.

Continuatemi la vostra amicizia; che per me sono e sarò sempre al solito.

State sano, salutatemi gli amici, ed amate-mi come fate, addio.

E intanto mi professo immutabilmente.

E salutandovi sono.

Vi abbraccio e sono al solito.

3) Լա սարկաւորդի:

Altro per ora non occorréndomi, aspetto con impaziénza da voi una pronta rispósta sovra l' affare commesso, e sono.

E per fine raccomandandovi di bel nuovo quanto vi ho imposto di fare, sono affettuosissimo per servirvi.

Intanto vi mando la mia patérna benedizióne ed augurandovi ogni bene, resto di cuore.

Ed assicurandovi di ésser sempre dispósto a compiacervi, vi salúto e sono.

Servitemi in quest' incontro colla vostra solita attenzióne che ve ne sarò grato. Addio.

Սեկունդին համառոտագրութեանց :
(Abbreviatúre)

A. C. anno corrente.	Illre, Illustre.
A. P. anno passato.	I. R. A. Imperiale Regia
P. P. prossimo passáto.	Apostolica.
P. V. prossimo venturo.	Illmo, Illustrissimo.
A. A. L. L. Altezze Loro.	L. L. M. M. Loro Maestà,
A. I. Altezza Imperiale.	Monsig. Monsignore.
A. R. Altezza Reale.	N. S. Nostro Signore.
A. S. Altezza Serenissi-	Obbligmo, obligatissi-
ma.	mo.
A. V. Altezza Vostra.	Osseqmo, Ossequiosissi-
Affmo, Affezionatissimo.	mo.
Ann. Annotazione.	P. V. Paternità Vostra.
Aple, Aprile.	Pron. Padrone.
b. m. buona memoria.	Rev'do, Reverendo.
Car'mo, carissimo.	S. S. Santissimo.
Col'mo, colendissimo.	S. D. M. Sua Divina
C. M. Cesarea Maestà.	Maestà.
D. Don, Donna.	S. E. Sua Eccellenza.
Dre, Dottore.	S. Em. Sua Eminenza.
Ecc. Eccellenza.	Sereniss. Serenissimo.
E. E. L. L. Eminenze	Sigr. Signore.
Loro.	S. S. P. P. Santi Padri.
Em'za, Eminenza.	T. C. Tenente Colonello.
E. S. Eminenza Sua.	V. S. Vossignoría.
Fr. Fra. Frate.	V. E. Vostra Eccellenza.
G. C. Gesù Cristo.	Ven'do, Venerándo.
Gio. Giovanni.	Umil'mo, } Umilissimo.
Gian. Batta. Giovanni	Umiliss. }
Battista.	V. B. L. M. vi bacio le
	mani.

Ս Երտառութիւնք կամ անուանք պատուոյ Համեմա-
տեալ իւրաքանչիւր աստիճանի անձանց և Հասցէք :

1) A Persóne Ecclesiástiche — Եւ Եկեղեցական
անձինս :

Al Papa — Եւ Սրբապետ Պապի :

Nel titolo, Ս Երնագիր. Santo իմ Santissimo իմ
Beatissimo Padre!

Nel corpo, ՍԷՆ Vostra Santità իմ Beati-
túdine.

Nella chiusa, Եւարտ. E con ogni umiltà Le ba-
cio i santissimi piedi.

Nella sottoscrizione, Ստորագրութիւն. Di Vostra
Santità.

Umilissimo, divotissimo ossequiosissimo *)

Servitóre N. իմ Ubbidientissimo figlio N.

Nell' indirizzo, Հասցէ. A Sua Santità Pio VII.
Sommo Pontéfica della Santa Chiesa
Romána. իմ Alla Santità di nostro
Signóre Papa Pio VII.

Ad un Cardinale principe — Եւ Էլեմենտալ Սարգի-
ստ :

Nel titolo. Altézza Eminentissima! իմ Serenissi-
mo ed Eminentissimo Principe!

Nel corpo. Vostra Altezza Eminentissima.

Nella chiusa. E per fine Le bacio con ogni rive-
renza la Sacra Pórpura. իմ il lembo
della Sacra Pórpura.

---

*) Սրբապետ Վահանայապետին ու ուրիշ Եկեղեցաց
խաւրճած նամակներուն ստորագրութեան խնամարհա-
նան օձականները իրճապել չըլլար, հասցա՝ պէտք է
բաց ու ամբողջ գրել :

Nella sottosc. Devotissimo ossequiosissimo servitóre, իմ Umilissimo devotissimo ed obbligatissimo servitóre N.

Nell' indir. A Sua Altézza Eminentissima il Signór Cardinale N. իմ Al Sereníssimo ed Eminentissimo Principe il Signor Cardinale.

Ad un Sémplíce Cardinale — Լա սան իմպրինսը .

Nel tit. Eminentissimo Signóre! իմ Eminénza Reverendissima! իմ Eminentissimo Principe!

Nel corpo. Eminénza, իմ Vostra Eminénza.

Nella chiusa. E per fine bacio a Vostra Eminénza la Sacra Pórpura.

Nell' indir. A Sua Eminénza Reverendissima il Signor Cardinale N. Arcivescovo di N. իմ All' Eminentissimo, e Reverendissimo, Signóre Signore Padróne Colendissimo il Signor Cardinale N.

Ad un Principe Arcivéscovo o Vescovo — Լա
Էլլեմենսիսիմա իմպրինսը իմ Էլլեմենսիսիմա :

Nel tit. Reverendissimo Principe! — Altézza իմ Eccellénza Reverendissima!

Nel corpo. Altézza *) իմ Reverendissima Eccéllenza.

Nella sot. Devotissimo ossequiosissimo N.

Nell' indir. A Sua Altezza Reverendissima, Monsignore N. Principe Arcivescovo di . . .

---

*) Գլխավորելու էլլեմենսիսիմա առջամեղապարտաւորութեան անունը իբրբէր, իմ Էլլեմենսիսիմա, Eccellenza.

Ad un sémplíce Arcivescovo o Véscovo — Առ Բարձրապետական Կաթողիկոսական Եպիսկոպոս :

Nel tit. Illustrissimo e Reverendissimo Monsig-
nóre!

Nel. corpo. Vossignoria Illustrissima e Reveren-
dissima.

Nell' indir. All' Illustrissimo e Reverendissimo
Signor Signor Padrone Colendissimo
N. ԽԱ Monsignore N. N. Arcivesco-
vo o Vescovo, di N.

Ad un Abáte — Առ Աբեղայի :

Nel tit. Reverendissimo Padre e Sigr. Pné Co-
lendissimo!

Nel corpo. Vostra Paternità Reverendissima.

Nella chiusa. Le bacio divotaménte le mani.

Nell' indir. Al Reverendissimo Padre e Signore
Padrone Colendissimo il Padre Abáte
del monastéro di ԽԱ Al Reverendis-
simo Padre Padróne Colendissimo il
Padre Generále dei P. P.

Ad un Sacerdóte Claustrale — Առ Կոնվենտի Վարդապետ :

Nel tit. Molto Reveréndo Padre!

Nel corpo. V. P. Vostra Paternità.

Nella chiusa. E per finé Le bacio affettuosaménte
le mani e mi raccomándo alle sue
orazióni.

Nell' indir. Al Molto Reveréndo Padre Padróne
osservandissimo il Padre N. dell' ór-
dine di.

Ad un Canónico o Párroco — Առ Կանոնիկոս ԽԱ
Եպիսկոպոսական :

Nel. tit. Illustrissimo e Reverendissimo Signóre!
Molto Illustre e Reveréndo Signore!

Nell' indir. All' Illmo e Revmo Sigr. N. Canóni-

oo della Chiésa N. Al molto Reverén-
do Sigr. e Pron. Colendiss. il Sigr.
N. Párroco della Chiesa parrocchiá-
le di.

Agli Ecclesiástichi secolari — Լ. աշխարհական
Եկեղեցական :

Nel tit. Molto Reveréndo Signore! Molto Illust-
re e Reveréndo Sigr!

Nel corpo. Vossignoria Molto Reverénda.

Nell' indir. Al Molto Illústre e Reveréndo Signo-
re — Al molto Illustre e molto Reve-
réndo Sigr. Pné Colmo il Sigr. Don N.

2) A Persóne Secolári — Լ. աշխարհական անյին :
All' Imperatóre — Լ. Կայսր :

Nel tit. Sacra Imperiále Maestà! Maestà! Sire!

Nel corpo. Vostra Maestà Imperiále.

Nella sottosc. Della Vostra Imperiál e Regia Apo-
stólica Maestà Umilissimo e fedelissimo
servo e suddito N.

Nell' indir. A Sua Imperiale e Regia Maestà N.
Imperatóre d' Austria R. e d' Ungheria
etc. etc. etc.

Ad un Re — Լ. թագաւոր :

Nel tit. Sacra Real Maestà! Maestà! Sire!

Nel corpo. Vostra Real Maestà.

Nell' , indir. A Sua Maestà N. Re di Sardegna.

Ad un Arcidúca d' Austria — Լ. Արքիդուքս Լ. —
Կրկն :

Nel tit. Altézza Imperiále!

Nel corpo. Vostra Altézza Imperiale.

Nell' indir. A Sua Altezza Imperiále il Serenissimo

Principe N. Arciduca d' Austria. A
Sua Altézza Imperiale il Serenissimo
Arciduca N.

Ad un Consigliere Intimo di Státo — Լա ներքին
խորհրդարանի Տէրութեան :

Nel tit. Eccellénza!

Nel corpo. Vostra Eccellénza.

Nell' indir. Sua Eccellénza il Sigr. N. Consigliere
Intimo attuale di Státo di Sua Mae-
stà etc. etc.

Ad un Conte, Marchése o Baróne Լա իմաստաւոր
ժեշտ իմաստ Գաբան :

Nel tit. Illustrissimo Sigr. Conte. (Marchése Ba-
róne) !

Nel corpo. V. S. Illustrissima.

Nell' indir. All' Illustrissimo Signore Padróne
Colendissimo il Sigr. Conte etc.

Ad un Gentiluomo — Լա բարձրագոյն իմաստաւոր !

Nel tit. Illustrissimo Sigr! Pron. Colmo! V. S.
Illma!

Nell' indir. All' Illmo Sigr. Pron. Colmo il Sigr.
N. Cavaliere nell' ordine di.

Ad una Persóna di rango — Լա երբեքէ անցնող ,

Nel tit. Molto Illustre Sigr. Sigr, Pne. Colmo!
Vossignoria!

Nel corpo. V. S.

Nell' indir. Al Molto Illústre Sigr. Sig, Pne Colmo
il Sigr. N.

Nelle littere famigliári — Յ ընդամենէն իմաստաւոր :

Nel tit. Signóre! — Signór Riveritissimo — Sti-

matissimo — Osservatissimo! Amico
carissimo, pregiatissimo! Dilettissimo
Sig. Padre!

Nel corpo. Ella — Lei — V. S. Sigr — Signor
mio caro.

Nell' indir. Al Pregiatissimo — Stimatissimo —
Rispettabile Sigr. il Sigr. N — All' Il-
lustre Sigr. Sigr. Pne Colmo, il Sigr. N.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

ՎՐԻՊԼԿԻՔ ՏՊԸԳՐՈՒԹԵԼԵՆ

Է.Ք.	ՏՈՂ.	ՎՐԻՊԼԿԻՔ.	ՈՒՂԻՂԻՔ.
62	25	egli ,	essi.
199	30	in tempa ,	in tempo.
» .	»	կըճանչանք ,	կըճանչանք.
215	7	Biposi ,	Riposi.
235	30	ճէխիւղէն ,	ճէրկիւղէն.
137	31	vosro ,	vostro.
272	29	ֆայտալը ,	ֆայտալը.
289	15	*** ,	*** :

